

Bakan Sunuşu

Bu yıl ikincisini yayımladığımız 2013 yılı Türkiye İlerleme Raporu, Hükümetimizin reform sürecindeki kararlılığını ve bu meyanda 2013 yılında her alanda gerçekleştirilen çalışmaları somut örnekleriyle ortaya koyan en önemli belgelerden biridir. Bu Rapor ilk kez geçen yıl selefim Sayın Egemen Bağış'ın talimatlarıyla hazırlanmıştı. Bu vesileyle, bir yıl boyunca gerçekleştirilen reformları topluca görmek ve sonraki yılları planlamak bakımından önemli olan bu çalışmayı başlatan Sayın Egemen Bağış'a şükranlarımı sunuyorum.

Avrupa Birliği ile ilişkilerimizin hukuki temelini oluşturan Ankara Anlaşmasının 50'nci yıldönümü olan 2013 yılı, Türkiye'nin reformcu kimliğinin öne çıktığı ve Türkiye-AB ilişkilerinde önemli gelişmelerin yaşandığı bir yıl olmuştur. Her şeyden önce, bu yıl Avrupa Komisyonu tarafından hazırlanan İlerleme Raporu, geçmiş yıllardakilere oranla genel olarak daha objektif ve daha yapıcı ruhuyla ilişkilerde olumlu bir atmosferin yakalanmasını sağlamıştır. Gerek siyasi alanda gerçekleştirilen reformlar, gerek küresel krize rağmen ekonomimizin sergilediği başarı, gerek AB müktesebatına uyumda kaydedilen gelişmeler Avrupa Birliği Komisyonu tarafından hazırlanan bu yılki İlerleme Raporunda karşılığını bulmuştur.

Öte yandan, 5 Kasım 2013 tarihinde "Bölgesel Politikalar ve Yapısal Araçların Koordinasyonu" Faslı'nın açılması, katılım müzakerelerinde 3,5 sene süren durgunluğun aşılmasında önemli bir kırılma noktası olmuştur. Ayrıca, enerji ve ulaştırma gibi stratejik konularda Üst Düzey Diyalog Toplantıları yapılmış, farklı alanlardaki işbirliği mekanizmaları güçlendirilmiştir.

Bu yıl Türkiye-Avrupa Birliği ilişkilerinde yaşanan en önemli gelişme şüphesiz vizesiz Avrupa'ya giden yolu açacak adımların atılmış olmasıdır. Vize muafiyeti sürecinin en önemli unsurlarından biri olan Geri Kabul Anlaşması'nın 16 Aralık 2013 tarihinde imzalanmasıyla Vize Muafiyeti Diyalogu resmen başlamıştır.

Avrupa Birliği'ne katılım süreci, Başbakanımız Sayın Recep Tayyip Erdoğan'ın deyişiyle Cumhuriyetimizin ilanından sonraki en önemli çağdaşlaşma projesidir. Kararlılıkla sürdürdüğümüz bu yolda son dönemde yaşanan gelişmeleri en kapsamlı ve en objektif biçimde yansıtmak amacıyla Bakanlığımızca hazırlanan 2013 yılı İlerleme Raporu, önümüzdeki dönemde atacağımız adımların da teminatı olarak görülmelidir. Hükümetimizin reform kararlılığının en somut kanutlarından olan 2013 Yılı Türkiye İlerleme Raporu'nun milletimize ve AB sürecimize hayırlı olmasını diler, emeği geçen herkese teşekkür ederim.

Mevlüt Çavuşoğlu

Avrupa Birliği Bakanı ve Başmüzakereci

KISALTMALAR

AFAD	Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
AFCOS	Yolsuzlukla Mücadele Koordinasyon Birimi
BDDK	Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
BTK	Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu
ÇSGB	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı
DTÖ	Dünya Ticaret Örgütü
EIPA	Avrupa Kamu Yönetimi Enstitüsü
EUROSTAT	Avrupa Birliği İstatistik Ofisi
ILO	Uluslararası Çalışma Örgütü
İŞKUR	Türkiye İş Kurumu
MFİB	Merkezi Finans ve İhale Birimi
MYK	Mesleki Yeterlilik Kurumu
OECD	Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
PETKİM	Petrokimya Endüstrisi Genel Müdürlüğü
SGK	Sosyal Güvenlik Kurumu
SPK	Sermaye Piyasası Kurulu
TAEK	Türkiye Atom Enerjisi Kurumu
TAIEX	Teknik Yardım Bilgi Değişim Ofisi
TCMB	Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası
TEDAŞ	Türkiye Elektrik Dağıtım Anonim Şirketi
TİKA	Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı
TMSF	Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu
TPE	Türk Patent Enstitüsü
TSE	Türk Standartları Enstitüsü
TÜBA	Türkiye Bilimler Akademisi
TÜBİTAK	Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
TÜRKAK	Türk Akreditasyon Kurumu
YAYFED	Yayımcı Meslek Birlikleri Federasyonu
YOİKK	Yatırım Ortamını İyileştirme Koordinasyon Kurulu
YÖK	Yükseköğretim Kurulu

İÇİNDEKİLER

Giriş ve Açıklamalar	1
I. Siyasi Kriterler	3
II. Ekonomik Kriterler	21
2.1 İşleyen bir Piyasa Ekonomisinin Varlığı	21
2.2 Birlik İçerisindeki Rekabet Baskısı ve Piyasa Güçleriyle Baş Edebilme Kapasitesi	28
III. Üyelik Yükümlülüklerini Üstlenebilme Yeteneği	31
Fasıl 1: Malların Serbest Dolaşımı.....	31
Fasıl 2: İşçilerin Serbest Dolaşımı	37
Fasıl 3: İş Kurma Hakkı ve Hizmet Sunumu Serbestisi	38
Fasıl 4: Sermayenin Serbest Dolaşımı	40
Fasıl 5: Kamu Alımları	42
Fasıl 6: Şirketler Hukuku	44
Fasıl 7: Fikri Mülkiyet Hukuku	49
Fasıl 8: Rekabet Politikası	53
Fasıl 9 : Mali Hizmetler	55
Fasıl 10: Bilgi Toplumu ve Medya	59
Fasıl 11: Tarım ve Kırsal Kalkınma	66
Fasıl 12: Gıda Güvenliği, Veterinerlik ve Bitki Sağlığı Politikası	71
Fasıl 13: Balıkçılık	78
Fasıl 14: Taşımacılık Politikası	80
Fasıl 15: Enerji	86
Fasıl 16: Vergilendirme	95
Fasıl 17: Ekonomik ve Parasal Politika	97
Fasıl 18: İstatistik	99
Fasıl 19: Sosyal Politika ve İstihdam	104
Fasıl 20: İşletme ve Sanayi Politikası	125
Fasıl 21: Trans-Avrupa Ağları	129
Fasıl 22: Bölgesel Politika ve Yapısal Araçların Koordinasyonu	130
Fasıl 23: Yargı ve Temel Haklar	135
Fasıl 24: Adalet, Özgürlük ve Güvenlik	159
Fasıl 25: Bilim ve Araştırma	169
Fasıl 26: Eğitim ve Kültür	172
Fasıl 27: Çevre ve İklim Değişikliği	181
Fasıl 28: Tüketicinin ve Sağlığın Korunması	191
Fasıl 29: Gümrük Birliği	195
Fasıl 30: Dış İlişkiler	201
Fasıl 31: Dış, Güvenlik ve Savunma Politikası	204
Fasıl 32: Mali Kontrol	207
Fasıl 33: Mali ve Bütçesel Hükümler	211
IV. Mali İşbirliği Kapsamında Yürütülen Çalışmalar	212
V. AB Bakanlığı Tarafından Yürütülen Projeler	222
VI. Avrupa Birliği İletişim Stratejisi (ABİS) Kapsamında Gerçekleştirilen Etkinlikler	236
VII. AB Sürecinin Önemi	242

GİRİŞ VE AÇIKLAMALAR

Türkiye Tarafından Hazırlanan 2013 Yılı İlerleme Raporu, Avrupa Birliği'ne (AB) katılım süreci çerçevesinde, "Siyasi Kriterler", "Ekonomik Kriterler" ve "Üyelik Yükümlülüklerini Üstlenebilme Yeteneği" başlıklarına ilişkin olarak Ocak 2013-Aralık 2013 tarihleri arasında yapılan çalışmalar ve kaydedilen gelişmeleri ortaya koymaktadır.

Öte yandan, Türkiye'nin 3 Ekim 2005 tarihli Müzakere Çerçeve Belgesi'nde de belirtildiği üzere, "Türkiye-AB Mali İşbirliği" ile "Sivil Toplum Diyalogu ve İletişim" katılım sürecinin önemli iki bileşenidir. Bu nedenle raporda, Avrupa Birliği Bakanlığı tarafından son bir yılda yürütülen Sivil Toplum Diyalogu Projelerine ve Avrupa Birliği İletişim Stratejisi (ABİS) kapsamındaki etkinliklere de yer verilmiştir. Ayrıca Avrupa Birliği Bakanlığı, Türkiye-AB Mali İşbirliği kapsamında sağlanan hibelerin en etkin şekilde kullanılmasından sorumlu kurumlardan biri olup, bu amaçla yapılan çalışmalar da raporda özetlenmiştir.

Kopenhag Kriterleri ve Katılım Ortaklığı Belgesi çerçevesinde kaydedilen ilerlemeler:

- Kabul edilmiş veya tasarı aşamasında olan mevzuat,
- İdari kapasitenin güçlendirilmesi de dâhil olmak üzere, AB uygulamalarına uyumu içeren çalışma ve faaliyetler,

çerçevesinde geniş bir perspektiften sunulmaktadır.

Raporda sunulan bilgiler, kamu kurum ve kuruluşlarımızın çalışmaları, Avrupa Birliği kurumlarının hazırladığı raporlar ile AB Bakanlığı koordinasyonunda yapılan çalışmaların sonuçları dikkate alınarak hazırlanmıştır.

Rapor, geçmiş yıllarda Avrupa Komisyonu tarafından eleştirilen ve öneri getirilen hususlar da dikkate alınarak, Türkiye'nin son bir yılda kat ettiği mesafeyi ilk elden aktarmaktadır. Ayrıca, AB üyelik sürecinin siyasi kriterlerin yanı sıra, ekonomik ve mali konular, müktesebat uyumu ve sivil toplum diyalogu gibi birçok boyutunun da olduğunu ortaya koyarak, ilgili tüm tarafları ve kamuoyunu aydınlatmayı amaçlamaktadır.

Raporda yer verilen çalışmaların, müzakere sürecinde yaşanan ve aşağıda özetlenen AB kaynaklı sıkıntılara rağmen gerçekleşmiş olması, Türkiye'nin reform sürecine verdiği önemi ve katılım hedefine bağlılığını açıkça ortaya koymaktadır.

Müzakere Sürecinde Mevcut Durum

Türkiye, 10-11 Aralık 1999 tarihlerinde Helsinki'de yapılan AB Devlet ve Hükümet Başkanları Zirvesi'nde oybirliği ile AB'ye aday ülke olarak kabul edilmiş ve 3 Ekim 2005 tarihinde Lüksemburg'da yapılan Hükümetlerarası Konferans (HAK) ile katılım müzakerelerine resmen başlamıştır.

5 Kasım 2013 tarihinde 22. Bölgesel Politika ve Yapısal Araçların Koordinasyonu Faslı'nın açılmasıyla birlikte, Türkiye'nin katılım müzakerelerinde bugüne kadar açılan fasıl sayısı 14'e çıkmıştır. Henüz açılmayan 19 fasıldan 16'sı AB Konseyi veya bazı üye ülkelerin siyasi nitelikli engellemeleri nedeniyle bloke edilmiş durumdadır.

Öte yandan, Türkiye için 33 fasıldaki tarama süreci 2006 yılında sona ermiş olmasına rağmen, 9 fasılın tarama sonu raporu hala Konseyde beklemektedir. Tarama sonu raporlarının Konsey tarafından onaylanmamış olması, bu fasıllardaki muhtemel açılış kriterlerinin resmi olarak Türkiye'ye bildirilmemiş olması anlamına gelmektedir. Bu çerçevede, teknik açılış kriteri kesinleşen 7 fasıl bulunmaktadır:

11 Aralık 2006 tarihli AB Genel İşler ve Dış İlişkiler Konseyinde alınan karar doğrultusunda Ek Protokol konusu sekiz fasıl için açılış kriteri, tüm fasıllar için kapanış kriteri niteliği taşımaktadır. 25. Bilim ve Araştırma Faslı bu karar alınmadan önce Konseyde görüşüldüğü için geçici olarak kapanan tek fasıldır.

Ayrıca, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY), 8 Aralık 2009 tarihli Genel İşler Konseyi toplantısında 6 fasılda ilerleme kaydedilmesini tek taraflı olarak "normalizasyon" şartına bağladığını beyan etmiştir. Fransa ise 4 fasılın açılmasını "üyelikle doğrudan ilgili" olduğu iddiasıyla bloke etmektedir.

Mevcut durumda açılmasının önünde siyasi blokaj olmayan 3 fasıl bulunmaktadır. Ancak bu fasıllar, ülke ekonomisini doğrudan etkiledikleri için, aday ülkelerin genellikle müzakerelerin son aşamasında ele aldıkları fasıllardır.

17. Ekonomik ve Parasal Politika ile 26. Eğitim ve Kültür fasıllarında Türkiye Müzakere Pozisyon Belgesini AB'ye sunmuştur, bu fasıllar ve açılış kriteri beklenmeyen fasıllardan olan 15. Enerji faslı siyasi blokajların kalkması durumunda müzakerelere kısa sürede açılacak fasıllardır.

Ek Protokol nedeniyle hiçbir fasıl geçici olarak kapatılmamakla birlikte, 20. İşletme ve Sanayi Politikası ile 21. Trans-Avrupa Ağları fasılları teknik olarak kapanmaya hazır durumdadır. Ayrıca 5 fasılda 7 kapanış kriterini yerine getirdiğimiz Komisyon tarafından yazılı olarak teyit edilmiştir.

I. SİYASİ KRİTERLER

Giriş

AB'ye üyelik sürecimizde önemli bir yer teşkil eden siyasi kriterler ile siyasi kriterlerle yakından ilişkili “Yargı ve Temel Haklar” ile “Adalet Özgürlük ve Güvenlik” fasıllarında 2013 yılında önemli ilerlemeler kaydedilmiştir.

2000'li yılların başından bu yana, temel hak ve özgürlüklerin kapsamını genişleten, demokrasi, hukukun üstünlüğü, düşünce, ifade özgürlüğü ve insan hakları gibi alanlarda mevcut düzenlemeleri güçlendiren ve güvence altına alan reformlar büyük bir kararlılıkla sürdürülmektedir. Bu çerçevede, günümüze kadar doğrudan siyasi kriterler alanında uyumu sağlamayı hedefleyen 8 uyum yasa paketi ve 9. Reform Paketi, 3 kapsamlı Anayasa Paketi ve 4 geniş içerikli Yargı Reformu Paketi ve son olarak da 30 Eylül 2013 tarihinde Sayın Başbakanımız tarafından açıklanan Demokratikleşme Paketi, AB'nin temel ilkelerine uyum açısından önemli adımdır içermektedir. Bu değişiklikler çok kapsamlı olup, değişiklik yapılan Dernekler Kanunu, Vakıflar Kanunu, Türk Ceza Kanunu, Basın Kanunu gibi birçok yasa daha sonraki dönemde tekrar ele alınarak tamamen değiştirilmiştir. Anayasanın 1/3'ü uluslararası standartlar doğrultusunda yenilenmiş ve 2002 yılından bu yana, temel hak ve özgürlüklerin korunmasının güçlendirilmesi amacıyla 200'den fazla birincil, 150'den fazla ikincil düzenleme yapılmıştır.

İnsan haklarının geliştirilmesi, demokrasi ve hukukun üstünlüğünün güçlendirilmesi yönündeki reform çalışmalarımızı yönlendirmek ve siyasi reform sürecini izlemek amacıyla, Avrupa Birliği Bakanı ve Başmüzakereci, Dışişleri Bakanı, Adalet Bakanı ve İçişleri Bakanlarımızdan oluşan Reform İzleme Grubu etkin bir araç ve önemli bir mekanizma olmuştur. Özellikle 23.Yargı ve Temel Haklar Faslı ve 24.Adalet, Özgürlük ve Güvenlik Faslı ile ilgili konularla birlikte siyasi kriterler kapsamında atılacak adımları ele almak üzere, Reform İzleme Grubu sıklıkla toplanmakta ve mümkün olduğu sürece Ankara dışındaki illerimizde düzenlenmektedir. Bugüne kadar 28 toplantı gerçekleştirmiş olan Reform İzleme Grubu son olarak 15 Haziran 2013 tarihinde toplanmış olup, önümüzdeki sürece dair siyasi reform gündemini ele almıştır.

Müzakere sürecinin ilk aşaması olan tarama toplantılarının tamamlandığı 2006 yılından bu yana yedi yıl geçmesine rağmen, siyasi reform sürecimizin belkemiğini oluşturan 23.Yargı ve Temel Haklar ve 24.Adalet, Özgürlük ve Güvenlik Fasılarına dair tarama sonu raporları, AB Konseyi tarafından halen onaylanmamış ve dolayısıyla bu fasıllarda açılış kriterleri Türkiye'ye bildirilmemiştir. Halihazırda Güney Kıbrıs Rum Yönetimi 23. ve 24. Fasılların açılışını tek taraflı bir kararla engellemektedir. Bu nedenle çeşitli AB raporlarında ve platformlarda bu fasıllar kapsamında Türkiye'ye yönelik eleştirilerde bulunulmasının müzakere sürecinin gidişatı açısından dayanaktan yoksun olduğu değerlendirilmektedir.

Söz konusu fasılların müzakerelerinin siyasi mülahazalarla AB tarafından engellenmesine rağmen bu alanda Türkiye kapsamlı reformlar gerçekleştirmeye devam etmektedir. Yaptığımız çalışmalar ve temaslar meyvesini vermiş, Avrupa Parlamentosu'nun belgesi olan "Türkiye'nin 2012 Yılı İlerleme Raporu" hakkında 18 Nisan 2013 tarihli Avrupa Parlamentosu İlke Kararı'nda ve Avrupa Komisyonu'nun belgesi olan ve 16 Ekim 2013 tarihinde yayımlanan 2013 Yılı İlerleme Raporu'nda bu fasılların açılması için üye devletlere çağrıda bulunulmuştur.

Hükümetimiz, demokratikleşme ve siyasi reform sürecine olan bağlılığını Sayın Başbakanımız tarafından 30 Eylül 2013 tarihinde kamuoyuyla paylaşılan Demokratikleşme Paketiyle bir kez daha göstermiştir. Bu reform paketi, Hükümetimizin herhangi bir ayırım olmaksızın vatandaşlarımızın hak ve özgürlüklerini tam olarak kullanabilmesinin sağlanması için adımlar atmaya devam etme kararlılığını da bir kez daha teyit etmiştir.

Avrupa Birliği, AB'ye katılım sürecimizin omurgasını oluşturan siyasi kriterler, 23.Yargı ve Temel Haklar ile 24.Adalet, Özgürlük ve Güvenlik Fasıllarındaki AB'nin temel değerleriyle de çelişen mevcut blokajları kaldırmalıdır.

Parlamento

Toplumsal mutabakata dayalı yeni bir Anayasanın hazırlanması, Türkiye'nin öncelikli ve ilk gündem maddesidir. Bu amaçla, TBMM bünyesinde temsil edilen dört siyasi partinin eşit katılımıyla oluşturulan Anayasa Uzlaşma Komisyonu çerçevesinde bugüne kadar yeni Anayasa taslağının 60 maddesi üzerinde uzlaşma sağlanmıştır. Toplumun bütün kesimleri yeni Anayasa çalışmaları kapsamında öneri ve katkılarını hazırlayıp, TBMM Uzlaşma Komisyonu ile paylaşmıştır. Uzlaşma Komisyonu'na katılan tüm siyasi partiler Türkiye'nin yeni bir Anayasa'ya ihtiyaç duyduğu konusunda hemfikir olmasına rağmen Aralık 2013 itibariyle Komisyonun çalışmaları sona ermiştir.

TBMM bünyesinde faaliyet gösteren AB Uyum Komisyonu Ekim 2012-Ekim 2013 (24. Yasama Döneminin 3. yılı) 4 kanun tasarısı ve 11 kanun teklifi incelemiştir.

İnsan Hakları İnceleme Komisyonu ise insan hakları ihlallerine ilişkin iddia ve vakaları araştırmak için görevli olup bu kapsamda çalışmalarını sürdürmektedir. Komisyona Ekim 2012-Ekim 2013 yasama döneminde 4 kanun tasarısı ve 29 kanun teklifi incelenmek üzere havale edilmiş, Esas Komisyon olarak 1 kanun teklifi görüşülmüştür¹.

¹ Bu görevleri yerine getirmek üzere mevcut yasama döneminde üç alt komisyon oluşturulmuştur (Tunceli İli Hozat İlçesindeki Fişleme İddialarının Araştırılmasına İlişkin Kurulan Alt Komisyon, Engelli Haklarını ve Engelli Bireylerin Karşılaştıkları Hak İhlallerini Araştırmak Amacıyla Kurulan Alt Komisyon ve Mağdur Hakları Alt Komisyonu). Ayrıca daha önceki yasama dönemlerinde kurulmuş olan alt komisyonlar da çalışmalarını devam ettirmiştir. (Terör ve Şiddet Olayları Kapsamında Yaşam Hakkı İhlallerinin İncelenmesi Alt Komisyonu, Ceza İnfaz Kurumları ve Tutuk Evleri Alt Komisyonu, Türkiye'de Bulunan Mülteciler, Sığınmacılar ve Yasa Dışı Göçmenler Alt Komisyonu ve Şırnak İli Uludere İlçesi Irak Sınırında Yapılan Hava Harekâtı Sonucu Yaşanan Ölüm Olaylarının İncelenmesi Alt Komisyonu)

Komisyon mevcut yasama döneminde (24. Yasama Dönemi) yaklaşık 2338 dilekçe almıştır.

Komisyon Başkanlığı ayrıca birçok konuda izleme dosyası açmak suretiyle basında çıkan haberler veya komisyona yapılan başvurulardan hareketle insan hakları ile ilgili meseleleri bir bütün halinde incelemektedir².

Ayrıca Komisyon alt komisyonlar aracılığıyla hazırlanan 10 araştırma raporunu görüşmüş ve onaylamıştır:

- Sakarya İlinde Serbest İkamete Tabi Sığınmacılar Hakkında İnceleme Raporu
- Edirne, Kırklareli ve İstanbul illerinde bulunan geri gönderme merkezleri hakkında inceleme raporu
- Ülkemize Sığınan Suriye Vatandaşlarının Barındıkları Çadırkentler Hakkında İnceleme Raporu
- Mardin E Tipi ve Kızıltepe K 1 Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumları İnceleme Raporu
- Şanlıurfa E tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumları İnceleme Raporu
- Silivri L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumları İnceleme Raporu
- Terör ve şiddet olayları kapsamında yaşam hakkı ihlallerinin incelenmesine yönelik kurulan Alt Komisyonun raporu,
- Ceza infaz kurumu ve tutukevlerinde incelemede bulunmak üzere kurulu Alt Komisyonca Komisyona sunulan,
- İzmir Aliğa Ceza İnfaz Kurumu Kampüsü İnceleme Raporu
- İzmir Polis Merkezleri İnceleme Raporu
- Uludere Raporu

Dilekçe Komisyonu

TBMM'nin 24. Yasama Döneminde başlatılan e-dilekçe sistemi ile kişisel verilerin korunmasını güvence altına alacak güvenlik unsurları ile birlikte oluşturulan elektronik ortam faaliyete geçirilmiş, böylelikle dilekçe komisyonuna erişim daha kolay hale gelmiş ve hızlanmıştır. 24. Yasama döneminde, hakkında karar verilen toplam dilekçe sayısı 4502'dir.

² Bu kapsamda “Askerlikte Kötü ve Aşağılayıcı Muamele”, “İslam Karşıtlığı, Irkçılık ve Yabancı Düşmanlığı”, “İşçi Hakları ve Çalışma Hakkı”, “Avrupa’daki Göçmen Çocuklar ve Velayet Sorunu” ile “Sağlıklı Bir Çevrede Yaşama Hakkı” başlıklarında izleme dosyaları açılmıştır.

Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu

24. Yasama döneminde 3. Yasama yılında 46 kanun teklifi ve 2 kanun tasarısı Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonuna havale edilmiştir³.

Çocuk Hakları İzleme Komisyonu

Sağlık, Aile, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonu bünyesinde kurulan Çocuk Hakları İzleme Komitesi, çocuk hakları alanında gelişmeleri izlemek ve çocuk hakları ihlallerinden doğan sorunları ortadan kaldırmak üzere alınacak tedbirler üzerinde çalışmalarına devam etmektedir.

Siyasi Etik Komisyonu

Şeffaflık ve hesap verebilirlik kavramlarını güçlendirmek üzere kurulan Siyasi Etik Komisyonu meclisteki tüm siyasi partilerin eşit temsili göz önünde bulundurularak 8 Mayıs 2012 tarihinde çalışmalarına başlamıştır. Komisyon Ağustos 2012’den bu yana 9 kere toplanmıştır. 2012 yılının Ekim ve Aralık ayları arasında yapılan bir seri toplantıyla siyasi etik konusuna ilişkin kanun teklifi taslağı üzerinde çalışmalar yürütmüştür. 19 Aralık 2012 tarihinde Komisyon raporunu tamamlamış olup kanun teklifiyle birlikte TBMM Başkanı’na sunmuştur.

Araştırma Komisyonları

TBMM bünyesinde 2013 yılında farklı konularda araştırma komisyonları kurulmuştur.

Haberleşme Özgürlüğüne ve Özel Hayatın Gizliliğine Yönelik İhlallerin Tespiti ve Önlenmesine İlişkin Tedbirlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu: Söz konusu Komisyon 22 Ocak 2013 tarihinde kurulmuş olup bugüne kadar 11 toplantı gerçekleştirmiştir. Konunun teknik ve yasal yönlerinin araştırılması amacıyla iki alt komisyon kurulmuştur ve araştırmalarına devam etmektedir.

Toplumsal Barış Yollarının Araştırılması ve Çözüm Sürecinin Değerlendirilmesi Amacıyla Meclis Araştırma Komisyonu: 9 Nisan 2013 tarihli ve 1033 sayılı TBMM kararı ile toplumsal barış yollarının araştırılması ve çözüm sürecinin değerlendirilmesi amacıyla Anayasanın 98’inci, İçtüzüğün 104 ve 105’inci maddeleri uyarınca bir Meclis Araştırması açılmasına ve bir Meclis Araştırma Komisyonu kurulmasına karar verilmiştir. Söz konusu karar 18 Nisan 2013 tarihli ve 28622 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

³ Komisyon bünyesinde cinsiyet eşitliği konularındaki eksikliklere ilişkin gerekli önlemleri almak üzere “Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme” ve “Her Alandaki Kadın İstihdamının Artırılması ve Çözüm Önerileri” konulu iki alt komisyon kurulmuştur.

Demokratikleşme Paketi

Önümüzdeki sürece dair yeni kanunlar ve idari düzenlemeler vasıtasıyla hayata geçirilecek reformlardan oluşan Demokratikleşme Paketi Sayın Başbakanımız tarafından 30 Eylül 2013 tarihinde açıklanmıştır. Bu Paket, Hükümetimizin hak ve özgürlüklerin tam olarak kullanılabilmesi için adımlar atmaya devam etmekte olduğunun da teyididir.

Demokratikleşme Paketi'nde yer alan hususların büyük çoğunluğu, AB'ye üyelik sürecimizin önemli bir kısmını oluşturan "Siyasi Kriterler" ve "Yargı ve Temel Haklar Faslı" ile ilgili olup, doğrudan AB'ye üyelik sürecimiz ile bağlantılıdır. Söz konusu Paket, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS), AB müktesebatı ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) içtihadı dikkate alınarak şekillendirilmiştir. Paket dahilinde Siyasi Kriterler ile 23. Yargı ve Temel Haklar Faslı bakımından da önem arzeden aşağıdaki hususların gerçekleştirilmesi öngörülmüştür:

- Seçim sistemine ilişkin düzenlemelerin yapılması
- Siyasi partilere devlet yardımının kapsamının genişletilmesi
- Siyasi partilerin teşkilatlanmalarına kolaylık getirilmesi
- Siyasi partilere üyelikte engelin kaldırılması
- Seçimlerde farklı dil ve lehçelerde propagandanın serbest hale gelmesi
- Nefret suçu ile ilgili düzenleme yapılması
- Ayrımcılıkla mücadele ve eşitlik komisyonunun kurulması
- Türk Ceza Kanunu (TCK) ile yaşam tarzına saygının güvence altına alınması
- TCK'da belirli harflerin kullanılmasından dolayı var olan cezai müeyyidelerin kaldırılması
- Toplantı ve gösteri yürüyüşleri kanununda düzenleme yapılması
- Özel okullarda farklı dil ve lehçelerde eğitimin serbest hale gelmesi
- Bazı köy isimlerinin kullanılabilmesi önündeki yasal engelin kalkması
- Kamu kurum ve kuruluşlarında başörtüsü yasağının kaldırılması (Gerçekleşti)
- Kişisel verilerin korunmasına yönelik yasal düzenleme yapılması
- Yardım toplama kanunundaki kısıtlamaların kaldırılması
- Mor Gabriel Manastırı arazisinin iade edilmesi (Gerçekleşti)
- Roman Dil ve Kültür Enstitüsünün kurulması (Gerçekleşti)
- İlkokullardaki öğrenci andı uygulamasının kaldırılması (Gerçekleşti)

Demokratikleşme Paketi'nde öngörülen idari düzenlemeler ivedilikle hayata geçirilmiştir. Bu çerçevede, kamuda başörtüsü yasağı kaldırılmış, geçtiğimiz yıl ortaokullarda kaldırılmış olan öğrenci andı uygulamasına ilkokullarda da son verilmiş, Nevşehir Üniversitesi'nin ismi, Nevşehir Hacı Bektaşî Veli Üniversitesi olarak değiştirilmiştir.

Ayrıca, Mor Gabriel Manastırı Vakfı'nın kullandığı ihtilafa konu araziye ilişkin sorunun çözümü konusunda 7 Ekim 2013 tarihinde Vakıflar Genel Müdürlüğü karar organı Vakıflar Meclisi tarafından bir karar alınmıştır. Karar doğrultusunda, ihtilafli arazinin 5737 sayılı Vakıflar Kanunu çerçevesinde Vakıf adına tescil edilmesi kararlaştırılmıştır.

Son olarak, 2013 yılı Kasım ayında, Yükseköğretim Kurulu tarafından, Roman vatandaşlarımızın dil ve kültürleri ile karşılaştıkları sorunlara ilişkin araştırmalar yapmak, çözüm önerileri üretmek amacıyla Trakya Üniversitesi bünyesinde "Roman Dili ve Kültürü Araştırmaları Enstitüsü" kurulması yönünde karar alınmıştır.

İlaveten Demokratikleşme Paketi'nde yasal değişiklik gerektiren düzenlemelerin gerçekleştirilmesi için **Temel Hak ve Hürriyetlerin Geliştirilmesi Amacıyla Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı** 5 Aralık 2013 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne sevk edilmiştir.

Toplam 17 maddeden oluşan söz konusu tasarıda hak ve özgürlüklerin genişletilmesi yönünde var olan siyasi iradenin bir yansıması olarak Demokratikleşme Paketi'nde öngörülen hususların önemli bir kısmını gerçekleştirmek amacıyla, **Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun, Siyasi Partiler Kanunu, İl İdaresi Kanunu, Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu, Yabancı Dil Eğitimi ve Öğretimi ile Türk Vatandaşlarının Farklı Dil ve Lehçelerinin Öğrenilmesi Hakkında Kanun ile Türk Ceza Kanunu'nda** çeşitli değişiklikler yapan düzenlemeler yer almaktadır⁴.

Temel Hak ve Hürriyetlerin Geliştirilmesi Amacıyla Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı yürürlüğe girdiğinde, Demokratikleşme Paketi kapsamında öngörülen yasal ve idari düzenleme gerektiren toplam 21 husustan 18'ine yönelik düzenleme hayata geçirilmiş ve Paket'in öngördüğü hususlar çok büyük oranda gerçekleşmiş olacaktır.

⁴ Tasarıda, siyasi partilere devlet yardımının kapsamının genişletilmesi, siyasi partilerin teşkilatlanmalarına kolaylık getirilmesi, siyasi partilere üyelikte engelin kaldırılması ve seçimlerde farklı dil ve lehçelerde propagandanın serbest hale gelmesi gibi siyasi haklar kapsamında çeşitli tedbirler öngörülmektedir. Ayrıca, nefret suçu ile ilgili düzenleme yapılması ve yaşam tarzına saygının güvence altına alınması tasarıda gözetilmektedir. Bazı köy isimlerinin kullanılabilmesi önündeki yasal engelin kaldırılması, Türk Ceza Kanunu'nda belirli harflerin kullanılmasından dolayı var olan cezai müeyyidelerin kaldırılması ve özel okullarda farklı dil ve lehçelerde eğitim yapılmasına olanak tanınması gibi düzenlemeler de tasarıda yer almaktadır. Bununla birlikte, örgütlenme özgürlüğünün güçlendirilmesi amacıyla yardım toplamaya ilişkin mevzuatta kısıtlamaların kaldırılması ve Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'nda düzenleme yapılması da öngörülmektedir.

Paket kapsamında yer alan kişisel verilerin korunması hususu ile Ayrımcılıkla Mücadele ve Eşitlik Komisyonu kurulmasına dair çalışmalar, müstakil kanun çalışmaları halinde münhasıran devam etmektedir.

Tüm bu somut adımlar temel hak ve özgürlükleri genişletmeye ve Türkiye’deki mevcut hoşgörü ortamına katkı sağlamaya yönelik olarak öngörülmüştür. Demokratikleşme Paketi çerçevesinde hayata geçirilmeye başlanan pek çok reformun vatandaşlarımızın günlük hayatlarında kendilerini daha rahat ifade edebilmelerine katkı sağladığı ve demokratik standartlarımızı daha ileri düzeye taşıdığı aşikârdır.

Sivil Asker İlişkileri

31 Temmuz 2013 tarihinde yürürlüğe giren 6496 sayılı Sözleşmeli Erbaş ve Er Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile sivil-asker ilişkileri alanında birçok düzenleme yapılmıştır.

Söz konusu değişikliklerin en önemlisi, askeri darbelere dayanak olarak gösterilen TSK İç Hizmet Kanunu’nun 35’inci maddesinin değiştirilmesidir. Buna göre daha önce 35’inci maddede yer alan “Silahlı Kuvvetlerin vazifesi; Türk yurdunu ve Anayasa ile tayin edilmiş olan Türkiye Cumhuriyetini kollamak ve korumaktır.” ifadeleri, “Silahlı Kuvvetlerin vazifesi; yurt dışından gelecek tehdit ve tehlikelere karşı Türk vatanını savunmak ” şeklinde değiştirilmiştir.

Kamu Yönetimi ve Yolsuzlukla Mücadele

Türkiye’de, Cumhuriyetin kuruluşundan günümüze kadar sürekli olarak, idari reform çalışmaları yapılmış, buna ilişkin projeler üretilmiş, yasal düzenlemelere gidilmiştir. İdari reform çalışmaları toplumun dinamizmi karşısında çağın gereklerine ayak uydurabilmesi amacıyla sürekli olarak gündemdeki yerini korumaktadır. Ülkemizde kamu yönetimi alanında şeffaflığın, etkinliğin, verimliliğin ve hesap verebilirliğin artırılması amacıyla vatandaşların bilgi edinme hakkı, etik bakış açısının hâkim kılınması, yerel yönetimler reformu, denetim sisteminin yeniden şekillendirilmesi ve yolsuzlukla mücadele gibi birçok konuyu kapsayan çalışmalar bütüncül bir yaklaşımla ve kararlılıkla sürdürülmektedir.

Kamu yönetimine ilişkin, idari işlemlerin basitleştirilmesi ve bürokrasinin azaltılması alanında Kamu Hizmetlerinin Sunumunda Uyulacak Usul ve Esaslara İlişkin Yönetmelik hükümleri gereğince idari basitleştirmeyi sağlayıcı ve bürokrasiyi azaltıcı hükümler yürürlüğe konmaya devam edilmiştir. Bu kapsamda, Yönetmelik’in ilgili hükümlerinin kamu hizmetlerinin sunumunda etkin bir şekilde uygulanması amacıyla, Başbakanlık İdareyi Geliştirme Başkanlığınca “Kamu Hizmetlerinin Basitleştirilmesi ve Bürokrasinin Azaltılması Projesi” başlatılmış olup uygulama aşamasına geçilmiştir. Proje kapsamında kamu kurum ve kuruluşları ile yapılan görüşmeler sonucunda 50 adet yönetmelik değişikliği Resmi Gazete’de yayımlanmış olup 136 adet belge yürürlükten kaldırılmıştır. Bu doğrultuda, 20 Aralık 2013 tarihli ve 28857 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Karayolları Trafik Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair

Yönetmelik ile vatandaşlara sürücü belgelerinin posta yoluyla teslimi gibi idari işlemlerin basitleştirilmesine devam edilmiştir. Öte yandan, pasaportların nüfus müdürlükleri tarafından verilmesi amacıyla ilgili mevzuatta değişiklik yapılmasına yönelik çalışmalar sürdürülmektedir.

Sayıştay Kanunu'nun öngördüğü raporlar hazırlanmış ve bu raporlar ilk defa 2013 yılında TBMM'ye sunulmuş olup, ilgili komisyonda görüşülmeye başlanmıştır.

6085 sayılı Sayıştay Kanunu kapsamında, dış denetim alanında, Faaliyet Raporları Değerlendirme Rehberi, Bilişim Sistemleri Denetimi Rehberi, Mali İstatistikleri Değerlendirme Rehberi ve Performans Bilgisi Denetim Rehberi 2013 yılı içerisinde hazırlanarak yürürlüğe konmuştur.

Ayrıca, Genel Uygunluk Bildirim Rehberi Taslağı Ocak 2013'te yayımlanmıştır. 2012 yılında yayınlanan Düzenlilik Denetim Rehberi de, ihtiyaçlar çerçevesinde Şubat 2013'te yeniden düzenlenmiştir. Yine, Sayıştay Kanunu kapsamında 2014-2018 yılları Sayıştay Başkanlığı Stratejik Planı Temmuz 2013'te yayımlanmıştır.

Büyükşehir belediyelerine ilişkin 6 Aralık 2012 tarihli ve 28489 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 6360 sayılı On Üç İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Altı İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunla demokrasiyi yerel düzeyde güçlendirmek, belediye hizmetlerinde verimliliği sağlamak ve belediyelerin daha iyi hizmet sunması amaçlanmış olup, kamu hizmetlerinin etkin ve verimli şekilde yürütülmesi için büyükşehir belediye sınırları yeniden düzenlenmiştir. Bu kapsamda büyükşehir belediyelerin sorumluluk ve görev alanı ilin mülki sınırlarını kapsayacak şekilde genişletilip, büyükşehir belediyelerinin mali gelir kaynakları artmıştır. Öte yandan büyükşehirlerde özel idareler kapatılarak, il özel idarelerinin yerel hizmetlere ilişkin görevleri belediyelere devredilmektedir. Ayrıca sözkonusu Kanun kapsamına giren illerdeki köy ve beldeler mahalleye dönüşmektedir. Tüm bu değişikliklerle etkin bir yerel yönetim yapılanması ve daha güçlü bir yerel demokrasi hedeflenmiştir.

Yolsuzlukla mücadele kapsamında adil, hesap verebilir, saydam ve güvenilir bir yönetim anlayışının geliştirilmesi amacıyla çalışmalara devam edilmektedir. 2010-2014 yıllarını kapsayan Saydamlığın Artırılması ve Yolsuzlukla Mücadelenin Güçlendirilmesi Stratejisi ve Eylem Planı'nın uygulanmasına devam edilmektedir. 2002 yılından bu yana kararlılıkla sürdürülen yolsuzlukla mücadele politikalarının devamı niteliğinde olan Strateji ve Eylem Planı ile kamu yönetiminde saydamlığı engelleyen ve yolsuzluğu besleyen faktörler ortadan kaldırılarak daha adil, hesap verebilir, saydam ve güvenilir bir yönetim anlayışı geliştirilmesi amaçlanmaktadır.

Kamu görevlilerinin uymaları gereken saydamlık, tarafsızlık, dürüstlük, hesap verebilirlik, kamu yararını gözetme gibi etik davranış ilkelerini belirlemek ve uygulamayı izlemekle görevli olan Kamu Görevlileri Etik Kurulu, 2013 yılında çalışmalarını yoğun bir şekilde sürdürmüştür. Bu doğrultuda kamuda etik bir

dönüşümün sağlanması ve elde edilen kazanımların kaybolmaması için, toplumun çeşitli kesimleri ile işbirliği içerisinde faaliyetlerini yürütmüştür.

Bu kapsamda Başbakanlık Kamu Görevlileri Etik Kurulu, Türkiye-AB Mali İşbirliği kapsamında Türkiye’de Kamu Sektöründe Etik Kültürün Güçlendirilmesi başlıklı projeyi yürütmeye başlamıştır. 2014 yılının Nisan ayında sonlanacak olan projenin faaliyetleri arasında kamu kurumlarında etik konusunda eğitici yetiştirme, Kurul personelinin kapasitesinin geliştirilmesi, üniversitelerin akademik ilkelerinin oluşturulması ve toplumda farkındalık eğitimlerinin düzenlenmesi yer almaktadır.

Bilgi edinme hakkının kullanılmasına ilişkin tüm kamu kurumları tarafından vatandaşların bu kapsamdaki başvurularına artan oranda bilgi sağlanmaktadır. Başbakanlık merkez teşkilatına yönelik bilgi edinme başvurularıyla ilgili sonuçlandırılan başvurular hakkında duyulan memnuniyet oranı, yıl içinde yapılan anketler vasıtasıyla ölçülmüştür. Anket sonuçlarından elde edilen verilere göre memnuniyet oranı % 92’dir. Bu durum başvuruların işleme alınması, ilgili makamlara iletilmesi ve başvuru sahibine cevap verilmesi sürecinin olumlu işlediğini göstermektedir.

Yargı Sistemi Reformu

Yargı sistemi Türkiye’nin AB’ye katılım sürecinde kapsamlı bir reform sürecinden geçmiştir. 23. Yargı ve Temel Haklar Faslına temel konularından olan yargının bağımsızlığı, tarafsızlığı ve etkinliğinin güçlendirilmesi ile yargının mevcut iş yükünün azaltılması amacıyla 2000’li yılların başından bu yana önemli düzenlemeler hayata geçirilmiştir. Son üç yıl içinde de Yargı Reformu Stratejisi doğrultusunda müstakil kanunlar ve yargı reformu paketleri vasıtasıyla yargı alanı temel hak ve özgürlükleri teminat altına alacak şekilde güçlendirilmiştir.

24 Ağustos 2009 tarihinde uygulanmaya başlanan **Yargı Reformu Stratejisi’nin** kısa dönem hedefleri önemli ölçüde gerçekleştirilmiştir. Adalet Bakanlığı tarafından 2011 yılı Aralık ayından bu yana Strateji’nin güncelleme çalışmaları sürdürülmektedir. Güncellenen Yargı Reformu Stratejisi’nin taslağı, 11 Eylül 2012 tarihinde kamuoyu ile paylaşılmıştır. Yargı Reformu Strateji Belgesi’nin güncellenmesi çalışmaları sırasında bir takım hususların Anayasa değişikliği gerektirdiği tespit edilmiş ve Strateji Belgesi’nin, TBMM bünyesinde oluşturulan Anayasa Uzlaşma Komisyonunun çalışmalarının sonucuna göre şekillendirilmesi öngörülmüştür.

Yargı Reformu Stratejisinin bir parçası olarak, 2010 yılından günümüze kadar, yargının bağımsızlığını ve tarafsızlığını güçlendirmek, etkinliğini arttırmak ve adalete erişimi kolaylaştırmak amacıyla 2012 ve 2013 yıllarında Yargı Reformu Paketleri hayata geçirilmiştir.

Bu kapsamda, 14 Nisan 2011 tarihinde yürürlüğe giren 6217 sayılı Yargı Hizmetlerinin Hızlandırılması Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (1. Yargı Reformu Paketi), 26 Ağustos 2011 tarihinde yürürlüğe giren 650 sayılı Adalet

Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname (2. Yargı Reformu Paketi) ve 5 Temmuz 2012 tarihinde yürürlüğe giren 6352 sayılı Yargı Hizmetlerinin Etkinleştirilmesi Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması ve Basın Yayın Yoluyla İşlenen Suçlara İlişkin Dava ve Cezaların Ertelenmesi Hakkında Kanun (3.Yargı Reformu Paketi) ile temel hak ve özgürlüklerin uluslararası standartlar doğrultusunda daha da güçlendirilmesi için gerekli mevzuat değişiklikleri yapılmıştır.

Yürürlüğe giren yargı reformu paketlerinin devamı olarak hazırlanan ve kamuoyunda 4. Yargı Reformu Paketi olarak bilinen İnsan Hakları ve İfade Özgürlüğü Bağlamında Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun 30 Nisan 2013 tarihli ve 28633 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

Söz konusu Kanun ile ifade ve basın özgürlüğü alanlarını genişletilmesi ve adil yargılanma hakkının güçlendirilmesi başta olmak üzere ülkemizin insan hakları ve demokrasi standartlarının evrensel normlarla uyumlu olması amacına yönelik önemli düzenlemeler hayata geçirilmiştir.

Esasen Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin (AİHS) ihlaline neden olan konularla ilgili olan söz konusu reform paketi ile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) kararlarında belirlenen ihlal nedenlerinin ortadan kaldırılması hedeflenmiştir. 4. Yargı Reformu Paketi, AİHM kararlarının yanı sıra Avrupa Konseyi Raporları, Avrupa Komisyonu İlerleme Raporları, Avrupa Komisyonu istişari uzman ziyareti raporları ve diğer ilgili uluslararası belgelerden de yararlanılarak hazırlanmıştır.

Paket kapsamında Siyasi Kriterler ile 23. Yargı ve Temel Haklar Faslı kapsamında yer alan temel hak ve özgürlükleri daha da geliştirmek amacıyla ifade özgürlüğü, adil yargılanma hakkı, tutukluluk süreleri, mülkiyet hakkının korunması, örgütlenme özgürlüğü ve suçun cezasız kalmasıyla mücadele alanında önemli değişiklikler getirilmiştir. Bu değişikliklerden öne çıkan hususlar aşağıda sıralanmaktadır:

- AİHM ihlal kararları, askeri idari yargı bakımından da yargılamanın yenilenmesi sebebi olarak kabul edilmiştir.
- İfade özgürlüğünün AİHM standartlarına uygun olarak genişletilmesi amacıyla, “cebir, şiddet veya tehdit içeren yöntemlerini meşru gösteren veya öven ya da bu yöntemlere başvurmayı teşvik etme” unsuru ilgili kanun maddelerine getirilmiştir.
- İşkence suçlarında zamanaşımı kaldırılmıştır.
- Kovuşturmaya yer olmadığına dair kararların etkin soruşturma yapılmadan verildiğinin AİHM ihlal kararıyla tespit edilmiş olması durumunda, talep edilmesi halinde yeniden soruşturma açılmasının önü açılmıştır.

- Ceza hükmünün, AİHM tarafından AİHS'nin ihlâli suretiyle verildiğinin tespit edilmiş olması halinde, yargılamanın yenilenmesi yoluna gidilebilmesi önündeki sınırlamalar kaldırılmıştır.
- Kamulaştırma davalarında yargılama sürecinin uzaması nedeniyle ve enflasyon etkisiyle, ödenecek kamulaştırma bedelinde değer kaybı yaşanmaktadır. Bu konuda yapılan değişikliklerle, kamulaştırma davalarında kamulaştırma bedelinin değer kaybetmesini önleyecek koruyucu düzenleme yapılmıştır.

Güvenlik Güçlerinin Sivil Gözetimi

Türkiye'de demokratik, modern ve şeffaf bir yönetimin gereklerini hayata geçirebilmek amacıyla güvenlik güçlerinin sivil gözetimi mekanizmaları daha güçlü bir yapıya kavuşturulmuştur.

Güvenlik güçlerinin sivil gözetimi konusu Türkiye-AB ilişkilerinde ve Türkiye'nin demokratikleşme sürecinde önemli bir husus olmaya devam etmektedir. Özellikle 2010 Anayasa Değişiklik Paketi kapsamında, askeri mahkemelerin görev alanıyla ilgili önemli değişiklikler yapılmıştır. Buna göre askeri mahkemelerin yargılama yetkisi artık sadece asker kişilerin, askerlik hizmet ve görevleriyle ilgili olarak işledikleri askerî suçlara ait davalarla sınırlandırılmıştır. Bu çerçevede, devletin güvenliğine, anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı suçlara ait davalar her durumda adliye mahkemelerinde görülmektedir. Ayrıca Anayasaya, savaş hali haricinde, asker olmayan kişilerin askerî mahkemelerde yargılanamayacağı hükmü getirilmiştir.

Anayasa Mahkemesi'nin 23 Ocak 2013 tarihli ve 28537 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan kararı (E:2012/80,K:2013/6) ile Askeri Ceza Kanunu'nun bazı hükümleri iptal edilmiştir. Böylece, Askeri Ceza Kanunu kapsamındaki suçlar için öngörülen cezalara yönelik olarak hükmün açıklanmasının geri bırakılmasını ve kısa süreli hapis cezasının ertelenmesini ya da para cezasına çevrilmesini engelleyen hükümler yürürlükten kaldırılmıştır.

Temel Hak ve Özgürlükler

2000'li yılların başından bu yana sürdürülen siyasi reformlarla başta Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) olmak üzere uluslararası normlar doğrultusunda vatandaşlarımızın temel hak ve özgürlüklerden tam olarak yararlanması amacıyla önemli düzenlemeler hayata geçirilmiştir. Bu düzenlemelerin tam ve etkin olarak uygulamaya geçirilebilmesi amacıyla eş zamanlı olarak ilgili kamu kurum ve kuruluşlarımızın kurumsal kapasitelerinin artırılması amacıyla da sürekli olarak faaliyetler yürütülmüştür.

Özellikle 2012 ve 2013 yıllarında siyasi reform sürecimiz, gerek yargı reformu paketleri gerekse müstakil kanunlar vasıtasıyla ifade özgürlüğü alanının genişletilmesi, adil yargılanma hakkının güvence altına alınması, kadın hakları, çocuk hakları ve engelli hakları alanında çağın gereklerine uygun düzenlemeler yapılması ve etkin uygulamaların hayata geçirilmesine odaklanmıştır. (Bkz. Fası 23)

Sözkonusu reformlar tasarlanırken öncelikle Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) tarafından Türkiye aleyhine verilen ihlal kararları dikkate alınmıştır. Örneğin, 30 Nisan 2013 tarihinde yürürlüğe giren 4. Yargı Reformu Paketiyle AİHM tarafından vicdani ret kapsamında verilen ihlal kararlarının konusunu oluşturan davalarda önemli bir ihlal nedeni teşkil eden Türk Ceza Kanunu'nun 318'inci maddesinde önemli bir iyileştirme gerçekleştirilmiş ve halkı askerlikten soğutma suçunun kapsamı ve unsurları daraltılmıştır.

28 Şubat döneminde memuriyetten çıkarılanlara işe geri dönüş imkânı sağlanmıştır. Buna ilaveten, bu süreçte memuriyetten çıkarılanların açıkta geçirdikleri sürelerin sigorta primlerinin devlet tarafından ödenmesi imkânı verilmiştir.

Öte yandan devam eden çözüm süreci kapsamında, ayrı ayrı komisyonlar halinde 7 coğrafi bölgede görev yapan Akil İnsanlar Heyeti'nin çalışmalarına dair nihai olarak bölgesel raporlar 2013 yılı Haziran ayı itibarıyla tamamlanarak tek bir rapor haline getirilmiştir. Bu raporlardaki ortak veya öne çıkan öneriler de Demokratikleşme Paketi içeriği hazırlanırken referans olarak ele alınan unsurlar arasında yer almıştır.

Milli Birlik ve Kardeşlik Projesi kapsamında tüm vatandaşlarımızın temel hak ve özgürlüklerden ayırım yapılmaksızın yararlanması amacıyla başlatılan demokratik açılım süreciyle demokrasinin ve hukukun üstünlüğü ilkelerinin güçlendirilmesi hedeflenmiştir. Bu hedef doğrultusunda birlik, beraberlik ve kardeşliğin hüküm sürmesi amacıyla, temel hak ve özgürlüklerden taviz vermeyen, tüm vatandaşlarının emniyet içinde yaşamalarını sağlayan adımlar atılmıştır.

İnsan Hakları Alanında Kurumsallaşma

2012 yılı içerisinde ülkemizde insan hakları alanında kurumsallaşmaya ilişkin önemli bir mesafe kat edilmiştir. Bu kapsamda, insan haklarının kurumsal güvencelere kavuşturulabilmesi amacıyla Türkiye İnsan Hakları Kurumu ve Kamu Denetçiliği Kurumu kurulmuştur.

Birleşmiş Milletler (BM) Paris Prensipleri ile uyumlu olarak **Türkiye İnsan Hakları Kurumu** 30 Haziran 2012 tarihinde yürürlüğe giren 6332 sayılı Kanun'la oluşturulmuştur. Kurum, insan haklarını korumak ve geliştirmeye yönelik çalışmalarda bulunmak, bu çerçevede inceleme ve araştırmalar yapmak, raporlar hazırlamak, görüş, tavsiye ve önerilerde bulunmak, bilgilendirme, bilinçlendirme ve eğitim faaliyetleri gerçekleştirmek ve insan hakları ihlal iddialarını incelemek ve araştırmakla görevlidir. Kurumun karar alma organı olan İnsan Hakları Kurulu'nun üyeleri 2012 Eylül itibarıyla seçilmiştir. Kurulun ilk toplantısı 24 Ocak 2013 tarihinde gerçekleştirilmiştir.

Kurum'a yapılacak şikayet başvurularının usul ve esaslarını düzenleyen yönetmeliğe ilişkin çalışmalar devam etmektedir.

Türkiye İnsan Hakları Kurumu, Gezi Parkı protestoları ve sonuçlarını incelemek üzere, 10 Haziran 2013 tarihinde ad hoc bir Komisyon oluşturmuştur. Söz konusu Komisyon,

Yargıtay ve Danıştay'dan 2 hâkim ve İnsan Hakları Kurulunun 4 üyesinden müteşekkildir. Komisyon tarafından hazırlanan rapor, İnsan Hakları Kuruluna sunulacak ve değerlendirme sürecini takiben nihai rapor, "Kurul Kararı" olarak yayımlanacaktır.

Kamu Denetçiliği Kurumu 29 Haziran 2012 tarihinde yürürlüğe giren 6328 sayılı Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu ile kurulmuştur. Kamu Denetçiliği Kurumunun işlevsel hale gelmesiyle, bireyin kamu hizmetlerinden kaynaklanan şikâyetlerinin hızlıca, ücretsiz, adil, hakkaniyete ve hukuka uygun şekilde sonuçlandırılması ve kamu hizmetlerinin daha etkin ve kaliteli sunulması temin edilmiştir.

27 Kasım 2012 tarihinde TBMM Genel Kurulunda yapılan oylamayla Kamu Başdenetçisi ve 29 Kasım 2012 tarihinde, TBMM Dilekçe ve İnsan Haklarını İnceleme Karma Komisyonu üyelerinin oylamasıyla Kamu Denetçileri seçilmiştir. Bir kamu denetçisi, başdenetçinin kararıyla kadın ve çocuk hakları alanında görevlendirilmiştir.

Kamu Denetçiliği Kurumu Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik 28 Mart 2013 tarihli ve 28601 mükerrer sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

Kamu Denetçiliği Kurumu 29 Mart 2013 tarihi itibarıyla idarenin işleyişine ilişkin gerçek ve tüzel kişilerin başvurularını almaya başlamıştır. Başvurular hiçbir ücret alınmaksızın kuruma iletilebilmekte ve en geç 6 ay içinde sonuçlandırılmaktadır.

Kamu Denetçiliği Kurumunun resmi internet sitesi 2013 Mart tarihinde yayına başlamış olup, Türkçe dışında İngilizce, Arapça ve Kürtçe dillerinde bilgilendirme amaçlı broşürler yayımlanmıştır.

Kurum, 29 Mart 2013 tarihinden bu yana şikâyet başvurularını almaktadır. 15 Kasım 2013 itibarıyla, Kuruma toplamda 6 bin 672 başvuru yapılmıştır.

Kuruma yapılan başvurulara konu olan şikâyetler arasında, kamu personel rejimi, sosyal güvenlik işlemleri, ekonomi maliye ve vergi konuları, taşınır-taşınmaz mal mülkiyeti, adalet hizmetleri, bankacılık işlemleri, eğitim-öğretim ve sınav işlemleri, çalışma, insan hakları ihlali, sağlık, enerji ve mahalli idareler gibi hususlar bulunmaktadır.

Kamu Denetçiliği Kurumunun Avrupa Ombudsmanları ağına katılımı teyit edilmiş olup, diğer ağ ve kuruluşlara (Uluslararası Ombudsmanlar Enstitüsü, Akdeniz Ombudsmanlar Birliği vb.) katılım çalışmaları da yürütülmektedir. Ayrıca, sivil toplum kuruluşları ziyaret edilerek kurum faaliyetlerine ilişkin bilgi verilmekte ve beklentilerine ilişkin istişareler yürütülmektedir.

6495 sayılı Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un 54'üncü maddesi ile Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu'nun 28'inci maddesi değiştirilerek ihtiyaç duyulan alanlarda konusunda uzman kamu görevlilerinin uzun süreli olarak bu kurumda görevlendirilmesinin önü açılmıştır. Böylelikle kurumun

idari kapasitesinin güçlendirilmesi, kurumun görev alanıyla ilgili hizmetlerin yerine getirilmesinde etkinlik ve sürat sağlanmış olacaktır.

Anayasa ve AİHS ile güvence altına alınan bireysel hak ve özgürlüklerin, kamu gücünün işlem, eylem ya da ihmali sonucu ihlal edilmesine karşı istisnai bir iç hukuk yolu olarak oluşturulan **Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru sistemi**, 23 Eylül 2012 tarihi itibarıyla uygulanmaya başlamıştır. 16 Aralık 2013 tarihi itibarıyla Anayasa Mahkemesine 10361 başvuru yapılmış, bu başvuruların 2321'i hakkında Anayasa Mahkemesi tarafından kabul edilemezlik kararı verilirken diğer başvurular hakkında işlemler sürmektedir. 22 başvuru karara bağlanmış olup, 20 başvuru hakkında ihlal kararı verilmiştir.

Bireysel başvuru hakkı kapsamında Anayasa Mahkemesi (AYM) tarafından verilen kararlar, Mahkemenin Anayasa ve AİHS'de güvence altına alınan temel hak ve özgürlüklerin korunmasını temin edecek şekilde evrensel hukuk ve AİHM içtihadı paralelinde alınmaktadır.

Bu kapsamda, AYM uzun tutukluluk süreleri konusundaki bireysel başvurularda AİHM kararlarını esas alan, birey hak ve hürriyetlerini ön plana çıkaran özgürlükçü bir yaklaşım benimsemiştir⁵. Bu bağlamda AYM bünyesinde oluşturulan bireysel başvuru mekanizmasının vatandaşların temel hak ve özgürlüklerini gözeten etkin bir iç hukuk mekanizması olarak işlemeye başladığı değerlendirilmektedir.

AİHM'ye yapılmış bazı başvuruların tazminat ödenmek suretiyle çözümü ve muhtemel ihlal kararlarının önüne geçilmesi amacıyla, **Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun** 19 Ocak 2013 tarihli ve 28533 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. AİHM bugüne kadar Türkiye aleyhine uzun yargılama nedeniyle açılmış 1384 dosya hakkında Tazminat Komisyonunun kurulmuş olması nedeniyle öncelikle bu Komisyona müracaat edilmesinden bahisle kabul edilmezlik kararı vermiştir. Bir başka ifadeyle bu dosyalar AİHM önünde Türkiye aleyhine açılmış davalar arasından çıkartılmıştır.

Türkiye İnsan Hakları Kurumu Kanunu ile Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu'nun yürürlüğe girmesi ve Anayasa Mahkemesi tarafından bireysel başvuruların alınmaya başlanmasının akabinde, Avrupa Birliği Bakanlığı tarafından bireysel başvuru alan kurumlarımızla işbirliği içinde vatandaşlarımızın bilgilendirilmesi ve AB sürecinde

⁵ Örneğin, 2012/1272 sayılı Mustafa Balbay Kararı'nda uzun tutukluluk, temsil yetkisi ve seçilme hakkı ihlalini ortadan kaldıran ve AİHM içtihadını esas alan bir içtihat geliştirmiştir. Uzun tutukluluk süreleri konusunu ele alan diğer bir kararında da (2012/1158 sayılı Firas Aslan ve Hebat Aslan Kararı) AYM, tutukluluğun devamının somut olgu ve gerekçelere dayandırılması ve tutuklulukta geçen süre ile isnat edilen cezanın miktarının değerlendirmede dikkate alınması ve bu kapsamda tutukluluğun devamının baskın bir kamu yararına dayandırılması gerekliliğinin altını çizmiştir. Ayrıca, AYM, Van'da bulunan Bayram Otel'de yaşanan ikinci deprem nedeniyle ölen kişilerin yakınlarının yapmış olduğu 2012/752 ve 2012/850 sayılı başvurularda ise, yaşam hakkına ilişkin ihlallerin etkin ve esaslı bir şekilde soruşturulması gerektiğine AİHM içtihatları doğrultusunda karar vermiştir.

atılan bu adımların öneminin anlaşılması amacıyla **İnsan Hakları Alanında Bireysel Başvuru Usullerinin Tanıtılması Projesi** uygulanmaya başlamıştır.

Proje kapsamında ilgili kamu kurumları, il-ilçe insan hakları kurul üyeleri, hukuk fakülteleri, barolar, insan hakları alanında faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşları temsilcilerine yönelik düzenlenecek eğitim programlarından ilki 1 Ekim 2013 tarihinde Ankara’da gerçekleştirmiş olup bu eğitimler Türkiye genelinde beş ayrı ilde tekrarlanacaktır.

Farklı İnanç Gruplarıyla Diyalog

Farklı inanç gruplarına yönelik olarak son dönemde atılmış olan en önemli adım 30 Eylül 2013 tarihinde kamuoyuyla paylaşılmış olan Demokratikleşme Paketi ve sözkonusu Paket sonrasında yapılmakta olan hukuki düzenlemelerdir.

Demokratikleşme Paketi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS), AB müktesebatı ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) içtihadı dikkate alınarak şekillendirilmiş olup sözkonusu Paket’te öngörülen bazı idari düzenlemeler ivedilikle hayata geçirilmiştir. Bu bağlamda, farklı hayat tarzlarına saygı gösterilmesi ve nefret suçu, ayrımcılık, yaşam tarzına müdahale gibi hususlarla daha etkin şekilde mücadele edilmesine yönelik adımlar atılması öngörülmekte, bu doğrultuda çalışmalar yapılmaktadır.

Farklı inanç grubuna mensup vatandaşlarımızla kamu kurumları ve hükümet yetkilileri arasında var olan diyalog ortamının geliştirilmesine devam edilmiş, farklı inanç gruplarının sorunlarının siyasi irade tarafından öncelikli olarak ele alınmasına özen gösterilmiştir.

Bu çerçevede, Yeni Anayasa çalışmaları kapsamında, Türkiye Büyük Millet Meclisi Uzlaşma Komisyonu, Anayasa çalışmaları konusunda görüş ve önerilerini sunmak üzere farklı inanç gruplarını Türkiye Büyük Millet Meclisi Uzlaşma Komisyonuna davet etmiştir⁶.

11 Kasım 2012 tarihinde, Başbakan Yardımcısı ve Hükümet Sözcüsü Sayın Bülent Arınç’ın evsahipliğinde Bursa’da Vakıflar Genel Müdürü’nün de katılımıyla 27. RİG Toplantısı gerçekleştirilmiş, toplantıda öncelikli gündem maddesi olarak farklı inanç gruplarıyla diyalog konusu ele alınmış, cemaat vakıfları ve Vakıflar Kanunu’nun uygulanmasındaki gelişmeler değerlendirilmiştir.

İsveç’te bulunan Süryani cemaatini temsilen bir heyet, 2013 yılı Şubat ayında Sayın Cumhurbaşkanı Abdullah Gül’e bir ziyarette bulunmuştur. Sayın Cumhurbaşkanımızın, 2013 yılı Mart ayında, İsveç’e yaptığı resmi ziyarette İsveç’te mukim Süryani cemaati temsilcileri ile de bir araya gelinmiştir.

⁶ 2012 yılı içerisinde Ermeni, Rum ve Süryani cemaati temsilcileri yeni Anayasa çalışmalarına ilişkin görüş ve önerilerini sunmak üzere Türkiye Büyük Millet Meclisi Uzlaşma Komisyonu’na kabul edilmişlerdir.

Diyalog sürecini güçlendirmek üzere, Avrupa Birliği Bakanı ve Başmüzakereci Sayın Egemen Bağış'ın himayelerinde, ilgili kamu kurumlarının da katılımıyla farklı inanç grupları temsilcileriyle 28 Kasım 2013 tarihinde bir istişare yemeği düzenlenmiştir. Çeşitli cemaat vakıflarının temsilcilerinin yer aldığı yemeğe, Vakıflar Genel Müdürü ve Vakıflar Meclisi Cemaat Vakıfları Temsilcisi'nin yanı sıra ilgili tüm kamu kurumları da katılım sağlamış, çözüm bekleyen sorunlar her düzeyde istişare edilmiştir.

Bu kapsamda, cemaat vakıflarının mülkiyet haklarına ilişkin sorunlarının ortadan kaldırılması, uzun bir süredir uluslararası kamuoyu nezdinde ülkemiz aleyhinde sorun teşkil etmekte olan hususların çözüme kavuşturulması ve tüm vatandaşlarımızın din ve inanç özgürlüklerinin korunması ve geliştirilmesi amacıyla gerekli tedbirlerin alınmasına 2013 yılında da devam edilmiştir.

Mülkiyet haklarına ilişkin olarak, cemaat vakıflarının mülkiyet haklarının korunması amacıyla, 27 Ağustos 2011 tarihinde yürürlüğe giren kanun hükmünde kararname uyarınca 5737 sayılı Vakıflar Kanununa eklenen Geçici 11'inci madde kapsamında, farklı inanç grubuna mensup vatandaşların kurmuş oldukları cemaat vakıflarının çeşitli sebeplerle daha önce el konulan vakıf mülklerinin iade edilebilmesinin yolu açılmış, bu kapsamda 288 taşınmaz, cemaat vakıflarına iade edilmiş, 18 taşınmaz için de tazminat ödenmesine karar verilmiştir.

Yapılan bu düzenlemeler sonucunda cemaat vakıflarına, değeri 2 milyar Türk Lirasının (TL) üzerinde bir bedele tekabül eden taşınmazların iadesi sağlanmıştır.

Geçici 11'inci madde dışında, 5737 sayılı Vakıflar Kanunu'nun yürürlüğe girmesinden sonra okul vasıflı 17 hayrat taşınmazın gelir getirici akara dönüştürülmesine de izin verilmiştir.

Mor Gabriel Manastırı'nın (Deyrulumur) kadastro tespitine itiraz davasına da konu olan ihtilafli arazisi de Demokratikleşme Paketi kapsamında ele alınan hususlardan biri olup, sözkonusu arazinin Manastır Vakfı'na iade edileceği kamuoyuyla paylaşılmıştır.

Demokratikleşme Paketi'nin kamuoyuyla paylaşılması sonrasında 7 Ekim 2013 tarihinde, Vakıflar Genel Müdürlüğü karar organı Vakıflar Meclisi tarafından alınan karar doğrultusunda, ihtilafa konu olan 12 parselin 5737 sayılı Vakıflar Kanunu çerçevesinde Vakıf adına tescil edilmesi kararlaştırılmış olup, idari süreç başlatılmıştır.

Din özgürlüğüne ilişkin olarak, Türkiye'de, AB Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Ulusal Program çerçevesinde, tüm vatandaşlarımızın dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasî düşünce, felsefî inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin temel hak ve özgürlüklerini tam olarak kullanabilmesi amacıyla kapsamlı bir reform süreci yürütülmektedir. Bu çerçevede, tüm vatandaşlarımızın din ve inanç özgürlüklerinin korunması ve geliştirilmesi amacıyla, 2013 yılı içerisinde de önemli adımlar atılmaya devam edilmiş, gerekli görülen tedbirlerin alınması sürdürülmüştür.

Ülkemizde hoşgörü ve karşılıklı anlayış ortamının güçlendirilmesi bakımından, önceki yıllarda olduğu gibi 15 Ağustos 2013 tarihinde Trabzon Sümela Manastırı'nda, 8 Eylül 2013 tarihinde Van'ın Akdamar Adası'ndaki Surp Haç Ermeni Kilisesi'nde dini törenler düzenlenmiştir.

Restorasyonu 2011 yılında tamamlanarak ibadete açılan Diyarbakır İli Sur İlçesinde bulunan Surp Giragos Ermeni Ortodoks Kilisesi'nde son olarak 10 Eylül 2013 tarihinde dini tören düzenlenmiştir.

Buna ilaveten, 14 Nisan 2013 tarihinde Alanya Hıdır İlyas mevkiinde bulunan Aya Yorgi Kilisesi'nde 89 yıl sonra ilk kez dini tören düzenlenmiştir. Halihazırda restorasyon ihtiyacı olan Kilisenin, restorasyon projesi hazırlanmış, bu çerçevede çalışmalara başlanmıştır.

Vakıflar Genel Müdürlüğü ve Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından yürütülmekte olan çalışmalar neticesinde, farklı inanç grubuna mensup vatandaşlar tarafından kullanılan ve Türkiye'nin çeşitli bölgelerinde bulunan ibadethaneler onarılmaya devam edilmiştir⁷.

Malatya'daki Ermeni mezarlığında bulunan yapılar, Malatya Belediyesi tarafından yeniden inşa edilmiş olup, sözkonusu yapılar 2013 yılı Haziran ayında hizmete açılmıştır.

Din ve inanç özgürlüğü kapsamında tüm vatandaşlarımızın sorunlarına eşit şekilde yaklaşılmaya devam edilmiştir. İbadetlerini yerine getirme konusunda sorun yaşayan İstanbul'da ikamet eden Süryani Ortodoks cemaati, İstanbul'da yeni bir kilise inşa edebilmeleri için arazi talebinde bulunmuş, sözkonusu talep İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından kabul edilmiştir.

30 Mart 2013 tarihinde yürürlüğe giren 6446 sayılı Elektrik Piyasası Kanunu'nun "Genel Aydınlatma" başlıklı Geçici 6'ncı maddesine "Güvenlik amacıyla yapılan sınır aydınlatmalarına ait tüketim ve yatırım giderleri, İçişleri Bakanlığı bütçesine konulacak ödenekten, toplumun ibadetine açılmış ve ücretsiz girilen ibadethanelere ilişkin aydınlatma giderleri ise Diyanet İşleri Başkanlığı bütçesine konulacak ödenekten karşılanır." ibaresi eklenmiştir. Bu kapsamda, ibadet yerlerinin elektrik faturaları

⁷ Yapılan farklı restorasyon çalışmalarına örnek olarak verilebilecek bazı projeler aşağıda yer almaktadır: Ani Ören yerinde 1990'lı yıllardan bu yana devam eden çalışmalar, son yıllarda hız kazanmıştır. Bu çerçevede, 2010 yılında Tigran Honents Kilisesi'nin, 2012 yılında Ebulhamrent Kilisesi'nin restorasyonu tamamlanmıştır.

Ayrıca, Büyük Katedral'in (Ani Katedrali) restorasyon projesi ile Aziz Prikitch Kilisesi'nin restorasyonu, Akdamar Adası'nda bulunan Aziz Haç Kilisesi'nin çevre düzenlemesi ve müstemilat yapısının restorasyonu devam etmektedir.

Bunun dışında Eskişehir Sivrihisar'da 19. yüzyılda inşa edilmiş, Türkiye'deki en büyük Ermeni kiliselerinden biri olan kilisenin restorasyonu 2012 yılında tamamlanmıştır. Malatya'da bulunan 18. yüzyılda inşa edilmiş olan Taşhoran Kilisesi'nin restorasyonuna 2011 yılında başlanmıştır. Restorasyon çalışmaları halen devam etmektedir. Niğde Bor Yukarı Sokubaşı Ermeni Kilisesi'nin restorasyon çalışmaları da devam eden çalışmalar arasındadır.

Diyanet İşleri Başkanlığı bütçesine konulan ödenekten karşılanacaktır. Camiler dışında, bu haktan yararlanan ülke genelinde 387 Kilise ve Sinagog bulunmaktadır.

Eğitim ve kültür alanında da farklı inanç gruplarına yönelik olumlu adımlar atılmıştır. Ayrımcılıkla mücadele hususunda, Milli Eğitim Bakanlığı ders kitaplarında Süryani vatandaşlarımıza yönelik çeşitli ithamların ve ayrımcı ifadelerin bulunduğu iddiaları ve 10. Sınıf Tarih dersi kitaplarında yer alan ayrımcı ifadelerin kaldırılması hususunda, 2010-2011 ve 2011-2012 yıllarında okutulan ders kitapları yeniden gözden geçirilmiş ve 2012-2013 eğitim ve öğretim yılında yeni kitapların dağıtımını yapmıştır.

Öte yandan, 2012 yılı Aralık ayında İstanbul'da düzenlenen bir gösteride halkı kin ve düşmanlığa teşvik ettikleri ve Ermeni cemaatine mensup vatandaşlarımıza yönelik ayrımcı ifadeler içeren pankartlar taşıdıkları nedeniyle 6 kişinin 3.000 TL para cezasına çarptırılmasına hükmedilmiştir.

Eğitim alanında ise, Gökçeada'da Rum İlköğretim Okulu açılması yönündeki Rum cemaati talebi doğrultusunda, 28 Mart 2013 tarihi itibarıyla, Gökçeada'da Rum azınlık okulunun açılmasına izin verilmiş, bahse konu okul, 2013-2014 eğitim-öğretim yılında yeniden açılarak eğitim faaliyetlerine başlamıştır.

Buna ilaveten, bir cemaat vakfı bünyesinde açılacak anaokulunda, Milli Eğitim Bakanlığı müfredatına ek olarak haftanın belli gün ve saatlerinde Süryanice dersi verilebilmesi talebine ilişkin olarak, Ankara 13. İdare Mahkemesi'nin 18 Haziran 2013 tarihli kararıyla Lozan Antlaşması çerçevesinde, Süryani vatandaşlarımızın talebinin önünde herhangi bir engel bulunmadığına hükmedilmiştir.

II. EKONOMİK KRİTERLER

2.1 İşleyen bir Piyasa Ekonomisinin Varlığı

Makroekonomik İstikrar

Kredibilitesi yüksek orta vadeli programlar ve Katılım Öncesi Ekonomik Programın (KEP) kararlılıkla uygulanması Türkiye ekonomisinde makroekonomik istikrarın sağlanmasına katkıda bulunmaktadır. Ülkemizin 2023 hedefleri doğrultusunda hazırlanan Onuncu Kalkınma Planında (2014-2018), Türkiye'nin büyüme performansının daha yüksek, istikrarlı ve sürdürülebilir bir yapıya kavuşturulması, rekabet gücünün ve toplumun refah seviyesinin artırılması hedeflenmiştir. Bu doğrultuda 2014-2016 yılları için hazırlanan Orta Vadeli Programda (OVP), dünya ekonomisinde yaşanmakta olan belirsizlik ortamının ülkemize etkilerinin asgari düzeyde tutularak, bir yandan cari açığın tedrici olarak düşürülmesi diğer yandan büyümenin artırılması amaçlanmıştır. Yurt içi tasarrufları artırmak, mevcut kaynakları üretken alanlara yönlendirmek, ekonominin verimlilik düzeyini yükseltmek, istihdamı artırmak, enflasyonu düşürmek ve kamu maliyesinde güçlü duruşu devam ettirmek OVP'nin öncelikli müdahale alanlarıdır.

KEP ve OVP gibi ana plan dokümanlarının temel çerçevesi korunmak şartıyla, küresel ekonomideki ve potansiyel dış ticaret pazarlarımızdaki gelişmeler yakından izlenerek konjonktürel bakımdan gerekli olabilecek politika uyarlamaları hızlı ve kararlı bir şekilde uygulamaya konulmaktadır. Kriz döneminde ekonominin farklı veçhelerinden sorumlu kurumlar arasında Ekonomi Koordinasyon Kurulu, Finansal İstikrar Komitesi, Yüksek Planlama Kurulu, Ekonomik ve Sosyal Konsey gibi yapılar vasıtasıyla son derece etkin bir koordinasyon sağlanmış, başarılı ve pek çok ülke açısından örnek teşkil edebilecek bir kriz yönetimi sergilenmiştir. Ekonomi politikasının temel unsurlarına ilişkin uyum korunmuştur.

Büyüme ve İstihdam

Güçlü bankacılık sektörü ve mali yapısı sayesinde Türkiye ekonomisinin dış şoklara karşı dayanıklılığı önemli ölçüde artmış, zamanında alınan ve kararlılıkla uygulanan politikaların da yardımıyla Türkiye küresel krizin olumsuz etkilerinden hızla uzaklaşarak güçlü bir büyüme sürecine girmiştir. Türkiye ekonomisi 2010 ve 2011 yıllarında gerçekleştirdiği yüksek büyüme performansının ardından, 2012 yılında iç ve dış talebi dengelemeye yönelik alınan tedbirler sonucunda yıllık % 2,2 oranında büyümüştür. Büyüme hızının yavaşlamasında 2012 yılı son çeyreğinde özel tüketim ve yatırımlarda beklenenin üzerinde daralma yaşanması etkili olmuştur.

2013 yılında daha uyumlu bir para politikası izlenmesinin ve kamu harcamalarındaki ve yatırımlardaki artışın da yardımıyla ekonomik aktivite yeniden canlanmış ve ilk altı aylık dönemde yıllık GSYH artışı % 3,7 olarak kaydedilmiştir. Faiz oranlarındaki

düşüşün de yardımıyla özel tüketim harcamaları ılımlı büyüme seyrine geri dönmüştür. 2013 yılı üçüncü çeyreğinde kaydedilen % 4,4'lük büyüme ile ilk dokuz aydaki büyüme hızı % 4'e yükselmiştir. Büyümeye en büyük katkıyı bankaların artan kredi miktarına bağlı olarak yükselen tüketim harcamaları yaparken, kamu harcamaları ve özellikle kamu sabit yatırımları ve stok birikimleri büyümeye katkı sağlayan diğer önemli faktörler olmuştur. Yılın son çeyreğinde de nihai yurt içi talebin büyümeye olumlu katkısının devam etmesi, sanayi üretiminin artış eğilimini koruması ve hizmetler sektörünün büyümeye yüksek katkı vermeye devam etmesi beklenmekte olup, 2013 yılında büyümenin % 4 olarak gerçekleşeceği tahmin edilmektedir.

Yüksek işsizlik ve zayıflayan istihdam artışı dünya ekonomisinin en büyük sorunlarından biriyken Türkiye'de uygulanan etkin politikalar ve ekonominin yüksek büyüme performansı sayesinde istihdam artışı güçlenerek devam etmiştir. Türkiye 2009 yılının başından bu yana işsizlik oranını en hızlı düşüren ülkelerden biri olmuştur. Küresel kriz nedeniyle 2009 yılında % 14,9 seviyesine yükselen işsizlik oranı, işsizlikle mücadele kapsamında alınan tedbirler ve yüksek büyümenin katkısıyla 2012 yılında % 8,2'ye düşmüş, 2013 yılı Ağustos sonu itibarıyla ise % 9,8 olarak gerçekleşmiştir. 2013 yılı Ağustos itibarıyla istihdam edilenlerin sayısı, bir önceki yılın aynı dönemine göre 593 bin kişi artmış ve istihdam oranı % 46,6 olarak gerçekleşmiştir. İşgücüne katılma oranı, cinsiyet bazında incelendiğinde, bu oranların 2012 yılı itibarıyla erkeklerde % 75 ile AB ortalamasından (% 71,2) daha yüksek, kadınlarda ise % 30,9 ile daha düşük olduğu görülmektedir. Bununla birlikte, kadınların işgücüne katılma oranı 2013 yılı Ağustos sonu itibarıyla % 31,3'e yükselmiştir.

Enflasyon ve Para Politikası

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB) 2010 yılı sonlarından itibaren makro finansal riskleri de gözetken yeni bir para politikası çerçevesi tasarlamış ve uygulamaya koymuştur. Bu kapsamda, enflasyon hedeflemesinin genel çerçevesi gözden geçirilmiş ve finansal istikrar destekleyici bir amaç olarak benimsenerek bu amaca yönelik ek politika araçları geliştirilmiştir. Uygulanan politikalar orta vadede fiyat istikrarından ödün vermeden makro finansal riskleri dengelemeyi amaçlamıştır. Bu doğrultuda, kredi büyümesi kontrol altına alınırken, döviz kurunun iktisadi temellerle daha uyumlu hareket etmesi sağlanmıştır.

Küresel ekonomiye dair belirsizliklerin yüksek seviyelerde seyretmesi ve risk iştahındaki aşırı oynaklık para politikasında esnek bir yapının korunmasını gerektirmektedir. Bu doğrultuda, küresel görünümdeki belirsizlik ve sermaye akımlarındaki oynaklığa yönelik olarak faiz koridoru aktif bir politika aracı olarak kullanılmaktadır. Uygulanan faiz koridoru sistemi, sermaye akımlarındaki dalgalanmaların döviz kuru ve ekonomi geneli üzerindeki olumsuz yansımalarının yumuşatılmasına katkıda bulunmaktadır. Dalgalı döviz kuru rejimi uygulamasına devam edilmektedir. Merkez Bankası, fiyat istikrarını ve finansal istikrarı desteklemek için

gerektiğinde dalgalı döviz kuru rejimiyle çelişmeyecek şekilde döviz alım/satım ihaleleri düzenleyebilmekte ve döviz piyasasına doğrudan müdahale edebilmektedir.

2012 yılında yurt içi talepte meydana gelen yavaşlama ve petrol dışı emtia fiyatlarında yaşanan düşüşe bağlı olarak temel mal fiyatlarının yıllık artış hızı yavaşlamış, gıda fiyatları dalgalı bir seyir izlerken enerji fiyatları artış hızı ise yıl genelinde yüksek seyretmiştir. Bu gelişmeler sonucunda Tüketici Fiyat Endeksi (TÜFE) yıllık artış hızı 2012 yılında % 6,2 oranına gerileyerek, son 44 yılın en düşük yılsonu seviyesine ulaşmıştır. 2013 yılı Ocak-Eylül döneminde TÜFE artış hızı bir önceki yılın aynı dönemine göre 1,7 puan artarak % 5 olarak gerçekleşmiştir. Bu gelişmede işlenmemiş gıda fiyatlarında yaşanan artışlar ve tütün ürünleri fiyatlarında yapılan düzenleme belirleyici olmuştur. Ayrıca, Türk Lirasında yaşanan değer kaybı ve petrol fiyatlarında kaydedilen artışlar Haziran ayından itibaren TÜFE artış hızını ivmelendirmiştir. Böylece TÜFE yıllık artış hızı 2013 yılı Eylül ayında % 7,9 olarak gerçekleşmiş olup, yılsonunda bu oranın % 6,8 olarak gerçekleşmesi beklenmektedir.

TCMB 2011 yılı son çeyreğinden itibaren uyguladığı sıkı para politikası duruşunu, 2012 yılının ikinci yarısında enflasyonist risklerin görece azalması ve gelişmiş ülke merkez bankalarının ek parasal genişlemeye gitmesinin sermaye akımlarını hızlandırma potansiyeli taşıması sebebiyle tedrici şekilde gevşetmiştir. Eylül 2012 ve Mayıs 2013 arasında gecelik borçlanma ve borç verme faiz oranları tedrici olarak azaltılarak % 5 - % 11,5 koridorundan % 3,5 - % 6,5 koridoruna çekilmiştir. Aynı dönemde, ekonomiyi desteklemek ve TL'nin daha fazla değer kazanmasının önüne geçmek amacıyla politika faizi (haftalık repo faiz oranı) üç aşamada % 5,75'ten % 4,5'e indirilmiştir. Ayrıca, finansal istikrara dair riskleri dengelemek amacıyla faiz indirimleri gerçekleştirilmiş, zorunlu karşılık oranları sınırlı oranda artırılmış ve rezerv opsiyon mekanizması (ROM) yoluyla piyasadandan çekilen döviz likiditesini artırmaya yönelik adımlar atılmıştır.

2013 yılı Mayıs ayından itibaren ABD Merkez Bankasının (FED) parasal genişlemeyle piyasaya verilen likiditeyi azaltabileceğine dair açıklamalarının küresel ekonomideki belirsizlikleri artırması sonucunda gelişmekte olan ülkelere yönelik sermaye akımlarında dalgalanmalar yaşanmaya başlamıştır. Bu dalgalanmalar sonucunda, gelişmekte olan ülkelerin çoğunda gözlendiği gibi, Türk Lirasının oynaklığı artmış ve piyasa faiz oranları yükselmiştir. Küresel ekonomide yaşanan bu gelişmeler sonrası Banka, Mayıs ayı sonlarından itibaren Türk Lirasında yaşanan dalgalanmaları sınırlamayı, Türk Lirasına yönelik olası spekülasyonları engellemeyi ve enflasyona ilişkin beklentilerdeki bozulmayı azaltmayı amaçlayan politikalar uygulamaya başlamıştır. Bu kapsamda Banka, döviz piyasasına doğrudan müdahale ederek Haziran-Ağustos döneminde toplam 6,7 milyar avro tutarında döviz satışı yapmıştır. Aynı zamanda faiz koridorunun üst bandını (borç verme oranı) 125 baz puan artırarak % 7,75'e yükseltmiştir.

Ödemeler Dengesi

2010 ve 2011 yıllarında Türkiye ekonomisinde görülen hızlı toparlanmanın bir sonucu olarak artan cari işlemler açığı ekonomide kırılabilirliği artırmaktadır. Bu çerçevede, cari açığın sürdürülebilir bir seviyeye indirilmesi ve finansmanının mümkün olduğunca doğrudan yatırımlar ve uzun vadeli kaynaklarla karşılanması amacıyla hükümet tarafından atılan kararlı adımlar ve uygulanan politikalar sayesinde Ekim 2011'den itibaren cari işlemler açığı iyileşmeye başlamıştır. Böylece 2011 yılında % 10 olarak gerçekleşen cari işlemler açığının GSYH'ye oranı, 2012 yılında % 6,1'e düşmüş ve 47,8 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir.

Cari işlemler dengesi 2013 yılı ilk çeyreğinde de daralma eğilimini devam ettirmiştir. İç talep unsurlarının ilk çeyrekte beklenenden daha yavaş bir toparlanma eğiliminde olması dış ticaret dengesindeki kötüleşmeyi sınırlamıştır. Bununla birlikte, cari işlemler açığı yılın ikinci çeyreğinden itibaren hızlanan büyümeye bağlı olarak yeniden artmaya başlamıştır. Hızlı büyüyen ve yüksek teknolojiye dayalı sektörlerin girdi kullanımındaki dışa bağımlılığı, cari açığı artıran diğer bir nedeni olarak ortaya çıkmaktadır. 2013 yılının ikinci çeyreği itibarı ile mevsimsellikten arındırılmış çeyreklik cari açık 19 milyar dolar, 12 ay birikimli cari açık ise 53,9 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. 2013 yılı sonunda cari açığın 58,8 milyar dolara ulaşarak GSYH'nin % 7,1'i olarak gerçekleşmesi beklenmektedir.

Cari açığın orta ve uzun vadede sürdürülebilir düzeye indirilmesine yönelik olarak, önümüzdeki dönem için ithalata olan bağımlılığın azaltılması ve yüksek katma değerli ürünlerin ihracatının artırılması yoluyla dış ticaret açığını azaltıcı ve finansman kalitesini iyileştirici, ayrıca yurt içi tasarrufları artırıcı bir politika çerçevesi izlenecektir. Ayrıca, enerjide dışa bağımlılığı azaltmak amacıyla yenilenebilir enerji kaynaklarının enerji arzı içindeki payının artırılmasına ve nükleer santrallerin kullanılmasına yönelik başlatılan çalışmalara kararlılıkla devam edilmektedir.

Yurt içi tasarruf oranlarının artırılmasına yönelik olarak, bireysel emeklilik sisteminde tüm katılımcıların teşvikten faydalanabileceği bir yapı oluşturulmuş, yeni Sermaye Piyasası Kanunuyla şirket ve hanehalkı tasarruflarının korunması ve artırılması amaçlanmış ve ülke düzeyinde israfı önleme ve tasarruf bilincinin artırılmasına yönelik farkındalık kampanyaları düzenlenmiştir. Bireysel emeklilik sisteminin orta vadede yurt içi tasarrufların artırılmasında önemli bir rol üstleneceği düşünülmektedir. 2012 yılında % 11,6 olan özel kesim tasarruf oranının GSYH'ye oranının 2013 yılında % 9,7'ye gerilemesi, 2012 yılında % 2,9 olarak gerçekleşen kamu kesimi tasarruf oranının ise 2013 yılında aynı seviyesini koruması öngörülmektedir. Böylece toplam yurt içi tasarruf oranının bir önceki yıla göre 1,9 puan düşerek 2013 yılında % 12,6 olacağı tahmin edilmektedir.

Mayıs ayında FED'in parasal genişlemeyle piyasaya verilen likiditeyi azaltabileceğine dair açıklamaları gelişmekte olan ülkelere yönelik sermaye akımlarının azalmasına yol açmıştır. 2013 yılı ikinci çeyreğinde doğrudan yatırımların payı azalmaya devam

ederken, portföy tarafında uzun bir süredir devam eden güçlü girişler FED'in açıklaması ile çıkış yönüne dönmüştür. Doğrudan yatırım girişlerinde en önemli paya sahip Avro Bölgesinde ekonomik sorunların devam etmesi nedeniyle bu bölgeden ülkemize gelen doğrudan yatırımlarda görülen düşüş, doğrudan yatırımlarda süregelen yavaş seyrin temel nedenini oluşturmuştur.

İstikrarlı büyümeyi sağlamak amacıyla cari açığın sürdürülebilir bir seviyeye indirilmesi ve finansmanın mümkün olduğunca doğrudan yatırımlar ve uzun vadeli kaynaklarla karşılanmasına yönelik politikalar sürdürülmektedir. Bu kapsamda, dış ticaret açığını azaltıcı, yurtiçi tasarrufları artırıcı, ithalata olan bağımlılığı azaltıcı ve finansmanın kalitesini iyileştirici bir politika çerçevesi izlenmektedir. Yurtiçi tasarrufların artırılmasına yönelik olarak bireysel emeklilik ve hayat sigortası daha cazip hale getirilmiş ve doğal afet sigortasının yaygınlaşmasını sağlayacak yasal düzenlemeler yapılmıştır. Ayrıca şirket tasarruflarının artırılmasına ve uluslararası doğrudan yatırım girişlerine önemli katkı sağlayacak yeni Türk Ticaret Kanunu ile kayıtdışılıkla mücadele stratejisi uygulamaya konulmuştur. Firmalarda borçlanma yerine öz kaynak kullanımının özendirilmesi sağlanmış, bireysel katılım sermayesi ve girişim sermayesi fonlarını destekleyecek düzenlemeler yapılmış, şirket ve hanehalkı tasarruflarını korumayı ve artırmayı amaçlayan yeni 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu 30 Aralık 2012 tarihli ve 28513 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Kamu Maliyesi

Maliye politikası, orta vadede kamu dengelerinin iyileştirilmesi ve özel sektörün kullanabileceği kaynakların artırılmasını sağlayarak özel sektör öncülüğünde bir büyüme sürecinin desteklenmesine, makroekonomik istikrarın sürdürülmesine ve cari açıkla mücadele edilmesine yardımcı olacak bir yaklaşımla yürütülmektedir. Bunun yanı sıra kamu mali yönetim sisteminin yapısal olarak da güçlendirilmesine yönelik olarak saydamlığın, hesap verebilirliğin ve etkinliğin artırılmasını sağlayacak düzenlemelere devam edilmektedir.

Türkiye, krizin en ağır yaşandığı dönemlerde dahi Maastricht Kriterlerine uyum açısından pek çok Avrupa Birliği ve Avro Bölgesi ülkesinden daha iyi bir performans göstermiştir. 2012 yılında genel devlet bütçe açığının GSYH'ye oranı bir önceki yıla göre % 0,7 puan artış göstererek % 1 düzeyinde, merkezi bütçe açığının GSYH'ye oranı ise % 2,1 seviyesinde gerçekleşmiştir. Söz konusu artışta, cari nitelikli harcamalardaki yükselme (özellikle toplam personel gideri ve hanehalkına yönelik sosyal nitelikli transferler ile sosyal güvenlik kurumlarına yapılan transferler) etkili olmuştur. Mali performans 2013 yılının ilk yarısında bir miktar iyileşmiş ve Haziran 2013'te yıllıklandırılmış merkezi bütçe açığı % 1,4'e gerilemiştir.

2013 yılında genel devlet toplam gelirlerinin GSYH'ye oranının bir önceki yıla göre 1,9 puan artarak % 39,7 düzeyinde gerçekleşmesi, genel devlet harcamalarının GSYH'ye oranının ise bir önceki yıla göre 1,9 puan artarak % 40,8 düzeyine yükselmesi

beklenmektedir. 2012 yılında % 1 olan kamu kesimi borçlanma gereğinin GSYH'ye oranının 2013 yılında % 0,8'e gerilemesi beklenmektedir. Disiplinli maliye politikaları, sağlanan güven ve istikrar ortamı ile gerçekleşen yüksek büyüme sonucu genel devlet nominal borç stokunun GSYH'ye oranı düşmeye devam etmektedir. 2012 yılında % 36,2 olarak gerçekleşen AB tanımlı genel devlet borç stokunun GSYH'ye oranının 2013 yılında % 35'e düşmesi beklenmektedir.

Piyasa Güçlerinin Etkileşimi

Ekonomide yapılan reformlar sonucunda düzenleyici ve denetleyici kurumlar bütün ana sektörlerde yer almakta ve etkin bir şekilde faaliyet göstermektedir. Doğalgaz ve elektrik sektörlerinde, nihai kullanıcı fiyatlarının maliyet temelli yöntemle ilişkilendirildiği otomatik fiyat endeksleme mekanizmaları uygulanmaktadır. Küresel ekonomik koşullardaki olumsuz seyre rağmen Kamu İktisadi Teşebbüslerinin özelleştirilmesine ilişkin çalışmalar devam etmektedir. Orta Vadeli Program (2014-2016) uyarınca, özelleştirme uygulamaları, makroekonomik politikalar ve uzun vadeli sektörel öncelikler çerçevesinde belirlenmiş bir programa dayalı olarak sürdürülecektir.

Özelleştirme İdaresinin kurulduğu 1985 yılından bu yana yapılan özelleştirmenin tutarı, Kasım 2013 itibarıyla 57,8 milyar doları aşmış olup, halen özelleştirme kapsam ve programında 21 kuruluş bulunmaktadır. Bu kuruluşların 9 tanesinde % 50'nin üzerinde kamu payı vardır. 2012 yılında özelleştirme gelirleri 2011'e göre iki katına çıkarak 2,34 milyar avroya (GSYH'nin % 0,4'ü) yükselmiştir. PETKİM'in % 10,3 hissesinin satışı (168 milyon dolar) ile Halk Bankasının toplam sermayesinin % 24'üne tekabül eden kısmının (2,5 milyar dolar) halka arz yöntemiyle özelleştirilmesi tamamlanmıştır. Gelen tekliflerin reddedilmesi sebebiyle otoyollar ve köprülerin özelleştirme ihalesi iptal edilmiştir. Özelleştirme ihaleleri 2013'ün başlarında özellikle enerji sektöründe devam etmiştir. Önümüzdeki yıllarda elektrik dağıtım ve üretim özelleştirmelerinin, piyasada oluşacak fiyat yapısı ve diğer sektörel öncelikler göz önünde bulundurularak yürütülmesine devam edilecektir. Enerji özelleştirmelerinde yatırımcı lehine iyileştirmeleri amaçlayan 6446 sayılı Elektrik Piyasası Kanunu 14 Mart 2013 tarihinde kabul edilmiştir (Resmî Gazete: 30 Mart 2013/28603).

Piyasaya Giriş-Çıkış

Geçmişte yatırımcıların ülkemize gelmesinin önündeki en büyük engellerden olan "işyeri açma süresinde" Türkiye 6 günlük ortalama ile 13 gün olan OECD ülkeleri ortalamasının oldukça ilerisindedir. Dünya Bankası'nın iş yapma ortamı araştırmasına göre Türkiye 2013 yılında yatırım ortamının iyileştirilmesi açısından ilerleme kaydetmiştir. Türkiye'nin inşaat ruhsatları alanında maliyetleri düşürmesi, ruhsat alma sürecini daha verimli hale getirmesi ve ruhsat almak için tamamlanması gereken işlem sayısını azaltması yatırım ortamının iyileştirilmesi alanında atılan önemli adımlardır. Ayrıca, Uluslararası Şeffaflık Örgütü'nün raporuna göre 2013 yılında Türkiye, uzmanlar ve iş çevrelerinin ülkelerindeki yolsuzlukları nasıl algıladığının bir göstergesi

olan yolsuzluk algı endeksinde büyük bir ilerleme kaydederek 53. sıraya yükselmiş ve pek çok AB ülkesini geride bırakmıştır.

Hukuk Sistemi

Türkiye’de mülkiyet hakları da dahil olmak üzere oldukça iyi işleyen bir hukuk sistemi mevcudiyetini sürdürmektedir. Yeni uluslararası maddi hukuk kuralları ve hukuk rejimlerinin ortaya çıkması, çok taraflı uluslararası ticaretin ve elektronik ticaretin gelişmesi ve AB müktesebatı ile uyum sağlanması ihtiyacı karşısında Türk Ticaret Kanunu yenilenmiştir.

Finans Sektöründeki Gelişmeler

Türkiye, gözetim ve denetim otoritelerinin başarısı sayesinde sahip olduğu istikrarlı finans sistemi ile dünyaya örnek olmaktadır. Kriz öncesi gerçekleştirilen kapsamlı reformlar sayesinde dinamizm kazanan Türk finans sektörü güçlü seyrini 2012 yılında da sürdürmüş ve toplam finansal varlıklar yaklaşık % 20 oranında artmıştır.

Mali sektöre ilişkin risk göstergeleri sağlamlığını korumaya devam etmiştir. 2012 yılı itibarıyla sigortacılık sektörünün (bireysel emeklilik dahil) mali sektör toplam varlıkları içerisindeki payı % 4,6 seviyesine ulaşırken, % 88’lik bir paya sahip olan bankacılık sektörü baskın konumunu korumuştur. AB’de pek çok banka stres testlerinden geçemezken, Türk bankalarının sağlam bilançoları, sermaye yeterliliği ve yüksek kârlılığı göz doldurmaktadır. Sermaye yeterlilik oranı Ekim 2013 itibarıyla Basel II kriterinin çok üstünde, % 15,8 olarak gerçekleşmiştir. Sektörün dönem net kârı Eylül 2013 itibarıyla önceki yılın aynı dönemine kıyasla % 16,2 artmıştır. 2011 yılında % 25,5 olan toplam bankacılık sektörü varlıkları içerisindeki kamu bankaları varlıklarının payı, 2012 yılında % 23,1’e gerilemiştir.

Bankacılık sektörüne yönelik temel alt düzenlemeler önceki yıllarda büyük ölçüde tamamlanmış olduğundan, 2012 yılı düzenlemeleri önceki yıllarda yapılanları tamamlayıcı nitelikte olmuştur. AB müktesebatına uyum sağlanması amacıyla 6493 sayılı Ödeme ve Menkul Kıymet Mutabakat Sistemleri, Ödeme Hizmetleri ve Elektronik Para Kuruluşları Hakkında Kanun yürürlüğe girmiştir (Resmi Gazete: 27 Haziran 2013/28690).

BDDK’nın stres testi gerçekleştirme kapasitesini artırmak amacıyla, model bazlı senaryo analizleri geliştirilmiştir. Söz konusu modelin ekonomik büyüme, reel kesim ve dış açık verilerini de içerecek şekilde zenginleştirilmesine yönelik çalışmalara devam edilmektedir. Sistemik risklerin izlenmesi ve yönetilmesi ile gerekli politika tedbirlerinin belirlenmesi amacıyla 2011 yılında kurulan Finansal İstikrar Komitesi, Hazine Müsteşarlığının bağlı olduğu Bakanın başkanlığında Hazine Müsteşarı, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, Sermaye Piyasası Kurulu ve Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu Başkanlarından oluşmaktadır.

Tahvil piyasasındaki başlıca borçlanma araçlarının toplam değeri GSYH'nin % 31'ine tekabül etmektedir. 2010 yılında % 3,7 olarak gerçekleşen geri ödenmeyen kredilerin toplam krediler içindeki payı, Temmuz 2013 itibarıyla % 2,8 düzeyine gerilemiştir.

2.2 Birlik İçerisindeki Rekabet Baskısı ve Piyasa Güçleriyle Baş Edebilme Kapasitesi

İşleyen Bir Piyasa Ekonomisinin Varlığı

Küresel ölçekte önemli dalgalanmaların yaşandığı bir ortamda Türkiye'nin gösterdiği güçlü büyüme performansı, ekonominin temel unsurlarındaki iyileşmeyi ve şoklara karşı dayanıklılığın arttığını teyit etmektedir. Piyasa mekanizmaları uygun işlemeye devam etmektedir.

Beşeri ve Fiziki Sermaye

Dokuzuncu Kalkınma Planı'nın (2007-2013) kilit unsurlarından biri olan Eğitim Reformu Programında sona yaklaşılmıştır. İlköğretimin zorunlu hale getirilmesi ile Türkiye'de okuryazarlık oranı son 10 yılda hızlı bir artış göstermiş olup, 2012 yılı itibarıyla % 90'ın üzerine çıkmıştır. Orta Vadeli Programda (2014-2016) kamu harcamalarının tahsisi bakımından öncelikli alanlardan biri olarak belirlenen eğitim sisteminde, bireylerin kişilik ve kabiliyetlerini geliştiren, hayat boyu öğrenme yaklaşımı çerçevesinde işgücü piyasasıyla uyumunu güçlendiren, fırsat eşitliğine dayalı, kalite odaklı bir dönüşüm hedeflenmektedir. 2011 yılında GSYH'ye oranı % 3,1 olan eğitim harcamalarının GSYH'den aldığı pay 2012 yılında % 3,9 olarak kaydedilmiştir.

Aktif işgücü piyasası politikasına ayrılan kaynaklar önemli ölçüde artırılmıştır. Hükümet, aktif işgücü programları için her yıl ortalama 1,5 milyar TL kaynak ayırma kararı almış olup, 2013 yılından itibaren her yıl 400 bin işsiz bu programlardan yararlanması hedeflenmiştir. İstihdamın korunmasına ve artırılmasına, işsizlerin mesleki niteliklerinin geliştirilmesine, işsizliğin azaltılmasına ve özel politika gerektiren grupların işgücü piyasasına kazandırılmasına yardımcı olmak üzere aktif işgücü hizmetlerinin yürütülmesine ilişkin usul ve esasları belirleyen Aktif İşgücü Hizmetleri Yönetmeliği 12 Mart 2013 tarihli ve 28585 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Aktif işgücü programlarının etkin uygulanması amacıyla, İŞKUR'un kurumsal kapasitesini geliştirme çalışmaları ile özel kesim ve ilgili meslek kuruluşlarıyla işbirliği sürdürülmektedir. Ayrıca, işsizlere mesleki beceri kazandırmak amacıyla Uzmanlaşmış Meslek Edindirme Merkezleri Projesi başlatılmış, kamu-özel sektör ve üniversite işbirliğiyle beş yıl devam edecek olan bu proje ile her yıl 200 bin işsiz olmak üzere toplam 1 milyon işsiz mesleki eğitimden geçirilerek işe yerleştirilmesi amaçlanmıştır.

2013 yılında özel yatırım harcamalarının GSYH içindeki payının 2012 yılındaki % 16 seviyesinden % 14,8'e gerilemesi, kamu yatırımlarının GSYH içindeki payının ise 0,4 puan artarak % 4,8'e yükselmesi öngörülmektedir. Son 11 yılda Türkiye'de Ar-Ge harcamalarının milli gelire oranı yaklaşık iki kat artmıştır. 2012 yılında merkezi yönetim bütçesinden Ar-Ge için ayrılan pay 2011 yılına göre % 2,2 oranında artarak 4,5 milyar TL'ye ulaşmıştır. 2012 yılı itibarıyla % 0,86 olan Ar-Ge Harcamaları/GSYH oranının 2018 yılında % 1,8'e çıkarılması hedeflenmiştir.

Sağlık sektörü, Sağlık Bakanlığı tarafından yürürlüğe konan politikalar sonucunda son on yılda yaklaşık dört kat büyümüştür. Sağlık hizmetlerinin yürütülmesinden sorumlu kurumları yeniden yapılandırmayı amaçlayan Sağlıkta Dönüşüm Programı kapsamında Dünya Bankası ile yürütülmekte olan Sağlıkta Dönüşüm Projesinin ilk kısmı 2009 yılında tamamlanmış, akabinde 2009 yılının ikinci yarısı ile 2013 yılları arasında yürütülmek üzere ve 81,1 milyon dolar tutarındaki Sağlıkta Dönüşüm ve Sosyal Güvenlik Reformu Projesi hayata geçirilmiştir.

Sektör ve İşletme Yapısı

2012 yılında sanayi, hizmetler ve tarım sektörlerinde katma değer artışı sırasıyla % 1,9, % 2,4 ve % 3,1 olmuştur. 2012 yılında tarım sektörünün % 8 olan GSYH içindeki payı bir önceki yıla göre değişmezken, hizmetler sektörünün payı artarak % 72,8'e ulaşmıştır. Ekonomik büyüme yeni iş olanakları yaratılmasını desteklemiş ve Ocak-Ağustos 2013 döneminde, bir önceki yılın aynı dönemine göre tarım dışı istihdam ise % 3,4 oranında artmıştır. 2012 yılında % 45,4 olan istihdam oranının 2013 yılında % 46,4 olarak gerçekleşmesi beklenmektedir. İşsizlik oranı 2011 yılındaki % 9,8 seviyesinden 2012 yılında % 9,2'ye gerilemiş olup, 2013 yılında da bu seviyede kalacağı tahmin edilmektedir.

Türkiye'nin elektrik sektöründe 2000'li yılların başından itibaren başlatılan serbestleştirme girişimlerinde önemli bir aşamaya gelinmiştir. Önümüzdeki dönemde enerji üretiminde yerli ve yenilenebilir enerji kaynaklarının payının artırılması için gerekli tedbirler alınacak ve elektrik üretiminde doğalgazın ve ithal kömürün payı azaltılacaktır. Enerji özelleştirmelerinde yatırımcı lehine iyileştirmeleri amaçlayan 6446 sayılı Elektrik Piyasası Kanunu 14 Mart 2013 tarihinde kabul edilmiştir (Resmi Gazete: 30 Mart 2013/28603).

Telekomünikasyon piyasasında rekabeti artırıcı adımlar sürdürülmüştür. Şubat 2012 tarihinde başlatılan toptan hat kiralama uygulamaları, özellikle geniş bant ve sabit hatlı telefon piyasalarında rekabeti daha da artırmış, şebeke endüstrilerinde serbestleşme devam etmiştir.

Devletin Rekabet Edebilirlik Üzerindeki Etkisi

2012 yılının Nisan ayı başında yeni ve kapsamlı bir teşvik paketi açıklanmış ve Haziran ayında uygulamaya konulmuştur. Devlet Desteklerini İzleme ve Denetleme Kurulu

kapsamlı bir devlet destekleri envanteri oluşturacak ve tüm devlet desteği uygulamalarının AB müktesebatı ile uyumlu hale getirilmesine yönelik bir eylem planı hazırlayacaktır. Devlet desteklerine ilişkin izleme ve değerlendirme sistemleri oluşturularak kurumlar arası işbirliği ve koordinasyon güçlendirilecektir.

AB ile Ekonomik Bütünleşme

AB, Türkiye'nin birinci ticari ortağı konumundadır. 2013 yılının Ekim ayında AB'nin toplam ihracatımızdan aldığı pay bir önceki yılın aynı dönemine göre artarak % 41,7; toplam ithalatımızdan aldığı pay ise azalarak % 43,4 olmuştur. Böylece AB'nin toplam dış ticaretimiz içindeki payı 2013 yılı Ekim ayı itibarıyla % 42,7'ye yükselmiştir.

Türkiye'ye yapılan doğrudan yabancı yatırımların toplam stok değeri 2011'de 134,7 milyar dolar iken, 2012'de 183,7 milyar dolara yükselmiştir. AB, 2012 yılındaki % 71,3'lük payıyla Türkiye'nin en büyük doğrudan yabancı sermaye kaynağı olmuştur. Bu oranın 2002 yılı öncesinde % 56 seviyesinde olması AB'ye katılım sürecinin yabancı yatırımlar anlamında ne kadar önemli olduğunun başka bir göstergesidir.

III. ÜYELİK YÜKÜMLÜLÜKLERİNİ ÜSTLENEBİLME YETENEĞİ**Fasıl 1: Malların Serbest Dolaşımı**

Malların Serbest Dolaşımı faslı, 11 Aralık 2006 tarihli AB Genel İşler ve Dış İlişkiler Konseyinde alınan karar doğrultusunda Ek Protokolün tam olarak uygulanması şartına bağlı olarak askıya alınan fasıllardan biridir. Ek Protokol konusu, sekiz fasıl için açılış kriteri, tüm fasıllar için ise kapanış kriteri niteliği taşımaktadır.

Türkiye'nin bu fasıl kapsamında AB mevzuatına uyum yükümlülüğü, esasen Gümrük Birliğinin nihai aşamasının uygulanmasına ilişkin 1/95 sayılı Türkiye-AB Ortaklık Konseyi Kararından (OKK) kaynaklanmaktadır. AB kurumları tarafından da ifade edildiği gibi Türk mevzuatının bu fasıl kapsamındaki AB müktesebatına uyumu oldukça yüksek seviyededir.

Müktesebata Uyum Kapsamındaki Düzenlemeler

2012 yılının son çeyreğinden günümüze kadar gerçekleştirilen mevzuat uyum çalışmaları kapsamında, özellikle Motorlu Araçlar, Yapı Malzemeleri, Ürünlerin Enerji Etiketlemesi, Beşeri Tıbbi Ürünler, Hazır Ambalajlı Ürünler, Ölçü Aletleri, Taşınabilir Basıncılı Ekipmanlar, Kozmetik Ürünler ve Veteriner Tıbbi Ürünler vb. alanlarda çok sayıda ikincil mevzuat yayımlanmıştır.

- Motorlu Araçların ve Römorklarının Kütle ve Boyutları İle İlgili Tip Onayı Yönetmeliği (AB/1230/2012) (Resmi Gazete: 12 Ekim 2013 /28793)
- Motorlu Araçlarda İklimlendirme Sistemlerinden Çıkan Emisyonlarla İlgili Tip Onayı Yönetmeliği (2006/40/AT)'nde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik (Resmi Gazete: 5 Ekim 2013/28786)
- Motorlu Araçlar ve Römorkları Tip Onayı Yönetmeliği (2007/46/AT)'nde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik (Resmi Gazete: 25 Eylül 2013/28776)
- Ağır Hizmet Araçlarından Çıkan Emisyonlar (EURO 6) Bakımından ve Araç Tamir ve Bakım Bilgilerine Erişim Konusunda Motorlu Araçların Tip Onayına İlişkin Yönetmelik (AT)/595/2009)'te Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik (Resmi Gazete: 25 Eylül 2013/28776)
- Tekerlekli Tarım veya Orman Traktörlerinin Bazı Aksamları ve Karakteristikleri ile İlgili Tip Onayı Yönetmeliği (2009/144/AT)'nde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik (Resmi Gazete: 25 Eylül 2013/28776)
- Motorlu Araçların Belirli Kategorileri İçin Gelişmiş Acil Frenleme Sistemi ile İlgili Tip Onayı Yönetmeliği (AB/347/2012) (Resmi Gazete: 18 Eylül 2013/28769)

- Motorlu Araçlara Şeritten Ayrılma Uyarı Sistemi Takılması ile İlgili Tip Onayı Yönetmeliği (AB/351/2012) (Resmi Gazete: 18 Eylül 2013/28769)
- Karayolu Dışında Kullanılan Hareketli Makinalara Takılan İçten Yanmalı Motorlardan Çıkan Gaz ve Parçacık Halindeki Kirletici Emisyonlara Karşı Alınacak Tedbirlerle İlgili Tip Onayı Yönetmeliği (97/68/AT)'nde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik (Resmi Gazete: 26 Temmuz 2013/28719)
- Ev Tipi Çamaşır Kurutma Makineleri ile İlgili Çevreye Duyarlı Tasarım Gereklere Dair Tebliğ (SGM-2013/2) (Resmi Gazete: 17 Temmuz 2013/28710)
- Yapı Malzemeleri Yönetmeliği (305/2011/AB) (Resmi Gazete: 10 Temmuz 2013 /28703)
- Ölçü ve Ölçü Aletleri Tip Onay Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik (Resmi Gazete: 15 Haziran 2013/28678)
- Tarım veya Orman Traktörlerini Tahrik Etmek Üzere Tasarlanan Motorlardan Çıkan Gaz Emisyonları ve Parçacık Kirleticilere Karşı Alınacak Tedbirlerle İlgili Tip Onayı Yönetmeliği (2000/25/AT)'nde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik (Resmi Gazete: 21 Mayıs 2013/ 28653)
- Ev Tipi Çamaşır Kurutma Makinelerinin Enerji Etiketlemesine Dair Tebliğ (SGM-2013/6) (Resmi Gazete: 15 Mayıs 2013/28648)
- Ev Tipi Çamaşır Makineleri ile İlgili Çevreye Duyarlı Tasarım Gereklere Dair Tebliğde (SGM-2011/18) Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ (SGM-2013/7) (Resmi Gazete: 15 Mayıs 2013/28648)
- Ev Tipi Çamaşır Makinelerinin Enerji Etiketlemesine Dair Tebliğde (SGM-2012/6) Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ (SGM-2013/8) (Resmi Gazete: 15 Mayıs 2013/28648)
- Beşeri Tıbbi Ürünlerin İmalathaneleri Hakkında Yönetmelik (Resmi Gazete: 27 Nisan 2013/28630)
- Motorlu Araçlar ve Römorkları Tip Onayı Yönetmeliği (2007/46/AT)'nde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik (Resmi Gazete: 26 Nisan 2013/28629)
- Hazır Ambalajlı Mamullerin Ağırlık ve Hacim Esasına Göre Net Miktar Tespitine Dair Yönetmelik (76/211/AT)'te Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik (Resmi Gazete: 20 Nisan 2013/28624)
- Kozmetik Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik (Resmi Gazete: 1 Nisan 2013/28605)
- Lastiklerin Yakıt Verimliliği ve Diğer Esas Parametreler Gözetilerek Etiketlenmesi Hakkında Yönetmelik (1222/2009/AT)'te Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik (Resmi Gazete: 2 Mart 2013/ 28575)

- Motorlu Araçların ve Bunlar İçin Tasarlanan Römorklar, Sistemler, Aksamlar ve Ayrı Teknik Ünitelerin Genel Güvenliği ile İlgili Tip Onayı Yönetmeliği (661/2009/AT)'nde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik (Resmi Gazete: 16 Şubat 2013/ 28561)
- Veteriner Tıbbi Ürünler Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik (Resmi Gazete: 11 Ocak 2013 / 28525)
- Klinik Araştırmalar Hakkında Yönetmelik (Resmi Gazete: 13 Nisan 2013/ 28617)
- Taşınabilir Basınçlı Ekipmanlar Yönetmeliği (2010/35/AB) (Resmi Gazete: 31 Aralık 2012/28514- 4. Mükerrer)
- Hafif Yolcu ve Ticari Araçlardan Çıkan Emisyonlar (EURO 5 ve EURO 6) Bakımından ve Araç Tamir ve Bakım Bilgilerine Erişim Konusunda Motorlu Araçların Tip Onayına İlişkin Yönetmelik (715/2007/AT)'te Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik (Resmi Gazete: 29 Aralık 2012/ 28512)
- Klimalar ve Vantilatörler ile İlgili Çevreye Duyarlı Tasarım Gereklere Dair Tebliğ (SGM-2012/13) (Resmi Gazete: 19 Temmuz 2013/28712)
- Beşeri Tıbbi Ürünler Ruhsatlandırma Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik (Resmi Gazete: 14 Kasım 2013/28821)

Vücut Dışında Kullanılan Tıbbi Tanı Cihazları Yönetmeliği ve Vücut Dışında Kullanılan Tıbbi Tanı Cihazları İçin Ortak Teknik Özellikler Tebliği'nin revizyon çalışmaları devam etmektedir.

Tıbbi Cihazların Elektronik Kullanım Talimatları Hakkında Tebliğ, Tıbbi Cihaz Klinik Araştırmaları Yönetmeliği ve İn – Vitro Tıbbi Tanı Cihazları ile Yapılan Performans Değerlendirme ve Doğrulama Çalışmaları Yönetmeliği'nin taslak çalışmaları tamamlanmış, ilgili tarafların görüşleri alınmıştır.

Özel Tıbbi Amaçlı Diyet Gıdaların Üretimi Ambalajlanması ve Saklanması Geçerli İyi Üretim Uygulamaları Hakkında Kılavuz ve İyi Dağıtım Uygulamaları (GDP) Kılavuzunun taslak çalışmaları devam etmektedir.

Piyasa Gözetimi ve Denetimi (PGD) alanında mevzuat çalışmaları kapsamında, 2013 yılı içerisinde, 4703 sayılı Ürünlere İlişkin Mevzuatın Hazırlanması ve Uygulanmasına Dair Kanuna istinaden Bakanlar Kurulunun 2001/3529 sayılı Kararı ile kabul edilen Ürünlerin Piyasa Gözetimi ve Denetimine Dair Yönetmelik güncellenmiştir. Mevcut yönetmelikte değişiklik öngören Yönetmelik 27 Haziran 2013 tarihli ve 28680 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Ayrıca, uygunsuz ve güvensiz ürünlerle ilgili bildirimlerin elektronik ortama alınmasına ve yıllık/dönemsel PGD raporları için gereken bilgilerin kayıt altına alınmasına yönelik olarak Ulusal PGD Bilgi Sisteminin kurulması için çalışmalar tamamlanmış ve sistemin hukuki altyapısını oluşturan Piyasa Gözetimi ve Denetimi Sonuç ve Önlemlerinin Kaydı ve Bildirimi

Yönetmeliği 27 Temmuz 2013 tarihli ve 28720 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı’nın görev alanına giren ürünlerin piyasa gözetimi ve denetimi faaliyetlerinin usul ve esaslarını belirleyen Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Piyasa Gözetimi ve Denetimi Yönetmeliği 18 Eylül 2013 tarihli ve 28769 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu tarafından yürütülecek Telsiz ve Telekomünikasyon Terminal Ekipmanlarının Piyasa Gözetimi ve Denetimine Dair Yönetmelik, 6 Şubat 2013 tarihli ve 28551 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Sağlık beyanı ile satışa sunulacak ürünlerin sağlık beyanlarının incelenerek bu beyanlara izin verilmesi, izinsiz veya gerçeğe aykırı sağlık beyanı ile yapılan satışların denetlenmesi, gerektiğinde durdurma, toplama, toplatma ve imha iş ve işlemlerinin yapılması veya yaptırılması, izin ve sağlık beyanları yönünden bunların reklam ve tanıtımlarının denetlenmesi ve aykırı olanların durdurulması ile ilgili usul ve esasları düzenlemek amacıyla Sağlık Bakanlığı tarafından hazırlanan Sağlık Beyanı ile Satışa Sunulan Ürünlerin Sağlık Beyanları Hakkında Yönetmelik 7 Haziran 2013 tarihli ve 28670 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

23 Haziran 2012 tarihli ve 28332 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Düzenlenmemiş Alanda Karşılıklı Tanıma Yönetmeliği 1 Ocak 2013 tarihi itibarıyla yürürlüğe girmiştir. Ayrıca 2013/1 sayılı İthalatta Standartlara Uygunluk Denetimi Tebliği hükümleri Düzenlenmemiş Alanda Karşılıklı Tanıma Yönetmeliği’ne uygun hale getirilmiş olup, 1 Temmuz 2013 tarihi itibarıyla bahse konu Tebliğ eki listede yer alan ürünler için anılan Yönetmelik ile koşulları belirlenen uygulamaya geçilmiştir.

4703 sayılı Kanun’un yerine geçmek üzere Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu Taslağı hazırlanmıştır. Kanun taslağı, ilgili tüm tarafların (kamu kuruluşları, meslek örgütleri ve tüketici federasyonu) görüşüne açılmış, gelen görüşler doğrultusunda gözden geçirilmiştir. Taslağın Başbakanlığa sevki öncesinde Ekonomi Koordinasyon Kurulunun (EKK) gündemine alınması hedeflenmektedir.

Öte yandan, Silah Kanun Tasarısı, Türkiye Büyük Millet Meclisi Komisyonlarının gündeminde bulunmaktadır.

Avrupa Komisyonu ve Türkiye, AB’nin ticarete teknik engellerin kaldırılması konusundaki teknik mevzuatının listesi ile bu mevzuatın Türkiye tarafından uygulanma koşul ve kurallarını belirleyen 2/97 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı’nın (OKK) 2 No’lu ekinin güncellenmesine yönelik bir mekanizma yaratmak için ortak bir çalışma yapmıştır. Çalışma neticesinde Temmuz 2011’de taslak bir OKK üzerinde mutabakata varılmıştır. Taslak hakkındaki Türkiye’nin resmi oluru ve OKK’nın kabul işlemlerinin başlatılması yönündeki talebi 2011 Eylül ayında Komisyona iletilmiş olmasına rağmen, taslak halen AB Konseyinde bekletilmektedir.

İdari Kapasite Çalışmaları

2013 yılında standardizasyon, piyasa gözetimi ve denetimi, uygunluk değerlendirmesi ve akreditasyon gibi yatay alanlarda mevcut idari kapasiteyi daha da artırıcı faaliyetler gerçekleştirilmiştir.

Standardizasyon konusunda, Avrupa Standardizasyon Komitesi (CEN) ve Avrupa Elektroteknik Standardizasyon Komitesi'nin (CENELEC) tam üyesi olan Türk Standartları Enstitüsü (TSE) bugüne kadar, toplam 17 bin 799 CEN ve CENELEC standardını ve Avrupa Telekomünikasyon Standartları Enstitüsü'nün (ETSI) toplam 396 standardını kabul etmiştir. Avrupa standartlarına genel uyum oranı yaklaşık % 99'dur. Standartlara ilişkin adaptasyon ve çeviri faaliyetleri sürdürülmektedir.

Ayrıca, TSE, 6 Mart 2013 tarihinde, uluslararası anlaşmalar çerçevesinde zorunlu olan Tehlikeli Maddelerin Karayolunda Uluslararası Taşınması ile ilgili Avrupa Anlaşması (European Agreement Concerning the International Carriage of Dangerous Goods by Road) (ADR araç onay sertifikası) kapsamında ülkemizin yetkili kuruluşu olarak atanmıştır. Birleşmiş Milletler Avrupa Ekonomik Komisyonunun kararı uyarınca 29 Ocak 1968 tarihinde yürürlüğe giren bu anlaşma kapsamında, Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı tarafından yapılan bu yetkilendirme sayesinde daha önce ürünlerini yurtdışına göndererek belge alan Türk firmaları, belgelendirme ve muayene işlemlerini ülkemiz sınırları içinde gerçekleştirme imkânına sahip olacaktır.

Piyasa gözetimi ve denetimi (PGD) alanında idari, teknik ve hukuki kapasitenin güçlendirilmesine yönelik çalışmalar 2012 yılında kabul edilen Ulusal Strateji Belgesi (2012-2014) kapsamında devam etmektedir.

Her yıl, bir önceki yılın verileri kullanılarak, kuruluşlar tarafından yürütülen denetimlerin, bu kuruluşların altyapı imkânları da dikkate alınarak değerlendirildiği yıllık raporlar hazırlanmaktadır. Son olarak 2013 yılında, 2012 Yılı Piyasa Gözetimi ve Denetimi Raporu hazırlanmış, basımı yapılmış, PGD kuruluşlarının üst düzeyi ve kamuoyuyla paylaşılmıştır.

Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından PGD faaliyetlerinde ülke genelinde idari kapasitenin geliştirilmesine yönelik olarak 2013 yılı Eylül ve Kasım aylarında teknik eğitim ve hukuk eğitimi düzenlenmiş ve yapılan sınav sonrasında 149 Bakanlık personeli denetçi olmaya hak kazanmıştır. Bakanlığın denetim personelinin bilgi ve tecrübelerinin artırılması amacıyla, 2013 yılı içerisinde, PGD mevzuat eğitimi, iş makinaları ve istifleme makinalarının denetimine yönelik eğitim, otomotiv ve aksamaları PGD eğitimi, asansörlere yönelik PGD uygulamalı eğitimleri, Taşınabilir Basınçlı Ekipmanlar Yönetmeliği ve bu Yönetmelik kapsamında gerçekleştirilecek olan uygunluk değerlendirme ve denetim uygulamaları konularını kapsayan eğitimler gerçekleştirilmiştir.

Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından piyasa gözetimi ve denetimi faaliyetlerinin daha etkin ve planlı yürütülmesine yönelik olarak, 29-31 Mayıs 2013 tarihlerinde Piyasa Gözetimi ve Denetimi Dış Paydaş Çalıştayı düzenlenmiştir. Çalıştay

sonucunda Sanayi Ürünleri Güvenliği ve Denetimi Stratejisi ve Eylem Planı Taslağı hazırlanarak kurumların görüşüne sunulmuştur.

Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından, piyasa gözetimi ve denetimi usul ve esaslarını ve Bakanlığın önceliklerini içeren 2013 Yılı Piyasa Gözetimi ve Denetimi Rehberi ve Programı hazırlanarak il müdürlüklerine gönderilmiştir.

Sağlık Bakanlığı piyasa gözetimi ve denetimi yapan tüm Bakanlıklarla veri paylaşımı için gerekli bilişim altyapısı çalışmalarını tamamlamıştır.

Gümrük ve Ticaret Bakanlığı tarafından yürütülecek olan Tüketici Ürünlerinin Güvenlik Risklerinin Belirlenmesine İlişkin Tebliğ (Resmi Gazete: 20 Nisan 2012/28270) 2013 yılı başında yürürlüğe girmiştir. Söz konusu tebliğ ile düzenlenmemiş alanda yer alan riskli tüketici ürünlerinin denetiminde etkinlik daha da artırılacaktır.

İthalatta ürün güvenliği denetimlerinin AB'deki gibi risk esaslı olarak, elektronik ortamda yürütülmesi amacıyla Dış Ticarete Risk Esaslı Veri Sistemi (TAREKS) kurulmuş olup, hâlihazırda 1, 8, 9, 10, 11, 14, 15, 16 ve 30 sayılı Ürün Güvenliği ve Denetimi (ÜGD) Tebliğleri kapsamındaki ürünlerin denetimi TAREKS üzerinden yürütülmektedir.

Bu kapsamda, A.TR belgeli olduğu beyan edilen ürünlerin ithalatına TAREKS vasıtasıyla doğrudan izin verilmesi uygulaması, AB ve üçüncü ülke menşeli olan ürünleri kapsayacak şekilde 1 sayılı ÜGD Tebliğine 1 Temmuz 2013 tarihinden itibaren geçerli olacak şekilde yansıtılmıştır. Öte yandan, A.TR belgeli AB menşeli ürünler hâlihazırda 9 sayılı Tebliğ kapsamı denetimlerden muaf bulunmakla birlikte, 1 Temmuz 2013 tarihi itibarıyla üçüncü ülke menşeli ve A.TR belgeli ürünlerin ithalatına da TAREKS vasıtasıyla doğrudan izin verilmesi uygulamasına geçilmiştir. Bu kapsamda A.TR belgeli olduğu beyan edilen ürünler sadece riskli görülmeleri halinde ithalat denetimine konu olmaktadır.

Uygunluk değerlendirmesi alanında, Yeni Yaklaşım Yönetmelikleri kapsamına giren ürünlerin ülkemizde ve Avrupa Birliği içinde piyasaya sunulabilmesi için taşımaları gereken CE işaretine ilişkin belgelendirme faaliyetlerini yapmak üzere görevlendirilen ve Avrupa Komisyonuna bildirim yapılan ulusal onaylanmış kuruluşlarımızın sayısı Aralık 2013 itibarıyla 22 olmuştur. Bu kuruluşlar, 14 farklı ürün yönetmeliği kapsamında bildirilmiştir.

Akreditasyon alanında, Türk Akreditasyon Kurumu (TÜRKAK) tarafından verilen akreditasyon sayısı 871'e ulaşmıştır. Akreditasyon kullanım ücreti/payını yıllık % 1'den yüzde % 0,6'ya düşüren Türk Akreditasyon Kurumunca Uygulanacak Akreditasyon Kullanım Ücreti/Payına İlişkin Tebliğ 26 Şubat 2013 tarihli ve 28571 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. TÜRKAK 2013 yılı içerisinde akreditasyon faaliyetlerinde görevlendirmek üzere 25 yeni uzman yardımcısını kadrosuna dahil etmiştir.

Fasıl 2: İşçilerin Serbest Dolaşımı

Müktesebata Uyum Kapsamındaki Düzenlemeler

2013 yılında hukuki çerçevede AB müktesebatına uyuma yönelik ilave bir değişiklik yapılmamıştır.

İdari Kapasite Çalışmaları

Vatandaşların doğru bilgiye, hızlı ve kolay ulaşabilmeleri amacıyla 2013 yılı Mayıs ayında Sosyal Güvenlik Kurumu televizyon kanalı SGK TV yayına başlamıştır. Sosyal güvenlik hizmetlerinin erişilebilirliğinin sağlanması amacıyla 2013 yılı Eylül ayında İnsansız Hizmet Noktaları ve Ekim ayında da Mobil Sosyal Güvenlik Merkezleri oluşturulmuştur.

İş arayanların Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü (İŞKUR) hizmetlerinden daha etkin ve hızlı bir şekilde elektronik ortamda yararlanması amacıyla Kurumsal Dönüşüm Projesi (e-İŞKUR) uygulamaya konulmuştur. Söz konusu proje aynı zamanda e-Devlet'e geçiş için de önemli bir adım niteliğindedir. Projeye birlikte Kurum hizmetlerinin otomasyonu sağlanarak tüm vatandaşların kendi iş ve işlemlerini tek başına yapabileceği platform oluşturulmuştur.

İŞKUR, hizmetlerini yaygınlaştırmak, vatandaşlara daha yakından hizmet sunabilmek amacıyla, her ildeki Çalışma ve İŞKUR İl Müdürlükleri ve 44 hizmet merkeziyle birlikte; 1.513 belediye, 1.055 sosyal yardım kuruluşu ve 336 kariyer merkezi, organize sanayi bölgeleri, ticaret sanayi odaları, teknoloji gelişim merkezleri ile imzaladığı toplam 2 bin 904 protokol sayesinde oluşturulan hizmet noktaları ile vatandaşlara İŞKUR'a gelmeden hizmet alma imkânı sağlamıştır.

EURES ağına katılım kapsamında ise, İŞKUR veritabanı ve internet sitesinin ulusal istihdam olanaklarını içerecek biçimde ve EURES altyapısı ile uyumlu çalışacak şekilde revizyonu ve ilgili personelin ve tarafların eğitimi ile ilgili çalışmalar Kamu İstihdam Hizmetlerinin Geliştirilmesi Operasyonu kapsamında devam etmektedir.

Fasıl 3: İş Kurma Hakkı ve Hizmet Sunumu Serbestisi

İş Kurma Hakkı ve Hizmet Sunumu Serbestisi faslı, Ek Protokolün tam olarak uygulanması şartına bağlı olarak askıya alınan fasıllardan biridir. Ek Protokol konusu, 11 Aralık 2006 tarihli AB Genel İşler ve Dış İlişkiler Konseyinde alınan karar doğrultusunda sekiz fasıl için açılış kriteri, diğer tüm fasıllar için ise kapanış kriteri niteliği taşımaktadır.

Fasılın tek teknik açılış kriteri ise AB müktesebatına uyum amacıyla Türkiye tarafından kurumsal kapasite ve mevzuat uyumu açısından atılması gereken tüm adımları içeren detaylı bir stratejinin hazırlanmasıdır. Avrupa Birliği Bakanlığı, bu açılış kriterinin karşılanmasına yönelik çalışmaların sağlıklı bir zeminde yürütülmesi amacıyla, ilgili tüm tarafların talep ve ihtiyaçlarını dikkate alarak kapsamlı bir teknik destek projesi hazırlamıştır. İhale süreci devam eden projenin 2014 yılı Eylül ayı itibarıyla başlaması planlanmaktadır.

Proje kapsamında hem iş kurma hakkı ve hizmet sunumu serbestisi, hem de mesleki yeterliliklerin karşılıklı tanınması konularında AB müktesebatı çerçevesinde mevzuat taramaları ve eksiklik analizleri gerçekleştirilecektir. Bakanlık, bu kapsamda elde edilecek bulgular ışığında müktesebat uyumuna yönelik eylem planları ve mevzuat taslaklarının hazırlanmasını öngörmektedir.

Ulusal meslek standartları ve ulusal yeterlilikler alanında 144'ü 2013 yılı içerisinde olmak üzere bugüne kadar toplamda 480 adet Ulusal Meslek Standardı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. Ayrıca, 70'i 2013 yılı içerisinde olmak üzere Mesleki Yeterlilik Kurumu (MYK) tarafından hazırlanan toplam ulusal yeterliliklerin sayısı 224'e ulaşmıştır.

2 Ağustos 2013 tarihli ve 28726 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 6495 sayılı Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnemelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile Türkiye İş Kurumu Kanunu'nun 15'inci maddesine eklenen fıkra kapsamında İş ve Meslek Danışmanlarına MYK Mesleki Yeterlilik Belgesine sahip olma zorunluluğu getirilmiştir.

19 Mart 2013 tarihli ve 28592 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Özel İstihdam Büroları Yönetmeliği'nin 6'ncı maddesi uyarınca Özel İstihdam Bürosu açmak isteyenlerin İş ve Meslek Danışmanı Mesleki Yeterlilik Belgesine sahip bireyleri istihdam etmesi zorunlu kılınmıştır.

Fasıl kapsamında ele alınan bir diğer konu başlığı olan **posta hizmetleri alanında**, 23 Mayıs 2013 tarihli ve 28655 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 6475 sayılı Posta Hizmetleri Kanunu AB müktesebatına uyum düzeyimizi ileri taşıması sebebiyle son derece önemli bir gelişme olarak değerlendirilmiştir. Kanun ile vatandaşlarımızın posta hizmetlerine AB standartlarında erişimi evrensel posta hizmeti kavramıyla garanti altına alınmıştır. Böylece belirlenmiş ilke ve kurallar çerçevesinde, bir posta hizmetinin

coğrafi alan farkı gözetilmeksizin Türkiye sınırları içerisinde tüm kullanıcılar için karşılanabilir ücretlerle kesintisiz olarak sağlanması garanti altına alınmıştır. Ayrıca bahse konu Kanun ile Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu postacılık sektörünün düzenleme ve denetlemesinden sorumlu kurum olarak belirlenmiş, bu sayede AB tarafından yayınlanan İlerleme Raporlarında sıkça dile getirilen bir konu olan sektöre ilişkin bağımsız bir düzenleyici otoritenin belirlenmesi hususu yerine getirilmiştir. Kanun posta tekelinin kapsamını daraltmış, böylece sektörün serbestleştirilmesi yönünde önemli bir adım atılmıştır.

Fasıl 4: Sermayenin Serbest Dolaşımı

Müktesebata Uyum Kapsamındaki Düzenlemeler

Yabancıların Türkiye’de taşınmaz edinimlerinin ve etkilerinin değerlendirilmesi amacıyla 2011 yılında başlatılan Türkiye’de Yabancıların Taşınmaz Edinimi ve Etkilerinin Değerlendirilmesi Projesi tamamlanmış olup, bu kapsamda seçilmiş ülkelerde ve özellikle de AB üyesi ülkelerde yabancıların taşınmaz edinimleri karşılaştırmalı olarak analiz edilmiş, yabancıların taşınmaz edinimlerinin izlenmesine ilişkin esaslar tespit edilerek rekabet hukuku ve AB’ye tam üyelik açısından ulusal strateji modelinin ana hatlarını ortaya koyan çalışmalar yapılmıştır. Bu çerçevede, proje kapsamında elde edilen bilgi ve belgeler ile proje sonuçlarından yabancıların Türkiye’de taşınmaz edinimine ilişkin Eylem Planının hazırlanmasında istifade edilmesi planlanmaktadır.

AB müktesebatına uyum sağlanması, sistemler, ödeme hizmetleri ve elektronik para kuruluşları alanındaki hukuki boşluğun doldurulması, söz konusu alanların sağlıklı gelişimi, ana kavramların tanımlanması, hak ve yükümlülükler ile yaptırımların belirlenmesi amacıyla 2007/64/EC sayılı Ödeme Hizmetleri Direktifi, 2009/44/EC sayılı Direktif ile değişik 1998/26/EC sayılı Ödeme ve Menkul Kıymet Mutabakat Sistemlerinde Mutabakatın Nihailiği Direktifi ve 2009/110/EC sayılı Elektronik Para Kuruluşlarının Kurulması, Faaliyetlerinin Sürdürülmesi, Denetimi Direktifinin yanı sıra uluslararası standartlar, uygulamalar ve düzenlemeler de dikkate alınarak 20 Haziran 2013 tarihli ve 6493 sayılı Ödeme ve Menkul Kıymet Mutabakat Sistemleri, Ödeme Hizmetleri ve Elektronik Para Kuruluşları Hakkında Kanun 27 Haziran 2012 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Terörizmin finansmanı ile mücadele sistemine ilişkin FATF Tavsiyeleri (özel tavsiye II-terörizmin finansmanının suç haline getirilmesi ve özel tavsiye III-terörist malvarlıklarının dondurulması) ve 1999 tarihli BM Terörizmin Finansmanının Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi’ne uyum sağlamak amacıyla hazırlanan Terörizmin Finansmanının Önlenmesi Hakkında Kanun 16 Şubat 2013 tarihli ve 28561 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Terörizmin Finansmanının Önlenmesi Hakkında Kanun’un Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik ise 31 Mayıs 2013 tarihli ve 28663 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

Kanun ile esas olarak terörizmin finansmanı suçu uluslararası sözleşme ve düzenlemelerle uyumlu olacak şekilde yeniden tanımlanmakta, hukuk sistemimize ilk defa idari bir koruma tedbiri olarak "malvarlığının dondurulması tedbiri" dâhil edilmekte ve bu tedbirin uygulanmasına ilişkin usul ve esaslar belirlenmektedir.

Ayrıca Kanun’un 5’inci maddesi uyarınca, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinin 1267(1999), 1988(2011) ve 1989(2011) sayılı Kararlarıyla listelenen kişi, kuruluş ve organizasyonların tasarrufunda bulunan malvarlığının dondurulmasına ilişkin güncel

liste 30 Eylül 2013 tarihli Bakanlar Kurulu Kararı ekinde yayımlanmış olup, söz konusu listede yer alan kişi ve kuruluşlarda değişiklik yapılmasına ilişkin Bakanlar Kurulu Kararları da 11 Aralık 2013 tarihli ve 28848 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Suç Gelirlerinin Aklanması, Araştırılması, El Konulması, Müsaderesi ve Terörizmin Finansmanına İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesinin onaylanmasına ilişkin çalışmalar devam etmektedir.

İdari Kapasite Çalışmaları

Mali Suçları Araştırma Kurulu Başkanlığı (MASAK) tarafından karapara aklama ve terörizmin finansmanı ile mücadele çalışmalarına devam edilmekte olup, bu kapsamda Rusya Federasyonu, Filipinler, Güney Afrika Cumhuriyeti, Almanya, Tunus, Türkmenistan, Danimarka, Suudi Arabistan ve Fas mali istihbarat birimleri ile bilgi paylaşımına yönelik mutabakat muhtıraları imzalanmıştır.

2013 yılı Kasım ayı itibariyle MASAK’a iletilen şüpheli işlem bildirimleri sayısı geçen yıla göre artış göstererek 21 bin 775’e ulaşmıştır. MASAK tarafından yükümlü gruplarına, denetim elemanlarına, kolluk savcı ve hâkimlere yönelik olarak verilen eğitimler devam etmiştir.

Fasıl 5: Kamu Alımları

Müktesebata Uyum Kapsamındaki Düzenlemeler

2013 yılında hukuki çerçevede AB müktesebatına uyuma yönelik ilave bir değişiklik yapılmamıştır.

İdari Kapasite Çalışmaları

Kamu alımlarında ülkemizin genel politika ve stratejisini belirlemede koordinasyon görevini yürüten Maliye Bakanlığı, Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü ve Kamu Alımları Koordinasyon Dairesinin personel sayısında artış sağlanmıştır. Böylece ilgili birim hem yabancı dil hem de mesleki kapasite açısından daha iyi bir seviyeye ulaşmıştır.

Maliye Bakanlığı ve OECD-SIGMA işbirliğinde, 26 Nisan 2013 tarihinde KOBİ'lerin Kamu İhalelerine Katılımını Desteklemede AB Politikaları ve Uygulamaları, 27 Mayıs 2013 tarihinde ise AB'de ve Seçilmiş Üye Ülkelerde İmtiyazlar ve Kamu Özel İşbirliğine İlişkin Politikalar ve Uygulamalar konulu çalıştaylar gerçekleştirilmiştir. Kamu alımları konusunda OECD-SIGMA ile yürütülen işbirliğinin 2014 yılında da devam etmesi öngörülmektedir.

Maliye Bakanlığı tarafından, Avrupa Komisyonu, OECD ve Dünya Ticaret Örgütü nezdinde gerçekleştirilen kamu alımları alanındaki toplantılara düzenli olarak katılım sağlanmaya devam edilmiştir.

2013 yılı içerisinde gerçekleştirilen Kamu İhale Uzmanlığı sınavları neticesinde başarılı olan 23 uzman yardımcısı Kamu İhale Kurumundaki görevlerine başlamıştır.

Avrupa Komisyonu Genişleme Genel Müdürlüğü (DG Enlargement) tarafından hazırlanan ve ITCILO (International Training Center of the ILO – Uluslararası Çalışma Örgütü'nün Uluslararası Eğitim Merkezi) tarafından katılımcı ülkelerin kamu alımlarından sorumlu kuruluşları ile işbirliği içerisinde Batı Balkanlar ve Türkiye'de İhale Eğitimi Projesi yürütülmüştür. Proje kapsamında, faydalanıcı ülkelerin kamu ihaleleri alanında verdiği eğitimlerin geliştirilmesi amacıyla Kamu İhale Kurumu tarafından ilgili tüm paydaşlara yönelik ulusal ihale eğitimleri düzenlenmiştir. Proje çerçevesinde hazırlanmış olan Yol Haritası kapsamında Ankara, Adana, Diyarbakır ve İzmir'de eğitimler düzenlenmiş ve proje başarı ile sonuçlandırılmıştır.

Kamu İhale Kurumu uzmanları tarafından 2013 yılında Türkiye'nin çeşitli şehirlerinde 62 farklı idareden (419 kurumdan) toplam 5 bin 847 kişiye eğitim verilmiştir. Bu eğitimlere yaygın bir şekilde devam edilmektedir.

Diğer taraftan, Elektronik Kamu Alımları Platformu (EKAP), 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu kapsamında alım yapan tüm idareler ve istekliler tarafından 2013 yılında da

yoğun bir şekilde kullanılmıştır. 31 Aralık 2011’de 302 bin 868 olan kayıtlı kullanıcı sayısı, 4 Aralık 2013 itibarıyla 438 bin 119’a ulaşmıştır. Bu rakam, benzer e-devlet uygulamaları ile karşılaştırıldığında diğerlerinin oldukça üzerindedir.

Kamu İhale Kurumu tarafından geliştirilen ve öncelikli e-devlet projeleri arasında bulunan EKAP, uluslararası standartlara uygun kriterlere sahip bir bilgi teknolojisi projesi olarak kabul görmektedir. EKAP uygulaması, Avrupa Birliği’nin 2016 yılına kadar tüm kamu alımlarını elektronik ortamda gerçekleştirme hedefi yolunda ülkemiz için önemli bir adım teşkil etmektedir. Bu itibarla sadece ilan yayımlayan bir sistem olmanın ötesinde tam elektronik ihaleye geçişin bir aşaması olarak görülmektedir. Bu geçişin sağlanmasını teminen 2013 yılında elektronik ihale testlerinin yürütülmesine devam edilmiştir.

EKAP sayesinde 2013 yılında da mevzuat değişiklikleri sisteme zamanında ve doğru bir şekilde yansımış, sistemin ihale dokümanlarının en az hatayla tamamlanması sağlanmıştır. Ayrıca EKAP’ın kullanımına ilişkin sorunların anında çözümünü teminen tesis edilen Çağrı Merkezi etkin bir şekilde çalışmaya devam etmiştir. Bugüne kadar 305 bin 471 çağrı % 100 oranında yanıtlanmıştır.

Kamu alımlarındaki etkinliğin, verimliliğin ve şeffaflığın sağlanması için kamu alımları süreçlerinin tamamının elektronik ortama taşınmasını amaçlayan Kamu İhale Kurumu bu kapsamdaki çalışmalarını 2013 yılında aldığı TSE belgeleri ile en üst standarda taşımıştır.

EKAP üzerinden yürütülen hizmetler ve derlenen bilgilerin gizliliği, bütünlüğü ve erişilebilirliğinin bilgi varlıkları bakımından ayrı ayrı kritik önem taşıması çerçevesinde, TS ISO/IEC 27001 ve TS ISO/IEC 20000 Standartları alınarak sunulan hizmetlerin kalitesi tescillenmiştir.

Fasıl 6: Şirketler Hukuku

Şirketler Hukuku faslı kapsamında 2013 yılında gerek müktesebat uyumu, gerekse idari kapasite anlamında önemli gelişmeler kaydedilmiştir.

Söz konusu fasıla ilişkin 5 adet teknik kapanış kriteri mevcuttur. Bu çerçevede Avrupa Komisyonu, Türk Ticaret Kanunu'nun kabulünün önemli bir adım olduğunu teyit etmiş ve Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumunun kurulması ile faslın ilgili kapanış kriterinin karşılandığını kayıt altına almıştır.

Müktesebata Uyum Kapsamındaki Düzenlemeler

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'na dayanılarak 2013 yılı içerisinde 2 yönetmelik ve 1 tebliğ yayımlanmıştır. Anılan Kanun kapsamında bir tebliğ daha yayımlanacaktır. Yayımlanan ikincil düzenlemelere aşağıda yer verilmektedir:

- Ticaret Sicili Yönetmeliği (Resmi Gazete: 27 Ocak 2013/ 28541)
- Sermaye Şirketlerinin Açacakları İnternet Sitelerine Dair Yönetmelik (Resmi Gazete: 31 Mayıs 2013/ 28663)
- Anonim ve Limited Şirketlerin Sözleşmelerinin Türk Ticaret Kanununa Uyumlu Hale Getirilme Süresinin Uzatılmasına İlişkin Tebliğ (Resmi Gazete: 29 Haziran 2013/ 28692)

Faslın kapanış kriterlerinden biri olan, Sermaye Piyasası Kanunu'nda değişiklik yapılması hususunda 30 Aralık 2012 tarihli ve 28513 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Sermaye Piyasası Kanunu önemli bir adım teşkil etmiştir. Bu Kanunun uygulanmasına yönelik olarak 2013 yılı Kasım ayı sonu itibarıyla 32 adet tebliğ ve yönetmelik yayımlanmış olup, halen sürmekte olan ikincil düzenleme çalışmalarının çoğunun 2013 yılı sonuna kadar tamamlanması hedeflenmektedir.

Yapılan ikincil düzenlemeler ile temel olarak;

- Derecelendirme, bağımsız denetim ve finansal raporlamaya ilişkin düzenlemelerde değişiklik yapılmış,
- Sermaye piyasası araçlarının ihracı ve halka arzı sırasındaki süreç ve izahname düzenlemeleri uygulamada karşılaşılan sorunlar ve Avrupa Birliği'ne üyelik sürecinde mevzuatın uyumlaştırılması hususları dikkate alınarak güncellenmiş,
- Yatırımcılarının sağlıklı bir biçimde karar vermelerini kolaylaştırmak, küçük yatırımcıların etkin bir biçimde temsil edilebilmesini ve yönetim kurulunun olası menfaat çatışmalarından uzak bir biçimde etkili çalışabilmesini teminen kurumsal yönetim ilkelerinde, kamuyu aydınlatma konularında düzenlemeler yapılmıştır.

Söz konusu düzenlemelerle özellikle Şirketler Hukuku kapsamındaki Ulusal Program taahhütlerimiz büyük ölçüde yerine getirilmiştir. Düzenlemelerle AB müktesebatına uyuma ek olarak sermaye piyasalarımızın güçlendirilmesi, finansal araçların çeşitlendirilmesi ve KOBİ'lerin finansmana erişimi konularında gelişmeler sağlanmıştır. Şirketler Hukuku alanında yayımlanan düzenlemeler aşağıda yer almaktadır:

- Kurumsal Yönetim İlkelerinin Belirlenmesine ve Uygulanmasına İlişkin Tebliğ (Seri IV, No: 56)'de Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ (Seri: IV, No: 63) (Resmi Gazete: 6 Nisan 2013/ 28610)
- Sermaye Piyasasında Bağımsız Dış Denetleme Hakkında Yönetmeliğin Yürürlükten Kaldırılmasına Dair Yönetmelik (Resmi Gazete: 28 Mayıs 2013/ 28660)
- Kurumsal Yönetim İlkelerinin Belirlenmesine ve Uygulanmasına İlişkin Tebliğ (Seri: IV, No: 56)'de Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ (Seri: IV, No: 64) (Resmi Gazete: 22 Şubat 2013/ 28567) Pay Tebliği (VII-128.1)
- Sermaye Piyasasında Finansal Raporlamaya İlişkin Esaslar Tebliği (II-14.1) (Resmi Gazete: 13 Haziran 2013/ 28676)
- Sermaye Piyasasında Bağımsız Denetim Standartları Hakkında Tebliğ (Seri: X, No: 22)'de Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ (Seri: X, No: 28) (Resmi Gazete: 28 Haziran 2013/ 28691)

Muhasebe, mali raporlama ve denetime ilişkin mevzuatımızın, ikincil düzenlemeler de dâhil olmak üzere, AB müktesebatı ile tam uyumunun sağlanmasına dair kapanış kriteri kapsamında Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu (IASB) ile telif anlaşması yapılmıştır. Bu çerçevede Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarında yapılan değişikliklere paralel olarak mevzuatta gerekli güncellemeler yapılmış ve 2013 yılında aşağıda belirtilen tebliğler yayımlanmıştır:

- Finansal Araçlar: Sunuma İlişkin Türkiye Muhasebe Standardı (TMS 32) Hakkında Tebliğ (Sıra No: 40)'de Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ (Resmi Gazete: 11 Şubat 2013/ 28556)
- TFRS 7 Finansal Araçlar: Açıklamalara İlişkin Türkiye Finansal Raporlama Standardı (TFRS 7) Hakkında Tebliğ (Sıra No: 42)'de Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ (Resmi Gazete: 11 Şubat 2013/ 28556)
- Açık İşletme Madeninin Üretim Aşamasındaki Dekapaj Maliyetlerine İlişkin Türkiye Finansal Raporlama Standardı Yorumu (TFRS Yorum 20) Hakkında Tebliğ (Resmi Gazete: 11 Şubat 2013/ 28556)
- Çalışanlara Sağlanan Faydalara İlişkin Türkiye Muhasebe Standardı (TMS 19) Hakkında Tebliğ (Resmi Gazete: 12 Mart 2013/ 28585)
- Türkiye Muhasebe Standartları Hakkında Tebliğlerde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Tebliğ (Resmi Gazete: 17 Temmuz 2013/ 28710)

- Türkiye Finansal Raporlama Standartlarının İlk Uygulamasına İlişkin Türkiye Finansal Raporlama Standardı (TFRS 1) Hakkında Tebliğ (Sıra No: 146)'de Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ (Resmi Gazete: 17 Temmuz 2013/ 28710)

Bununla birlikte, daha önceden çevirileri yapılmış olan standartların daha anlaşılır hale getirilmesi amacıyla 2012 yılında 17 çalışma komisyonu kurulmuş ve komisyonlara ilgili tüm tarafların katılımı sağlanmıştır. Söz konusu komisyonların tamamladığı çalışmaların değerlendirilmesi tamamlandığında, TMS'ler daha anlaşılır ve kolay uygulanabilir olacaktır.

Türkiye Denetim Standartlarının oluşturulması ve yayımlanmasına ilişkin olarak, uluslararası denetim standartlarını yayımlayan Uluslararası Muhasebeciler Federasyonu (IFAC) ile telif anlaşması imzalanmıştır. Böylelikle Uluslararası Denetim Standartlarıyla uyumlu olarak Türkiye Denetim Standartlarının adaptasyon süreci başlatılmıştır.

Bu kapsamda, 4 çalışma ile 1 gözden geçirme komisyonu kurulmuştur. IFAC tarafından yayımlanan standartların tamamı Türkiye Denetim Standartları ana başlığı altında mevzuatımıza kazandırılacaktır. Bu çerçevede 2013 yılında aşağıda belirtilen tebliğ ve yönetmelikler yayımlanmıştır:

- Bağımsız Denetim Yönetmeliği (Resmi Gazete: 26 Aralık 2012/ 28509)
- Bağımsız Denetim Resmi Sicil Tebliği (Resmi Gazete: 25 Ocak 2013/ 28539)
- Bağımsız Denetim Yetkilendirme Tebliği (Resmi Gazete: 25 Ocak 2013/ 28539)
- Finansal Tabloların Bağımsız Denetim ve Sınırlı Bağımsız Denetimleri ile Diğer Güvence Denetimleri ve İlgili Hizmetleri Yürüten Bağımsız Denetim Kuruluşları ve Bağımsız Denetçiler İçin Kalite Kontrol Standardı 1 (KKS 1) Hakkında Tebliğ, Türkiye Denetim Standartları Tebliği No: 1 (Resmi Gazete: 2 Ekim 2013/ 28783)
- Bağımsız Denetçinin Genel Amaçları ve Bağımsız Denetimin Bağımsız Denetim Standartlarına Uygun Olarak Yürütülmesi (BDS 200) Hakkında Tebliğ, Türkiye Denetim Standartları Tebliği No: 2 (Resmi Gazete: 13 Ekim 2013/ 28794)
- Bağımsız Denetim Sözleşmesinin Şartları Üzerinde Anlaşmaya Varılması (BDS 210) Hakkında Tebliğ, Türkiye Denetim Standartları Tebliği No: 3 (Resmi Gazete: 14 Kasım 2013/ 28821)
- Finansal Tabloların Bağımsız Denetiminde Kalite Kontrol (BDS 220) Hakkında Tebliğ, Türkiye Denetim Standartları Tebliği No: 4 (Resmi Gazete: 14 Kasım 2013/ 28821)

- Bağımsız Denetimin Belgelendirilmesi (BDS 230) Hakkında Tebliğ, Türkiye Denetim Standartları Tebliği No: 5 (Resmi Gazete: 14 Kasım 2013/ 28821)
- Finansal Tabloların Bağımsız Denetiminde Bağımsız Denetçinin Hileye İlişkin Sorumlulukları (BDS 240) Hakkında Tebliğ, Türkiye Denetim Standartları Tebliği No: 6 (Resmi Gazete: 10 Aralık 2013/ 28847)
- Finansal Tabloların Bağımsız Denetiminde İlgili Mevzuatın Dikkate Alınması (BDS 250) Hakkında Tebliğ, Türkiye Denetim Standartları Tebliği No: 7 (Resmi Gazete: 10 Aralık 2013/ 28847)
- Üst Yönetimden Sorumlu Olanlarla Kurulacak İletişim (BDS 260) Hakkında Tebliğ, Türkiye Denetim Standartları Tebliği No: 8 (Resmi Gazete: 10 Aralık 2013/ 28847)
- İç Kontrol Eksikliklerinin Üst Yönetimden Sorumlu Olanlara ve Yönetime Bildirilmesi (BDS 265) Hakkında Tebliğ, Türkiye Denetim Standartları Tebliği No: 9 (Resmi Gazete: 12 Aralık 2013/ 28849)

İlaveten aşağıda yer alan Bağımsız Denetim Standartları Resmi Gazete’de yayımlanmak üzere Başbakanlığa gönderilmiştir:

- Finansal Tabloların Bağımsız Denetiminin Planlanması (BDS 300) Hakkında Tebliğ, Türkiye Denetim Standartları Tebliği No: 10
- İşletme ve Çevresini Tanımak Suretiyle Önemli Yanlışlık Risklerinin Belirlenmesi ve Değerlendirilmesi (BDS 315) Hakkında Tebliğ, Türkiye Denetim Standartları Tebliği No: 11
- Bağımsız Denetimin Planlanması ve Yürütülmesinde Önemlilik (BDS 320) Hakkında Tebliğ, Türkiye Denetim Standartları Tebliği No: 12
- Bağımsız Denetçinin Değerlendirilmiş Risklere Karşı Yapacağı İşler (BDS 320) Hakkında Tebliğ, Türkiye Denetim Standartları Tebliği No: 13

402, 450, 500, 501, 505, 510, 520, 530, 540, 550, 560, 570, 580, 600, 610, 620 kod numaralı Bağımsız Denetim Standartlarının taslak metinleri ise ilgili kurum ve kuruluşlar ile kamuoyu görüşüne sunulmuştur. Söz konusu taslakların yıl sonuna kadar Resmi Gazete’de yayımlanması planlanmaktadır.

İdari Kapasite Çalışmaları

İdari kapasitenin geliştirilmesine yönelik 5 numaralı kapanış kriteri çerçevesinde 2013 yılında da Kamu Gözetimi Kurumunun (KGK) insan kaynakları ve teknik kapasitesini artırmaya yönelik çalışmalar devam etmiştir. Kurumda halihazırda, Kurul üyeleri dahil olmak üzere 21 yönetici personel, 46 meslek personeli ve 17 diğer personel olmak üzere toplam 84 kadrolu personel istihdam edilmektedir. Bununla birlikte, 2013 yılında açılan sınavla 15 meslek personelinin alımı yapılmış ve meslek personeli sayısı 61’e ulaşmıştır.

Sermaye Piyasası Kurulu, diğer ülke düzenleyici ve denetleyici otoriteleriyle işbirliği kapsamında çalışmalar sürdürmüş olup, 2013 yılında Türkmenistan Maliye Bakanlığı ile bir mutabakat zaptı imzalanmıştır. Mevcut durumda 32 ülkenin düzenleyici ve denetleyici kuruluşuyla ikili mutabakat zaptı imzalanmış olup, ABD ve Maldivler ile görev tanım belgesi (düzenleyici diyalog belgesi) imzalanmıştır.

Gümrük ve Ticaret Bakanlığı tarafından 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu ile elektronik ortamda hukuki işlem tesis edebilme, yatırım ve iş yapma ortamının iyileşmesi, kayıt dışılığın önlenmesi ve bilgi toplumu hizmetlerinin gereklerine uyumun sağlanması amaçlarına ulaşılması için Merkezi Sicil Kayıt Sistemi (MERSİS) projesi yürütülmektedir. Merkezi Sicil Kayıt Sistemi ile ticaret siciline kayıt zorunluluğu bulunan; sermaye şirketleri, kooperatifler, şahıs işletmeleri, yabancı şirketlerin Türkiye şubeleri, dernek ve vakıf işletmeleri kayıtlarının elektronik ortamda merkezi bir ticaret sicili kayıt sisteminde tutulması hedeflenmektedir.

MERSİS Projesi idari kapasiteyi güçlendirme olanağı sağlayan önemli bir projedir. MERSİS ile tescile tabi tüm işlemlerin internet üzerinden gerçekleştirilmesi ve ticaret sicili müdürlüklerinin iş yükünün azaltılması sağlanacaktır. Sürekli güncellenen veri tabanından yapılacak analizlerle politika oluşturulmasına katkı sağlanacaktır. Türk vatandaşlarının kamu kurumları ile ilgili iş ve işlemlerinde ihtiyaç duyacakları bilgilere sistem üzerinden güncel olarak ulaşılabilecektir. Sicil işlemlerinin elektronik ortamda yapılabilmesine imkân tanıyacak bir merkezi veri tabanı olan MERSİS çalışmalarının yürütülmesine devam edilmektedir. Sistem ile şirketlerin kuruluş, esas sözleşme değişikliği ve terkin işlemleri elektronik ortamda yapılabilecektir.

Bugüne kadar MERSİS üzerinden 48 bin 680 kuruluş, 22 bin 871 ana sözleşme değişikliği, 920 tasfiye, 2 bin 880 terkin, 274 tür değişikliği olmak üzere toplam 75 bin 805 işlem gerçekleştirilmiştir. MERSİS'e kayıtlı kullanıcı sayısı 76 bin 850'ye ulaşmıştır. Toplamda 238 adet Ticaret Sicili Müdürlüğünde veri aktarım ve yaygınlaştırma çalışmaları tamamlanmış olup, 232 ticaret sicili müdürlüğünde MERSİS üzerinden hizmet verilmeye başlanılmıştır.

MERSİS'in tüm bileşenleri ile ülke düzeyinde uygulanmaya başlamasıyla birlikte idari ve uygulama kapasitesi önemli düzeyde artması beklenmektedir. Ayrıca, idari kapasitenin güçlendirilmesine yönelik olarak uygulamadaki işlemlerin kolaylaştırılması amacıyla genelgeler yürürlüğe konulmuş ve 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu çerçevesinde ticaret sicili işlemleri ile MERSİS uygulamalarına ilişkin, Ticaret Sicili Müdürlükleri ile sivil toplum kuruluşlarına yönelik bir dizi eğitim/seminer/toplantı düzenlenmiştir.

Fasıl 7: Fikri Mülkiyet Hukuku

Müktesebata Uyum Kapsamındaki Düzenlemeler

Türkiye'nin, Fikri Mülkiyet Hukuku faslı altında yer alan telif haklarına ve sınai mülkiyet haklarına ilişkin AB mevzuatına uyumu, Gümrük Birliğinin nihai aşamasının uygulanmasına ilişkin 1/95 sayılı Türkiye-AB Ortaklık Konseyi Kararı'ndan kaynaklanan bir yükümlülüktür. Bu alandaki Türk mevzuatının AB müktesebatına uyum düzeyi oldukça yüksek seviyede olup, bu durum AB tarafından da teyit edilmektedir.

Sınai mülkiyet mevzuatının suç ve cezalara ilişkin hükümlerinin, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu ile uyumlu olmasını, Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilen hükümler neticesinde ortaya çıkan yasal boşluğun giderilmesini ve AB müktesebatına uyum düzeyinin artırılmasını teminen Türk Patent Enstitüsü (TPE) tarafından hazırlanan Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı TBMM Komisyonlarında görüşülmüş ve TBMM Genel Kurul gündemine alınmıştır.

İlaveten, markaların, endüstriyel tasarımların ve patent haklarının korunması ile Avrupa patentlerinin verilmesine ilişkin dört yönetmelikte TPE tarafından yapılan değişiklikler, 30 Mart 2013 tarihli ve 28603 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

Öte yandan, meslek birliklerinin etkin ve şeffaf işleyişinin temin edilmesi, kullanıcıların lisanslanmasına yönelik sorunların çözüme kavuşturulması, dijital alandaki gelişmelerin sebebiyet verdiği ihlallerin önüne geçilmesi ve taraf olduğumuz uluslararası sözleşmeler ile AB Müktesebatı hükümlerine uyum sağlanması amaçlarıyla 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı Taslağı hazırlanmıştır. Kanun taslağı, halihazırda, 24 Ocak 2013 tarihindeki Kültür ve Turizm Bakanı değişikliği sebebiyle usul gereği yeniden değerlendirilmektedir.

İdari Kapasite Çalışmaları

TPE ve Dünya Fikri Mülkiyet Teşkilatı (WIPO) arasında markaların uluslararası tescili kapsamında 2012 yılında başlatılan Uzman Değişimi Programı sürdürülmüş olup 2013 yılı içerisinde de TPE'den bir marka uzmanı WIPO'da çalışmak üzere görevlendirilmiştir.

Topluluk İç Pazar ve Uyum Ofisi (OHIM) ile de uzman değişim programı başlatılmış ve bu kapsamda 2013 yılı içerisinde iki uzman OHIM'de göreve başlamıştır. Programın düzenli olarak müteakip yıllarda da sürdürülmesi planlanmaktadır.

Ayrıca, TPE tarafından istihdam edilen 56 uzman yardımcısı ve 5 avukat göreve başlamıştır.

Öte yandan, Fikri ve Sınai Mülkiyet Hakları Koordinasyon Kurulunun kararı doğrultusunda, Ulusal Fikri Mülkiyet Strateji Belgesinin oluşturulması çalışmaları kapsamında, ilgili kamu kurumları, akademisyenler, özel sektör ve sivil toplum kuruluşu temsilcilerinin katılımıyla, Ulusal Fikri ve Sınai Mülkiyet Hakları Strateji Belgesi Çalıştayı Fikri Haklar Oturumu 27 Haziran 2013 tarihinde Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından ve Sınai Haklar Oturumu 28 Haziran 2013 tarihinde TPE tarafından düzenlenmiştir. Çalıştayda, katılımcılar tarafından telif hakları ile sınai haklar alanında yaşanan sorunlar tespit edilerek bu sorunlara yönelik çözüm önerileri sunulmuştur. Çalıştay sonrasında oluşturulan konsolide Strateji Belgesi Taslağı ilgili kurum temsilcilerinin görüşlerine sunulmuş olup taslak belgenin nihai hale kavuşturulmasına yönelik çalışmalar sürdürülmekte ve Ulusal Fikri Mülkiyet Stratejisi oluşturma çalışmalarının 2013 yılı sonunda tamamlanması hedeflenmektedir. Strateji Belgesinin 6 yıllık dönemi kapsamı; ayrıca bu çerçevede her yıl için bir eylem planı hazırlanması öngörülmektedir.

Fas'ın birinci kapanış kriteri olan "fikri mülkiyet hakları alanındaki konularda Türkiye'nin başarılı bir diyalog tesis etmesi" çerçevesinde oluşturulan Türkiye-AB Fikri Mülkiyet Hakları Çalışma Grubu'nun üçüncü toplantısı 30 Ocak 2013 tarihinde gerçekleştirilmiştir.

WIPO ve TPE işbirliğiyle, 17-18 Haziran 2013 tarihlerinde İstanbul'da Üniversite Sınai Mülkiyet Politikası Rehberi Çalıştayı düzenlenmiştir. 1,5 gün süren çalıştayda üniversite üst yönetimlerinin kullanımlarına yönelik olarak hazırlanacak olan Üniversite Sınai Mülkiyet Politikası Rehberinin ana çerçevesi ve temel bileşenleri ortaya konulmuştur.

TPE ile OHIM arasında imzalanan ikili işbirliği kapsamında yürütülen "TMview" projesine katılım çalışmaları tamamlanmış olup "TMview" uygulaması 2 Eylül 2013 tarihinden itibaren Türkçe arayüz ile hizmet sunmaya başlamıştır. "TMview", uygulamaya dahil ülke ofislerinin veri tabanlarında bulunan markaları araştırma imkanı tanıyan, bir diğer ifade ile katılımcı ofislerin markalarına tek bir platform üzerinden erişim imkanı sunan ücretsiz bir uygulamadır.

Ayrıca TPE, etkin ve yaygın bir fikri mülkiyet sisteminin yerleştirilmesi amacıyla önceki yıllarda da olduğu gibi birçok kurumla çeşitli işbirliği protokolleri imzalamıştır:

- TPE ile Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK) arasında 22 Kasım 2012 tarihinde bir işbirliği protokolü imzalanmıştır. Söz konusu Protokol çerçevesinde, üniversitelerde sınai mülkiyetle ilgili yüksek lisans ve doktora programlarının oluşturulması, ilgili bölümlerin müfredatına sınai mülkiyetin ders olarak eklenmesi, araştırma geliştirme faaliyetlerinin verimliliğinin artırılması ve teknolojik gelişmelerin takip edilebilmesi için üniversitelerde patent araştırması yapılmasının teşvik edilmesi, üniversitelerde lisanslama konularında çalışmalar yapılması, akademik yükselme kriterlerinde patentin

etkin bir kriter olarak kullanılması konularında ortak çalışmalar yürütülmesi planlanmıştır.

- 18 Kasım 2013 tarihinde, TPE ve Türk Hava Kurumu Üniversitesi arasında, sınai mülkiyet hakları, bu hakların stratejik kullanımı, katma değeri yüksek patentler ve özgün marka ile tasarımların üretilmesi gibi konular hakkında ikili işbirliğini artırmaya yönelik bir protokol imzalanmıştır.
- 10 Temmuz 2013 tarihinde, TPE ve Ankara Sanayi Odası tarafından, Ankara'da faaliyet gösteren sanayi kesimi ile TPE arasındaki işbirliğini artırmaya ve sanayicilerin sınai haklar konusunda bilinçlendirilmesine katkı sağlamaya yönelik çerçeve protokolü imzalanmıştır.
- 8 Ocak 2013 tarihinde, TPE ile Gümrük ve Ticaret Bakanlığı arasında, ihracatta marka bilgisinin takibinin sağlanması amacıyla, TPE tarafından tutulan marka tescili konusundaki bilgilerin, Gümrük ve Ticaret Bakanlığı'na aktarılmasını öngören bir protokol imzalanmıştır.
- 14 Aralık 2012 tarihinde, TPE ile TRT arasında, Türkiye'de endüstriyel tasarım konusundaki bilincin artırılması, tasarım kültürünün oluşturulması, ulusal ve evrensel, geleneksel ve çağdaş değerler arasında kurulacak sürekli ve kalıcı bir etkileşimle tasarım politikalarının oluşturulması amacıyla bir işbirliği protokolü imzalanmıştır.

Korsanlıkla mücadeleye yönelik olarak yapılan çalışmalar kapsamında:

- Bandrollerde sahtelik ve uygunluk kontrolü sağlayan karekod okuyucular, Telif Hakları Genel Müdürlüğü tarafından korsan faaliyetlerin yoğun olduğu 5 ilin yanı sıra bu yıl içerisinde 23 ile daha gönderilerek toplamda 28 ilde, denetimler esnasında etkin şekilde kullanılmaya başlanmıştır.
- Karekod aracılığıyla akıllı telefonlar üzerinden bandrol denetimi ve tespiti yapılmasına yönelik yazılımın uygulamaya geçirilmesine ilişkin çalışmalarda son aşamaya gelinmiştir.
- Sağlıklı istatistikî bilgilere ulaşmak amacıyla TEHAKSİS otomasyon sisteminde yer alan eser türleri, uluslararası standartlara uygun hale getirilmiştir.

Ayrıca, Kültür ve Turizm Bakanlığı fikri mülkiyet hakları alanında toplumsal bilincin ve farkındalığın artırılması çalışmalarını sürdürmüştür. Bu kapsamda:

- 26 Nisan Dünya Fikri Mülkiyet Günü kutlamaları kapsamında, Telif Haklarının Korunmasında Toplumsal Duyarlılığa Katkı Ödülleri başlığı altında yaratımları ve eserleri ile ülkemizin kültürel ve ekonomik gelişimine ve telif haklarına ilişkin toplumsal duyarlılık oluşmasına katkıda bulunan kişi ve kurumlara meslek birlikleri ile birlikte düzenlenen törende Telif Hakları Ödülleri verilmiştir. Gelenekselleştirilmesi amaçlanan söz konusu ödüller ile fikri mülkiyetin öneminin vurgulanması, etkin bir fikri mülkiyet koruma sistemi ile

daha gelişmiş bir kültür endüstrisi arasındaki bağlantıya dikkat çekilmesi ve bu hususlarda kamuoyunda farkındalık oluşturulması amaçlanmaktadır.

- Avrupa Birliği Bakanlığı öncülüğünde ve Kültür ve Turizm Bakanlığı desteğiyle telif haklarına ilişkin farkındalığı artırmak amacıyla düzenlenen Korsanla Mücadele ve Telif Hakları temalı liselerarası kısa film yarışmasının ikincisi Mayıs 2013'te gerçekleştirilmiştir.
- 19-22 Haziran 2013 tarihleri arasında, 21. Kuşadası Altın Güvercin Müzik Festivali kapsamında Müzik Eserlerinin Lisanslanması ve Dijital Alanda Kamuya İletiminde Uluslararası Gelişmeler ve Yeni İş Modelleri temalı 2. Telif Hakları Sempozyumu; Kültür ve Turizm Bakanlığı yetkilileri, meslek birlikleri ile Türk ve yabancı müzik endüstrisi temsilcilerinin katılımıyla gerçekleştirilmiştir.
- Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB), Milletlerarası Ticaret Odası (ICC) Türkiye ve Kültür ve Turizm Bakanlığı işbirliği ile yürütülen ve taklit ve korsan ürünlerin kullanımının zararlarına ilişkin toplumsal farkındalığın arttırılmasını amaçlayan, Ben Gerçeğini Satın Alıyorum kampanyası kapsamında bir kamu spotu hazırlanmıştır. Kamu spotu 26 Nisan Dünya Fikri Mülkiyet Günü kutlamaları çerçevesinde düzenlenen Telif Hakları Ödülleri ödül töreninde kamuoyuna tanıtılmıştır.
- 12 Haziran 2013 tarihinde, Kültür ve Turizm Bakanlığı, WIPO ve Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun işbirliği ile yabancı uzman ve hakimler ile Türkiye'deki meslek birlikleri temsilcilerinin sunumlar gerçekleştirdiği Hâkimler ve Savcılar için Fikri Mülkiyet Haklarına Farkındalığın Arttırılması Çalıştayı düzenlenmiştir.

Fikri mülkiyet hakları konularına ilişkin oluşturulan merkezi veri tabanının daha etkin kullanılmasını teminen, hak sahiplerince elektronik başvuru yapılmasına imkân sağlayan Fikri ve Sınai Mülkiyet Haklarının Gümrüklerde Korunmasına Yönelik Program 1 Nisan 2013 tarihinden itibaren kullanıma açılmıştır. Elektronik başvuru uygulamasının yasal dayanağını 26 Mart 2013 tarihli ve 28599 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 1 Seri No.lu Fikri ve Sınai Haklara İlişkin Gümrük Genel Tebliği oluşturmakta olup, programa ilişkin elektronik başvuru rehberi 1 Nisan 2013 tarihinden itibaren Gümrük ve Ticaret Bakanlığı'nın resmi internet sitesinde yayımlanmaya başlamıştır.

Öte yandan, gümrüklerde fikri mülkiyet hakları uygulamalarıyla ilgili olarak, fikri mülkiyet haklarına ilişkin risk profilleri oluşturulmuştur. Ayrıca, potansiyel fikri mülkiyet hakları ihlalleri ile mücadele amacıyla; risk profillerinde eşya/firma/ülke esas alınarak fikri mülkiyet hakları yakalamalarına göre gerekli güncellemeler yapılmaktadır.

Fasıl 8: Rekabet Politikası

Müktesebata Uyum Kapsamındaki Düzenlemeler

Türkiye'nin rekabet politikası alanındaki AB müktesebatını üstlenme yükümlülüğü esasen, Gümrük Birliğinin nihai aşamasının uygulanmasına ilişkin 1/95 sayılı Türkiye-AB Ortaklık Konseyi Kararı'ndan kaynaklanmaktadır.

Anti-tröst ve birleşmeler alanında, ilgili AB kurumları tarafından da defaatle teyit edildiği üzere, Türkiye'nin mevzuat uyumu ileri düzeydedir. Rekabet Kurumu, rekabet ihlallerine yönelik olarak aldığı kararlarla uygulama sicilini ve kapasitesini güçlendirmeyi sürdürmektedir.

Bu kapsamda Rekabet Kurumu tarafından 2013 yılı içerisinde:

- Uzmanlaşma Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği
- Özelleştirme Yoluyla Devralmaların Hukuki Geçerlilik Kazanabilmeleri İçin Rekabet Kurumuna Yapılacak Ön Bildirimlerde ve İzin Başvurularında Takip Edilecek Usul ve Esaslar Hakkında Tebliğ

yayımlanmıştır.

Bu iki tebliğe ek olarak,

- Kartellerin Ortaya Çıkarılması Amacıyla Aktif İşbirliği Yapılmasına Dair Yönetmeliğin (Pişmanlık Yönetmeliği) Açıklanmasına İlişkin Kılavuz
- Yatay İşbirliği Anlaşmaları Hakkında Kılavuz
- Yatay Birleşme ve Devralmaların Değerlendirilmesi Hakkında Kılavuz
- Yatay Olmayan Birleşme ve Devralmaların Değerlendirilmesi Hakkında Kılavuz
- Birleşme ve Devralma Sayılan Haller ve Kontrol Kavramı Hakkında Kılavuz

olmak üzere beş kılavuz yayımlanmıştır.

Diğer taraftan, Hâkim Durumdaki Teşebbüslerin Dışlayıcı Kötüye Kullanma Niteliğindeki Davranışlarının Değerlendirilmesine İlişkin Kılavuz ve Muafiyetin Genel Esaslarına İlişkin Kılavuza ait taslak metinler ise kamuoyunun görüşüne sunulmuş olup, önümüzdeki dönemde bu kılavuzların da yayımlanması planlanmaktadır.

Bu düzenlemelere ek olarak, Rekabet Kurumu tarafından, AB rekabet kuralları da göz önünde bulundurularak, 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı Taslağı hazırlanmıştır. Söz konusu Taslak, Avrupa Komisyonu tarafından AB Müktesebatına uyum için gerçekleştirilmesi beklenen ve geçmiş İlerleme Raporlarında dile getirilen birtakım düzenlemeleri de

içermektedir. Taslağın yakın zamanda Türkiye Büyük Millet Meclisi gündemine alınması öngörülmektedir.

Devlet destekleri alanında ise, Devlet Destekleri Genel Müdürlüğü tarafından 6015 sayılı Devlet Desteklerinin İzlenmesi ve Denetlenmesi Hakkında Kanun kapsamında çalışmalar sürdürülmektedir.

İdari Kapasite Çalışmaları

Rekabet Kurumu'nun genel idari kapasitesi yüksek olup Kurum, personeline yüksek seviyede eğitim verme ve idari ve operasyonel bağımsızlığını sürdürme konusundaki kararlılığını devam ettirmektedir. Bu çerçevede, Kurum personeli Türkiye'de ve yurtdışında yüksek lisans programlarına katılım sağlamaktadır. Diğer taraftan, Kurum personelinin rekabet hukuku ile ilgili olarak katıldığı seminer, konferans ve eğitim programlarına ek olarak, Kurumun hizmet içi eğitim programları da sürdürülmektedir. Ayrıca, Kurum, 2013 yılı içerisinde 20 rekabet uzman yardımcısı istihdam etmiştir.

Devlet Desteklerini İzleme ve Denetleme Kurulu, Devlet Destekleri Genel Müdürlüğü tarafından yürütülen faaliyetleri ve AB rekabet kurallarındaki gelişmeleri takip etmek ve halihazırda uygulanan destek programlarını gözden geçirmek amacıyla, kurulduğu günden beri düzenli aralıklarla toplanmaktadır. Diğer taraftan, Devlet Destekleri Genel Müdürlüğü kurumsal kapasitesini artırma çalışmalarını sürdürmekte olup, bu kapsamda AB teknik desteğiyle gerçekleştirilen eğitimlere katılım sağlanmakta ve Genel Müdürlüğün deneyimli uzmanları tarafından verilen hizmet içi eğitimler sürdürülmektedir. Devlet desteklerinin denetlenmesi alanında deneyim paylaşımı gerçekleştirmek amacıyla Leonardo Programı kapsamında bir proje önerisi hazırlanmıştır.

Fasıl 9 : Mali Hizmetler

Müktesebata Uyum Kapsamındaki Düzenlemeler

Mali Hizmetler faslı, Ek Protokolün tam olarak uygulanması şartına bağlı olarak askıya alınan fasıllardan biridir.

Mali hizmetler alanındaki uyum çalışmaları AB müktesebatı ve uluslararası standartlar göz önünde bulundurularak piyasa ihtiyaçlarına ve güncel gelişmelere cevap verir nitelikte sürdürülmekte olup, fasıl kapsamındaki müktesebata uyum düzeyi ileri seviyededir.

Bankacılık alanında, Küresel Finans Krizinin ardından banka sermayelerinin nitelik ve niceliğinin artırılması, risk kapsamının genişletilmesi, risk ağırlıklarının artırılması, banka yükümlülüklerinin sınırlandırılması amacıyla risk bazlı olmayan bir kaldıraç oranının tesis edilmesi, uluslararası bir likidite riski ölçüm mekanizmasının oluşturulması ile ters döngüsel bir sermaye yapısının kurulmasını içeren ve Basel-III olarak bilinen reform paketine ve bu kapsamda AB tarafından uygulamaya konan müktesebata uyum amacıyla Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) tarafından bir dizi düzenleme yapılmıştır. Bu çerçevede Basel-III standartlarının sermaye yeterliliğinin ölçülmesine yönelik hükümlerinin karşılanması amacıyla 5 Eylül 2013 tarihli ve 28756 sayılı Resmi Gazete’de Bankaların Özkaynaklarına İlişkin Yönetmelik ve Bankaların Sermaye Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik yayımlanmıştır. Basel-III’ün bankaların kaldıraç oranları ve sermaye tamponlarına ilişkin düzenlemelerinin mevzuatımıza aktarılması amacıyla ise Bankaların Kaldıraç Düzeyinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik ve Sermaye Koruma ve Döngüsel Sermaye Tamponlarına İlişkin Yönetmelik 5 Kasım 2013 tarihli ve 28812 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır. Bahse konu düzenlemeler, 1 Ocak 2014 tarihinde yürürlüğe girecektir. Ayrıca henüz taslak halinde olan Bankaların Likidite Karşılama Oranı Hesaplamasına İlişkin Yönetmelik’in 2013 yılı sona ermeden Resmi Gazete’de yayımlanması ve 1 Ocak 2014’te yürürlüğe girmesi öngörülmektedir.

AB düzenlemelerine uyum çerçevesinde, TMSF tarafından tüzel kişilerin mevduatının, mevduat sigortası kapsamına dahil edilmesine yönelik bir kanun değişikliği üzerinde çalışılmıştır. Ayrıca, Türkiye’de yaklaşık 9 yıldır uygulanmakta olan 50 bin TL tutarındaki sigorta limiti, 15 Şubat 2013 tarihli ve 28560 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren Sigortaya Tabi Mevduat ve Katılım Fonları ile Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonunca Tahsil Olunacak Primlere Dair Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına İlişkin Yönetmelik ile 100 bin TL’ye yükseltilmiştir. Bu değişiklikle sigortalı mevduatın toplam mevduata oranı % 30’a ve sigortalı mudilerin toplam mudilere oranı da % 90’a yükselmiş ve Türkiye’de mevduat sigortacılığı AB düzenlemeleri ile daha uyumlu bir yapıya kavuşmuştur.

AB müktesebatına uyum sağlanması, ödeme sistemleri, ödeme hizmetleri ve elektronik para kuruluşları alanındaki hukuki boşluğun doldurulması, söz konusu alanların sağlıklı gelişimi, ana kavramların tamamlanması, hak ve yükümlülükler ile yaptırımların belirlenmesi amacıyla 2007/64/AT sayılı Ödeme Hizmetleri Direktifi, 2009/44/AT sayılı Direktif ile değişik 1998/26/AT sayılı Ödeme ve Menkul Kıymet Mutabakat Sistemlerinde Mutabakatın Nihailiği Direktifi ve 2009/110/AT sayılı Elektronik Para Kuruluşlarının Kurulması, Faaliyetlerinin Sürdürülmesi, Denetimi Direktifinin yanı sıra uluslararası standartlar, uygulamalar ve düzenlemeler de dikkate alınarak hazırlanan 6493 sayılı Ödeme ve Menkul Kıymet Mutabakat Sistemleri, Ödeme Hizmetleri ve Elektronik Para Kuruluşları Hakkında Kanun 27 Haziran 2013 tarihli ve 28690 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Kanun uyarınca BDDK, ödeme hizmetleri ve elektronik para sektörlerinden sorumlu, düzenleyici-denetleyici makam olarak görevlendirilmiştir.

Sermaye piyasaları alanında, 30 Aralık 2012 tarihli ve 28513 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu hükümlerinin uygulanmasına yönelik olarak 2013 yılı Aralık ayı başı itibarıyla 32 adet Tebliğ ve Yönetmelik yayımlanmış olup, halen sürmekte olan ikincil düzenleme çalışmalarının çoğunun 2013 yılı sonuna kadar tamamlanması hedeflenmektedir. Yapılan ikincil düzenlemelerle;

- Finansal hizmetlerin AB müktesebatı çerçevesinde sınıflandırılması ve finansal araçlara esneklik tanınarak müşterilerin ihtiyaçlarına cevap vermek üzere yapılanmalarına, yeni yapıya uygun özsermaye yükümlülüklerinin belirlenmesine, yatırımcı hak ve çıkarlarının daha etkin korunmasına yönelik şartlar belirlenmiştir.
- Kredi derecelendirme kuruluşlarına ilişkin düzenlemelerde değişiklik yapılmıştır.
- Sermaye piyasası araçlarının ihracı ve halka arzı sırasındaki süreçler ile izahname düzenlemeleri, uygulamada karşılaşılan sorunlar ve AB müktesebatına uyum perspektifi dikkate alınarak güncellenmiştir.
- Kurumsal yatırımcılara ilişkin AB müktesebatı dikkate alınarak kolektif portföylerin yönetimi ve varlıkların saklanması konularında uzmanlaşmaya gidilmesi amacıyla düzenlemeler yapılmıştır.
- Borsa ve piyasa işleticilerine ilişkin esaslar belirlenmiştir.
- Kamuyu aydınlatma konularında AB müktesebatına uyum içeren düzenlemeler yapılmıştır.
- Sermaye Piyasası Kanunu gereğince Yatırım Koruma Fonunun yerine kurularak yasal altyapısı oluşturulan Yatırımcı Tazmin Merkezince yapılabilecek ödemelerin kapsamı AB düzenlemelerine uygun olarak hisse senedi ve nakdin yanı sıra tüm sermaye piyasası araçlarından kaynaklanan

alacakları kapsayacak şekilde genişletilmiş ve azami tazmin tutarı 100 bin TL'ye yükseltilmiştir.

- Yatırımcı tazmin merkezi, merkezi takas kuruluşları ve merkezi karşı taraf uygulamaları kapsamında Takasbank'ın merkezi karşı taraf olmasına yönelik esaslar belirlenmiş, hem organize hem de tezgah üstü piyasalarda gerçekleştirilen işlemlerde merkezi karşı taraf uygulamasına geçilebilmesine yönelik hukuki zemin oluşturulmuş ve merkezi karşı taraf uygulamasına ilk olarak Takasbank'ın işlettiği ödünç pay senedi piyasasında geçilmesine izin verilmiştir.
- Son dönemde hızla büyüyen borçlanma araçları piyasasının ihtiyaçlarına çözüm getirmek amacıyla düzenlemeler yapılmış; pay, gayrimenkul sertifikası, varant ve yatırım kuruluşu sertifikası ihraçlarına ilişkin düzenlemeler yürürlüğe konmuştur.

Yukarıda sıralanan düzenlemelerle sermaye piyasaları alanındaki Ulusal Program taahhütlerimiz büyük ölçüde yerine getirilmiştir. Söz konusu düzenlemeler hayata geçirilirken 2008 Yılı Ulusal Programı sonrasında yayımlanan AB müktesebatına (kredi derecelendirme kuruluşları ve merkezi karşı taraflar gibi) uyum da gözetilmiştir. Diğer taraftan, özellikle AB düzenlemeleri de dikkate alınarak yapılan aracılık ve kurumsal yatırımcılara ilişkin düzenlemeler, sektörün organizasyonunda önemli değişikliklere yol açacağından ilgili düzenlemelerin belirlenen geçiş süreleri dahilinde yürürlüğe girmesi ve uygulanması amaçlanmaktadır. Yapılan düzenlemelerle AB müktesebatına uyuma ek olarak sermaye piyasalarımızın güçlendirilmesi, finansal araçların çeşitlendirilmesi ve KOBİ'lerin finansmana erişimi konularında gelişmeler sağlanmıştır.

Sigortacılık alanında, 24 Temmuz 2013 tarihli ve 28717 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Sigortacılıkta Tahkime İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik aracılığıyla itiraz hakem heyeti ve itiraz yetkilisi uygulamaları tesis edilerek anlaşmazlıkların mahkeme dışında çözümüne ilişkin mekanizmalar güçlendirilmiştir. Ayrıca, 6456 sayılı Kamu Finansmanı ve Borç Yönetiminin Düzenlenmesi Hakkında Kanun ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (Resmi Gazete: 18 Nisan 2013/ 28622) aracılığıyla sigortacılık mevzuatından kaynaklanan uyuşmazlıkların mahkeme yoluyla çözümünde, ihtisas mahkemelerin görevlendirilmesine ilişkin düzenleme yapılmıştır. Söz konusu mahkemeler 2014 yılının başından itibaren faaliyete geçecektir.

İdari Kapasite Çalışmaları

İdari kapasite bağlamında BDDK, 2013-2015 dönemine ilişkin stratejik planını Haziran 2013'te yayımlayarak, kamuoyu ve paydaşların bilgisine sunmuştur. Ödeme ve Menkul Kıymet Mutabakat Sistemleri, Ödeme Hizmetleri ve Elektronik Para Kuruluşları Hakkında Kanun ile BDDK'nın organizasyonel yapısı yeniden düzenlenmiştir. Bu çerçevede, Başkan Yardımcılığı ve Daire Başkanlığı sayıları artırılarak yeni birimler oluşturulması süreci başlatılmıştır. Yeni yapılandırmaya uygun olarak BDDK'nın

çalışma usul ve esaslarını belirleyen teşkilat yönetmeliği güncellenmiştir. Böylece Kurumun denetim, düzenleme, uygulama, araştırma, strateji belirleme ve destek hizmetlerinin daha etkin yerine getirilmesi planlanmıştır. Ayrıca tüketicilerin korunmasına ilişkin eylem planı nihai hale getirilmiştir. Yeni kurulan Bilgi Edinme Dairesi, tüketici sorunları ile özel olarak ilgilenen bir birim olarak görevlendirilmiştir.

Sermaye piyasaları altyapısına ilişkin yürütülen çalışmalar kapsamında, yeni Sermaye Piyasaları Kanunu'na uygun olarak Borsa İstanbul anonim şirket olarak kurulmuş, Vadeli İşlem ve Opsiyon Borsası A.Ş (VOB) ile Borsa İstanbul bünyesinde kurulmuş olan Borsa İstanbul Vadeli İşlem ve Opsiyon Piyasası'nın (VİOP) birleşme süreci tamamlanmıştır. Türkiye'deki finansal düzenleyici kurumları bir araya getiren Finansal İstikrar Komitesi çalışmaları kapsamında, Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) tarafından ilgili tarafların görüşleri alınmak suretiyle OECD/INFE (Organisation for Economic Co-operation and Development/ International Network on Financial Education) ilkeleri göz önünde bulundurularak hazırlanan finansal eğitime ilişkin ulusal strateji ve eylem planı çalışmalarında nihai aşamaya gelinmiştir. Ayrıca, diğer ülke düzenleyici ve denetleyici otoriteleriyle işbirliği kapsamında çalışmalar sürdürülmekte olup, 2013 yılında Türkmenistan Maliye Bakanlığı ile bir mutabakat zaptı imzalanmıştır. Halihazırda 32 ülkenin düzenleyici ve denetleyici kuruluşuyla ikili mutabakat zabitleri imzalanmış olup, buna ilaveten iki ülke ile (ABD ve Maldivler) görev tanım belgeleri imzalanmıştır. Ayrıca, Ağustos ayında Sermaye Piyasası Kurulu ile 16 Avrupa ülkesinin Menkul Kıymet Otoriteleri arasında alternatif yatırım fonlarının gözetiminde işbirliği ve bilgi paylaşımı hususlarında mutabakat zabitleri imzalanmıştır. Avrupa Komisyonu Teknik Destek ve Bilgi Değişimi Ofisi (TAIEX) aracılığıyla Finansal Araç Piyasaları Direktifi, Değişken Sermayeli Yatırım Ortaklıkları ve Alternatif Yatırım Fonları konularında çalışmalar gerçekleştirilmiştir.

Sigortacılık sektörünün idari kapasitesinin güçlendirilmesine ilişkin yürütülen çalışmalar kapsamında Hazine Müsteşarlığı, Uluslararası Sigorta Denetçileri Birliğinin (IAIS) üye ülkeler denetim otoriteleri arasında işbirliği ve bilgi paylaşımına ilişkin Çok Taraflı Mutabakat Zaptına (MMoU) Mart 2013 tarihli itibariyle imzacı taraf olarak dahil olmuştur.

Ayrıca, Hazine Müsteşarlığı AB kaynaklı fonlardan yararlanarak sigortacılık alanındaki AB müktesebatı ile Türk sigortacılık mevzuatını değerlendiren bir hukuki boşluk çalışması ve sektördeki paydaşların AB sigortacılık müktesebatına ilişkin bilgilerini güncelleyen seminerler içeren kısa süreli bir proje, Ekim 2012 - Mart 2013 döneminde yürütmüştür.

Fasıl 10: Bilgi Toplumu ve Medya

Elektronik Haberleşme ile Bilgi ve İletişim Teknolojilerine ilişkin olarak uyum kapsamında çıkarılması gereken birincil mevzuatın önemli bir bölümü, halihazırda uyumlulaştırılmış bulunmaktadır.

Fasıl kapsamındaki uyum düzeyini artırması beklenen Elektronik Ticaretin Düzenlenmesi Hakkında Kanun Tasarısı TBMM Genel Kurul gündemindedir ve kısa sürede çıkarılması beklenmektedir. Bu kanun tasarısı ile vatandaşlarımızın cep telefonlarına izinsiz gönderilen ticari içerikli kısa mesajların, elektronik postaların ve yapılan aramaların önüne geçilmesi de sağlanmış olacaktır.

Maliye Bakanlığı ile Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu (BTK) arasında yapılan protokol gereğince, BTK'nın işletmecilerin net satış tutarları bilgisine elektronik ortamda ulaşması sağlanmış ve işletmecilerin ödemekle yükümlü oldukları idari ücretin hesaplanmasında esas alınan net satış bilgisini gösteren gelir tablolarını BTK'ya sunma yükümlülükleri, Elektronik Haberleşme Sektörüne İlişkin Yetkilendirme Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik (Resmi Gazete: 26 Nisan 2013/28629) ile kaldırılmıştır. Böylelikle, işletmecilerin BTK'ya sunmaları gereken bilgi ve belgelerin kapsamı daraltılarak, işletmecilere getirilen idari külfetin azaltılması hedeflenmiştir.

Elektronik Haberleşme Sektöründe Acil Yardım Çağrı Hizmetlerine İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik 14 Temmuz 2013 tarihli ve 28707 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu değişiklik ile Acil Yardım Çağrı Hizmetlerinde (AYÇH) işletmeciler tarafından yerine getirilmesi gereken "arıza giderme süresine" ilişkin ölçütler ve uyulacak kurallar belirlenmiştir. Böylece AYÇH'lerde arızanın en kısa sürede giderilerek, hizmetin uzun süreli kesintilere uğramadan verilmesi amaçlanmaktadır.

Elektronik Haberleşme Sektöründe Kişisel Verilerin İşlenmesi ve Gizliliğinin Korunması Hakkında Yönetmelik 24 Temmuz 2012 tarihli ve 28363 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu yönetmelik, elektronik haberleşme sektöründe kişisel verilerin işlenmesi, saklanması ve gizliliğinin korunması için işletmecilerin tabi olacağı esasları düzenlemektedir. Elektronik Haberleşme Sektöründe Kişisel Verilerin İşlenmesi ve Gizliliğinin Korunması Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik (Resmi Gazete: 11 Temmuz 2013/ 28704) ile kişisel verilerin yurt dışına çıkarılması hükmüne ilişkin uygulama tarihi 24 Ocak 2014 olarak uzatılmış, ayrıca işletmeci ile işletmecinin yetkilendirdiği tarafların verileri işleyebilmesine imkân tanınırken bu alandaki sorumluluk işletmecilere bırakılmıştır. Bunlara ilaveten, konum verilerinin işlenmesinde abonelere geçici ret imkânı sağlanmış ve veri saklama süreleri konusunda, gerçekleşmeyen aramalara ilişkin olarak bu süre 1 yıldan 3 aya indirilmiştir.

Elektronik haberleşme sektöründe zaman içinde yaşanan gelişmeler, AB mevzuatındaki değişiklikler ile bunlara paralel olarak ortaya çıkan düzenleme gereksinimleri sonucunda hazırlanan Pazar Analizi Yönetmeliği (Resmi Gazete: 27 Kasım 2012/ 28480) yürürlüğe girmiş olup, Elektronik Haberleşme Sektöründe Etkin Piyasa Gücüne Sahip İşletmeciler ile Bu İşletmecilere Getirilecek Yükümlülüklerin Belirlenmesi Hakkında Yönetmelik (Resmi Gazete: 1 Eylül 2009/ 27336) yürürlükten kaldırılmıştır. Söz konusu (mülga) Yönetmelik kapsamında yer almayan bazı hükümlere de yer verilecek şekilde hazırlanan yeni Yönetmelik, AB mevzuatı ile daha uyumlu bir hal almıştır.

2013 yılı Nisan ayı itibarıyla üçüncü tur pazar analizleri (Mobil Çağrı Sonlandırma, Mobil Şebekelerde Erişim ve Çağrı Başlatma, VAE İçeren Toptan Genişbant Erişim, Sabit Şebekede Çağrı Sonlandırma, Sabit Şebekede Çağrı Başlatma ve Sabit Şebekede Çağrı Taşıma) tamamlanmış olup, ilgili pazarlarda etkin rekabet ortamının tesisi ve korunması amacıyla etkin piyasa gücüne (EPG) sahip olduğu tespit edilen işletmecilere ilgili pazar analizleri kapsamında öncül yükümlülükler getirilmiştir. Ayrıca, Fiziksel Şebeke Altyapısına Erişim Pazarı ile Toptan ve Perakende Kiralık Devre Pazarı analizlerine yönelik kamuoyu görüşleri alınarak nihai pazar analizi dokümanları kurumun internet sitesinde yayımlanmıştır. Özellikle Fiziksel Şebeke Altyapısına Erişim Pazarında EPG'ye sahip işletmeciye yerel ağa ayrıştırılmış erişim sağlama (YAPA) yükümlülüğünün getirilmesinin yanı sıra fiziksel altyapı unsurlarına erişim yükümlülüğü getirilerek, ilgili pazarda faaliyet gösteren işletmecilerin talep etmesi durumunda EPG'ye sahip işletmeci uhdesindeki yer altı göz ve kanallarından yararlanması mümkün hale getirilmiştir. Bununla birlikte, Sabit Şebekede Çağrı Taşıma Pazarında öncül düzenlemelerin gerekli olmadığı ve rekabet ortamının önemli düzeyde geliştiği değerlendirilerek, önceden EPG'ye sahip olduğu değerlendirilen Türk Telekomünikasyon A.Ş.'ye getirilmiş bulunan yükümlülükler kaldırılmıştır.

Öte yandan, alınan Kurul Kararı ile 31 Aralık 2013 tarihine kadar geçerlilik süreleri uzatılan Sabit Telefon Şebekesine Erişim Pazarı ve Sabit Şebeke Üzerinden Sunulan Arama Hizmetleri Pazarı analizlerine yönelik nihai dokümanlar kamuoyu görüşleri alınmasının ardından Kurum internet sayfasında yayımlanacak ve üçüncü tur pazar analizleri süreci tamamlanacak olup, bu pazar analizlerinde de son aşamaya gelinmiştir. Söz konusu analizlere yönelik olarak, sabit ve mobil şebekeler üzerinden hizmet alan bireysel ve kurumsal kullanıcıların telefon ve internet hizmetlerine ilişkin kullanım eğilimlerinin belirlenmesi amacıyla ülke genelinde birey, hane ve kurumlara yönelik olarak 77 ilde; 3200 hane, 3200 birey ve 2158 kurum ile son kullanıcı anketi yapılmıştır. Ayrıca, anket çalışmasının sonuçları ve diğer bazı veriler dikkate alınarak, sabit ve mobil şebekelerden sunulan ses ve internet hizmetlerine ilişkin 2013 yılı Kasım ayında neticelendirilen Elektronik Haberleşme Sektöründe Sabit-Mobil İkamesi Raporu hazırlanmıştır. Söz konusu anket ve rapor sonuçları, yukarıda bahsedilen pazar analizlerine önemli girdi sağlamıştır.

EPG'ye sahip olan işletmecilere erişim ve arabağlantı yükümlülüğü de getirilebilmekte olup, bu yükümlülük kapsamında işletmecilerin diğer işletmecilere sundukları çağrı sonlandırma hizmetleri karşılığında aldıkları toptan ücretlere üst sınır getirilebilmektedir. Bu yükümlülük çerçevesinde bir işletmecinin diğer işletmeciden talep edeceği toptan seviyedeki ücretlere üst sınır konabilmektedir. 5 Şubat 2013 tarihli ve 2013/DK_ETD/70 sayılı Kurul Kararı ile Turkcell Referans Erişim Teklifi onaylanmış ve sanal mobil şebeke hizmetlerinin sunumu için öncü nitelikte çok önemli bir adım atılmıştır. Bununla beraber Turkcell'e getirilen mezkûr yükümlülüklerle ilişkin geliştirmelerin tam ve eksiksiz olarak yapılabilmesini teminen, 13 Mayıs 2013 tarihli ve 2013/DK-ETD/268 sayılı Kurul Kararı ile ilgili işletmeciye altı ay süre verilmesine karar verilmiştir.

Toptan seviyedeki ücretleri ifade eden arabağlantı ücretleri 2006 yılında dakika başına 15,2 Kr. ile 17,5 Kr. arasında iken yıllar içinde yapılan düzenlemelerle bu ücretler düşürülerek, 17 Haziran 2013 tarihli ve 2013/DK-ETD/359 sayılı Kurul Kararı gereği 1 Temmuz 2013 tarihinden itibaren yürürlüğe girmek üzere birim mobil çağrı sonlandırma ücretleri ise 2,50 Kr. ile 2,96 Kr. seviyelerinde uygulanmaktadır. Diğer yandan 12 Nisan 2013 tarihli ve 2013/DK-ETD/ sayılı Kurul Kararı gereği 1 Temmuz 2013 tarihinden itibaren yürürlüğe girmek üzere birim SMS çağrı sonlandırma ücretleri ise 0,43 Kr/adet uygulanmaktadır ve AB'deki en düşük ücret seviyesi yakalanmıştır.

Bunun sonucu olarak perakende seviyede sunulan şebekeler arası elektronik haberleşme hizmetleri için girdi niteliğinde olan sonlandırma ücretlerindeki indirimler, tüketicilerin ödedikleri mobil tarifelerin de ucuzlamasına imkân sağlamıştır.

Yine 2013 yılında BTK tarafından tarife şeffaflığının sağlanması amacıyla mobil şebeke işletmecileri ile yerleşik sabit şebeke işletmecisinin internet siteleri üzerinden, kendilerine ait tarifelerin tüketiciler tarafından karşılaştırılmasına imkân sağlayacak çalışmaları yapmalarına karar verilmiş, söz konusu siteler 2013 yılı içerisinde tüketicilerin test amaçlı kullanımına açılmıştır. Ayrıca, Türk Telekom, 2011 yılı Temmuz ayında BTK'nın verdiği karar gereği, 2011 yılı Ağustos ayında güncellediği referans arabağlantı teklifinde Toptan Hat Kiralama (THK) hizmetine de yer vermiştir. THK hizmeti, 2012 yılı Şubat ayından bu yana fiili olarak uygulanmaktadır. THK uygulamaları kapsamında, 2013 yılı Ekim sonu itibarıyla toplam 1 milyon 053 bin 830 kullanıcı hizmet almaktadır.

Geçiş hakkı düzenlemesinin tamamlayıcısı olarak BTK'nın 12 Nisan 2013 tarihli ve 2013/DK-ETD/187 sayılı Kurul Kararı ile onaylanan ve 1 Eylül 2013 tarihinde yürürlüğe giren tesis paylaşımı uygulamasıyla, sabit elektronik haberleşme altyapısı kurmaya yetkili tüm işletmeciler, mülkiyetlerinde bulunan altyapıları talep eden işletmecilerle paylaşmakla yükümlü kılınmıştır. Tüm işletmecilerin şebekelerinin tümünde simetrik olarak yükümlü olduğu bu hizmetin etkin ve sürdürülebilir rekabet ortamının sağlanması ile kaynaklarının etkin ve verimli kullanılmasına önemli düzeyde fayda sağlayacağı, ayrıca altyapı eksenli rekabetin tesisinde işletmeciler için önemli bir araç olarak gündeme geleceği değerlendirilmektedir. Söz konusu Kurul Kararı ile

yürürlüğe giren düzenlemeye benzer nitelikte bir düzenlemenin, Avrupa Komisyonunun 26 Mart 2013 tarihli ve COM(2013)/147-2013/0080(COD) numaralı taslak düzenlemesinde değerlendirmeye sunulması dikkate alındığında, düzenlemenin önemi ortaya çıkmaktadır.

BTK'nın 11 Ocak 2013 tarihli ve 2013/DK-ETD/25 sayılı Kurul Kararı ile onaylanan ve 24 Haziran 2013 tarihinde yürürlüğe giren kısmi kiralık devre hizmeti ilk defa yürürlüğe giren bir hizmettir. Söz konusu hizmet, alternatif işletmeciler tarafından farklı kullanıcılara ait trafiğin yükümlü işletmeci şebekesi kullanılarak belirli bir noktada toplanıp kendi şebekelerine yüksek kapasiteyle taşınması ve/veya arabağlantı trafiği teslimi gibi amaçlarla kullanılmaktadır.

Yine AB'ye uyum çerçevesinde gerçekleştirilen ve 9 Kasım 2008 tarihinde hayata geçirilen Mobil Numara Taşınabilirliği çerçevesinde toplam taşınan numara sayısı 2013 yılı Kasım ayı itibarıyla 62,5 milyonu geçmiştir. Bu rakamın yaklaşık 7,2 milyonluk bölümü 2013 yılının ilk 6 ayı içerisinde, 6 milyonluk bölümü ise Haziran-Kasım döneminde gerçekleşmiştir.

Numara taşıma işlemleri esnasında tüketicilerden herhangi bir ücret alınmamaktadır. Mobil Numara Taşınabilirliği ve bu konuda AB kapsamında gerçekleştirilen düzenlemenin halkımıza yansımaları ucuz iletişim olmuştur. Numarayı değiştirmeden operatör seçimi yapabilmek nedeniyle operatörler arasındaki rekabet artmış ve bu da fiyatlara yansımıştır.

Gerçekleştirilen düzenlemelerin etkisiyle halkımız daha düşük fiyatlara telefon hizmeti alabilir hale gelmiştir. 2004 yılında yıllık toplam konuşma miktarı yaklaşık 85 milyar dakika olarak seyrederken 2012 yılı için bu rakam 190 milyar dakikaya, 2013 yılının ilk üç çeyreğinde de yaklaşık 150 milyar dakikaya ulaşmıştır.

2008 yılı sonunda yaklaşık 6 milyon abonenin erişimi bulunan genişbant internet olanaklarına 2013 yılının 3. çeyreği sonunda yaklaşık 33,7 milyon abonenin erişimi bulunmaktadır. Bu rakamın 2003 yılında 20 bin civarında olduğu düşünülünce AB çerçevesindeki düzenlemelerin önemi daha belirgin hale gelmektedir.

BTK, elektronik haberleşme sektöründe yeni yatırımların, teknoloji gelişiminin ve üretiminin özendirilmesi ile bu kapsamda yeni gelişmekte olan fiber internet erişimi hizmetlerinin yaygınlaşmasının teşviki ve altyapı eksikliklerinin rekabetin gelişmesini teminen, 2011 yılı Ekim ayında beş yıl boyunca veya fiber internet abonelerinin sabit genişbant aboneleri içindeki oranı % 25 mertebesine ulaşana kadar fibere erişim hizmetlerini pazar analizi sürecine dâhil etmeme kararı almıştır. Öte yandan, yerleşik işletmeci bu süre zarfında internet servis sağlayıcılara fiber altyapı üzerinden al sat ve veri akış erişimi yöntemi ile toptan hizmet sunma taahhüdünde bulunmuştur. Yalın DSL hizmetinden yararlanan abone sayısı 2013 yılının 3. çeyreği itibarıyla 998 bine yaklaşmıştır. Ayrıca, DSL hizmetlerine ilişkin işletmeci değişikliği sürecinden yoğun

şekilde yararlanılmış olup, 2013 yılı Eylül sonu itibarıyla 978 binden fazla geçiş işlemi gerçekleştirilmiştir.

2012 yılında gerçekleştirilen BTK düzenlemeleriyle, çağrı merkezleri ve 3 haneli kısa numaralar yönüne gerçekleştirilen çağrılar için işletmecilerin uyguladığı tarifelerin sabit şebeke yönüne yapılan çağrılar için uygulanan tarifelerden daha yüksek olmaması sağlanmıştır. Bu düzenlemeler sonrasında tüketiciler, anılan yönlere doğru aramalarını her yöne arama paketleri kapsamında yapabilir olmuşlardır.

AB müktesebatı ile uyum çalışmalarına uygun olarak; BTK ile Rekabet Kurumu arasında elektronik haberleşme sektöründe rekabet ortamının tesisine, geliştirilmesine ve korunmasına yönelik olarak; ilgili mevzuatın yorumlanmasında müşterekliğin sağlanması, karşılıklı işbirliği ve koordinasyonun gerçekleştirilmesini teminen koordineli bir şekilde yapılan çalışmalar neticesinde hazırlanan “Rekabet Kurumu ile Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu Arasındaki İşbirliği Protokolü” 2 Kasım 2011 tarihinde imzalanarak yürürlüğe girmiştir. İmzalanan Protokol uyarınca 22 Ocak 2013 tarihinde BTK'nın ev sahipliğinde yıllık ikinci olağan toplantı gerçekleştirilmiştir. Ayrıca, 2013 yılı Kasım sonu itibarıyla 15 farklı konuda (rekabet ihlallerine dair ön araştırma/inceleme, soruşturma süreçleri, birleşme/devralma başvuruları) Rekabet Kurumuna kurum görüşü iletilmiştir.

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 18'inci maddesinin 3'üncü bendinde yer alan hükümler ile Kayıtlı Elektronik Posta (KEP) sisteminin kanuni dayanağı oluşturulmuştur. Yine mezkûr Kanun'un 1525'inci maddesinin 2'nci bendi ile de KEP sistemine, KEP hizmet sağlayıcılarının hak ve yükümlülüklerine, yetkilendirilmelerine ve denetlenmelerine ilişkin ikincil düzenlemeleri yapmak üzere BTK görevlendirilmiştir. Bu kapsamda; BTK tarafından Kayıtlı Elektronik Posta Sistemine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, Kayıtlı Elektronik Posta Sistemi ile İlgili Süreçlere ve Teknik Kriterlere İlişkin Tebliğ ve Kayıtlı Elektronik Posta Rehberi ve Kayıtlı Elektronik Posta Hesabı Adreslerine İlişkin Tebliğ hazırlanmış ve bu düzenlemeler, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu ile birlikte 1 Temmuz 2012 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Bilgi toplumuna dönüşüm sürecinde, bilgi ve iletişim teknolojilerinin daha büyük kitleler tarafından etkin, kaliteli, uygun ve maliyetle kullanılmasının sağlanmasının yanı sıra, söz konusu teknolojilere dayalı bilişim sistemlerinin kullanımında güven ve güvenliğin tesis edilmesi de son derece önemlidir. Bu görüşten hareketle, son birkaç yıldır gündeme gelen siber güvenliğin ulusal düzeyde koordinasyonunun sağlanması konusunda 2012 yılında çalışmalara başlanmıştır.

Bu kapsamda, Bakanlar Kurulunca alınan 2012/3842 sayılı Ulusal Siber Güvenlik Çalışmalarının Yürütülmesi, Yönetilmesi ve Koordinasyonuna İlişkin Karar 20 Ekim 2012 tarihli ve 28447 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Söz konusu Bakanlar Kurulu Kararı uyarınca siber güvenlikle ilgili alınacak önlemleri belirlemek, hazırlanan plan, program, rapor, usul, esas ve standartları onaylamak ve

bunların uygulanmasını ve koordinasyonunu sağlamak amacıyla Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığının başkanlığında Siber Güvenlik Kurulu kurulmuştur.

Daha sonra Ulusal Siber Güvenlik Stratejisi ve 2013-2014 Eylem Planı 20 Haziran 2013 tarihli ve 28683 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 2013/4890 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe girmiştir. Plan, 2013-2014 döneminde gerçekleştirilmesi planlanan işleri tanımlamakla birlikte bu yılları aşan periyodik faaliyetler ile eğitim ve bilinçlendirme çalışmaları gibi sürekli yürütülmesi gereken faaliyetlere de yer vermektedir. Ulusal Güvenlik Stratejisi ve 2013-2014 Eylem Planı, kamu bilişim sistemlerini ve kamu ya da özel sektör tarafından işletilen kritik altyapılara ait bilişim sistemlerini kapsamaktadır.

Ayrıca, 2013 yılı Mayıs ayında Ulusal Siber Olaylara Müdahale Merkezi kurulmuş, Siber Olaylara Müdahale Ekiplerinin Kuruluş, Görev ve Çalışmalarına Dair Usul ve Esaslar Hakkında Tebliğ 11 Kasım 2013 tarihli ve 28818 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır. Bundan sonraki aşamada da, siber güvenlik ile ilgili faaliyetler Ulusal Güvenlik Stratejisi ve 2013-2014 Eylem Planı çerçevesinde yürütülecektir.

Bunun yanı sıra AB’nin 1999/519/AT (Elektromanyetik Alanlara Genel Halk Maruziyeti Sınırlamasında 12 Temmuz 1999 (1999/519/E) Tarihli Konsey Tavsiyesi) tavsiye kararı ile BTK’nın 2013-2015 stratejik planının, işletmecinin düzenlemelere aykırı davranışları ile etkin biçimde mücadele edilmesi (4.1.3) ve elektronik haberleşme sektöründeki düzenlemelere ilişkin kamuoyunun etkin ve düzenli bir biçimde bilgilendirilmesi (4.5.3.e) maddeleri kapsamında, e-devlet sitesinde kullanıcının kayıtlı olduğu adresine veya kullanıcı tarafından harita üzerinden seçilen bir noktaya en yakın baz istasyonunun seçilen noktaya uzaklığı, en yakın baz istasyonunun sektörlerinde ölçülen en yüksek elektromanyetik alan şiddeti Türkiye ve uluslararası limit değerlerinin yayımlanmasını sağlayan Baz İstasyonu Ölçüm Değerleri başlıklı proje 4 Kasım 2013 tarihinde faaliyete geçmiştir. Bu projeye, baz istasyonlarının oluşturduğu elektromanyetik alan şiddeti konusunda kamuoyunun bilgilendirilmesine ve bilgi toplumu oluşturma çerçevesinde toplumun bilinçlendirilmesine katkı sağlandığı değerlendirilmektedir.

Görsel İşitsel Politikaya ilişkin temel düzenleme, 3 Mart 2011 tarihli ve 6112 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun’dur. Bu Kanun kapsamında çıkarılması gereken ikincil düzenlemeler de tamamlanmış bulunmaktadır.

6112 sayılı Kanun’un öngördüğü takvimde aksaklık olmaması durumunda, analog yayınların 3 Mart 2015 tarihine kadar kapatılması ve tamamen sayısal yayıncılığa geçilmesi öngörülmektedir. Tamamen sayısal yayıncılığa geçişin gerçekleşmesi ile daha üst düzeyde ve kalitede yayıncılık mümkün olacak ve analog yayınların kapatılması sonucu ortaya çıkacak olan spektrumun da çeşitli amaçlar için kullanılması sağlanabilecektir.

Türkçe dışındaki dillerde yayın yapan kuruluşlar, içerik ve zaman kısıtlamaları veya altyazı/ardıl çeviri gereklilikleri gibi kısıtlamalara tabi olmaksızın, diğer medya hizmet sağlayıcı kuruluşlarla aynı çerçevede yayınlarını yapmaktadırlar. 29 Kasım 2013 tarihi itibarıyla Türkçe dışındaki dillerde yayın yapan kuruluş sayısı 31'e ulaşmıştır.

Radyo ve Televizyon Üst Kurulu tarafından "Çocuk ve Medya Hareketi" kapsamında yürütülen "Türkiye'de Çocukların Medya Kullanma Alışkanlıkları Araştırması" tamamlanmıştır. Bu araştırmanın bulguları, Radyo ve Televizyon Üst Kurulu, Basın Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü ve Çocuk Vakfı'nın işbirliğiyle düzenlenen ve 25 uluslararası paydaşın da katkı sağladığı 1. Türkiye Çocuk ve Medya Kongresi'nde kamuoyu ile paylaşılmıştır.

AB'nin teşvik ettiği alt bölgesel entegrasyon çalışmaları kapsamında görsel-ışitsel medya hizmetleri alanında Türkiye'nin öncülük ettiği Karadeniz Yayıncılık Düzenleyici Otoriteler Forumu'nun (BRAf) 4. Yıllık Toplantısı Ukrayna'nın Kiev şehrinde düzenlenmiş ve 12 üye tarafından Görsel-İşitsel Medyada Küçüklerin Korunması alanında Ortak Deklarasyon kabul edilmiştir.

6112 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun'u takiben gerçekleştirilen ikincil mevzuat düzenlemeleri ile Bilgi Toplumu ve Medya Faslı kapanış kriterleri arasında medyaya ilişkin olan kriterler karşılanmıştır.

Fasıl 11: Tarım ve Kırsal Kalkınma

Tarım ve Kırsal Kalkınma faslı, Ek Protokolün tam olarak uygulanması şartına bağlı olarak askıya alınan fasıllardan biridir. Ek Protokol konusu, 11 Aralık 2006 tarihli AB Genel İşler ve Dış İlişkiler Konseyinde alınan karar doğrultusunda sekiz fasıl için açılış kriteri, tüm fasıllar için ise kapanış kriteri niteliği taşımaktadır.

Müktesebata Uyum Kapsamındaki Düzenlemeler

Organik tarım konusunda, (AB) 392/2013 sayılı Komisyon Uygulama Tüzüğü'ne ilişkin uyumlaştırma çalışmaları çerçevesinde, Organik Tarımın Esasları ve Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik'te değişiklik yapılmasına yönelik olarak hazırlanan taslak, kurumların görüşlerine sunulmuştur.

Coğrafi işaretler alanına ilişkin olarak, 1/756 sayılı Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı, TBMM Komisyonlarında görüşülmüş ve Kanun Tasarısı Genel Kurul gündemine alınmıştır. Bahse konu Kanun Tasarısı kapsamında 555 sayılı Coğrafi İşaretlerin Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin bazı maddeleri AB müktesebatına uyum amacıyla değiştirilmiştir.

İdari Kapasite Çalışmaları

Organik tarım konusunda, ülkemizin AB'nin organik tarım ürünleri ithalatı için tanınmış üçüncü ülkeler listesine dahil edilmesi için 2003 yılında yapılan başvuruya ilişkin çalışmalar kapsamında, Avrupa Komisyonu tarafından yapılması kararlaştırılan yerinde denetim ziyaretlerinden ilki, ülkemizde uygulanan organik tarım üretim kuralları ve kontrol sistemi ile ilgili olarak 10-14 Haziran 2013 tarihleri arasında Ankara ve İzmir'de gerçekleştirilmiştir. Organik ürünlerin ithalat ve ihracatına yönelik uygulamaların yerinde gözlemlenmesine ilişkin ikinci denetim ziyareti ise, 18-22 Kasım 2013 tarihleri arasında Ankara'da düzenlenen açılış toplantısının ardından İzmir ve İstanbul'da yapılan denetim ziyaretleri ile tamamlanmıştır. Birinci denetim ziyaretiyle ilişkin Misyon Raporu tarafımıza ulaşmış olup, ikinci denetim ziyaretiyle ilişkin Misyon Raporu beklenmektedir.

Nitrat Direktifi ve İyi Tarım Uygulamaları konularında, Avrupa Yeşil Tarım Kurallarının Türk Tarım Sistemine Uyarlanması ve Kapasite Geliştirme Projesi kabul edilmiş olup, bununla ilgili çalışmalar devam etmektedir.

Sularda tarımsal kirliliği önlemek amacıyla oluşturulan Nitrat Kirliliği İzleme Ağı ve İyi Tarım Uygulamaları Kodunun Uygulanmasına Yönelik Kapasite Geliştirme Projesi'nin çalışmaları devam etmektedir.

Nitrat Direktifinin Uygulanması İçin Teknik Yardım Projesi, 2012 yılı Aralık ayı sonunda tamamlanmıştır. Bu projenin çıktısı olarak İyi Tarım Uygulamaları Kodu taslak olarak hazırlanmış ve bu koda ilişkin yönetmelik çalışmalarına başlanmıştır.

Üretici Grupları ve Üretici Örgütleri konularında, üyelik yükümlülüklerini üstlenebilme yeteneğinin artırılabilmesi için idari kapasite oluşturulması çerçevesinde, kırsal kalkınma alanında ve Ortak Piyasa Düzenlerinin uygulanmasında ürün ve ürün grubu bazında çeşitli roller üstlenen tarımsal üretici örgütleri ile ilgili olarak aşağıda belirtilen iki adet TAIEX uzman ziyareti gerçekleştirilmiştir:

- 14-17 Mayıs 2013 tarihleri arasında kırsal kalkınma kapsamında Üretici Grupları konulu TAIEX uzman ziyareti
- 21-25 Ekim 2013 tarihleri arasında meyve ve sebze sektöründe Üretici Örgütleri konulu TAIEX uzman ziyareti

Kırsal kalkınma alanında, AB'nin Katılım Öncesi Yardım Aracı Kırsal Kalkınma Bileşeni (IPARD) ikinci faz illeri kapsamında yer alan 22 ildeki⁸ Tarım ve Kırsal Destekleme Kurumu (TKDK) Koordinatörlüklerinden 5'i (Ardahan, Bursa, Çankırı, Erzincan, Giresun) 12-23 Kasım 2012 tarihleri arasında gerçekleştirilen 7. IPARD Yetki Devri Misyonu sonucunda Komisyonun 25 Temmuz 2013 tarihli ve C(2013) 4661 sayılı Yetki Devri Kararı ile akredite edilmiştir.

8-19 Nisan 2013 tarihleri arasında gerçekleştirilen 8. IPARD Yetki Devri Misyonu sonucunda Komisyonun 28 Haziran 2013 tarihli ve C(2013) 3984 sayılı Yetki Devri Kararı ile; diğer 17 ilden 11'i (Aksaray, Ankara, Aydın, Çanakkale, Denizli, Elazığ, Kastamonu, Kütahya, Muş, Nevşehir, Uşak) akredite edilmiş, 6 il (Ağrı, Burdur, Karaman, Manisa, Mardin, Mersin) ise şartlı olarak akredite edilmiştir. Şartlı yetki devri kararı verilen 6 İl Koordinatörlüğü için Avrupa Komisyonuna 23 Eylül 2013 tarihinde bir eylem planı sunulmuştur. Bu illerdeki IPARD Programı uygulamaları, söz konusu eylem planı doğrultusunda takip edilmektedir. Avrupa Komisyonunun şartlı yetki devri alan illere 2-6 Haziran 2014 tarihleri arasında bir denetim ziyareti gerçekleştirmesi beklenmektedir. Denetim neticesinde 6 il koordinatörlüğünün nihai yetki devri alması beklenmektedir.

TKDK tarafından ilk yetki devri kararının alınmasını müteakip, günümüze kadar toplam 11 başvuru çağrısına çıkılmış; bunlardan ilk sekiz çağrı döneminde sadece akreditasyonunu tamamlamış olan birinci uygulama dönemi illerinden proje kabulü gerçekleştirilmiş, dokuzuncu çağrı döneminden itibaren ikinci faz illerinden de proje kabullerine başlanmıştır.

⁸ **Birinci faz illeri:** Afyon, Amasya, Balıkesir, Çorum, Diyarbakır, Hatay, Isparta, Kahramanmaraş, Kars, Konya, Malatya, Şanlıurfa, Samsun, Sivas, Tokat, Trabzon, Yozgat, Van, Ordu, Erzurum.

İkinci faz illeri: Ağrı, Aksaray, Ankara, Ardahan, Aydın, Burdur, Bursa, Çanakkale, Çankırı, Denizli, Elazığ, Erzincan, Giresun, Mersin, Kastamonu, Kütahya, Manisa, Mardin, Muş, Nevşehir, Uşak, Karaman.

Bugüne kadar değerlendirmesi tamamlanan ilk 10 başvuru çağrısı sonucunda toplam yatırım tutarı 1.091.348.722,79 TL olan 1792 projenin yatırımı için hibe desteği sözleşmesi imzalanmış olup, bu projelerden 593 adedi tamamlanmıştır. Sözleşme imzalanan projeler için belirlenen toplam 616.075.722,76 TL hibe desteğinin 29 Kasım 2013 itibarıyla 143.672.877 TL'si ödenmiştir. Başvuru dönemi 30 Eylül 2013-8 Kasım 2013 arasında gerçekleşmiş olan 11. Başvuru Çağrı döneminde toplam yatırım tutarı 1.888.784.664,21 TL ve talep edilen destek miktarı 1.065.783.051,85 TL olan 5845 proje başvurusu alınmıştır. Söz konusu başvuruların değerlendirme süreci devam etmektedir.

IPARD programının etkinliğinin ve fon kullanımının artırılması amacıyla Komisyon ve TKDK ile yürütülen IPARD program değişikliği çalışmaları sonucunda Komisyona sunulan 42 değişiklik önerisi için onay beklenmektedir.

Komisyon, IPARD Programı altında yer alan ve ulusal akreditasyonu tamamlanan Teknik Destek tedbirleriyle ilgili olarak 7-9 Ocak 2014 tarihlerinde 9. Yetki Devri Misyonusunu gerçekleştireceğini açıklamıştır. Teknik Destek tedbiri için yetki devri kararının 2014 yılının ilk yarısında açıklanması beklenmektedir.

Sektörel Anlaşma'nın 68. maddesi uyarınca, Yönetim Otoritesi tarafından TKDK ile yapılan istişarenin ardından düzenlenen, IPARD Programı'nın 29 Ağustos 2011 – 31 Aralık 2012 dönemi uygulamasına ilişkin kümülatif mali verileri ve izleme verilerini içeren Yıllık Uygulama Raporu, 20 Haziran 2013 tarihinde toplanan 9. İzleme Komitesine sunulmuş ve Komite tarafından onaylanmıştır.

IPARD Programının uygulamalarının ve etkinliğinin değerlendirilmesi amacıyla, 42 ilin Tarım İl Müdürleri ve TKDK İl Koordinatörlerinin katılımıyla genel değerlendirme toplantıları yapılmış, illerde tamamlanan projelere ziyaretler düzenlenerek faydalanıcılarla görüşmeler yapılmıştır.

IPARD tanıtım ve bilgilendirme faaliyetleri ikinci faz kapsamındaki 22 ilin katılımı ile daha da hız ve yoğunluk kazanmış ve TKDK İl Koordinatörlükleri ve TKDK Merkezi tarafından çeşitli kapsamda ve detayda eğitim ve tanıtım faaliyetleri sürdürülmüştür. Bugün itibarıyla, Ocak- Ekim 2013 döneminde 2 bin 692 olmak üzere toplam 5 bin 085 tanıtım ve bilgilendirme toplantısı düzenlenmiş ve bu toplantılara 68 bin 755'i 2013 yılında olmak üzere toplam 129 bin 322 katılımcı iştirak etmiştir. Yine 2013 yılı içerisinde toplam 20 bin 820 yazılı ve görsel medya faaliyeti gerçekleştirilmiştir. 2013 yılında 530 bin tanıtım materyalinin dağıtımı tamamlanmış ve bu şekilde toplamda 1 milyon 265 bin materyal dağıtımı gerçekleştirilmiştir. Milli Eğitim Bakanlığı, Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı ile TKDK'nin ortak çalışmaları neticesinde; Halk Eğitim Merkezlerinde Ekim 2013 sonu itibarıyla 2302 kurs ile 66 bin 343 kursiyer arıcılık, tıbbi ve aromatik bitkiler, süs bitkileri, yerel ürünler, el sanatları, kültür balıkçılığı ve kırsal turizm alanlarında eğitilerek sertifikalandırılmıştır. IPARD Programı kapsamındaki desteklerden yararlanmak isteyen vatandaşların konu hakkında bilgi talebini karşılamak amacıyla internet tabanlı Proje Yardım Masası (PYM) sistemi

kurularak sorunlara daha hızlı ve etkili çözümler bulunması sağlanmıştır. Ayrıca telefon hattı ve TKDK kurumsal resmi sitesi üzerinden sürekli ve güncel duyuru ve bilgilendirme sağlanmaktadır.

Personel istihdamı kapsamında, Kasım 2013 itibarıyla toplam personel sayısı Merkezde 162 ve 42 İl Koordinatörlüğü bünyesinde 1775 olmak üzere 1937'ye ulaşmıştır. Kurumsal ve mesleki eğitimler çerçevesinde Merkez ve İl Koordinatörlüklerinde görevli tüm personelin gerek tüm kurumu ilgilendiren yatay konularda, gerekse görevli olunan her bir birimi ilgilendiren teknik konularda eğitimleri sürdürülmüş olup; bugün itibarıyla düzenlenen toplam eğitim sayısı, merkez bünyesinde 556'ya ve İl Koordinatörlükleri bünyesinde 2 bin 473'e ulaşmıştır.

IPARD kapsamında, 2007-2013 yılları için hazırlanan ve ülkemizde uygulanmakta olan IPARD-I Programının devamı niteliğinde olan IPARD-II Programı, 2014-2020 yıllarını kapsayacak şekilde hazırlanacaktır. Söz konusu IPARD-II Programının hazırlanmasına yardımcı olmak üzere Avrupa Birliği kaynaklı bir SEI (Support Activities to Strengthen the European Integration Process) Projesi hazırlanmış, onaylanmış ve 23 Ekim 2013 tarihinde resmi olarak açılışı yapılmıştır. Proje açılış toplantısı, uzmanlara brifing oturumları, saha çalışmaları ve Ankara'da yapılacak sektör çalışmalarını kapsamaktadır. Açılış toplantısı ve brifing oturumlarından sonra saha çalışmalarına başlanmış olup, çalışmaların 10 Ocak 2014 tarihinde son bulması planlanmaktadır. 2014 Şubat ayının sonunda, SEI uzmanlarınca bir rapor ortaya konacaktır. Rapor, yeni IPARD Programının oluşmasına katkı sağlayacaktır.

Yeni programın hazırlık çalışmaları kapsamında kamu kurum ve kuruluşları, üniversiteler, STK'lar ve ilgili sektör temsilcilerinin katılımıyla 11-15 Kasım 2013 tarihleri arasında Antalya'da sektörel çalışma toplantıları düzenlenmiştir.

2014-2020 dönemini kapsayacak olan IPARD-II hazırlıklarına temel oluşturmak üzere, 2014-2020 yıllarını kapsayan Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi hazırlıkları için Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı öncülüğünde oluşturulan grupların çalışmaları devam etmekte olup, söz konusu Strateji Ocak 2014'te Yüksek Planlama Kuruluna sunulacaktır.

Yatay konular kapsamında, Entegre İdare ve Kontrol Sistemi'nin (IACS) en önemli bileşeni olan Arazi Parsel Tanımlama Sistemi'ne (LPIS) ilişkin Sayısallaştırma Projesinin teknik hazırlıkları devam etmekte olup, Merkezi Finans ve İhale Birimi (MFİB) tarafından 2012 Ocak ayı içerisinde ön ihale duyurusu yayımlanmıştır.

Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Personelinin IACS Konularında Eğitilmesi Projesi'ne ait Teknik Şartname (ToR) ve tahmini bütçe hazırlanmış olup, MFİB'e gönderilen ToR üzerinde MFİB yetkilileri ile gerekli düzeltmeler yapılmaktadır. Ön ihale duyurusu, Eylül 2013 döneminde MFİB internet sitesinde yayımlanmıştır.

Çiftlik Muhasebe Veri Ağı (FADN) kapsamında 2013 yılı içerisinde, veri toplanacak il sayısının 54'e, işletme sayısının ise 4000'e çıkarılmasına yönelik çalışmalar yapılmıştır.

Tarım İstatistiklerinin iyileştirilmesi kapsamında, konuya ilişkin 11.fasıl açılış kriterinin karşılanması amacıyla, Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı ile Türkiye İstatistik Kurumu işbirliğiyle hazırlanan Türkiye'de Tarım İstatistikleri Sisteminin İyileştirilmesi için Strateji Belgesi taslağının Komisyon görüşleri doğrultusunda revizyonu için çalışmalar, Avrupa Birliği Bakanlığı koordinasyonundaki Tarım İstatistikleri Çalışma Grubu tarafından yürütülmektedir.

Türkiye-Avrupa Birliği Mali İşbirliği Projeleri Kapsamında Kaydedilen İlerlemeler

Çiftlik Muhasebe Veri Ağı Sisteminin Kapsamının Genişletilmesi ve Sürdürülebilirliğinin Sağlanması Projesi

Kapanışı 12 Aralık 2012 tarihinde gerçekleştirilen projenin toplam bütçesi 1 milyon 450 bin avrodur. Projede, 9 pilot ilde başlatılan Çiftlik Muhasebe Veri Ağı (ÇMVA) uygulamasının 12 ili içine alacak şekilde genişletilmesi için kurumsal yapı gözden geçirilmiş, kurumsal kapasitenin artırılması amacıyla eğitimler düzenlenmiş, ÇMVA uygulamalarının yaygınlaştırılmasına yönelik tanıtım ve özendirme çalışmaları yapılmıştır.

Arazi Parseli Tanımlama Sisteminin Dijitalleştirilmesi Projesi

İhale süreci başlayan projenin toplam bütçesi 46 milyon 200 bin avrodur. Proje 3 hizmet sözleşmesi çerçevesinde Türkiye'nin tamamına yönelik ham görüntünün satın alınarak orto-fotoların oluşturulması, bu verilerin kalite kontrollerinin yapılması ve orto-fotolar kullanılarak oluşturulacak dijital referans parsellerden Arazi Parseli Veri Tabanının kurulmasını hedeflemektedir.

Entegre İdare ve Kontrol Sistemi Kapasitesinin Oluşturulması Projesi

Finansman anlaşması imzalanan projenin toplam bütçesi 1 milyon 500 bin avrodur. Proje, Türkiye'de Entegre İdare ve Kontrol Sistemi ile bu sistemin bir bileşeni olan Arazi Parseli Tanımlama Sisteminin kurulması ve söz konusu sistemlerin kullanımına yönelik eğitim ihtiyaçlarının karşılanmasını hedeflemektedir.

2011 yılı içerisinde hazırlanan ve tarım ve kırsal kalkınma sektörünün AB'ye uyum önceliklerinin yer aldığı Tarım ve Kırsal Kalkınma Sektör Uyum Stratejisi esas alınarak seçilen sektör ihtiyaçlarının Türkiye-AB Mali İşbirliği Programından karşılanmasına yönelik olarak 2013 IPA-I Sektör Tanımlama Fişi (SIF) hazırlanmıştır.

Fasıl 12: Gıda Güvenliği, Veterinerlik ve Bitki Sağlığı Politikası**Müktesebata Uyum Kapsamındaki Düzenlemeler**

12. Gıda Güvenliği, Veterinerlik ve Bitki Sağlığı Politikası faslının açılış kriterleri kapsamında yürürlüğe giren 5996 sayılı Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda ve Yem Kanunu ile AB müktesebatına uyum ve uygulama takvimini içeren Strateji Belgesi çerçevesinde aşağıda yer alan ikincil düzenlemeler hazırlanmıştır.

Gıda ve Yem Güvenliği alanında aşağıda listelenen ikincil düzenlemeler gerçekleştirilmiştir.

- Avrupa Birliği'nin gıda ile temas eden plastik madde ve malzemelere ilişkin 2002/72/EC sayılı Direktifinin 2011 yılında revize edilmesi ile birlikte (10/2011/EU sayılı Tüzük ile) ulusal mevzuatımıza söz konusu revizyonun yansıtılması ihtiyacı doğrultusunda TGK-Gıda ile Temas Eden Plastik Madde ve Malzemeler Tebliği yayımlanmıştır (Resmi Gazete: 17 Temmuz 2013/28710). Bahse konu AB mevzuatı ile gıda ile temas eden plastik malzemelerin migrasyon testinde kullanılacak gıda benzerleri listesi de güncellenmiştir. Bu nedenle de TGK-Gıda ile Temas Eden Plastik Madde ve Malzemelerin Migrasyon Testinde Kullanılacak Gıda Benzerleri Tebliği de aynı tarihli Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.
- 2002/46/EC sayılı Gıda Takviyeleri ile ilgili Üye Ülke Mevzuatının Birbirine Yaklaştırılması ile ilgili Avrupa Parlamentosu ve Konsey Direktifine paralel olarak hazırlanan Türk Gıda Kodeksi Takviye Edici Gıdalar Tebliği No: 2013/49 yürürlüğe girmiştir (Resmi Gazete:16 Ağustos 2013/28737).
- TGK Gıda Katkı Maddeleri Yönetmeliği yürürlüğe girmiştir (Resmi Gazete: 30 Haziran 2013/28693). Yönetmelik, 1333/2008/EC sayılı Avrupa Parlamentosu ve Konsey Tüzüğüne paralel olarak hazırlanmıştır.
- Türk Gıda Kodeksi – Distile Alkollü İçkiler Analiz Metotları Tebliği No: 2013/11 yürürlüğe girmiştir (Resmi Gazete:11 Nisan 2013/28615). Tebliğ, Avrupa Birliği'nin 19 Aralık 2000 tarihli ve 2870/2000/EC sayılı Distile Alkollü İçkilerin Analizi ile İlgili Topluluk Referans Metotları Komisyon Tüzüğüne paralel olarak hazırlanmıştır.

Taslak aşamasındaki mevzuat:

- 96/8/EC sayılı AB mevzuatı esas alınarak TGK-Kilo verme Amaçlı Enerjisi Kısıtlanmış Gıdalar Tebliği yayıma hazır hale getirilmiştir.
- 2006/141/EC sayılı AB mevzuatı esas alınarak TGK-Devam Formülleri Tebliği taslağı hazırlanmıştır.

- Türk Gıda Kodeksi Hızlı Dondurulmuş Gıdalar Tebliğ Taslağı, 89/108/EEC sayılı İnsan Tüketimine Sunulan Hızlı Dondurulmuş Gıdalar ile ilgili Konsey Direktifi esas alınarak hazırlanmıştır.
- Türk Gıda Kodeksi Hızlı Dondurulmuş Gıdaların Depolanması, Muhafazası ve Taşınması Sırasında Sıcaklığın İzlenmesi Hakkında Tebliğ Taslağı, 37/2005/EC sayılı Hızlı Dondurulmuş Gıdaların Depolanması, Muhafazası ve Taşınması Esnasındaki Sıcaklık Takibi ile ilgili Komisyon Tüzüğü esas alınarak hazırlanmıştır.
- 252/2012/EU sayılı Belirli Gıdalarda Bulunan Dioksinler, Dioksin Benzeri PCB'ler ve Dioksin Benzeri Olmayan PCB'lerin Seviyelerinin Resmi Kontrolü İçin Numune Alma ve Analiz Metotlarını belirleyen Komisyon Tüzüğüne paralel olarak; Türk Gıda Kodeksi Belirli Gıdalarda Dioksinlerin, Dioksin Benzeri Poliklorlu Bifenillerin ve Dioksin Benzeri Olmayan Poliklorlu Bifenillerin Seviyesinin Resmi Kontrolü İçin Numune Alma, Numune Hazırlama ve Analiz Metodu Kriterleri Tebliği Taslağı hazırlanmıştır.
- 80/891/EEC sayılı İnsan Tüketimine Sunulan Katı ve Sıvı Yağlar ile Katı ve Sıvı Yağlar İçeren Gıdalarda Erusik Asit Miktarının Belirlenmesi İçin Analiz Metodu Hakkında Komisyon Direktifine paralel olarak, Türk Gıda Kodeksi İnsan Tüketimine Sunulan Katı ve Sıvı Yağlar ile Bu Yağları İçeren Gıdalarda Erusik Asit Seviyesinin Resmi Kontrolü İçin Analiz Metodu Tebliği Taslağı hazırlanmıştır.
- 333/2007/EC sayılı Gıdalarda Kurşun, Kadmiyum, Civa, İnorganik Kalay, 3-MCPD ve Polisiklik Aromatik Hidrokarbon Seviyelerinin Resmi Kontrolü İçin Numune Alma ve Analiz Metotlarını Belirleyen Komisyon Tüzüğüne paralel olarak, Türk Gıda Kodeksi Gıdalarda Kurşun, Kadmiyum, Civa, İnorganik Kalay, 3-Monokloropropan 1,2-Diol ve Polisiklik Aromatik Hidrokarbon Seviyelerinin Resmi Kontrolü İçin Numune Alma, Numune Hazırlama ve Analiz Metodu Kriterleri Tebliği Taslağı hazırlanmıştır.
- 92/608/EEC sayılı Doğrudan İnsan Tüketimine Sunulan Isıl İşlem Görmüş Sütlerin Analiz ve Test Metotları hakkında Konsey Kararına paralel olarak, Türk Gıda Kodeksi-İnsan Tüketimine Sunulan Isıl İşlem Görmüş Sütlerin Analiz Metotları Tebliği Taslağı hazırlanmıştır.
- 2568/91/EEC sayılı Zeytinyağı ve Pirina Yağının Karakteristiklerini ve İlgili Analiz Metotlarını Belirleyen Komisyon Tüzüğüne paralel olarak, Türk Gıda Kodeksi-Zeytinyağı ve Pirina Yağı Numune Alma ve Analiz Metotları Tebliğinde Değişiklik Taslağı hazırlanmıştır.
- TGK Meyve Suyu ve Benzeri Ürünler Tebliği (Resmi Gazete: 30 Aralık 2006 / 26392) 2001/112/EEC sayılı Meyve Suları ve Benzeri Ürünlere ilişkin Konsey Direktifi dikkate alınarak revize edilmiş olup görüş aşamasındadır.

Veterinerlik alanında aşağıda listelenen ikincil düzenlemeler gerçekleştirilmiştir.

- Avrupa Birliği'nin 1831/2003 sayılı Hayvan Beslemede Kullanılan Katkı Maddeleri Tüzüğü uyumlaştırılarak Hayvan Beslemede Kullanılan Yem Katkı Maddeleri Hakkında Yönetmelik yayımlanmıştır (Resmi Gazete: 18 Temmuz 2013/28711).
- Safkan Damızlık Koyun ve Keçi Yetiştiriciliği Hakkında Tebliğ yürürlüğe girmiştir (Resmi Gazete: 9 Şubat 2013/28554).

Taslak aşamasındaki mevzuat:

- AB'nin 2160/2003/EC, 1177/2006/EC ve 2007/407/EC sayılı mevzuatına uyumlu olarak Salmonella ve Belirlenmiş Diğer Gıda Kaynaklı Zoonotik Etkenlerin Kontrol Altına Alınması Hakkında Yönetmelik hazırlanarak yayım aşamasına gelmiştir.
- 2009/157/EC sayılı, 91/174/EEC sayılı ve 87/328/EEC sayılı Direktifler; 84/419/EEC sayılı, 2005/379/EC sayılı ve 2006/427/EC sayılı Avrupa Komisyonu kararları ile 96/463/EC sayılı Konsey Direktifi çerçevesinde hazırlanan Saf Irk Damızlık Sığır Yetiştiriciliği Hakkında Tebliğ Taslağına ilişkin çalışmalar devam etmektedir.

Bitki Sağlığı alanında aşağıda listelenen ikincil düzenlemeler gerçekleştirilmiştir.

- 2006/473/EC sayılı Komisyon Kararı çerçevesinde Bazı Zararlı Organizmalardan Ari Alanların Tanınmasına İlişkin Talimat, 11 Ekim 2013 tarihli ve 1874 sayılı Makam Olur'u ile yayımlanmıştır.

Taslak aşamasındaki mevzuat:

- Anoplophora chinensis, Gibberella circinata, Dryocosmus kuriphilus, Phytophthora ramorum ile ilgili mevzuat çalışmaları devam etmektedir.
- 2008/61/EC sayılı Deneme ve Bilimsel Amaçlı İthalat, 2004/103/EC sayılı Kimlik ve Bitki Sağlığı Kontrolü, 98/22/EC sayılı Sınır Kontrol Noktalarının Minimum Şartları, 94/3/EC sayılı Bildirim prosedürleri kapsamında Bitki Karantinası Yönetmeliği'nde gerekli değişiklikler gerçekleştirilerek söz konusu Yönetmelik değişikliği yayım aşamasına gelmiştir.
- 1756/2004/EC sayılı Bitki Sağlığı Kontrollerinde Azaltılmış İnceleme kapsamında hazırlanan taslağına ilişkin çalışmalar devam etmektedir.

İdari Kapasite Çalışmaları

Gıda Güvenliği alanındaki çalışmalar

2013 yılı içerisinde gıda kontrol hizmetlerinde görev alacak personele ilişkin olarak aşağıda sıralanan eğitimler gerçekleştirilmiştir:

- 2013 yılı gıda kontrol görevlisi temel eğitiminde 499, HACCP tetkiki konusunda 320, iletişim teknikleri ve denetçi davranışları konusunda 800 kişinin eğitim alması sağlanmıştır.
- 2013 yılı TAIEX faaliyetleri kapsamında, Gıdalardan Mikrobiyolojik Numune Alma ve Analizler, Resmi Kontrollerin Tetkiki, Coğrafi İşaretlerin Resmi Kontrolleri, Gıda ile Temas Eden Madde ve Malzemeler İçin İyi Üretim Uygulamaları, Balın Kalitesi, Gıda Hijyeni ve Mikrobiyolojisi konularında gerçekleşen çalıştay ve uzman ziyaretleri neticesinde 211 kişinin; TAIEX Bölgesel Eğitim Programı (RTP) kapsamında Gıda Zehirlenmeleri ve Salgınlar, Genetiği Değiştirilmiş Gıda ve Yemlerin Resmi Kontrolleri, Et ve Süt İşletmeleri İçin HACCP ve Onay Prosedürü, Yem İşletmelerinde HACCP, Gıdalarda Mikrobiyolojik Numune Alma ve Denetim konularında düzenlenen çalıştaylarda ise 583 kişinin eğitim alması sağlanmıştır.
- 2013 yılında BTSF (Better Training for Safer Food) kapsamında düzenlenen gıda güvenliği, gıda hijyeni, gıda katkı maddeleri, gıda ve yemde resmi kontroller, gıda zehirlenmeleri, HACCP, risk değerlendirme, hayvan refahı, hayvan sağlığı, bitki sağlığı kontrolleri, bitki karantina denetimleri, bulaşanlar ve mikrobiyolojik kriterler, yem yasası gibi konuları içeren eğitimlere ilgili Genel Müdürlükler, İl Gıda Tarım Hayvancılık Müdürlükleri ile Gıda Kontrol Laboratuvarı personelinin katılımı sağlanmıştır. Ayrıca gıda denetim ve kontrollerinde etkinliği arttırmak amacıyla, küçük işletmelerin HACCP uygulamalarına geçişini sağlamak için Hijyen Kılavuzlarının hazırlanarak sektöre tanıtım çalışmalarına devam edilmektedir. Okul Kantinlerine Dair Özel Hijyen Kuralları Yönetmeliği'nin (Resmi Gazete: 5 Şubat 2013/28550) yürürlüğe girmesinin ardından, güvenilir gıda arzı için gerekli olan hijyen uygulamaları konusunda okul kantinlerinin işletmecileri ve çalışan personele bilgi verici ve yol gösterici olarak hazırlanan ve uygulamada gönüllülük esasına dayanan Okul Kantinlerine Dair Özel Hijyen Kılavuzu yayımlanmış ve sektöre yönelik eğitimler verilmiştir. İlaveten, Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) ve Sağlık Bakanlığı ile işbirliği içerisinde, 24 bin 723 MEB'e bağlı gıda işletmeleri çalışanı ve 17 bin 603 MEB personeli olmak üzere toplam 42 bin 326 kişiye eğitim verilmiştir.

Laboratuvarlara ilişkin olarak GTHB bünyesinde; 39 Bakanlık Gıda Kontrol Laboratuvarı, 1 Ulusal Gıda Referans Laboratuvarı, Bursa Gıda, Yem Kontrol Merkez Araştırma Enstitü Müdürlüğü ve 85 Özel Gıda Kontrol Laboratuvarı hizmet vermektedir. Gıda ve yem güvenliği alanında kontrol ve denetim faaliyetleri yürüten ve bazı tanı, tayin, tespit metodlarında akredite edilen kamu ve özel laboratuvar sayısı sırasıyla 29 ve 74 adettir. 2013 yılında 1 adet kamu, 23 adet özel laboratuvar akredite olmuştur.

Resmi Kontrollere yönelik olarak;

2 Aralık 2013 tarihi itibariyle; 5 bin 604 adet onaya tabi işletmeden 2 bin 794'ü onaylamıştır, kayıt prosedürüne göre de 527 bin 742 adet işletmenin kayıt işlemleri gerçekleştirilmiştir.

Risk esaslı resmi kontroller uygun sıklıkta yürütülmektedir. Gıda denetiminde görev alan personel sayısı 2013 yılı itibariyle 5 bin 035'tir. 2013 yılından itibaren 315 kişi gıda kontrol görevlisi olarak görev yapmaya başlamıştır. 2013 yılı ilk 10 ayı itibariyle ise (onay kapsamındaki işyerlerinde 16 bin 837 adet ve kayıt kapsamındaki işyerlerine 377 bin 499 adet olmak üzere) yaklaşık 394 bin denetim yapılmıştır. Bu itibarla geçen senenin aynı dönemine göre denetim sayısında % 14 oranında artış gerçekleşmiştir.

AB risk değerlendirme perspektifini yansıtmak üzere planlanan Bilimsel Komisyonların 2 tanesi hayata geçirilmiş ve çalışmalara başlamıştır.

81 Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü'nün kendi bünyesinde yürüttüğü rutin denetim ve kontrollere ek olarak, GTHB'nin merkezi ve bütüncül bir yaklaşımla, gıda zincirinin tüm aşamalarında, tüketici sağlığının korunması ve güvenilir gıda arzının sağlanması amacıyla ürün ve risk bazında değerlendirmeler yapılarak her yıl olduğu gibi bu yıl da Yıllık Gıda Kontrol Planı hazırlanmıştır.

2013 yılından itibaren Gıda Kontrol Planının, Bakanlık ve İl Kontrol Planı olmak üzere iki bölümde uygulanmasına karar verilmiş ve illerdeki üretim yeri sayısı, üretim kapasitesi, ürün çeşitliliği, üretimin hitap ettiği tüketici sayısı ve ürünün risk düzeyi dikkate alınarak İl Müdürlüklerince İl Kontrol Planları oluşturulmuştur. İl Gıda Kontrol Planı kapsamında 34 ürün grubunda denetim programı uygulamaya konulmuş olup, 14 bin 268 adet numune alınması planlanmış ve 11 aylık dönemde 12 bin 183 adet numune alınmıştır. Bakanlık Gıda Kontrol Planı kapsamında 34 ürün grubunda denetim programı, 24 bitkisel üründe pestisit denetim programı uygulamaya konulmuş olup, 14 bin adet numune alınması planlanmış ve aynı dönemde 12 bin 027 adet numune alınmıştır. Bunun yanında; ihbar, şikayet ve benzeri nedenlerle alınan numune sayısı 18 bin 535 olarak gerçekleşmiştir.

14 Şubat 2009'da faaliyete geçen ve tüketicilerin denetim mekanizmasına katılımlarını amaçlayan ALO 174 GIDA Hattı kapsamında, 1 Ocak - 2 Aralık 2013 tarihleri arasında toplam 262 bin 764 arama yapılmış, 55 bin 934 adedi gıda ihbar ve şikayeti kapsamında olduğu için kayıt altına alınmış ve bunlardan 53 bin 061 adedi sonuçlanmıştır.

5996 sayılı Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda ve Yem Kanunu'nun 31'inci maddesinin 6'ncı fıkrası uyarınca GTHB tarafından yapılan kontroller sonucunda elde edilen bilgilerin kamuoyuna sunabileceği hükme bağlanmıştır. 2013 yılı içerisinde yapılan kamuoyu açıklamalarında, laboratuvar sonucuyla taklit veya tağşiş yapıldığı kesinleşen 106 parti ürün (bal, süt, et ürünleri ve lokanta olmak üzere) ile laboratuvar analizleri sonucunda içeriğinde ilaç etkin maddesi tespit edilen 19 parti ürünle (takviye

edici gıda, çikolata) ilgili olarak toplam 125 parti ürünün GTHB'nin resmi internet sitesi üzerinden kamuoyuna duyurusu yapılmıştır.

Canlı Hayvanlar ve Hayvansal Ürünlerde Belirli Maddeler ile Bunların Kalıntılarının İzlenmesi İçin Alınacak Önlemlere Dair Yönetmelik (Resmi Gazete:17 Aralık 2011 /28145) için genelge güncellenmiş ve 2013 yılı Ulusal Kalıntı İzleme Planı (UKİP) revize edilmiştir.

2013 yılı UKİP kapsamında, kanatlılarda 2 bin 800, yetiştiricilik yolu ile elde edilen su ürünlerinde 2 bin 130, çiğ sütte 906, balda 383, yumurtada 859, pilot uygulama olarak kırmızı ette 92 numune alınması planlanmış olup ilk 6 aylık dönemde kanatlıda 1151, su ürünlerinde 937, çiğ sütte 463, balda 52, yumurtada 378 ve kırmızı ette 32 numune alımı gerçekleştirilmiştir.

Gıda denetimiyle ilgili verilerin toplandığı Gıda Güvenliği Bilgi Sistemi (GGBS) etkin olarak faaliyetine devam etmektedir.

Veterinerlik Hizmetleri alanındaki çalışmalar

İnsan Tüketimi Amacıyla Kullanılmayan Hayvansal Yan Ürünler Yönetmeliği'nde tanımlanan ve Ülkeye Girişte Veteriner Kontrollerine Tabi Olan Hayvan ve Ürünlere Dair Yönetmelik kapsamındaki hayvansal yan ürünlerin ithalatı ve transitinde, 1 Ocak 2014 tarihinden itibaren Avrupa Birliği tarafından yayımlanmış onaylı işletme listesi kabul edilecek olup, listede yer almayan ülke/bölge/işletmeler için ise onaylama prosedürleri yürütülecektir.

Ambalajlı Süt ve Süt Ürünleri Sanayicileri Derneği (ASÜD) tarafından Nisan 2010'da başlatılan ve Bakanlığımız önderliğinde yürütülen Türkiye Süt ve Süt Ürünleri Sektörünün AB Pazarına Girişinin Desteklenmesi Projesi kapsamında, bildirimde bulunduğumuz Süt İşletmeleri Listesi 21 Mart 2013 tarihinde DG SANCO'nun resmi internet sayfasında yayınlanmış olup, konuya ilişkin Karar 3 Nisan 2013 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Gelineen noktada ülkemizden AB'ye süt ürünleri ihracatına yeniden başlanmıştır. AB'ye ihracatta onaylı işletme sayısı 6 (altı) adettir. 2 işletme daha GTHB tarafından AB'ye ihracat yapmak üzere onaylanmış ve listeye eklenmek üzere AB'nin ilgili birimine iletilmiştir.

1 hava, 3 deniz ve 5 kara olmak üzere toplam 9 adet olan Veteriner Sınır Kontrol Noktası (VSKN) Müdürlüğü, 4 Kasım 2013 tarihli ve 2013/5558 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile 4 hava, 8 deniz ve 2 kara VSKN Müdürlüğü kurularak toplam sayı 23'e yükselmiştir.

Bitki Sağlığı alanındaki çalışmalar

2013 yılının ilk 8 aylık döneminde AB'ye yapılan ihracat ürünlerinden pestisit kalıntısı nedeniyle alınan bildirim sayısında 2012 yılının aynı dönemine göre % 54 oranında azalma görülmüştür. 1 Ekim 2013 tarihi itibarıyla ülkemiz menşeli domates artırılmış kontrol sıklığı listesinden çıkartılmıştır.

5996 sayılı Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı Gıda ve Yem Kanunu'nun 18'inci maddesinin 3'üncü fıkrası ile 25 Mart 2011 tarih ve 27885 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Bitki Koruma Ürünlerinin Ruhsatlandırılması Hakkında Yönetmelik'in 22'nci maddesinin 1'inci fıkrasının (a) bendi hükümlerine dayanılarak, Avrupa Birliği'nde kullanımı sonlandırılan ancak ülkemizde kullanımı devam eden 17 adet bitki koruma ürünü aktif maddesinin 7 adedinin imalatı ve ithalatı 2012 yılında, kullanımı ise 2013 yılı Haziran ayında sonlandırılmış olup; 10 adedinin imalatı ve ithalatı Ocak 2013 tarihi itibarıyla sonlandırılmış ve kullanımının 2014 Aralık ayı sonu itibarıyla sonlandırılmasına karar verilmiştir.

Türkiye-Avrupa Birliği Mali İşbirliği Projeleri Kapsamında Kaydedilen İlerlemeler

Kanatlı Hayvanlarda ve Gıdalarda *Salmonella* İzlenmesi ve Kontrol Programlarının Geliştirilmesi Projesi hazırlanmıştır.

AB Entegrasyon Sürecinin Desteklenmesi Faaliyetleri (SEI) kapsamında başvurusu yapılan Türkiye'de Hayvansal Yan Ürünlerle İlgili Avrupa Birliği Mevzuatının Uyumlaştırılması İçin Strateji Geliştirme Projesi kabul edilmiş olup, proje kontratı imza aşamasına gelmiştir.

Bitki Sağlığı Sınır Kontrol Noktalarının kurulumuna yönelik Bitki Sağlığı Sınır Kontrol Noktalarının Kurulumunun Geliştirilmesi için Teknik Değerlendirmeye Yönelik Teknik Destek isimli SEI projesi yürütülmüştür. Proje Ocak 2013 yılında başlamış olup Nisan 2013'te tamamlanmıştır.

Fasıl 13: Balıkçılık

Balıkçılık faslı, Ek Protokol'ün uygulanması şartına bağlı olarak askıya alınan fasıllardan biridir. Ek Protokol konusu, 11 Aralık 2006 tarihli AB Genel İşler ve Dış İlişkiler Konseyinde alınan karar doğrultusunda 8 fasıl için açılış kriteri, tüm fasıllar için ise kapanış kriteri niteliği taşımaktadır.

Müktesebata Uyum Kapsamındaki Düzenlemeler

AB balıkçılık müktesebatına uyum çerçevesinde, Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı tarafından Su Ürünleri Kanunu'nun revizyonuna yönelik çalışmalara devam edilmektedir. Söz konusu Kanun taslağı görüşe açılmış olup, bu düzenleme ile koruma ve kullanma dengesi gözetilerek avcılık üretiminde kaynak yönetiminin etkinleştirilmesi ve yetiştiricilikte çevre ile uyumun sağlanması hedeflenmektedir.

Türkiye ile AB arasında balıkçılık yönetimi, denetleme, bilimsel araştırma, Akdeniz Genel Balıkçılık Komisyonu (GFCM) ve Atlantik Ton Balıklarının Korunması Uluslararası Komisyonu (ICCAT) kapsamında görüş alışverişi ve işbirliği gerçekleştirilmesi ile ortak tutum oluşturulması amacıyla oluşturulan Balıkçılık Diyalog Çalışma Grubu, 15 Nisan 2013 tarihinde Brüksel'de 3. Toplantısını ve 6 Kasım 2013 tarihinde ise 3. Mavi Yüzgeçli Orkinos-2013 Yılı Av Sezonu Değerlendirme Toplantısını gerçekleştirmiştir.

İdari Kapasite Çalışmaları

İdari kapasite çalışmalarına 2013 yılında devam edilmiştir.

Su ürünleri ile ilgili verilerin toplanması ve değerlendirilmesine yönelik olarak kurulmuş olan Su Ürünleri Bilgi Sistemi (SUBİS) geliştirilmiştir. Bu kapsamda;

- Yapılan denetimler ve Nesli Tükenmekte olan Türlerin Ticareti ile ilgili Sözleşme (CITES) kapsamındaki uygulamalar SUBİS üzerinden takibe alınmıştır.
- Su ürünleri yetiştiriciliği ve iç su avcılığı verilerinin toplanmasını sağlayan modül geliştirilerek, uygulamaya başlanmıştır.
- Verilerin raporlanmasına ilişkin modülün kapsamı genişletilmiştir.

Yirmi dokuzu Türkiye-AB Mali İşbirliği kapsamında sağlanan hibe nitelikli AB fonları ile inşa edilen balıkçılık liman ofislerinin (balıkçı idari binaları) toplam sayısı Düzce/Akçakoca ofisinin tamamlanmasıyla 42'ye ulaşmıştır. Sinop/Demirciköy liman ofisinin inşaatına yönelik çalışmalar devam etmektedir.

Balık stoklarının korunması, av baskısının azaltılması ve sürdürülebilir balıkçılığın sağlanması amacıyla çalışmalar devam etmektedir. Bu çerçevede, Gıda Tarım ve

Hayvancılık Bakanlığı tarafından Balıkçı Gemisini Avcılıktan Çıkaranlara Yapılacak 2013/25 No'lu Destekleme Tebliği (Resmi Gazete: 29 Mayıs 2013/ 28661) yayımlanarak, denizde avcılık faaliyetlerinde bulunmak üzere ruhsatlandırılmış ve ruhsat tezkeresi halen geçerli olan on metre ve üzerinde uzunluğa sahip ve Su Ürünleri Bilgi Sistemi'ne kayıtlı gemisini kendi isteği ile avcılıktan çıkaran gemi sahipleri destekleme kapsamına alınmış olup, bu kapsamdaki uygulamalara devam edilmektedir.

Örnekleme yöntemiyle balıkçılığa bağlı verilerin toplanması amacıyla Ulusal Balıkçılık Veri Toplama Programı başlatılmıştır. TÜBİTAK ile Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı ortaklığında yürütülen ve uygulamasına 2011 yılında başlanan Ulusal Balıkçılık Veri Toplama Programı için Karadeniz'de Hamsi Stoklarının Akustik Yöntem ile Belirlenmesi ve Sürekli İzleme Modelinin Oluşturulması Projesi kapsamında Karadeniz'de hamsi stoğunun durumunun belirlenmesine yönelik akustik tarama ve balık sayımı çalışmalarına devam edilmektedir.

Su kaynaklarının, balıkçılık kıyı yapılarının ve avcılık düzenlemelerinin harita üzerinde gösterildiği Coğrafi Bilgi Sistemi (CBS) ve balıkçı gemilerinin izlenmesine yönelik yazılımlar geliştirilmiştir.

Türkiye-Avrupa Birliği Mali İşbirliği Projeleri Kapsamında Kaydedilen İlerlemeler

2014 Ocak ayında uygulanmasına başlanacak olan ve Türkiye-AB Mali İşbirliği Programı kapsamında finanse edilen toplam 1 milyon avro bütçeli Balıkçılık Üretici Örgütlerinin Kurumsal Kapasitesinin Güçlendirilmesi Eşleştirme Projesi (TR11IBAG.01) ile ilgili çalışmalar sürdürülmektedir. Hollanda-Fransa-İsveç Konsorsiyumu ile birlikte yürütülecek olan proje ile balıkçıların refahının ve su ürünlerinin güvenilirliği ile kalitesinin artırılması ve AB Ortak Balıkçılık Politikası'na uyum sağlanması amacıyla balıkçılık sektöründe örgütlenmeye yönelik etkin bir mekanizma geliştirilmesi hedeflenmektedir.

Fasıl 14: Taşımacılık Politikası

Taşımacılık Politikası faslı, Ek Protokolün tam olarak uygulanması konusunun açılış kriteri olarak belirlendiği fasıllar arasında yer almaktadır. Ek Protokol konusu, 11 Aralık 2006 tarihli AB Genel İşler ve Dış İlişkiler Konseyinde alınan karar doğrultusunda sekiz fasıl için açılış kriteri, tüm fasıllar için ise kapanış kriteri niteliği taşımaktadır. Fasla ilişkin Tarama Sonu Raporu henüz tarafımıza iletilmemiştir.

Her ne kadar fasıl siyasi sebeplerle müzakerelere açılmıyor olsa da ülkemizce gerek müktesebata uyum gerekse de uygulamaya yönelik idari kapasite geliştirme çalışmaları aralıksız sürdürülmektedir. Ayrıca, 9 Aralık 2013 tarihinde Brüksel’de düzenlenen üst düzey heyetler arası toplantı ile Türkiye ve Avrupa Komisyonu arasında fasıl kapsamında bir diyalog başlatılmıştır. Diyalog çerçevesinde, siyasi engeller ortadan kalkıp fasıl müzakerelere açılabilir duruma geldiğinde, fasılın zaman kaybedilmeksizin kapatılabilecek seviyeye gelmesi amacıyla farklı taşımacılık türleri için Avrupa Komisyonu ile bilgi alışverişinde bulunulması ve fasıl kapsamında sorunlu görülen alanlarda çözüm önerileri geliştirilebilmesi amaçlanmaktadır.

Müktesebata Uyum Kapsamındaki Düzenlemeler

Karayolu taşımacılığı alanında, 6495 sayılı Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (Resmi Gazete: 2 Ağustos 2013/ 28726) ile ülkemiz sürücü belgelerinin AB ile uyumlu hale getirilmesi ve uluslararası alanda tanınabilmesini teminen 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu’nda gerekli değişiklikler yapılmıştır. Karayolları Trafik Yönetmeliği’nde uygulamaya yönelik değişikliklerin yapılması konusundaki çalışmalara da devam edilmektedir. Ayrıca ülkemiz, Uluslararası Karayolu Taşımacılığı Yapan Taşıtlarda Çalışan Personelin Çalışmalarına İlişkin Avrupa Anlaşması’nın (AETR) uygulanmasının kontrolü, sayısal takografi zorunlu kılma, yol ve kontrol güvenliğinin güçlendirilmesi gibi amaçlar güden 4., 5. ve 6. Değişiklik Paketlerine 2013 yılı içerisinde taraf olmuştur.

Karayolu emniyetinin artırılmasına yönelik olarak, 1 Ocak 2013-15 Kasım 2013 tarihleri arasında 28 milyon 342 bin 217 adet araç, 2 bin 308 kişinin görev yaptığı ülke genelindeki 75 adet yol kenarı teknik denetim istasyonunda denetlenmiştir. Ayrıca, 2013 yılının ilk 10 ayı itibariyle 1990 ve öncesi yıllara ait modeldeki toplam 107 bin 052 adet otobüs, kamyon, tanker, çekici, minibüs ve kamyonet cinsi araç, Bir Kısım Motorlu Karayolu Taşıtlarının Piyasadan Çekilmesine İlişkin 66 No’lu Tebliğ (Resmi Gazete: 17 Kasım 2012/ 28470) uyarınca hurdaya ayrılmış ve hak sahiplerine 503 milyon TL ödeme yapılmıştır.

Karayolu taşımacılığı yapanların mesleki yeterlilik eğitimlerine ilişkin olarak Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı (UDHB) tarafından yetkilendirilen eğitim merkezi sayısı Kasım 2013 tarihi itibariyle 245’e ulaşmış, yıl içerisinde 31 adet merkezi mesleki

yeterlilik sınavı yapılmış ve yapılan sınavlar sonucu başarılı olan 149 bin 718 kişiye mesleki yeterlilik belgeleri verilmiştir.

Demiryolu taşımacılığı alanında, 6461 sayılı Türkiye Demiryolu Ulaştırmasının Serbestleştirilmesi Hakkında Kanun (Resmî Gazete: 1 Mayıs 2013/ 28634) yürürlüğe girmiştir. Söz konusu kanunla, Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları İşletmesi Genel Müdürlüğü (TCDD) demiryolu altyapı işletmecisi olarak yapılandırılmış, Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları Taşımacılık Anonim Şirketi (TCDD Taşımacılık A.Ş.) adıyla ve diğer tren işletmecileri ile eşit koşullarda rekabet ederek kendi trenleri ve kendi personeli ile yük ve yolcu taşımacılığı yapacak yeni bir şirket kurulması hükme bağlanmıştır. Ayrıca, kamu tüzel kişileri ile ticaret siciline kayıtlı şirketlerin demiryolu altyapısı inşa etmesine, demiryolu altyapı işletmeciliği ve demiryolu tren işletmeciliği yapabilmesine olanak sağlanmıştır. Kanunda ayrıca TCDD ve TCDD Taşımacılık A.Ş.'nin, kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren 5 yıl için desteklenmesine ilişkin hükümler de yer almaktadır.

Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı (UDHB) bünyesinde yer alan ve 2011 yılında 655 sayılı Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (Resmî Gazete: 1 Kasım 2011/28102-Mükerrer) ile kurulan Demiryolu Düzenleme Genel Müdürlüğü (DDGM) demiryolu taşımacılığı faaliyetlerinin serbest, adil ve sürdürülebilir bir rekabet ortamında yapılmasını ve bu faaliyetlerin diğer taşımacılık türleriyle birlikte ve birbirlerini tamamlayıcı olarak hizmet vermesini sağlamak için demiryolu emniyeti, çeken-çekilen araçların sicil ve tescil işlemleri, altyapıya erişim koşulları, hemzemin geçitler, lojistik, rekabet, kamu hizmeti yükümlülüğü ve yolcu hakları gibi konularda mevzuat çalışmalarını sürdürmektedir. Söz konusu mevzuat çalışmalarının bir kısmının, 2014 yılının ilk yarısında başlaması öngörülen Türk Demiryollarının Reformu Projesi (TR2010/0314.03) kapsamında ele alınması planlanmaktadır.

Denizyolu taşımacılığı alanında, 2013 yılı içerisinde Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerden bazıları aşağıda yer almaktadır:

- Deniz yoluyla taşınan zararlı maddelerden kaynaklanan kirliliğin, gemilerden kaynaklanan pis su kirliliğinin ve ozon tabakasına zarar veren gemi kaynaklı emisyonların salınımının önlenmesi ile gemilerin baca gazlarından çıkan azot oksit ve kükürt oksit içeren emisyonların sınırlandırılmasına ilişkin yeni düzenlemeler öngören 1978 Protokolü ile Değişik 1973 Tarihli Denizlerin Gemiler Tarafından Kirletilmesinin Önlenmesine Ait Uluslararası Sözleşme'nin III, IV ve VI. Ekleri
- Gemilerin denetimi ve sertifikalandırılması ile tankerlere ilişkin emniyet düzenlemeleri gibi hususları içeren 1974 Denizde Can Emniyeti Uluslararası Sözleşmesine İlişkin 1978 ve 1988 Protokolleri (SOLAS-78, SOLAS-88)
- Gemi yakıtlarından kaynaklanan kirliliğin meydana getirdiği zararlardan mağdur olan taraflara etkin, uygun ve yeterli tazminatın ödenebilmesini

öngören Gemi Yakıtlarından Kaynaklanan Petrol Kirliliği Zararının Hukuki Sorumluluğu Hakkında Uluslararası Sözleşme (BUNKER 2001)

- Denizlerde meydana gelebilecek olan petrol harici tehlikeli ve zararlı maddelerden kaynaklanan kirlenme olaylarına karşı hazırlıklı olma ve müdahale için etkin bir sistem kurma yükümlülüğü getiren, uluslararası işbirliği çerçevesinde diğer ülkelerden yardım talep edebilme hakkını öngören taraf devletlerin, diğer devletlerden gelecek yardım taleplerine yanıt verme ve kendi bayrağını taşıyan gemilerde acil durum kirlilik planı bulundurma sorumluluğunu üzerlerine almalarını sağlayan ve çevre denizlerinde yoğun bir gemi trafiği olan ülkemizin maruz kalabileceği tehlikeli ve zararlı maddelerden kaynaklanan kirliliğe müdahale imkân ve kabiliyetini arttıran 2000 Tarihli Tehlikeli ve Zararlı Maddelerle Kirlenme Olaylarına Karşı Hazırlıklı Olma, Müdahale ve İşbirliği Protokolü,
- Savaş gemileri hariç olmak üzere, açık denizlerde ve açık denizlerle bağlantılı olan ve açık deniz gemilerinin seyredilebileceği sularda bulunan gemilerin emniyetle sefer yapabilmeleri ve çatma veya çatışmaların engellenebilmesi için uyulması gereken seyir kurallarının, gösterilmesi gereken fenerlerin, gündüz şekil işaretlerinin ve kullanılacak ses işaretlerinin uluslararası standartlara bağlanmasını öngören 1972 Denizde Çatışmanın Önlenmesine İlişkin Uluslararası Kurallar Hakkında Sözleşme
- Deniz trafiği sebebiyle yaşanacak kazaların sonucunda kurtarma faaliyetlerinin yürütülmesi ve oluşacak çevre kirliliğinin önlenmesine ilişkin 1989 Uluslararası Kurtarma Sözleşmesi

Bunların yanında, taşıyıcıların sorumluluğuna ilişkin ayrıntıları düzenleyen 1974 Yolcuların ve Bagajlarının Deniz Yolu ile Taşınmasına İlişkin Atina Sözleşmesine Ait 2002 Protokolü'ne ilişkin uygun bulma kanunu TBMM'nin gündemindedir.

Ülkemiz sularını kullanan gemiler ve gemilerle taşınan tehlikeli ve zararlı maddeler nedeniyle ortaya çıkabilecek kazalardan kaynaklanacak kaza ve kirlilik risklerine karşı oluşturulan tazmin sistemine dâhil olunmayı amaçlayan 1996 Tehlikeli ve Zararlı Maddelerin Deniz Yoluyla Taşınmasından Kaynaklanan Zararın Tazmini ve Sorumluluğu Hakkında Uluslararası Sözleşmeye İlişkin 2010 Protokolü'ne ilişkin uygun bulma kanunu ise TBMM'de ilgili Komisyonunda görüşülmeye devam etmektedir.

Türkiye 2013 yılı Ekim ayı içerisinde, IMO (Uluslararası Denizcilik Örgütü) tarafından yürütülen IMO Üye Devlet Gönüllü Denetim Programı (VIMSAS) denetiminden başarıyla geçmiş ve Denetim Heyeti tarafından hazırlanan resmi denet raporunda, Türkiye'nin çağdaş denizcilik uygulamalarının diğer ülkelere örnek nitelikte olduğunun altı çizilmiştir. Söz konusu denetim ülkemizin dünya denizciliğindeki itibarına olumlu katkı sağlamış olup, bu vasıta ile ülkemiz gemileri önümüzdeki dönemde Liman Devleti Denetimlerine ilişkin Paris Mutabakat Zaptı (Paris MoU) kapsamında düşük riskli sayılacak ve daha az denetim geçirecektir. Ayrıca, ülkemiz denizciliğinin geldiği

noktada, gemilerimizin Paris Mutabakat Zaptı çerçevesinde 2012 yılı sonunda % 4,60 olan alıkonulma oranı 2013 yılı Kasım ayı itibariyle % 2,86'ya kadar gerilemiştir.

Havayolu taşımacılığı alanında, Sivil Havacılık Genel Müdürlüğü (SHGM) tarafından AB müktesebatına uyum amacıyla 2013 yılı içerisinde aşağıda belirtilen yönetmelik ve talimatlar yayımlanmıştır:

- Ticari Hava Taşıma İşletmeleri Yönetmeliği (SHY-6A) (Resmi Gazete:16 Kasım 2013/28823)
- Hava Aracı Bakım Personeli Lisans Yönetmeliği (SHY-66) (Resmi Gazete: 30 Ekim 2013/ 28806)
- Hava Aracı ve İlgili Ürün, Parça ve Cihazın Uçuşa Elverişlilik ve Çevresel Sertifikasyonu Yönetmeliği (SHY-21) (Resmi Gazete: 20 Ağustos 2013/ 28741)
- Hava Seyrüsefer Hizmet Sağlayıcılarının Sertifikalandırılmalarına İlişkin Yönetmelik (SHY-Seyrüsefer) (Resmi Gazete: 11 Temmuz 2013/ 28704),
- Onaylı Hava Aracı Bakım Kuruluşları Yönetmeliği (SHY-145) (Resmi Gazete: 11 Haziran 2013/ 28674)
- Hava Aracı ve İlgili Ürün, Parça ve Cihazın Uçuşa Elverişlilik ve Çevresel Sertifikasyon Talimatı (SHT-21) (25 Kasım 2013)
- Onaylı Hava Aracı Bakım Kuruluşları Talimatı (SHT-145) (21 Kasım 2013),
- Sürekli Uçuşa Elverişlilik ve Bakım Sorumluluğu Talimatı (SHT-M) (10 Haziran 2013)
- Özel Uçuş İzni Belgesi Verilme Kurallarına İlişkin Talimat (SHT-ÖÜİB) (29 Mart 2013)
- Sivil Uçakla Ticari Hava Taşıma İşletmeciliği Operasyon Usul ve Esasları Talimatı (SHT OPS 1-Rev02) (16 Ocak 2013).

Sivil havacılık alanında birçok konuda Türkiye ile AB arasında işbirliği yapılmasına yönelik olarak imzalanması düşünülen Uçuş Emniyeti Anlaşması ve Kapsamlı Havacılık Anlaşması'na ilişkin müzakerelerin başlaması için, Avrupa Birliği'nin iç süreçlerinin tamamlanması beklenmektedir.

Doğu Akdeniz'de seyrüsefer emniyeti konusunda, Ercan Saha Kontrol Merkezi (ACC) ile Nicosia (Lefkoşa) ACC arasında işbirliği ve iletişimin halen sağlanamamış olması, hava trafik emniyetini olumsuz etkilemeye devam etmektedir. Türkiye, sorunun karşılıklı olarak kabul edilebilir teknik ve operasyonel düzenlemelerle çözülmesi yönündeki çabalarına devam etmektedir. Türkiye'nin geçtiğimiz dönemde Uluslararası Sicil Havacılık Örgütü (ICAO) nezdinde yürüttüğü girişimler çerçevesinde oluşturulan çözüm önerileri, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi tarafından kabul görmemektedir.

Tehlikeli mal ve kombine taşımacılık konusunda, daha önce Tehlikeli Maddelerin Karayoluyla Taşınması Hakkında Yönetmelik (Resmi Gazete: 31 Mart 2007/ 26479) ile uyumlaştırılmış olan Tehlikeli Malların Karayolu ile Uluslararası Taşımacılığına İlişkin Avrupa Anlaşması'nda (ADR) son dönemde bir takım değişiklikler olmuştur. Bu değişikliklere uyum sağlanması amacıyla, söz konusu Yönetmelik'i 1 Ocak 2014 tarihinden itibaren yürürlükten kaldırarak yerine geçecek olan aynı isimli yeni Yönetmelik (Resmi Gazete: 24 Ekim 2013/ 28801) yayımlanmıştır. Ayrıca Tehlikeli Maddelerin Demiryolu ile Taşınması Hakkında Yönetmelik, Denizyoluyla Tehlikeli Yüklerin Taşınması Hakkında Yönetmelik ve Tehlikeli Maddelerin Hava Yoluyla Taşınması Hakkında Yönetmelik taslaklarının hazırlanması yönünde çalışmalara devam edilmektedir.

Ayrıca, Türkiye'de İntermodal Taşımacılığın Güçlendirilmesi Projesi (TR2009/0314.02) kapsamında hazırlanan Kombine Yük Taşımacılığı Yönetmeliği'nin yayımlanması için hazırlıklar sürmektedir.

İdari Kapasite Çalışmaları

AB Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı (IPA 1. Bileşen) kapsamında yürütülen projeler aracılığıyla, gerek teknik kapasitenin gerekse idari ve kurumsal kapasitenin geliştirilmesi çalışmaları yürütülmektedir.

Uygulaması devam eden Ticari Araçların Ağırlık ve Boyut Kontrolü Projesi (TR2009/0314.01) çerçevesinde paydaş kurumlar nezdindeki eğitimler tamamlanmış, ayrıca kamunun bilgilendirilmesine yönelik faaliyetler gerçekleştirilmiştir. Proje kapsamında 23 adet yeni yol kenarı denetim istasyonu kurulması için ihale yapılmış olup, söz konusu istasyonların 2014 yılında faaliyete geçmesi hedeflenmektedir.

Tehlikeli Mal ve Kombine Taşımacılık Genel Müdürlüğü'nün kurumsal kapasitesinin artırılmasına ve özellikle tehlikeli yüklerin karayoluyla taşınması alanının düzenlenmesi ve denetlenmesine yönelik olarak hazırlanan Tehlikeli Yüklerin Taşınmasına Destek Projesi (TR2012/0740.14/12) için eşleştirme ortağı olarak 2013 yılı içerisinde Polonya-Litvanya konsorsiyumu seçilmiş ve ihale süreci tamamlanmıştır.

Denizyoluyla tehlikeli yük taşımacılığı konusunda Türk Limanlarında ve Kıyı Tesislerinde Tehlikeli Yüklerin Elleçlenmesinde Deniz Emniyetinin Artırılması Projesi (TR2011/0314.08) için hazırlık çalışmalarına devam etmekte olup, projenin 2014 yılı içerisinde başlaması planlanmaktadır. Söz konusu proje ile limanlarda tehlikeli yüklerin elleçlenmesi konusunda yasal çerçeve oluşturulması ve konuya ilişkin eğitim çalışmaları yapılması öngörülmektedir.

Türkiye'de İntermodal Taşımacılığın Güçlendirilmesi Projesi (TR2009/0314.02) Kasım 2013 itibarıyla tamamlanmıştır. Proje çerçevesinde 350 kişiye eğitim verilmiş, değişik tarihlerde İspanya'da çalışma ziyaretleri ve staj faaliyetleri düzenlenmiş, taslak mevzuat

hazırlıkları yapılmış, AB müktesebatı ve üye ülke uygulamaları üzerine çalıştaylar düzenlenmiş, ayrıca bir Ulusal İntermodal Strateji Belgesi hazırlanmıştır.

Sivil Havacılık Genel Müdürlüğünün (SHGM) İdari ve Kurumsal Kapasitesinin Artırılması Projesi (ESEI) için eşleştirme ortağı olarak 2013 yılında Fransa-Romanya konsorsiyumu seçilmiş ve ihale süreci tamamlanmıştır. Proje ile sivil havacılık emniyeti ve güvenliği, engelli yolcuların hakları, sivil havacılık operasyonları gibi alanlarda mevzuat çalışmaları yapılması, SHGM'nin havacılık emniyet gözetimi ve AB Emisyon Ticaret Sistemi (ETS) konularında kapasitesinin geliştirilmesi, SHGM personeline yönelik eğitim programları ve çalışma ziyaretleri düzenlenmesi hedeflenmektedir.

Türk Sivil Havacılığının Emniyet ve Güvenlik Konularında Eğitim Kapasitesinin Geliştirilmesi Projesi'nin (TR2012.0314.09) ise ihale hazırlıkları devam etmekte olup, projenin 2014 yılı içerisinde başlaması öngörülmektedir. Bu proje ile İstanbul'da son teknoloji bir sivil havacılık eğitim merkezi inşa edilecektir.

Türk gemi adamlarının eğitim, öğretim ve sertifikalandırılması sisteminin güçlendirilmesi ve uzun süreli eğitim stratejisinin belirlenmesi, eğiticilerin eğitimi ve mevzuat uyumunun sağlanması amaçlarıyla hazırlanan Türkiye'de Denizcilik Eğitim ve Öğretiminin İyileştirilmesi Projesi (TR2010/0314.01) Temmuz 2013'te tamamlanmıştır.

Gemi kaynaklı emisyonların yüksek düzeyde kontrolünün sağlanması için idari kapasitenin güçlendirilmesi amacıyla hazırlanan ve hala devam etmekte olan Gemi Kaynaklı Emisyonların Azaltılması Projesi'nin ise (TR2010/0314.02) 2014 yılı ortalarında tamamlanması öngörülmektedir.

Fasıl 15: Enerji

Müktesebata Uyum Kapsamındaki Düzenlemeler

Enerji, Pozitif Gündem çerçevesinde AB ile işbirliği yapılan alanlardan biridir. Enerji Pozitif Gündemi alanında yapılan toplantılarda, durum tespiti amacıyla ortak bir çalışma grubu oluşturulması ve bu kapsamda neler yapılabileceğine ilişkin bir yol haritası çıkarılması kararı alınmıştır.

Bu çalışmanın sonucunda ilgili tüm kurum, kuruluşlar ve Avrupa Komisyonu yetkililerinin katkılarıyla Güçlendirilmiş Türkiye-AB Enerji İşbirliği Belgesi oluşturulmuştur. 14 Haziran 2012 tarihinde, Avrupa Birliği Bakanı ve Başmüzakereci, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı ile Avrupa Komisyonunun Genişleme ve Enerjiden Sorumlu üyelerinin katılımıyla gerçekleşen dördümlü Zirve sonucunda enerji işbirliğinin geliştirilmesi için yeni bir süreç başlamıştır.

Enerji faslı, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY) tarafından bloke edilen fasıllar arasında yer almakta olup, siyasi engellerin kalkmasıyla birlikte faslın açılması durumunda bu ortak çalışma grubunun yürüteceği çalışmaların çıktılarını yararlı olacaktır.

Bu bağlamda, Avrupa Birliği Bakanlığı koordinasyonunda sektör bazında çalışma grupları oluşturulmuş olup, Şubat 2013'te elektrik sektörü çalışma grubu toplantısı, Nisan 2013'te ise doğal gaz sektörü çalışma grubu toplantısı düzenlenmiştir.

Türkiye, bölgedeki diğer ülkelerle enerji alanında daha yakın işbirliğine imkân sağlayacak ve enerji güvenliğinin tesisi bağlamında AB'nin önceliklerinden birini teşkil eden Güney Gaz Koridoru'nun hayata geçirilmesinde ve AB ile Türkiye'nin enerji güvenliğine katkıda bulunmada önemli bir rol üstlenmektedir. Türkiye'nin dâhil olduğu gaz iletim ve bağlantı projeleri Türkiye'nin AB piyasası ile entegrasyonunu sağlarken, AB'nin arz güvenliğine ve kaynak çeşitlendirmesine katkıda bulunacaktır.

Bu kapsamda, **arz güvenliği, elektrik ve doğalgaz alanındaki** gelişmeler aşağıda özetlenmektedir.

Azerbaycan ile Türkiye arasında doğal gaz alım satımına ve Azeri gazının ülkemiz üzerinden transit taşınmasına ilişkin gerçekleştirilen müzakereler neticesinde Azerbaycan ile Türkiye arasında:

- Türkiye Cumhuriyeti'ne Doğal Gaz Satışına ve Azerbaycan Cumhuriyeti Kaynaklı Doğal Gazın Türkiye Cumhuriyeti Toprakları Üzerinden Transit Geçişine ve Doğal Gazın Türkiye Cumhuriyeti Toprakları Üzerinden Taşınması için Bağımsız Boru Hattının Geliştirilmesine ilişkin Hükümetlerarası Anlaşma 22 Şubat 2013 tarihinde

- Trans Anadolu Doğal Gaz Boru Hattı (TANAP) Projesi'ne ilişkin Hükümetlerarası Anlaşma ile Ev Sahibi Hükümet Anlaşması 8 Nisan 2013 tarihinde
- Azeri gazının ülkemiz üzerinden taşınması için Münhasır Boru Hattı (TANAP) geliştirilmesine ilişkin Mutabakat Zaptı 19 Nisan 2013 tarihinde imzalanmıştır.

Anlaşmalar ile Türkiye'nin doğusunda Gürcistan sınırından başlayarak batısında Yunanistan ve/veya Bulgaristan sınırına kadar uzanacak, maksimum 32 milyar metreküp kapasiteye sahip TANAP'ın inşası öngörülmektedir. TANAP üzerinden ilk aşamada, Azerbaycan'ın Şahdeniz sahasının II. fazından üretilen 16 milyar metreküp gazın 6 milyar metreküpünün Türkiye'ye ve kalan 10 milyar metreküpünün ise Avrupa'ya taşınması planlanmaktadır.

Projenin inşası ve işletmesini yapacak olan TANAP Doğalgaz İletim A.Ş. 19 Aralık 2012 tarihinde Türkiye'de kurulmuştur. Proje kapsamında mühendislik çalışmalarına da başlanmış olup, 2015'in ilk yarısında inşaat çalışmalarına başlanması, 2018'in sonu veya 2019'un başında ise işletmeye alınması planlanmaktadır.

TANAP'ın gündeme gelmesini müteakip, Hazar Bölgesi'nden Avrupa'ya doğalgaz taşımak amacıyla Trans Adriyatik Doğal Gaz Boru Hattı (TAP) ve Batı Nabucco olmak üzere iki alternatif üzerinde durulmuştur. Sonuç olarak, 28 Haziran 2013 tarihinde Şahdeniz Konsorsiyumu tarafından Şahdeniz sahasının II. fazından üretilen doğal gazın Avrupa'ya iletimi ile ilgili olarak, Türkiye-Bulgaristan sınırından başlaması planlanmış olan Nabucco Batı projesi yerine, Türkiye-Yunanistan sınırından başlayacak olan TAP Projesi seçilmiştir.

Öte yandan Bulgaristan'a doğal gaz iletiminin de Türkiye üzerinden sağlanması, bölgenin enerji merkezi olma stratejik hedefi açısından büyük önem taşımaktadır. Bulgaristan ile geliştirilecek işbirliğine ilişkin olarak iki ülke arasındaki görüşmeler halen devam etmektedir.

Türkmenistan doğal gazının Türkiye'ye ve Türkiye üzerinden de Avrupa'ya arzı yönündeki çalışmalar uzunca bir süredir devam etmektedir. Bu kapsamda, Hazar Geçişli Doğal Gaz Boru Hattı Projesi önem arz etmekte olup, konuya ilişkin olarak Avrupa Birliği, Azerbaycan ve Türkmenistan arasında müzakereler yürütülmektedir.

Bu bağlamda, 30 Mayıs 2013 tarihinde Türkiye ile Türkmenistan arasında Türkmenistan'dan Türkiye'ye doğalgaz sevk edilmesi konusunda işbirliğine ilişkin bir çerçeve anlaşma imzalanmış olup, konuya ilişkin teknik görüşmeler başlatılmıştır.

6491 sayılı Türk Petrol Kanunu 11 Haziran 2013 tarihli ve 28674 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Kanun ile hidrokarbon kaynaklarının etkili bir şekilde araştırılması ve üretilmesi amaçlanmaktadır. Türk Petrol Kanunu Uygulama Yönetmeliği de hazırlanmış olup, yayımlanmak üzere Başbakanlığa gönderilmiştir.

Petrol, LPG, LNG ve CNG piyasalarının düzenlenmesine ilişkin olarak hazırlanan Akaryakıt Piyasası Kanun Tasarısı Taslağı da ilgili kurum ve kuruluşların görüşlerine sunulmuştur.

23 Haziran 2000 tarihli ve 4586 sayılı Petrolün Boru Hatları ile Transit Geçişine Dair Kanun, petrolün ve doğal gazın Türkiye topraklarından transit taşınmasına yönelik geliştirilecek projelere uygulanacak genel esasları içermekle birlikte, esas olarak 18 Kasım 1999 tarihinde Hükümetlerarası Anlaşması imzalanmış olan Bakü Tiflis Ceyhan Ham Petrol Boru Hattı'na (BTC) ilişkin ilave düzenlemelere olan ihtiyacı karşılamak amacıyla çıkarılmıştı. Petrolün ve doğal gazın ülkemiz topraklarından transit geçişine ilişkin düzenlemeler, 4586 sayılı Kanun'un yanı sıra, 4646 sayılı Doğal Gaz Piyasası Kanunu içerisinde de yer almaktadır. Boru hatlarının transit geçişlerine ilişkin hususların birbirlerinden farklı alanları düzenleyen kanunlar içerisinde yer alması, yalnızca yatırımcıların değil aynı zamanda kamu kurum ve kuruluşlarının da transit boru hattı projelerine ilişkin faaliyetlerini güçlendirmekteydi. Konuya ilişkin hukuki rejimin yeknesak bir hale getirilmesi amacıyla, Petrolün ve Doğal Gazın Boru Hatları ile Transit Geçişine Dair Kanun Tasarısı hazırlanmış ve kanunlaşması için gerekli hukuki süreç başlatılmıştır.

Irak'tan doğal gaz ithalatına ilişkin lisans verilmesine yönelik 2012 yılı içerisinde başlatılan süreç sonucunda, başvurular toplanmış ve Eylül 2013 itibarıyla Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu (EPDK) tarafından özel bir şirkete lisans verilmiştir.

Türkiye ile AB arasında sınır ötesi elektrik ticaretinin gerçekleşmesine yönelik yasal çerçevenin tamamlanması ve teknik sorunların çözülmesine ilişkin çalışmalar devam etmektedir. Bu kapsamda, Türkiye ile ENTSO-E⁹ Kıta Avrupası Senkron Bölgesi ile senkron paralel deneme işletme dönemi üçüncü aşamada olup, 2014 yılı sonbaharı itibarıyla kalıcı bağlantının sağlanması amaçlanmaktadır. Türkiye ve ENTSO-E Kıta Avrupası Senkron Bölgesi arasında, ENTSO-E uygulamaları ve AB kurallarına uygun olarak, Bulgaristan, Yunanistan ve Türkiye arasında 12 Mart 2010 tarihinde imzalanan ortak anlaşma çerçevesinde hâlihazırda sınırlı bir elektrik ticareti gerçekleştirilmektedir. Türkiye elektrik sisteminin Avrupa elektrik sistemi ile kalıcı senkron paralel çalıştırılması aşaması başlatıldığında ise, Avrupa ile gerçekleştirilen elektrik ticareti miktarının artırılması söz konusu olacaktır.

TEİAŞ, Güneydoğu Avrupa'da oluşturulacak Güneydoğu Avrupa Bölgesel Enerji Piyasası ve Avrupa Birliği İç Enerji Piyasası ile Entegrasyon çalışmaları kapsamında, 10 Güneydoğu Avrupa ülkesi ile birlikte Haziran 2012'de Proje Şirketine (Project Team Company, PTC) ortak olmuştur. Bu şirketin, Güneydoğu Avrupa'da kurulması

⁹ Avrupa Elektrik İletim Sistemi Operatörleri Ağı: Avrupa düzeyinde iletim sistemi operatörleri organı olarak ENTSO-E'nin amacı elektrik iletim faaliyetlerinin koordineli ve güvenilir bir şekilde yapılmasını sağlamak, Avrupa şebekelerinin birbirlerine bağlanmasını teşvik etmek, kıta çapında rekabetçi ve bütünleşmiş piyasaların oluşumunu desteklemek olarak özetlenebilir.

planlanan Koordineli İhale Ofisine dönüştürülmesi için gerekli hukuki ve idari altyapının oluşturulması süreci devam etmektedir.

Enerji iç piyasasına ilişkin çalışmalar 2013 yılında hız kazanmıştır. Elektrik piyasasında uygulamayı geliştirmeye yönelik olarak aşağıda listelenen mevzuat yayımlanmıştır:

- Elektrik Piyasası İthalat ve İhracat Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Yönetmelik (Resmi Gazete: 30 Aralık 2012/ 28513)
- Elektrik İletim Sistemi Arz Güvenilirliği ve Kalitesi Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik (Resmi Gazete: 3 Ocak 2013/ 28517),
- Elektrik Piyasası Şebeke Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Yönetmelik (Resmi Gazete: 3 Ocak 2013/ 28517)
- Elektrik Piyasası Dengeleme ve Uzlaştırma Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Yönetmelik (Resmi Gazete: 5 Ocak 2013/ 28519)
- 6446 Sayılı Elektrik Piyasası Kanunu (Resmi Gazete: 30 Mart 2013/ 28603)
- Elektrik Piyasası Lisans Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik (Resmi Gazete: 10 Ocak 2013/ 28524 ve 31 Ocak 2013/ 28545)
- Elektrik Enerjisi Talep Tahminleri Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına İlişkin Yönetmelik (Resmi Gazete: 15 Mart 2013/ 28588)
- Elektrik Piyasası Serbest Tüketici Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılması Hakkında Yönetmelik (Resmi Gazete: 16 Mart 2013/ 28589)
- Elektrik Piyasasında İnşaatına Başlamış Olan Tesislere Yeni Üretim Lisansı Verilmesi Hakkında Yönetmelik (Resmi Gazete: 4 Mayıs 2013/ 28637)
- Elektrik Piyasasında Dağıtım ve Tedarik Lisanslarına İlişkin Tedbirler Yönetmeliği (Resmi Gazete: 2 Ağustos 2013/ 28726)
- Elektrik Piyasasında Lisanssız Elektrik Üretimine İlişkin Yönetmelik (Resmi Gazete: 2 Ekim 2013/ 28783)
- Elektrik Dağıtım ve Perakende Satışına İlişkin Hizmet Kalitesi Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik (Resmi Gazete: 9 Ekim 2013/ 28790)

Türkiye'deki elektrik enerjisi piyasasının serbestleştirilmesine yönelik 2001 yılından beri yürütülen çalışmalar kapsamında piyasada ihtiyaç duyulan gereksinimleri karşılamak amacıyla yayımlanan 6446 sayılı Elektrik Piyasası Kanunu (Resmi Gazete: 30 Mart 2013/ 28603), elektrik üretimi, iletimi, dağıtım, toptan veya perakende satışı, ithalat ve ihracatı, piyasa işletimi ile bu faaliyetlerle ilişkili tüm gerçek ve tüzel kişilerin hak ve yükümlülüklerini AB uygulamalarına paralel şekilde düzenlemektedir. Söz konusu Kanun uyarınca gereken ikincil mevzuat düzenlemelerine ilişkin çalışmalar devam etmektedir.

Yeni elektrik piyasası mevzuatı ile AB üçüncü pakete uygun düzenlemeler hayata geçirilebilmiştir. Diğer bir deyişle, piyasa liberalleşme düzeyi artırılabilmiştir. Bu kapsamda, elektrik dağıtım şirketleri ile bunların perakende satış şirketlerinin fiili ayrıştırması 1 Temmuz 2013 tarihi itibarıyla tamamlanmıştır. Hâlihazırda, üretim sektöründe kamunun payı % 40 düzeyine düşürülmüş olup, bu oranın azaltılması öngörülmektedir.

Ayrıca, sektördeki şeffaflığı artırmak ve daha güvenilir bir yatırım ortamına olanak tanımak amacıyla Elektrik Enerjisi Borsasının (EPIAŞ) kurulmasına ilişkin yasal çalışmalar tamamlanmış olup, en kısa sürede faaliyete geçmesi beklenmektedir. EPIAŞ'ın kurulmasına yönelik hazırlanan ana sözleşme ve teşkilat yönetmeliği, EPDK Kurulu gündemindedir.

Serbest tüketici limiti 2012 yılında 25 bin kWh iken, 2013 yılında düşerek 5 bin kWh düzeyine çekilmiş ve böylece piyasa açılmasında önemli bir gelişme sağlanmıştır.

Gün-içi piyasasının kurulmasına yönelik çalışmalar tamamlanma aşamasındadır. Gün öncesi piyasası ve dengeleme güç piyasasında talep tarafı katılımının yaygınlaştırılmasına ilişkin çalışmalar devam etmektedir.

Elektrik dağıtım şirketlerinin özel sektöre devir işlemlerinin tamamlanmasıyla, 2013 sonu itibarıyla tüm dağıtım şirketleri özelleştirilmiştir. Elektrik Piyasasında İletim ve Dağıtım Sistemlerine Bağlantı ve Sistem Kullanımı Hakkında Tebliğ ayrı bir yönetmelik haline getirilmiş olup, buna ilişkin taslak metin hazırlanmıştır. Akıllı şebekelerin yaygınlaştırılmasına ilişkin çalışmalar da devam etmektedir.

Doğal gaz piyasasına ilişkin olarak yapılan yasal düzenlemeler aşağıda belirtilmiştir:

- Doğal Gaz Piyasası Lisans Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Yönetmelik (Resmi Gazete: 31 Ocak 2013/ 28545)
- Doğal Gaz Piyasası Dağıtım ve Müşteri Hizmetleri Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik (Resmi Gazete: 13 Şubat 2013/ 28558)

4646 sayılı Doğalgaz Piyasası Kanunu'nun Geçici 2'nci maddesi çerçevesinde, BOTAŞ'ın Rusya Batı Hattından yıllık 6 milyar metreküp doğal gaz alımına ilişkin sözleşmesinin sona ermesiyle birlikte, EPDK tarafından BOTAŞ'ın ilgili lisansı da sonlanmış bulunmaktadır. Bu gelişme sonucunda, dört özel sektör şirketi toplamda yıllık 6 milyar metreküp doğal gaz alımına ilişkin sözleşmeleri Rusya ile akdetmiştir. EPDK'dan ithalat lisansı alan bu dört şirket, 1 Ocak 2013 tarihinde fiilen ithalata başlamıştır. Yaşanan gelişmeler paralelinde, yerli üretim de dikkate alındığında, BOTAŞ'ın toptan satış piyasa payı yaklaşık % 75 seviyesine inmiştir.

Doğal Gaz Piyasası Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı Taslağı'nın en kısa sürede yayımlanarak yürürlüğe girmesi beklenmektedir. Söz konusu taslak kapsamında, enerji arz güvenliği, piyasanın serbestleşmesi ve BOTAŞ'ın piyasa gücünün azaltılmasına dair değişiklikler hayata geçirilecektir. Bu çerçevede, doğal gaz

sektörünün de AB enerji politikalarıyla uyumlu hale getirilmesi hedeflenmektedir. Doğal gazda konutlar için serbest tüketici olma limiti 300 bin metreküp olarak belirlenirken, elektrik ve ısı enerjisi üreten kojenerasyon tesisi sahibi kişiler ve kullanıcı birliklerine serbest tüketici statüsü öngörülmektedir.

Aralık 2012’de alınan EPDK Kurul Kararı çerçevesinde, evsel tüketiciler dışında tüm doğal gaz tüketicilerinin serbest tüketici olmasına imkân tanınmıştır.

Ekim 2013’te alınan EPDK Kurul Kararı çerçevesinde, dağıtım bölgelerinde verilecek taşıma ve teslim hizmetine ilişkin model sözleşmeler yayımlanarak, tüketici haklarının korunmasına yönelik önemli adımlar atılmıştır.

Şebeke işleyiş düzenlemeleri ve kullanım usul ve esasları çerçevesinde serbest piyasanın ihtiyaçlarına yönelik olarak yapılması gereken değişiklik prosedürleri tüm piyasa katılımcıları ile değerlendirilmiş olup, konuya ilişkin değişiklikler Kurul gündeminde.

Depolama tesisi ve LNG terminalinde eşit taraflar arasında ayırım yapılmaksızın hizmet verilmesine ilişkin prosedürler, 17 Temmuz 2013 tarihli 4502 sayılı Kurul Kararı ile yeniden düzenlenmiştir.

Yenilenebilir enerji alanında aşağıda belirtilen düzenlemeler hayata geçirilmiştir:

Yenilenebilir enerji kaynaklarına dayalı elektrik enerjisi üretiminin teşvik edilmesi amacıyla; üretim lisansı sahibi tüzel kişilere yenilenebilir enerji kaynaklarına dayalı üretim tesisleri için Yenilenebilir Enerji Kaynak Belgesi verilmesi ile Yenilenebilir Enerji Kaynakları Destekleme Mekanizması’na ilişkin usul ve esasları kapsayan Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Belgelendirilmesi ve Desteklenmesine İlişkin Yönetmelik 1 Ekim 2013 tarihli ve 28782 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

Yenilenebilir enerji teknolojilerinin geliştirilmesi de amaçlanarak, Enerji Sektörü Araştırma-Geliştirme Projeleri Destekleme Programına (ENAR) Dair Yönetmelikte Değişiklik Yapılması Hakkında Yönetmelik 21 Şubat 2013 tarihli ve 28566 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır. 6446 sayılı Elektrik Piyasası Kanunu ile lisans başvuru sürecinin kolaylaştırılması amacıyla, rüzgâr ve güneş enerjisi ölçüm standartları revize edilmiştir.

Yenilenebilir enerji kaynaklarından lisanssız elektrik üretim sınırı 0,5 MW’dan 1 MW’ye çıkarılmıştır. 600 MW kapasite için güneş enerjisi lisans başvuruları, 10-14 Haziran 2013 tarihleri arasında EPDK tarafından alınmıştır ve değerlendirme süreci devam etmektedir.

Elektrik enerjisi üretiminde güneş enerjisinin etkin ve verimli kullanımını sağlamak amacıyla güneş enerjisine dayalı yapılan lisans başvuruları hakkında verilecek teknik görüşün oluşturulmasına ilişkin usul ve esasları belirlemek amacıyla hazırlanan Güneş Enerjisine Dayalı Lisans Başvurularının Teknik Değerlendirilmesi Hakkında

Yönetmelik 1 Haziran 2013 tarihli ve 28664 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Rüzgâr Enerjisine Dayalı Lisans Başvurularının Teknik Değerlendirmesi Hakkında Yönetmelik’e ilişkin çalışmalar da devam etmektedir.

6446 sayılı Elektrik Piyasası Kanunu çerçevesinde, rüzgâr veya güneş enerjisine dayalı üretim tesisi kurmak üzere yapılmış önlisans başvurularından aynı sahada ve/veya aynı bağlantı noktasına bağlanmak için birden fazla başvurunun bulunması durumunda, sisteme bağlanacak olan/olanları belirlemek için TEİAŞ tarafından yapılacak yarışmaya, yarışmaya katılacak tüzel kişilerin yükümlülüklerine ve katkı payının ödenmesine ilişkin usul ve esasları belirleyen Rüzgâr ve Güneş Enerjisine Dayalı Üretim Tesisi Kurmak Üzere Yapılan Önlisans Başvurularına İlişkin Yarışma Yönetmeliği 6 Aralık 2013 tarihli ve 28843 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

Kamu ve hazine arazilerinde, elektrik enerjisi üretimine uygun yenilenebilir enerji kaynak alanlarının belirlenmesi, derecelendirilmesi, korunması ve kullanılmasına ilişkin usul ve esasları düzenlemeyi amaçlayan Elektrik Enerjisi Üretimine Yönelik Yenilenebilir Enerji Kaynak Alanlarının Belirlenmesi, Derecelendirilmesi, Korunması ve Kullanılmasına İlişkin Usul ve Esaslara Dair Yönetmelik 27 Kasım 2013 tarihli ve 28384 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Enerjide dışa bağımlılığın azaltılması, kaynak çeşitliliğinin artırılması, çevre kirliliğinin azaltılması ve AB’nin yenilenebilir enerji politikalarına uyum sağlanması amacıyla hazırlanan, benzin türlerine yerli tarım ürünlerinden elde edilen etanol harmanlanmasına ilişkin usul ve esasları kapsayan Benzin Türlerine Etanol Harmanlanması Hakkında Tebliğ 2012 yılında çıkarılmıştır. Tebliğ uyarınca, benzin türlerinin en az yüze 2 oranında yerli tarım ürünlerinden üretilmiş etanol içermesi zorunluluğu getirilmiş olup, uygulama 1 Ocak 2013 tarihi itibarıyla başlamıştır.

Enerji verimliliği alanında aşağıda belirtilen düzenlemeler hayata geçirilmiştir:

- Enerji Verimliliği Hizmetlerini Yürütecek Kurum ve Kuruluşlara Yetki Belgesi Verilmesi Hakkında Tebliğ’de (Sıra No: 2012/4) Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ (Sıra No: 2013/1) (Resmi Gazete: 5 Ocak 2013/ 28519)
- 5627 Sayılı Enerji Verimliliği Kanunu’nun 10 uncu Maddesine Göre 2013 Yılında Uygulanacak Olan İdari Para Cezalarına İlişkin Tebliğ (Sıra No: 2013/3) (Resmi Gazete: 13 Şubat 2013/ 28558)
- Yetki Belgesi ve Sertifika Bedelleri ile Sertifika Bedellerinin Yetkilendirilmiş Kurumlara Ödenecek Bölümü Hakkında Tebliğ (Resmi Gazete: 13 Şubat 2013/ 28558)

Enerji verimliliğine ilişkin olarak, enerji verimliliği danışmanlık şirketlerinin yetkilendirme süreci devam etmekte olup, 2013 yılı sonu itibarıyla 30 Enerji Verimliliği Danışma (EVD) şirketi yetkilendirilmiştir. Bunların 22 tanesi bina sektöründe, 14 tanesi

sanayi sektöründe ve 6 tanesi hem sanayi hem bina sektöründe yetkilidir. Türkiye’de toplam sertifikalı enerji yöneticisi sayısı 2013 yılı sonu itibarıyla 5 bin 500’ün üzerindedir.

Pompaj Depolamalı Hidroelektrik Santrallerin inşa edilmesi ve işletilmesi hususlarında mevcut mevzuatın yeterli olmaması nedeniyle bir yönetmelik taslağı hazırlanmış olup, ilgili kamu kurum ve kuruluşlarının görüşleri alınmaktadır.

Nükleer güvenlik ve radyasyondan korunma ile ilgili olarak, nükleer enerjinin ve iyonlaştırıcı radyasyon kaynaklarının kullanımı sırasında ortaya çıkabilecek radyoaktif atıkların çalışanlar, toplum ve çevre ile gelecek nesillere zarar vermeyecek şekilde güvenli olarak yönetilmesine ilişkin usul ve esasları düzenleyen Radyoaktif Atık Yönetmeliği 9 Mart 2013 tarihli ve 28582 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Nükleer Alanda Üçüncü Taraf Sorumluluğuna İlişkin Kanun Tasarısı TBMM’ye sevk edilmek üzere Başbakanlığa sunulmuştur. 1997 tarihli Kullanılmış Yakıt İdaresinin ve Radyoaktif Atık İdaresinin Güvenliği Üzerine Birleşik Sözleşme ve 2005 tarihli Nükleer Maddelerin Fiziksel Korunması Sözleşmesinde Değişikliğin Onaylanmasının Uygun Bulduğuna Dair Kanun Tasarısı TBMM alt komisyona sunulmuştur. Kullanılmış Yakıt ve Radyoaktif Atık Kanun Taslağı oluşturulması yönünde çalışmalar başlamıştır.

Ayrıca, Nükleer Enerji Politikası Belgesi oluşturma çalışmaları ve kamuoyunun nükleer enerji ve radyasyondan korunma konularına ilişkin bilgilendirilmesini amaçlayan Nükleer Enerji İletişim Stratejisi çalışması yürütülmektedir.

AB’de bulunan bütün nükleer tesislerin revizyonu kapsamında hazırlanan Stres Testi Ulusal Raporu, 1 Haziran 2012 tarihinde Avrupa Komisyonuna sunulmuştur. Türkiye’nin Stres Testleri çerçevesinde yaptığı çalışmalar, Lüksemburg’da AB’ye komşu ülkelerdeki nükleer santrallerin stres testlerine ilişkin düzenlenen 29 Ekim 2013 tarihli toplantıda Komisyon temsilcilerine ve toplantı katılımcılarına sunulmuştur.

Nükleer enerjinin ve iyonlaştırıcı radyasyonun barışçıl amaçlarla kullanımına ilişkin faaliyetleri düzenlemek ve denetlemek üzere bir Nükleer Düzenleme Kurumunun görev, yetki ve sorumluluklarına yönelik hazırlanan Nükleer Enerji ve Radyasyon Kanunu taslağına ilişkin, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı ile diğer kurumlardan görüş alma süreci başlatılmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Rusya Federasyonu Hükümeti arasında imzalanan, Akkuyu bölgesinde Nükleer Güç Santrali Tesisi ve İşletilmesi’ne ilişkin 12 Mayıs 2010 tarihli İşbirliği Anlaşması çerçevesinde, TETAŞ Genel Müdürlüğü ile Proje Şirketi arasında imzalanacak Enerji Satın Alma Anlaşması (ESA) taslağına ilişkin müzakereler sürdürülmektedir.

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Japonya Hükümeti arasında 3 Mayıs 2013 tarihinde imzalanan, Türkiye Cumhuriyeti’nde Nükleer Güç Santrallerinin ve Nükleer Güç

Sanayisinin Geliştirilmesi Alanında İşbirliğine İlişkin Anlaşma (IGA) kapsamında imzalanacak Ev Sahibi Hükümet Anlaşması (HGA) ile ilgili çalışmalar devam etmektedir.

İdari Kapasite Çalışmaları

AB Katılım Öncesi Mali Yardım (IPA 1. Bileşen) kapsamında yürütülen projeler aracılığıyla, gerek kurumsal kapasitenin geliştirilmesi ve elektrik sisteminin işletme ve bakım performansı ile ilgili yeni uygulamaların transferi, gerekse mevzuat uyum çalışmaları sürdürülmektedir.

TEİAŞ'ın Yapısının ve Kapasitesinin Güçlendirilmesi Projesi (TR2009/0315.01) canlı bakım sisteminin kurulması ve işletilmesi, iş güvenliği ve eğitim performansının iyileştirilmesi, insan kaynakları politikalarının ve kurallarının geliştirilmesi ve TEİAŞ'ın IT teknolojisinin geliştirilmesi bileşenlerinden oluşmaktadır. Bu bağlamda, 2013 yılı içerisinde her bir aktivite için çalışma grupları oluşturulmuş, yol haritaları hazırlanmış ve çalışma ziyaretleri gerçekleştirilmiştir.

Bölgesel işbirliklerinin geliştirilmesi amacıyla Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Yenilenebilir Enerji Genel Müdürlüğü, Japon Uluslararası İşbirliği Teşkilatı (JICA) ile Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı (TİKA) üçlü işbirliği kapsamında Sanayide Enerji Verimliliği ve Yönetimi Eğitimleri düzenlenmekte olup on üçüncüsü 4-15 Kasım 2013 tarihlerinde gerçekleştirilmiştir. Bugüne kadar yapılan eğitimlere yaklaşık 250 kişi katılım sağlamıştır.

Nükleer güvenlik ve radyasyondan korunma konusunda, nükleer tesislerin ve işletmelerin lisanslama ve denetimi alanında, Türkiye Atom Enerjisi Kurumunun (TAEK) düzenleyici altyapısının güçlendirilmesine yönelik olarak hazırlanan, nükleer enerjiye ilişkin düzenleyici altyapısının etkinliğinin geliştirilmesine yönelik TAEK'e Teknik Destek Projesi 2013 yılı programlamasında yer almaktadır.

Hacettepe Üniversitesi ve Nükleer Enerji Proje Uygulama Dairesi Başkanlığı (NEPUD) tarafından oluşturulan bir heyet, nükleer enerji alanında insan kaynakları geliştirme planı oluşturmak üzere çalışmalar başlatmıştır.

Buna ilaveten, NEPUD koordinasyonunda 79 öğrenci seçilerek, 2013-2014 eğitim döneminde eğitim almak üzere Rusya'ya gönderilmiştir.

Türkiye ile Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı (IAEA) arasında 2013-2017 Dönemi için Ülke Program Çerçevesi (CPF) 17 Eylül 2013 tarihinde Viyana'da imzalanmıştır. Ülke Program Çerçeve Belgesi, IAEA ile ajansa üye ülke arasında yüksek önem arz eden alanlarda teknik işbirliği konularını tespit etmekte ve taraflar arasındaki teknik işbirliğinin orta vadedeki planlaması için referans oluşturmaktadır.

Petrol stoklarının etkin bir şekilde tutulması amacıyla idari yapıyı güçlendirmek üzere Ocak 2013'te, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı bünyesinde Petrol Stokları Daire Başkanlığı kurulmuştur.

Fasıl 16: Vergilendirme

Müktesebata Uyum Kapsamındaki Düzenlemeler

Dolaylı vergilendirme alanında Türkiye, fasılın açılış kriterini karşılamak amacıyla hazırlanan Alkollü İçecekler ve Tütün Fonu'na ilişkin 18 Mayıs 2009 tarihli Eylem Planı taahhütlerini karşılamaya yönelik çalışmalarını sürdürmüştür. Bu kapsamda, ithal işlenmemiş tütüne uygulanan Tütün Fonu, 1 Ocak 2013 tarihli ve 28515 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 2012/4116 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile ton başına 1,8 bin dolardan 1,5 bin dolara indirilmiştir. Böylelikle, 2009 yılından itibaren Tütün Fonunda yapılan kümülatif indirim oranı 2009 tarihli Eylem Planı uyarınca % 50 seviyesine ulaşmıştır.

Alkollü içecekler yönünden, Türkiye Eylem Planı taahhütlerini Planda öngörülen takvime uygun olarak yerine getirmeye devam etmektedir. Eylem Planı uyarınca, yerli ve yabancı alkollü içecekler arasındaki vergileme farkı, 7 Mayıs 2013 tarihli ve 3139 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 2012/3139 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile bir kademe daha azaltılmıştır. Böylelikle, Mayıs 2012 sonrası dönemde yerli ve yabancı ürünler arasındaki vergileme farkı gerek oransal gerek mutlak değer olarak önceki döneme kıyasla oldukça aşağı bir seviyeye çekilmiştir.

Tütün ve tütün ürünleri ile ilgili olarak, nispi verginin yanı sıra AB ülkelerinde olduğu gibi Türkiye'de de 2013 yılı itibarıyla maktu vergi uygulamasına geçilmiştir. Vergileme sisteminde yapılan söz konusu değişiklik, fasıl kapsamında Özel Tüketim Vergisi (ÖTV) Kanunu'nun AB müktesebatı ile yapısal yönden uyumlaştırılmasına yönelik önemli bir ilerlemedir. Bu çerçevede, maktu vergi tutarı ile birlikte, asgari maktu vergi tutarından az olmamak üzere nispi vergi uygulanmaya başlamıştır. Bu kapsamda, 2012/4116 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile tütün ve tütün ürünlerine uygulanan ÖTV'nin her bir bileşeni için (nispi vergi, maktu vergi ve asgari maktu vergi) oran ve tutarlar yeniden belirlenmiştir.

Ayrıca, üretici fiyat endeksindeki artış doğrultusunda, tütün ve tütün ürünleri ile alkollü içeceklere uygulanan ÖTV tutarları yılda iki kez güncellenmektedir. Enflasyon güncelleme rejimi, ÖTV Kanunu'na Ek 3 Sayılı Listenin A Cetveli (Alkollü İçecekler) için Ocak ve Temmuz 2013 tarihlerinde 2 kez, ÖTV Kanunu'na Ek 3 Sayılı Liste'nin B Cetveli (tütün ve tütün ürünleri) için 1 Ocak 2013 tarihli düzenleme uyarınca ilk kez 3 Temmuz 2013 tarihinde uygulanmıştır. Söz konusu güncellemeler sırasında 2009 tarihli Eylem Planına uygun olarak yerli ve yabancı alkollü içecekler (rakı ve viski) arasındaki pariteler korunmuştur.

Doğrudan vergilendirme alanında, mali disiplinden taviz verilmeyecek şekilde hazırlanan Gelir Vergisi Kanunu Tasarısı 12 Haziran 2013 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisine (TBMM) sevk edilmiş olup, ilgili Komisyonlarda incelenmektedir. Tasarı ile vergi sisteminin sadeleştirilmesi, rasyonelleştirilmesi, böylelikle vergi

tabanının genişletilmesi ve kayıt dışı ekonomi ile mücadele edilmesi amaçlanmaktadır. Bu çerçevede, gerçek ve tüzel kişiler için vergileme rejimini tek çatı altında toplamak ve Kanun'daki madde sayısını azaltmak suretiyle daha basit ve anlaşılabilir bir vergi sistemi oluşturulmasının yanı sıra, muafiyet ve istisnaların azaltılması suretiyle vergi tabanının genişletilmesi ve beyanname veren mükellef sayısında artış sağlanması hedeflenmektedir.

İdari Kapasite Çalışmaları

İdari kapasite alanında, vergi denetim işlevlerinin Vergi Denetim Kurulu Başkanlığı olarak tek bir kurumda birleştirilmesinin, vergi denetimlerinin planlanması ve uygulanması açısından önemli bir adım olduğu değerlendirilmektedir. Buna ek olarak denetim yöntemlerinin daha verimli çalışması için Maliye Bakanlığı bünyesindeki analiz sistemlerinin ve veri tabanlarının geliştirilmesine devam edilmiştir.

Gelir İdaresi Başkanlığı'nın yürüttüğü Gelir İdaresinde Kalite Yönetimine Giriş İçin Teknik Destek Projesi ile Gelir İdaresi Başkanlığı'nın kurumsal kapasitesi arttırılarak mükelleflere sunulan hizmetler geliştirilmeye devam edilmiştir. Gelir İdaresi Başkanlığı, Avrupa Kalite Yönetimi Vakfı'ndan mükemmellikte kararlılık sertifikası almıştır. Tüm vergi beyannameleri artık elektronik ortamda verilmektedir.

Fasıl 17: Ekonomik ve Parasal Politika

Müktesebata Uyum Kapsamındaki Düzenlemeler

Müktesebata uyum düzeyi son derece ileri seviyede olan Ekonomik ve Parasal Politika faslının herhangi bir teknik açılış kriteri bulunmayıp, fasla ilişkin Türkiye'nin Müzakere Pozisyon Belgesi 9 Mart 2007 tarihinde AB tarafına iletilmiştir.

26 Haziran 2007 tarihindeki AB Devlet ve Hükümet Başkanları Zirvesi'nde, Fransa'nın bu faslın doğrudan tam üyelikle bağlantısı olmasını ileri sürmesi üzerine, fasla ilişkin Müzakere Pozisyon Belgesi ele alınmamış ve AB tarafından Ortak Tutum Belgesi hazırlanmamıştır. Müzakere sürecindeki bu siyasi blokaja rağmen Müzakere Pozisyon Belgesinde taahhüt edilen teknik çalışmalara, yaşanan küresel kriz ortamında dahi ilgili kurumlarımız tarafından devam edilmiş olup, yakalanan ileri uyum düzeyi sebebiyle blokajın kalkması durumunda bahse konu fasıl müzakerelere hızla açılabilir durumdadır.

Katılım öncesi ekonomi politikalarının koordinasyonu çerçevesinde, Türkiye 2001 yılından bu yana her yıl düzenli olarak Katılım Öncesi Ekonomik Program ve Mali Bildirim tablolarını hazırlayarak Komisyona sunmaktadır. Türkiye özellikle Aşırı Açık Prosedürü bildirimlerinin kalitesi açısından oldukça büyük bir ilerleme kaydetmiştir.

25 Şubat 2011 tarih ve 27857 Mükerrer sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 6111 sayılı Kanun ile 1211 sayılı Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Kanunu'nda (TCMB) değişiklik yapılarak 3624 sayılı Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı Kurulması Hakkında Kanun'un 14'üncü maddesinin TCMB hakkında uygulanamaması hüküm altına alınmıştır. Söz konusu değişiklik ile Merkez Bankasının mali bağımsızlığın güçlendirilmesi ve kamu sektörünün Merkez Bankası tarafından finansmanının yasaklanması konusunda ilerleme kaydedilmiştir.

Para politikası alanında Merkez Bankası fiyat istikrarını ve mali istikrarı sağlamak amacıyla geniş ve esnek bir politika seti kullanmaya devam etmiştir. Küresel finansal piyasalarındaki dalgalanmalar TCMB de dahil olmak üzere gelişmekte olan ülke merkez bankalarını finansal istikrarı desteklemeye itmiştir. Bu bağlamda, Merkez Bankası, faiz oranı koridoru, rezerv gereklilikleri, döviz ihale ve müdahaleleri gibi çeşitli politika araçlarını aktif bir biçimde kullanmıştır. Enflasyon (TÜFE bazlı) 2012 yılı sonunda % 6,2 seviyesine gerilemiş olup, bu oran Merkez Bankasının resmi hedefi olan % 5'in üzerinde olmakla beraber % (+/-) 2 olan tolerans aralığının içerisinde. 2013 yılı Ocak-Eylül döneminde enflasyon bir önceki yılın aynı dönemine göre 1,7 puan artarak % 5 olarak gerçekleşmiştir. Enerji fiyatlarındaki baz etkisinin ortadan kalkması ve enflasyonu etkileyen faktörlerin mevcut yapısı altında 2013 yılı sonunda enflasyon artışının % 6,8 olması beklenmektedir.

Ekonomi politikası oluşturulması ve eşgüdümün sağlanmasına yönelik kapasite ile Türkiye'nin bu alandaki genel hazırlık durumu ileri seviyededir. 2014-2016 dönemine ait Orta Vadeli Program büyümenin sürdürülmesi, mali disiplinin devam etmesi, istihdamın ve tasarrufların artırılmasını gözetmekte olup, Ocak 2013'te Komisyona iletilen Katılım Öncesi Ekonomik Program (2013-2015) ise kapsamlı bir makroekonomik çerçeve sunmaktadır.

Fasıl 18: İstatistik

Müktesebata Uyum Kapsamındaki Düzenlemeler

2013 yılında İstatistik Faslı kapsamında AB müktesebatına uyum açısından önemli gelişmeler kaydedilmiştir.

İstatistik Faslı Türkiye'nin AB müktesebatına uyum konusunda ileri seviyede olduğu fasıllardan biri olup, Avrupa Birliği tarafından hazırlanan İlerleme Raporlarında da bu husus vurgulanmaktadır.

Sınıflandırmalar ve kayıtlar alanındaki müktesebat uyum çalışmaları kapsamında, tüm sınıflandırmalar için uyum çalışmaları nihai hale getirilmiştir. Kurum ve kuruluşların tuttukları idari kayıtlarda kullanımı amacıyla oluşturulmuş NACE Rev.2Altılı, 2013 Ekonomik Faaliyet Sınıflaması Kitabı basılmış, Avrupa Birliği'nin sanayi ürünlerine ilişkin sınıflaması olan PRODCOM 2011 ve PRODCOM 2012'nin Türkçeye adaptasyonu (PRODTR 2011 ve PRODTR 2012) yapılarak Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) Sınıflama Sunucusuna yüklenmiştir.

Sektör istatistikleri alanında, ESA 2010 (Avrupa Birliği Ulusal Hesaplar Sistemi 2010) uygulama çalışmalarına devam edilmekte olup, uyum için hazırlanan Yol Haritası son şeklini almıştır.

Dönemsel gelir yöntemiyle GSYH tahmini ve Gayrisafi Ulusal Gelir ve Gayrisafi Kullanılabilir Gelir tahmini için plan ve takvim hazırlanmıştır. Turizm istatistiklerinde metodoloji gözden geçirilerek AB metodolojisi ile daha uyumlu hale getirilmiştir.

Maliye Bakanlığından alınan Genel Devlet ve Alt Sektörlerine ilişkin Gelir ve Gider Kalemleri, ESA 95 tanımlı kodlara dönüştürülmüş ve ESA-95 soru kağıtlarından Tablo 2 (Genel Devletin Ana Bileşenleri) ve Tablo 9 (vergi veya sosyal katkı türüne göre detaylı vergi ve sosyal katkılar ve katkı alan alt sektörler) hazırlanmıştır. EDP mali bildirim tabloları üzerinde çalışılmıştır. NACE Rev.2'ye geçiş çalışmalarına devam edilmiştir.

Ulusal hesapların bir parçası olan ve Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası sorumluluğunda hazırlanmakta olan finansal hesaplar alanında ilerleme kaydedilmiştir. Uluslararası kuruluşlara raporlanmakta olan söz konusu hesaplara sigortacılık sektörü ile genel yönetim finansal hesapları da eklenerek ulusal düzeyde de yayımlanmaya başlanmıştır.

Nüfusa ilişkin olarak Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) 2012 yılı sonuçlarına ilişkin yayın, Mart ayında kullanıcılara sunulmuş olup, 2011 Nüfus ve Konut Araştırmasının ilk sonuçları Ocak 2013'te, il düzeyinde ayrıntılı sonuçları ise Eylül 2013'te yayımlanmıştır. Bununla birlikte, ilk defa Türkiye toplamı için 2075 yılına kadar 3 değişik toplam doğurganlık hızı senaryosunda, 81 il (İstatistik Bölge

Birimleri Sınıflandırması (İBBS)-Düzyey 3) için 2023 yılına kadar kuşak-bileşen yöntemiyle tek yaş düzeyinde nüfus projeksiyonları üretilmiştir. Yine ilk defa 2009-2012 yılları için 81 il (İBBS-Düzyey 3) düzeyinde bebek ölüm hızı, kaba ölüm hızı, toplam doğurganlık hızı, kaba doğum hızı, annenin yaş grubuna ve cinsiyete göre doğum bilgileri yayımlanmıştır. 2013 yılında Yaşam Memnuniyeti Araştırması'nın alan uygulaması il düzeyinde tahmin verecek şekilde gerçekleştirilmiştir. İstatistiklerle Çocuk ve Yaşlı İstatistikleri yayınları çıkarılmış olup, 2008 Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması'nın mikro verisi kullanıma sunulmuştur.

2010-2012 dönemi ölüm nedeni istatistiklerini kapsayan haber bülteni 16 Nisan 2013 tarihinde yayımlanmıştır. Uluslararası tanım ve standartlara uygun olarak, tüm ülke genelinde merkezi bir kayıt sistemi aracılığı ile veri derlenmesi amacıyla, Sağlık Bakanlığı tarafından 2012 yılı Ekim-Aralık döneminde teknik çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Ölüm belgelerinin elektronik ortamda tanzim edilmesini ve verilerin ortak bir havuzda toplanmasını sağlayan Ölüm Bildirim Sistemi (ÖBS) geliştirilmiş ve 1 Ocak 2013 tarihinden itibaren tüm Türkiye'de yürürlüğe girmiştir. ÖBS ile daha kaliteli ve güvenilir istatistiklerin çok daha kısa sürede elde edilmesi amaçlanmaktadır. Bu amaçla, 2013 yılına ilişkin istatistiklerin 1 Nisan 2014 tarihinde yayımlanması planlanmaktadır.

Sosyal koruma istatistikleri kapsamında 2012 yılı verilerinin derlenme çalışmaları tamamlanmak üzeredir. Aynı zamanda 2008-2012 yıllarına ilişkin sosyal koruma istatistiklerini içeren haber bülteni çalışmaları son aşamasına gelmiştir.

Sağlık harcamaları kapsamındaki ulusal ihtiyaçların ve uluslararası beklentilerin karşılanması amacıyla, 2013 yılında idari kayıtlara dayalı tahmin çalışmaları gerçekleştirilmiştir. 2009-2012 dönemini kapsayan veri derleme ve analiz çalışmaları tamamlanmış olup, istatistiki sonuçlar 10 Ekim 2013 tarihinde haber bülteni ile kamuoyuna duyurulmuştur. Gerçekleştirilen kurumsal çalışmalar sonucunda, OECD tarafından önerilen Sağlık Hesapları Sistemindeki temel sağlık harcamaları tablolarından sadece biri, Finansman Kurumu - Hizmet Sunucusu Tablosu, ana hatlarıyla elde edilebilmiştir. İlgili tablodaki değerler, ayrıntılı olarak alt gruplar bazında değil, ana grup bazında sunulabilmiştir.

Merkezi Yönetimin Ar-Ge için tahsis ettiği ödeneklerin ve/veya harcamaların tahmini için kullanılan ve Genel Bütçeden Ar-Ge'ye Tahsis Edilmiş Paylar (Government Budget Appropriations or Outlays on R&D, GBAORD) yöntemine dayalı olarak yapılan hesaplamalar, Türkiye için ilk kez 27 Haziran 2013 tarihinde haber bülteni ile yayımlanmıştır.

Ocak 2013'ten itibaren Avrupa Birliği Uyumlaştırılmış İşyeri ve Tüketici Anketleri Ortak Programı'na tam uyumlu yeni tüketici güven endeksi yayımlanmaya başlamıştır.

Tarım istatistikleri alanında, 2014 Genel Tarım Sayımı hazırlık çalışmaları sürdürülmektedir. Bununla birlikte, Tarımın Ekonomik Hesaplarına ilişkin taslak

envanter güncellenmiş ve Avrupa Birliği İstatistik Ofisine (Eurostat) gönderilmiştir. Tarım istatistikleri konusunda, bitkisel üretim tahminlerine ilişkin takvim Eurostat veri toplama dönemleri ile uyumlu hale getirilmiştir. 11. Tarım ve Kırsal Kalkınma faslının tarım istatistiklerine ilişkin açılış kriterini karşılamak için hazırlanan ve halihazırda güncelleme çalışmaları devam eden taslak strateji belgesinin Komisyon tarafından kabulünün ardından, bahse konu metni temel alan ve İstatistik faslının tarım istatistiklerine ilişkin kapanış kriterini karşılama amacı taşıyan (metodolojik uyum ve veri aktarımını da içeren) strateji belgesi hazırlanacaktır.

Avrupa Birliği'ne uyum çalışmaları kapsamında Hanehalkı İşgücü Anketleri ile birlikte işgücü piyasasının farklı alanlarına ilişkin veri ihtiyacının giderilmesi amacıyla modüler anketler de yapılmaktadır. 2013 yılı ikinci döneminde (Nisan, Mayıs, Haziran) İş Kazaları ve İşe Bağlı Sağlık Problemleri konulu modüler anket, Hanehalkı İşgücü Anketi ile birlikte uygulanmıştır.

2012 yılının dördüncü döneminde (Ekim, Kasım, Aralık) Hanehalkı İşgücü Anketine ilave uygulanan Çocuk İşgücü Anketinin sonuçları, 2 Nisan 2013 tarihinde haber bülteni ile açıklanmıştır.

Ayrıca, yılın 52 haftasının referans dönemi alındığı Sürekli Hanehalkı İşgücü Anketi mevcut serinin revize edilmesi amacıyla, 2013 yılı boyunca mevcut Hanehalkı İşgücü Anketiyle paralel uygulanmış olup, 2014 yılından itibaren sürekli Hanehalkı İşgücü Anketi uygulamasına geçilecektir. Böylece, Hanehalkı İşgücü Anketinde alan uygulama yöntemi olarak da AB mevzuatına tam uyum sağlanmıştır.

2013 yılı Nisan ayında gerçekleştirilen Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması'nın kapsamı ilk defa 06-15 yaş grubu çocukları da içerecek şekilde genişletilmiştir. Bu araştırmada 06-15 yaş grubu genel olmak üzere, farklılıkları daha iyi gözlemleyebilmek için 06-10 ve 11-15 yaş grubu ayırımında bilgisayar, internet ve cep telefonu kullanımı, kullanım sıklığı ve kullanım amaçları yanında medya ile ilişkileri de irdelenmiştir. Sonuçlar 22 Ağustos 2013 tarihinde haber bülteni ile kamuoyuna duyurulmuştur.

Perakende Satış Hacim ve Ciro Endeksleri konusunda Mayıs sonuçlarını içeren ilk haber bülteni 23 Temmuz 2013 tarihinde yayımlanmıştır. Sonuçlar aylık haber bültenleri halinde mevsim ve takvim etkilerinden arındırılmış olarak kamuoyuna sunulmaktadır.

Ticaret ve Hizmet sektörleri için ciro, istihdam, çalışılan saat ve brüt ücret-maaş endeksleri 4 Haziran 2013 tarihinde, 2010 temel yıllı olarak yayımlanmaya başlanmıştır. İnşaat sektörü içinse ciro, üretim, istihdam, çalışılan saat ve brüt ücret-maaş endeksleri 5 Haziran 2013 tarihinde 2010 temel yıllı olarak yayımlanmaya başlanmıştır. Endeksler ilk defa harf düzeyinde mevsim ve takvim etkilerinden arındırılmış olarak yayımlanmıştır.

Tüm bu çalışmaların yanında metaveri sisteminin ve TÜİK veri mimarisinin kurulması çalışmalarına devam edilmiştir. Bu amaçla uluslararası bir model olan Jenerik İstatistik İş Süreçleri Modeli (GSBPM) paralelinde tasarlanan TÜİK İstatistik İş Süreçleri Modeli çerçevesinde, istatistik iş süreçlerinin belirlenmesi ve standartlaştırılması çalışmalarına devam edilmiştir. Bu kapsamda ayrıca, kurumsal veri tabanlarında tutulan değişken ve kod listelerine, soru kağıtlarındaki kod listelerine, üretim veri tabanlarındaki yapısal ve referans metaveri tanımlamalarına ilişkin standartlaştırma çalışmalarına devam edilmiştir.

Öte yandan istatistiksel veri gizliliği çalışma raporu güncellenmiş ve sunuma hazırlanmış, TÜİK'in uygulamakta olduğu anketler/araştırmaların cevaplayıcı yükünün ölçülmesi amacıyla çalışmalar başlatılmıştır. Hem fiili cevaplayıcı yükünü süre olarak ölçecek hem de algılanan cevaplayıcı yükünü ölçebilecek sorular hazırlanarak 2013 yılında uygulanacak olan çalışmalardan 14 tanesine eklenmiştir.

İdari Kapasite Çalışmaları

TÜİK, Eurostat tarafından 2011 yılında yapılan emsal tarama faaliyeti sonucunda belirlenen önerilere uyum amacıyla 2013 yılında önemli çalışmalar gerçekleştirmiştir. Emsal Tarama Faaliyeti Sonuç Raporu, AB müktesebatına ve teknik anlamda Avrupa İstatistik Sistemine uyum açısından son derece önemli bir kaynak oluşturmaktadır. Rapor çerçevesinde önerilen, TÜİK için standartlaştırılmış bir kalite raporu şablonu hazırlanması; iş araştırmalarına ait mikroverilere erişimi düzenleyen şartların ve diğer ilgili usullerin internet sitesinde yayınlanması; TÜİK Uzmanlarının, hanehalkı araştırmalarına ilişkin mikroverilerin sağlanmasındaki uluslararası uygulamalardan haberdar olmasını temin etmek üzere Eurostat ile birlikte hareket edilmesi; yayımlanan veriler arasında hatalı olanların anlaşılması üzerine TÜİK'in nasıl bir usul izlediğini düzenleyen içsel bir dokümanın yayınlanması; İstatistik Programının ve Programın yıllık revizyonlarının hazırlanmasına iştirak eden tüm katılımcılarla fikir alışverişini artıracak bir stratejinin yayınlanması ve uygulanması; kullanıcı gereksinimlerinin İstatistik Programı'nda nasıl öncelikli hale getirildiğini ortaya koyan bir dokümanın yayınlanması; mevcut ve potansiyel kullanıcılarla fikir alışverişinde bulunarak yeni ve daha kullanıcı dostu bir internet sitesinin geliştirilmesi faaliyetleri tamamlanmıştır.

10 Nisan 2013 tarihinde İstatistik Konseyi Yönetmeliği'nde bir değişiklik yapılmış ve Konseyin yapısı genişletilerek Türk İstatistik Sistemi'nin güçlendirilmesi ve tüm paydaşların sisteme dahil edilmesi yolunda önemli bir adım atılmıştır. Söz konusu değişiklik uyarınca, İstatistik Konseyine katılım sağlayan kurumlara, Gelir İdaresi Başkanlığı, Sosyal Güvenlik Kurumu, Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, Türkiye Gazeteciler Cemiyeti, Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği (TÜRMOB) ve Vergi Konseyi eklenmiştir. Ayrıca Yükseköğretim Kurulu tarafından farklı anabilim dallarından seçilen öğretim üyelerinin sayısı birden üçe çıkarılmıştır.

TÜİK, AB Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı (IPA) fonlarından yararlanarak katılım sağladığı Eurostat Çok Yararlanıcılı Programlarının yanı sıra iki bileşene sahip Türk İstatistik Sisteminin Geliştirilmesi Programı Üçüncü Aşamasını (TR2009/0318.01) da uygulamaktadır.

Programın eğitim hibesi bileşeni sayesinde Türkiye İstatistik Sistemi içinde yer alan ve resmi istatistik üretim sürecine katkıda bulunan pek çok kurumdan katılımcılar AB üyesi devletlerin ulusal istatistik ofislerine çalışma ziyareti yapma imkânı bulmuşlardır. Bu çerçevede AB uygulamalarını daha yakından inceleyebilmişlerdir. Eğitim bileşeni altında resmi istatistiklere ilişkin eğitimler, konferanslar, çalıştaylar, seminerler de düzenlenmektedir. Programın bir diğer ayağı olan teknik destek bileşeni ise 2013 yılında faaliyete geçmiştir. Bu çerçevede iş istatistikleri, ulusal hesaplar, çevre istatistikleri, nüfus ve demografi istatistikleri, iş kayıtları ve kurumsal kapasitenin güçlendirilmesi alanlarında çeşitli AB ülkelerinden danışmanların bilgi ve deneyimlerinden yararlanılmaktadır.

AB'nin IPA fonlarından yararlanılarak yürütülecek bir diğer proje olan TÜİK'in Bilgi ve İletişim Altyapısı Hizmetlerinin Güçlendirilmesi Projesi'nin ihale hazırlıkları halen sürdürülmektedir. Bu kapsamda TÜİK'in fiziksel ve ağ altyapısının iyileştirilmesi, bilgi güvenliğinin sağlanması, anketlerin geliştirilmesi ve uygulama desteği alınması, yayın dağıtım portalı ve kullanıcı arayüzlerinin geliştirilmesi ve Afet Kurtarma Merkezi kurulumu öngörülmektedir.

Fasıl 19: Sosyal Politika ve İstihdam

İş Hukuku

Çocuk işçiliği ile mücadele kapsamında özellikle çocukların yoğun olarak çalıştıkları tarım sektöründe önemli faaliyetler yürütülmüş ve özellikle fındık üretiminin yoğun olduğu illerde denetimler sürdürülmüştür. 2005 yılında hazırlanan Çocuk İşçiliğinin Önlenmesi İçin Zamana Bağlı Politika ve Program Çerçevesi'nin uygulanmasına yönelik faaliyetler devam etmiştir. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (ÇSGB) tarafından öncelikle en kötü biçimleri olmak üzere çocuk işçiliğinin ortadan kaldırılmasına yönelik çalışmalar yapmak amacıyla hazırlanan Çocuk İşçiliğinin Önlenmesinde Yerel Kaynakların Etkinleştirilmesi Projesi uygulanmaya başlamıştır. UNICEF'in (The United Nations Children's Fund - Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu) işbirliği ile yapılan ihtiyaç analizi sonucunda pilot iller Ankara, Adana, Gaziantep, Kocaeli, Ordu ve Şanlıurfa olarak belirlenmiştir. Söz konusu pilot illerde, Çocuk İşçiliği İzleme Birimleri oluşturulmuş ve bu birimlerin hizmet içi eğitimi kapsamında, Ağustos ayında UNICEF ortaklığında Çocuk Hakları Bakış Açısı ile Çocuk İşçiliği Temel Eğitim Programı gerçekleştirilmiştir. Ayrıca, ÇSGB ve Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) tarafından yürütülen Ordu İlinde Fındık Tarımında Çocuk İşçiliğinin Önlenmesi konulu proje kapsamında okul öncesi ve okul çağındaki çocuklara yönelik eğitim faaliyetleri yürütülmüştür. Önümüzdeki dönemde AB fonlarıyla Mevsimlik Tarımda Çocuk İşçiliğinin Önlenmesi konulu bir AB projesinin uygulanması için hazırlık çalışmaları sürdürülmektedir.

Ayrıca Çocuk ve Genç İşçilerin Çalıştırılma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik'te değişikliğe gidilmiş (Resmi Gazete: 21 Şubat 2013/28566) ve çocuk ve genç işçilerin çalıştırılabilecekleri işler, çalışma koşulları ve şartlarına dair yeni düzenlemeler yapılmıştır.

Mevsimlik tarım işçilerinin yaşam ve çalışma koşullarının iyileştirilmesine yönelik alt yapı çalışmaları ve bu işçilerin çocuklarına yönelik eğitim faaliyetleri, Mevsimlik Gezici Tarım İşçilerinin Çalışma ve Sosyal Hayatlarının İyileştirilmesi Stratejisi ve Eylem Planı çerçevesinde yürütülmüştür.

Konuya ilişkin bir önceki yönetmelik sadece kadın işçileri kapsamaktayken, Kadın Çalışanların Gece Postalarında Çalıştırılma Koşulları Hakkında Yönetmelik (Resmi Gazete: 24 Temmuz 2013/ 28717) tarımda çalışanlar da dahil olmak üzere tüm kadın çalışanları kapsam altına almıştır. Benzer şekilde, konuya ilişkin bir önceki yönetmelik sadece kadın işçileri kapsamaktayken, Gebe veya Emziren Kadınların Çalıştırılma Şartlarıyla Emzirme Odaları ve Çocuk Bakım Yurtlarına Dair Yönetmelik (Resmi Gazete: 16 Ağustos 2013/ 28737) 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu kapsamındaki kadın çalıştıran tüm işyerlerini kapsamaktadır.

2011 yılında yayımlanan İşyerlerinde Psikolojik Tacizin (Mobbing) Önlenmesi konulu 2011/2 sayılı Başbakanlık Genelgesi gereğince ÇSGB bünyesinde oluşturulan Psikolojik Tacizle Mücadele Kurulu Mayıs ve Kasım aylarında toplanmıştır.

Uluslararası Karayolu Taşımacılığı Yapan Taşıtlarda Çalışan Personelin Çalışmalarına İlişkin Avrupa Anlaşması'nın 4'üncü, 5'inci ve 6'ncı Değişikliklerine Katılmamızın Uygun Bulduğuna Dair Kanun 15 Mart 2013 tarihli ve 28588 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

ILO'nun Denizcilik Çalışma Sözleşmesinin (MLC 2006) ülkemiz tarafından onaylanması için çalışmalara başlanmıştır.

İş Sağlığı ve Güvenliği

6495 sayılı Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un (Resmi Gazete: 2 Ağustos 2013/ 28726) 56'ncı maddesi ile 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu'nun (Resmi Gazete: 30 Haziran 2012/28839) yürürlüğe ilişkin 38'inci maddesinde değişiklik yapılmıştır. 38'inci maddenin a) bendinde yapılan değişikliğe göre, 6331 sayılı Kanun'un 6 ve 7'nci maddeleri, 4857 sayılı İş Kanunu'nun mülga 81'inci maddesi kapsamında çalışanlar hariç kamu kurumları ile 50'den az çalışanı olan ve az tehlikeli sınıfta yer alan işyerleri için 1 Temmuz 2016 tarihinde, 50'den az çalışanı olan tehlikeli ve çok tehlikeli sınıfta yer alan işyerleri için 1 Ocak 2014 tarihinde, diğer işyerleri için yayımı tarihinden itibaren altı ay sonra yürürlüğe girecektir.

6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu'nun uygulanmasına ilişkin olarak, AB Direktiflerine uyum ile acil durum ve risk değerlendirmesi gibi önemli hususlara dair aşağıda yer alan ikincil düzenlemeler 2012-2013 yıllarında yayımlanmıştır.

Yönetmelikler:

- İş Sağlığı ve Güvenliği Risk Değerlendirmesi Yönetmeliği (Resmi Gazete: 29 Aralık 2012 / 28512)
- İş Sağlığı ve Güvenliği Hizmetleri Yönetmeliği (Resmi Gazete: 29 Aralık 2012/ 28512)
- İş Güvenliği Uzmanlarının Görev, Yetki ve Sorumluluk ve Eğitimleri Hakkında Yönetmelik (Resmi Gazete: 29 Aralık 2012/ 28512)
- İş Sağlığı ve Güvenliği Hizmetleri Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılması Hakkında Yönetmelik (Resmi Gazete: 31 Ocak 2013/ 28545)
- İş Sağlığı ve Güvenliği Kurulları Hakkında Yönetmelik (Resmi Gazete: 18 Ocak 2013 / 28532)
- Asbestle Çalışmalarda Sağlık ve Güvenlik Önlemleri Hakkında Yönetmelik (83/477/EEC, 91/382/EEC, 2003/18/EC, 2009/148/EC), (Resmi Gazete: 25 Ocak 2013 / 28539)

- Ulusal İş Sağlığı ve Güvenliği Konseyi Yönetmeliği (Resmi Gazete: 05 Şubat 2013 / 28550)
- Çocuk ve Genç İşçilerin Çalıştırılma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmeliğin Değiştirilmesine Dair Yönetmelik (94/7/EC), (Resmi Gazete: 21 Şubat 2013 / 28566)
- İşyerlerinde İşin Durdurulmasına Dair Yönetmelik (Resmi Gazete: 30 Mart 2013 / 28603)
- Ekranlı Araçlarla Çalışmalarda Sağlık ve Güvenlik Önlemleri Hakkında Yönetmelik (90/270/EEC), (Resmi Gazete: 16 Nisan 2013 / 28620)
- İş Ekipmanlarının Kullanımında Sağlık ve Güvenlik Şartları Yönetmeliği (2009/1042/EC), (Resmi Gazete: 25 Nisan 2013 / 28628)
- Çalışanların Patlayıcı Ortamların Tehlikelerinden Korunması Hakkında Yönetmelik (1999/92/EC), (Resmi Gazete: : 30 Nisan 2013 / 28633)
- Çalışanların İş Sağlığı ve Güvenliği Eğitimlerinin Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik (Resmi Gazete: 15 Mayıs 2013 / 28648)
- Biyolojik Etkenlere Maruziyet Risklerinin Önlenmesi Hakkında Yönetmelik (2000/54/EC), (Resmi Gazete: 15 Haziran 2013 /28678)
- İşyerlerinde Acil Durumlar Hakkında Yönetmelik (Resmi Gazete: 18 Haziran 2013 / 28681)
- Kişisel Koruyucu Donanımların İşyerlerinde Kullanılması Hakkında Yönetmelik (89/656/EEC, 89/686/EEC), (Resmi Gazete: 02 Temmuz 2013 / 28695)
- Tehlikeli ve Çok Tehlikeli Sınıfta Yer Alan İşlerde Çalıştırılacakların Mesleki Eğitimlerine Dair Yönetmelik (Resmi Gazete: 13 Temmuz 2013 / 28706)
- Sağlık Kuralları Bakımından Günde Azami Yedi Buçuk Saat veya Daha Az Çalışılması Gereken İşler Hakkında Yönetmelik (Resmi Gazete: 16 Temmuz 2013 / 28709)
- İşyeri Bina ve Eklentilerinde Alınacak Sağlık ve Güvenlik Önlemlerine İlişkin Yönetmelik (89/654/EEC), (Resmi Gazete: 17 Temmuz 2013 / 28710)
- İşyeri Hekimi ve Diğer Sağlık Personelinin Görev, Yetki, Sorumluluk ve Eğitimleri Hakkında Yönetmelik (Resmi Gazete: 20 Temmuz 2013 / 28713)
- Elle Taşıma İşleri Yönetmeliği (90/269/EEC), (Resmi Gazete: 24 Temmuz 2013 / 28717)
- Kadın İşçilerin Gece Postalarında Çalıştırılma Koşulları Hakkında Yönetmelik (Resmi Gazete: 24 Temmuz 2013 / 28717)

- Çalışanların Gürültü ile İlgili Risklerden Korunmalarına Dair Yönetmelik (2003/10/EEC), (Resmi Gazete: 28 Temmuz 2013 / 28721)
- Kanserojen veya Mutajen Maddelerle Çalışmalarda Sağlık ve Güvenlik Önlemleri Hakkında Yönetmelik (2004/37/EEC), (Resmi Gazete: 06 Ağustos 2013 / 28730)
- Kimyasal Maddelerle Çalışmalarda Sağlık ve Güvenlik Önlemleri Hakkında Yönetmelik (1998/24/EC, 1991/322/EEC, 2000/39/EC, 2006/15/EC, 2009/161/EU), (Resmi Gazete: 12 Ağustos 2013 / 28733)
- Askeri İşyerleriyle Yurt Güvenliği İçin Gerekli Maddeler Üretilen İşyerlerinin Denetimi ve Teftişi İle İlgili Yönetmelik (Resmi Gazete: 16 Ağustos 2013 / 28737)
- Gebe veya Emziren Kadınların Çalıştırılma Şartlarıyla Emzirme Odaları ve Çocuk Bakım Yurtlarına Dair Yönetmelik (92/85/EEC), (Resmi Gazete: 16 Ağustos 2013 / 28737)
- Balıkçı Gemilerinde Yapılan Çalışmalarda Sağlık ve Güvenlik Önlemleri Hakkında Yönetmelik (93/103/EEC), (Resmi Gazete: 20 Ağustos 2013 / 28741)
- İş Hijyeni Ölçüm, Test ve Analizi Yapan Laboratuvarlar Hakkında Yönetmelik (Resmi Gazete: 20 Ağustos 2013 / 28741)
- Çalışanların Titreşim ile İlgili Risklerden Korunmalarına Dair Yönetmelik (2002/44/EC), (Resmi Gazete: 22 Ağustos 2013 / 28741)
- Geçici veya Belirli Süreli İşlerde İş Sağlığı ve Güvenliği Hakkında Yönetmelik (91/383/EEC), (Resmi Gazete: 23 Ağustos 2013 / 28741)
- Sağlık ve Güvenlik İşaretleri Yönetmeliği (92/58/EEC), (Resmi Gazete: 11 Eylül 2013 / 28762)
- Maden İşyerlerinde İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetmeliği¹⁰ (92/104/EEC, 92/91/EEC), (Resmi Gazete: 19 Eylül 2013 / 28770)
- Yapı İşlerinde Sağlık ve Güvenlik Yönetmeliği (Resmi Gazete: 05 Ekim 2013 / 28786)
- İş Güvenliği Uzmanlarının Görev, Yetki ve Sorumluluk ve Eğitimleri Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılması Hakkında Yönetmelik (Resmi Gazete: 11 Ekim.2013 / 28792)
- Tozla Mücadele Yönetmeliği (Resmi Gazete: 05 Kasım 2013 / 28812)

¹⁰ Yeraltı ve Yerüstü Maden İşletmelerinde Sağlık ve Güvenlik Şartları Yönetmeliği Taslağı ile Sondajla Çalışmalarda Alınacak Sağlık ve Güvenlik Şartları Yönetmeliği Taslağı birleştirilerek "Maden İşyerlerinde İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetmeliği Taslağı" olarak yeniden adlandırılmıştır.

- İş Sağlığı ve Güvenliği Hizmetlerinin Desteklenmesi Hakkında Yönetmelik (Resmi Gazete: 24 Aralık 2013 / 28861)

Tebliğler:

- İş Sağlığı ve Güvenliğine İlişkin İşyeri Tehlike Sınıfları Tebliği (26 Aralık 2012/ 28509)
- Asbest Sökümü ile İlgili Eğitim Programlarına İlişkin Tebliğ (29 Haziran 2013/ 28692)
- Kişisel Koruyucu donanımla Teknik Komitesinin Oluşumu ve Görevlerine Dair Tebliğ (15 Ağustos 2013 / 28741)
- İş Sağlığı ve Güvenliği İle İlgili Çalışan Temsilcisinin Nitelikleri ve Seçilme Usul ve Esaslarına İlişkin Tebliğ (29 Ağustos 2013 / 28750)

Bakanlar Kurulu'nun 23 Ağustos 2013 tarihli kararıyla ve 6485 sayılı Kanun'la katılım sağladığımız 187 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliğini Geliştirme Çerçeve Sözleşmesi 8 Ekim 2013 tarihli Resmi Gazete'de Milletlerarası Sözleşme olarak yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı hem yasal mevzuatın hem de güvenlik kültürü bilincinin topluma benimsetilmesi amacıyla tanıtım ve bilgilendirme faaliyetleri gerçekleştirmektedir. Bu çerçevede, 2012-2013 yıllarında 81 ilde tanıtım toplantıları yapılmış olup, yaklaşık 30 bin kişiye ulaşılmıştır.

IPA 2007 programlaması altında 2010-2012 yılları arasında uygulanan Türkiye'de İşyerlerinde İş Sağlığı ve Güvenliği Şartlarının İyileştirilmesi Projesi (İSGİP) (TR 07 02 20) kapsamında oluşturulan İSG yönetim sistemi modellerinin yaygınlaştırılması ve kimya, deri, mobilya, gıda, tekstil sektörlerine uygulanması için ulusal kaynaklarımızla 2013-2015 yılları arasında uygulanacak İş Sağlığı ve Güvenliğinin Geliştirilmesi Projesi'nin ön hazırlıkları tamamlanmıştır.

Haziran 2013-Haziran 2014 tarihleri arasında FERROSH Projesi (Türk Metal Sektöründe İş Güvenliği ve Sağlığı için Etkili ve Güvenilir Kaynakların Sağlanması Projesi) yürütülmekte olup, proje kapsamında; Türkiye'deki metal sektörünün toplumsal ortakları ile kendi bölgelerinde metal sanayiine hizmet vermeye başlamış olan Toplum Sağlığı Merkezlerindeki (TSM) sağlık profesyonelleri arasında önleyici İSG politikaları, risk değerlendirmeleri, iş sağlığı riskleri ve yeni İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu'nun hükümleri hakkındaki bilincin artırılması amaçlanmaktadır.

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı İş Sağlığı ve Güvenliği Genel Müdürlüğü'nün idari kapasitesinin geliştirilmesine ilişkin çalışmalar sürmekte olup, bu çerçevede 2013 yılında Genel Müdürlüğe 62 personel atanmıştır.

İstihdam

TÜİK verilerine göre 2013 yılı Ağustos döneminde istihdam edilenlerin sayısı, geçen yılın aynı dönemine göre 593 bin kişi artarak 25 milyon 960 bin kişiye yükselmiştir. Bu dönemde, tarım sektöründe çalışan sayısı 53 bin kişi azalırken, tarım dışı sektörlerde çalışan sayısı 646 bin kişi artmıştır.

2013 yılı Ağustos döneminde, Türkiye genelinde işgücüne katılma oranı bir önceki yılın aynı dönemine göre 0,9 puanlık artışla % 51,6 olarak gerçekleşmiştir. Kadınların işgücüne katılım oranı ise % 30,1'den % 31,3'e yükselmiştir. İşsizlik oranı % 9,8; genç işsizliği oranı ise % 18,7 olarak gerçekleşmiştir. Kadın istihdamı oranı geçen yılın aynı dönemine göre 0,6 puan artarak %27,4, kadın işsizlik oranı ise % 12,4 olarak gerçekleşmiştir.

Kayıt dışı istihdam ile mücadeleye yönelik çalışmalar devam etmiştir. Kayıt dışı istihdam oranı 2013 yılı Ağustos ayı itibarıyla önceki yılın aynı dönemine göre 2,4 puanlık azalışla % 37,8 olarak gerçekleşmiştir. Kayıt dışı istihdam edilenlerin sayısı önceki yılın aynı dönemine göre 379 bin kişi azalarak 9 milyon 803 bine gerilemiştir. Tarım dışı sektörlerde ise kayıt dışı istihdam oranı 2013 yılı Ağustos ayı itibarıyla önceki yılın aynı dönemine göre 2,4 puanlık azalışla % 22 olarak gerçekleşmiştir.

Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı 4. Bileşeni kapsamındaki İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi Operasyonel Programı, istihdam önceliği altında yürütülecek Etkin Rehberlik ve Denetim Yoluyla Kayıtlı İstihdamın Teşviki Operasyonu (Kayıtlı İstihdamın Teşvik Edilmesi II) hazırlık çalışmaları yürütülmüştür.

İstihdam alanında ana aktörlerden biri olan Türkiye İş Kurumu (İŞKUR) bünyesinde, istihdam hizmetleri, aktif işgücü hizmetleri, iş ve meslek danışmanlığı hizmetleri, işsizlik sigortası hizmetleri yürütülmeye devam edilmiş; işgücü piyasası araştırmaları yapılmış ve kurumsal kapasitenin geliştirilmesine yönelik çalışmalarda bulunulmuştur. Bu çerçevede, 2013 yılında İŞKUR tarafından gerçekleştirilen işe yerleştirme hizmetlerinde son yıllarda gözlenen artış devam etmiş ve 2013 Ocak-Eylül döneminde 378 bin 544'ü erkek, 160 bin 649'u kadın olmak üzere 539 bin 193 kişi işe yerleştirilmiştir. İşe yerleştirilenlerin 27 bin 388'ini engelliler oluşturmaktadır.

Sosyal Yardım Sisteminin İstihdam ile Bağlantısının Kurulması ve Etkinleştirilmesi Eylem Planı kapsamında 2013 yılı Ekim ayına kadar Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarına başvuran ve sistem üzerinden İŞKUR'a yönlendirilen kişilerden yaklaşık 1 milyon 95 bin kişi İŞKUR hedef kitlesine girmiş olup, bunlardan 379 bininin İŞKUR'a kaydı yapılmış, 156 bini iş başvurusuna yönlendirilmiş, 41 bini işe yerleştirilmiş, 91 bini işgücü yetiştirme kurslarına başvurmuş ve başvuranlardan yaklaşık 25 bini kurslara katılmıştır.

Aktif İşgücü Hizmetleri Yönetmeliği (Resmi Gazete: 12 Mart 2013/ 28585), mevcut kaynaklar ile yürütülen faaliyetlerin etkinliğini ve verimliliğini artırmak, işgücü piyasası ihtiyaçlarına cevap verebilecek bir yapıyı oluşturmak üzere hazırlanan ve uygulamaya

konulan önemli bir düzenleme niteliği taşımaktadır. Yönetmelik, İŞKUR tarafından işgücü piyasası ihtiyaçları doğrultusunda gerçekleştirilen mesleki eğitim kurslarının ve eğitim programlarının, Ulusal Meslek Standartları ile uyumlu olması zorunluluğunu getirmiştir. Ayrıca, söz konusu Yönetmelik uyarınca, açılan kursların sonunda MYK Mesleki Yeterlilik Belgesi verilebilen meslekler için yapılan ölçme, değerlendirme ile belgelendirme işlemleri 5544 sayılı Mesleki Yeterlilik Kurumu (MYK) Kanunu çerçevesinde, sınav ve belgelendirme konusunda yetkilendirilmiş kuruluşlar aracılığıyla yaptırılacaktır.

Aktif istihdam politikaları çerçevesinde, 2013 yılı içerisinde Ocak-Eylül döneminde meslek kursları, girişimcilik eğitimleri, işbaşı eğitim programları ve toplum yararına programlar olmak üzere 28 bin 168 program düzenlenmiş ve bunlardan 159 bin 533'ü erkek, 117 bin 496'sı kadın olmak üzere toplam 277 bin 029 kişi yararlandırılmıştır.

Tablo 1: Aktif İstihdam Politikaları

Program Türü	Açılan Kurs / Program Sayısı	Katılan Kursiyer Sayısı		
		Erkek	Kadın	Toplam
Mesleki Eğitim Kursları	5.260	52.449	61.391	113.840
Girişimcilik Eğitim Programları	507	7628	7024	14652
İşbaşı Eğitim Programları	20.543	28.591	25.581	54.172
Toplum Yararına Programlar	2.308	70.865	23.500	94.365
Toplam	28.618	159.533	117.496	277.029

Kaynak: İŞKUR

2013 yılında İŞKUR'da istihdam edilen iş ve meslek danışmanlarının sayısı artırılmış ve 6495 sayılı Kanun (Resmi Gazete: 2 Ağustos 2013/ 28726) ile İş ve Meslek Danışmanlarının MYK Mesleki Yeterlilik Belgesine sahip olma zorunluluğu getirilmiştir.

2013 Eylül ayı sonu itibarıyla 3 bin 904 iş ve meslek danışmanı aracılığıyla sunulan iş ve meslek danışmanlığı hizmeti kapsamında yaklaşık 292 bin işyeri ziyareti ile işverenlere danışmanlık yapılmış, 1 milyon 228 bin iş ve meslek danışmanlığı görüşmesi gerçekleştirilmiş ve eğitim kurumlarına yapılan ziyaretler yoluyla 536 bin öğrenciye mesleğe yönlendirme hizmeti sunulmuştur.

İŞKUR, 2013 birinci dönem İşgücü Piyasası Talep Araştırması (İPTA) kapsamında 15 Mayıs 2013 - 30 Haziran 2013 tarihleri arasında Türkiye genelinde yüz yüze görüşme yöntemiyle Türkiye İşgücü Piyasası Talep Araştırması İşyeri Bilgi Formu uygulamıştır. Türkiye genelinde 81 il düzeyinde gerçekleştirilen bu talep araştırması ile işgücünün yapısına, sektörler bazında çalışanların mesleklere ve cinsiyete göre dağılımlarına, ihtiyaç duyulan işgücü için talep edilen eğitim ve beceri durumlarına, temininde güçlük

çekilen meslekler ve teminde güçlük çekme nedenlerine, 2013 yılı sonunda ve 2014 yılı ortasında iş gücü piyasasında mesleki değişim beklentilerine ilişkin bilgiler derlenmiştir.

İşsizlik ödeneği başvuru sayıları hak eden kişi sayısı yıllar itibarıyla normal bir artış seyrine sahip olmasına rağmen, 2008 yılında başlayan krizden sonra bu artış daha yüksek düzeyde olmuştur. 2008 yılında 380 bin civarında başvurunun 330 bini uygun bulunmuşken, 2009 yılında 590 bin civarında başvurunun yaklaşık 470 bini uygun bulunmuştur. 2012 yılında 320 bin civarında bu ödeneye hak kazanan işsiz bulunmakta olup, bu rakam önceki üç yılın da altında gerçekleşmiştir.

Tablo 2: Yıllar İtibarıyla İşsizlik Ödeneği Verileri

Yıllar	Başvuru	Hak Eden	Ödeme Miktarı (TL)
2007	246.596	221.498	351.906.552,33
2008	381.434	331.332	517.054.113,43
2009	597.654	472.879	1.114.274.972,70
2010	459.417	330.721	807.411.810,10
2011	499.214	321.615	791.051.111,63
2012	609.459	370.382	966.184.883,25
2013*	536.497	317.251	944.187.851,17

Kaynak: İŞKUR

* 30 Eylül 2013 itibarıyla

İŞKUR, 2013 yılında da kurumsal kapasitesini arttırmaya yönelik çalışmalar yürütmüştür. İş arayanların İŞKUR hizmetlerinden daha etkin ve hızlı bir şekilde elektronik ortamda yararlanması amacıyla Kurumsal Dönüşüm Projesi (e-İŞKUR) uygulamaya konulmuştur. E-Devlet'e geçiş için de önemli bir adım niteliğinde olan projeye İŞKUR'un hizmetlerinin otomasyonu sağlanarak tüm vatandaşların kendi iş ve işlemlerini tek başına yapabileceği bir platform oluşturulmuştur. 2013 yılında yapılan alımla birlikte Kurum merkez teşkilatındaki İstihdam Uzmanı sayısı 18'e, İstihdam Uzman Yardımcısı sayısı 75'e çıkarılmıştır.

Ayrıca, İŞKUR veritabanı ve internet sitesinin ulusal istihdam olanaklarını içerecek biçimde ve EURES altyapısı ile uyumlu çalışacak şekilde revizyonu ve ilgili personelin ve tarafların eğitimi ile ilgili çalışmalar devam etmektedir.

Hedefi, işgücü piyasasının tarafları arasında koordinasyonu sağlayarak gençlerin istihdam edilebilirliğinin artırılması olan Sektörel Yatırım Alanlarında Genç İstihdamının Desteklenmesi Operasyonu hazırlık çalışmaları yürütülmüştür.

Özel istihdam bürolarının seçimine, izinlerinin verilmesine, çalışma ve denetimine ilişkin usul ve esasları belirleyen Özel İstihdam Büroları Yönetmeliği 19 Mart 2013 tarihli ve 28592 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. Söz konusu yönetmelik ile özel

istihdam bürolarına nitelikli personel çalıştırma yükümlülüğü getirilmiş ve nitelikli personel, MYK tarafından onaylanan iş ve meslek danışmanı mesleki yeterlilik belgesi ya da işe alım personeli yeterlilik belgesine sahip olan veya insan kaynakları alanında en az yüksek lisans eğitimi almış kişi olarak tanımlanmıştır. 2008 yılı itibarıyla Özel İstihdam Büroları aracılığıyla işe yerleştirilenlerin sayısı 43 bin 852 iken, 2012 yılında 22 bin 400 kişi, 2013 Ocak-Eylül döneminde 9540'ı erkek 5470'i kadın olmak üzere toplam 14 bin 920 kişi işe yerleştirilmiştir.

Kadın Erkek Fırsat Eşitliği

Toplumsal cinsiyet eşitliğinin tesisini bir öncelik olarak kabul eden Türkiye, 2013 yılında da bu yönde gayretli çalışmalar yürütmüş ve önemli ilerlemeler kaydetmiştir. 2014-2018 dönemi kapsayan ÇSGB Stratejik Planında işgücü piyasasında toplumsal cinsiyet eşitliğini gözetilen düzenlemelerin geliştirilmesi öngörülmüştür. 2014-2018 dönemini kapsayan 10. Kalkınma Planında da toplumsal cinsiyet eşitliğine vurgu yapılmıştır.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) 2013 verilerine göre, 15 yaş üzeri kadın nüfusu 2013 yılı Ağustos ayı itibarıyla 28 milyon 253 bin iken, iş gücüne katılan kadınların sayısı 8 milyon 840 bin olarak gerçekleşmiştir. Kadın istihdamı konusunda yürütülen mevcut politika ve projelerin etkisini göstermesiyle birlikte 2013 yılı Ağustos ayı itibarıyla kadınların işgücüne katılım ve istihdam oranlarında 2012 yılı oranlarına kıyasla artış yaşanmıştır. Kadınların işgücüne katılım oranı % 29,5'ten % 31,3'e, istihdam oranı ise % 26,3'ten % 27,4'e yükselmiştir.

Tablo 3: Kadınların İşgücü Piyasasındaki Durumu

Yıl	15+ Nüfus (Bin Kişi)	İşgücü (Bin Kişi)	İstihdam Edilenler (Bin Kişi)	İstihdam Oranı (%)	İşgücüne Katılım Oranı (%)	İşsizlik Oranı (%)	İşgücüne Dâhil Olmayan Nüfus (Bin Kişi)
2011	27.273	7.859	6.973	25,6	28,8	11,3	19.414
2012	27.773	8.192	7.309	26,3	29,5	10,8	19.581
2013 (Ağustos)	28.253	8.840	7.744	27,4	31,3	12,4	19.412

Kaynak: TÜİK

Günümüzde kentleşme ve tarımsal çözülme sonucunda ücretli istihdamdaki kadın oranının arttığı görülmektedir. Ücretli veya yevmiyeli işlerde çalışan kadın oranı 2012 yılının sonu itibarıyla bu oran % 54,3 iken, 2013 yılı Ağustos ayı itibarıyla % 55,07'ye yükselmiştir. 2013 yılı Ağustos ayı itibarıyla işveren, kendi hesabına çalışan ve ücretsiz aile işçisi kadın oranları ise sırasıyla, % 1,09, % 10,49 ve % 33,32 olarak gerçekleşmiştir (Bkz. Tablo 2).

Tablo 4: Kadın İstihdamının İşteki Durumuna Göre Dağılımı (%)

Yıl	Ücretli veya Yevmiyeli	İşveren	Kendi Hesabına	Ücretsiz Aile İşçisi
2011	51,6	1,2	11,7	35,5
2012	54,3	1,3	10,8	33,6
2013 (Ağustos)	55,07	1,09	10,49	33,32

Kaynak: TÜİK

İktisadi faaliyet kollarına göre istihdam oranlarına bakıldığında, 2013 yılı Ağustos ayı itibariyle istihdam edilen kadınların % 45,68'inin hizmet, % 39,96'sının tarım ve % 14,34'ünün ise sanayi sektöründe yer aldığı görülmektedir. Uzun yıllar yoğun biçimde tarım sektöründe ve ücretsiz aile işçisi biçiminde istihdama katılan kadınlar, ekonominin büyümesine de paralel olarak bugün itibariyle hizmet sektöründe istihdam edilmeye başlanmıştır ve hizmet sektörü kadın istihdamının en yüksek olduğu sektör haline gelmiştir.

Kadınların kayıt dışı istihdam edilmesi sorunu devam etmekle birlikte, kayıt dışı çalışan kadın oranı azalan bir seyir izlemektedir. 2002 yılında esas işinden dolayı herhangi bir sosyal güvenlik kuruluşuna kayıtlı olmaksızın çalışan kadınların oranı % 72,5 iken, bu oran 2012 yılında % 54,2'ye, 2013 yılı Ağustos ayı itibariyle ise daha da azalarak % 53,4'e düşmüştür.

Kadın istihdamının artırılması konusunda çalışan kadınlar için çocuk bakım hizmetlerinin sağlanması bir ön koşul haline gelmiştir. Özel ve tüzel kişilerce açılmak istenen özel kreş ve gündüz bakımevleri ile özel çocuk kulüplerinin açılış, işleyiş ve denetim işlemleri Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından gerçekleştirilmektedir. Bakanlıktan açılış izni alarak faaliyet göstermekte olan 1646 özel kreş ve gündüz bakımevinde, ebeveynleri çalışan toplam 55 bin 579 çocuğa hizmet götürülmektedir. Ekonomik yoksunluk içinde olan ailelerin çocuklarının ücretsiz olarak özel kreş ve gündüz bakımevi hizmetlerinden yararlanmaları sağlanmakta olup, bu kapsamda 1792 çocuğa ücretsiz olarak hizmet verilmektedir.

Ayrıca, organize sanayi bölgelerinde çalışan kadınların çocuklarını bırakabilecekleri kreşlerin açılmasının teşvik edilmesi amacıyla Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı ile Borusan Holding A.Ş. arasında 21 Ocak 2013 tarihinde imzalanan işbirliği protokolü ile Annemin İşi Benim Geleceğim Projesi hayata geçirilmiştir. Proje kapsamında 2014 yılı içinde 4 ilde (Malatya, Adıyaman, Afyonkarahisar, Şanlıurfa) olmak üzere, 2016 yılı sonuna kadar toplam 10 ilin Organize Sanayi Bölgeleri'nde kreşlerin kurulması hedeflenmektedir.

2013 yılında çalışma hayatındaki gelişmelerin yanı sıra, ekonomik ve sosyal hayatın her alanında toplumsal cinsiyet eşitliğinin geliştirilmesi amacıyla, kadınların sosyal,

ekonomik ve iş yaşamına katılımlarına ilişkin birçok faaliyet yürütülmüş ve farklı kurum ve kuruluşlar arasında protokoller imzalanmıştır.

Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü tarafından 4-6 Haziran 2013 tarihlerinde Kadın Erkek Eşitliği ve Toplumsal Cinsiyet Eğitim Programı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına bağlı Kadın Konukevlerinde ve Şiddet Önleme ve İzleme Merkezlerinde görev yapan toplam 61 yönetici ile meslek elemanlarının katkı ve katılımlarıyla gerçekleştirilmiştir.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ile Milli Savunma Bakanlığı arasında Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Sağlanması ve Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede Kurumsal Kapasitenin Güçlendirilmesi, İşbirliği ve Eşgüdümün Artırılmasına Dair Protokol 3 Temmuz 2013 tarihinde imzalanmıştır. Protokol ile Türk Silahlı Kuvvetleri bünyesinde vatani görevini ifa eden erbaş ve erlere yönelik olarak toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadına yönelik şiddetle mücadele konularında eğitim programlarının düzenlenmesi, var olan eğitim programlarının zenginleştirilerek güçlendirilmesi ve söz konusu eğitimleri verecek personelin yetiştirilmesi amaçlanmaktadır.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ile Türkiye Vodafone Vakfı işbirliği ile ülkemizin önde gelen tasarımcıları, marka uzmanları, moda editörleri, pazarlama uzmanlarının katılımıyla 8 Mayıs 2013 tarihinde Kadın El Emeği Sergisi ve Değerlendirme Toplantısı düzenlenmiştir. Toplantı sonrasında el emeği üreten kadınların emeklerinin pazara dönük olması ve kadınların bu emeklerinden gelir elde etmelerinin sağlanması amacıyla bir taslak proje hazırlanmıştır.

Ayrıca, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü tarafından İsveç Uluslararası Kalkınma ve İşbirliği Ajansının (SIDA) mali desteğinde, Dünya Bankası işbirliğinde 2012-2016 yıllarını kapsayan Kadınların Ekonomik Fırsatlara Erişiminin Artırılması başlıklı bir proje yürütülmektedir.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Intel ve Türkiye Kadın Girişimciler Derneği (KAGİDER) işbirliğiyle hayata geçirilen Genç Fikirler Güçlü Kadınlar Projesi ile gençlerin teknoloji kullanarak yenilikçi fikirler üretmelerini teşvik etmek, kadınların yaşadıkları sıkıntılar konusunda farkındalık yaratmak ve kadınların bu sıkıntılara çözüm önerileri üretmelerini sağlamak hedeflenmiştir.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı ve Türkiye Ziraat Odaları Birliği arasında 14 Mayıs 2012 tarihinde imzalanan Kadın Çiftçi Eğitimi İşbirliği Protokolü kapsamında 6-8 Kasım 2012 ve 19-21 Mart 2013 tarihlerinde İklim Değişikliği ve Kadın, 19-21 Kasım 2012 ve 11 Mart 2013 tarihlerinde Kooperatifçilik, Kırsal Kalkınma ve Örgütlenme, 12-14 Aralık 2012 ve 26-28 Mart 2013 tarihlerinde ise Girişimcilik ve Liderlik eğitici eğitimleri düzenlenmiştir. Söz konusu programın bir parçası olarak, 185 eğiticie ve pilot illerdeki Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüklerindeki personele yönelik kadın erkek eşitliği ve toplumsal cinsiyet eğitimi verilmiştir. Toplumsal cinsiyete dayalı eşitsizlikle mücadele etmek için Dünya

Ekonomik Forumu (DEF) çatısı altında oluşturulan görev grubunda yer alan Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı himayesinde, iş dünyasının önde gelen isimlerinin dâhil olduğu İş'te Eşitlik Platformu kurulmuş ve çalışmalara başlanmıştır.

2008-2013 dönemini kapsayan Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem Planı'nın periyodik izleme toplantıları, Eğitim, Sağlık, Medya, Çevre, İstihdam, Karar Alma Mekanizmaları başlıkları altında Aralık 2012 ve Haziran 2013 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir.

Kadın İstihdamının Artırılması ve Fırsat Eşitliğinin Sağlanması başlıklı, 2010/14 sayılı Başbakanlık Genelgesi uyarınca kurulan, Kadın İstihdamı Ulusal İzleme ve Koordinasyon Kurulu Kasım ayında toplanmıştır.

Özel sektördeki işyerlerinde toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik farkındalığın ve bilinçlendirmenin artırılması amacıyla 26 Nisan 2013 tarihinde Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ödül Töreni düzenlenmiştir.

2011 yılında toplumsal cinsiyeti yerel yönetişime dahil etmek amacıyla başlatılan Kadın Dostu Kentler-2 Ortak Programı 2013 yılında ikinci yılını tamamlamıştır. Program kapsamında, Ekim 2013 itibariyle program illerinde yerel eşitlik mekanizmaları kurulmuş; Yerel Eşitlik Eylem Planları hazırlanmış; yerel aktör ve STK temsilcilerinin kapasitelerinin artırılmasına yönelik toplumsal cinsiyet, stratejik planlama, cinsiyete dayalı bütçeleme, toplumsal cinsiyet ana akımlaştırma eğitimleri verilmiş; 4 ilde Mahalle Kadın Yönetim Sistemleri kurulmuş ve 2013-2014 yıllarını kapsayan bir hibe programı başlatılmıştır.

Eylül 2012-Eylül 2015 döneminde uygulanacak olan Birleşmiş Milletler Kadınların İnsan Haklarının Geliştirilmesi Ortak Programı kapsamında; toplumsal ihtiyaç analizi ve kapasite değerlendirme çalışmaları yürütülmüş, toplumsal cinsiyete dayalı bütçeleme eğitici eğitimleri gerçekleştirilmiş, Mor Sertifika Programı düzenlenmiş ve Sabancı Vakfı Hibe Programı altında hibe almaya hak kazanan 9 proje 1 Ekim 2013 tarihi itibariyle uygulanmaya başlanmıştır.

2007 yılı programlaması çerçevesinde Kadın İstihdamının Desteklenmesi Operasyonu İŞKUR tarafından uygulanmıştır. Operasyonun, 3 milyon 380 bin avro bütçeli Teknik Destek Bileşeni'nin hedef ve amaçlarına ulaşabilmesi için tespit edilen 5 ilde arz ve talep yönlü işgücü piyasası analizi gerçekleştirilmiştir. Türkiye'de ilk defa Kadın İş Kulüplerinin pilot uygulaması yapılmıştır. Operasyon kapsamında 9 bin 856 kadın meslek edindirme kurslarına katılmış, 9 bin 557 kadın hibe projeleri altında sertifikalarını almış, 780 kadın girişimcilik kurslarına katılmış, 1940 kadın çocuk, hasta, yaşlı ve engelli bakım eğitimleri almıştır.

Sosyal Diyalog

2012 yılında yürürlüğe giren 6356 sayılı Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanunu'na ilişkin ikincil mevzuat çalışmaları sosyal taraflarla yapılan teknik çalışmalar neticesinde hazırlanmıştır. Bu çerçevede, 6356 sayılı Kanun'un ilgi maddelerinin uygulanabilmesi için işkollarına hangi işlerin gireceğini düzenleyen İşkolları Yönetmeliği 19 Aralık 2013 tarihli ve 28502 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Her bir işkoluna giren işlerin neler olduğu düzenleyen Yönetmelik, ekonomik faaliyetlerin sınıflandırılmasına ilişkin uluslararası norm ve standartlar göz önünde bulundurularak hazırlanmıştır. Sendika üyeliğinin kazanılması, sona ermesi ve üyelik aidatının tahsiline ilişkin usul ve esasları düzenleyen Sendika Üyeliğinin Kazanılması ve Sona Ermesi ile Üyelik Aidatının Tahsili Hakkında Yönetmelik 9 Temmuz 2013 tarihli ve 28702 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. Söz konusu Yönetmelik, 7 Kasım 2013 tarihi itibarıyla sendika üyeliğine ilişkin işlemlerin e-devlet üzerinden yapılmasına olanak sağlamıştır. Elektronik ortamda sendika üyeliği bilgilerini alan ÇSGB sendika üyeliğine ilişkin verileri her ay güncellemektedir. Yeni üyelik sistemi sayesinde sendika üyeliğine ilişkin gerçekçi ve güncel verilere ulaşmak mümkün olmuştur.

12 Temmuz 2013 tarihli ve 28705 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan Anayasa Mahkemesinin 2013/ 21 Esas ve 2013/ 57 sayılı Kararı, 4688 sayılı Kamu Görevlileri Sendikaları ve Toplu Sözleşme Kanunu'nda değişikliğe neden olmuştur. 4688 sayılı Kanun'un 15'inci maddesinin (g) bendinde geçen "Milli Savunma Bakanlığı ile Türk Silahlı Kuvvetleri kadrolarında (Jandarma Genel Müdürlüğü ve Sahil Güvenlik Komutanlığı dahil) çalışan sivil memur ve kamu görevlileri" hükmünün iptaline karar verilmiştir. Böylece, söz konusu kurumlarda çalışan sivil memurların sendika kurma ve sendikalara üye olmalarının önünde herhangi bir engel kalmamış, kamu sektöründe sendikal örgütlenmenin kapsamı genişletilmiştir.

2013 yılı Temmuz verilerine göre Türkiye'de işçilerin sendikalaşma oranı % 8,88 olarak gerçekleşmişken, sendikalı memur sayısı 92 bin 360 kişi artmış, memurların sendikalaşma oranı bir yılda % 68,17'den % 68,77'e yükselmiştir.

Çalışma Meclisi 10. Toplantısı 26-27 Eylül 2013 tarihleri arasında Ankara'da gerçekleştirilmiştir. Üniversitelerden, kamu kurum ve kuruluşlarından, sendika ve konfederasyonlardan, meslek örgütlerinden, derneklerden ve ilgili diğer kurumlardan yaklaşık 600 kişinin katılım sağladığı toplantı kapsamında kıdem tazminatı, alt işverenlik ve özel istihdam büroları aracılığı ile geçici iş ilişkisi konularındaki mevcut sorunlar ve çözüm önerileri ele alınmıştır.

Her düzeyde sosyal diyalogun gelişmesine katkıda bulunmak amacıyla IPA kapsamında fonlanacak Çalışma Hayatında Sosyal Diyalogun Geliştirilmesi Projesi hazırlık çalışmaları sürdürülmüştür.

Sosyal İçerme ve Sosyal Koruma

2013 yılında sosyal güvenlik mevzuatında yapılan değişiklikler sonucunda sosyal güvenliğin kapsamı genişletilmiştir. 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nda yapılan değişiklik ile 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun hükümlerine göre "hakkında koruyucu tedbir kararı verilen kişilerden genel sağlık sigortalısı olmayan ve genel sağlık sigortalısının bakmakla yükümlü olduğu kişi kapsamına da girmeyen veya genel sağlık sigortası kapsamında olup sağlık yardımlarından yararlanamayanlar", bu hâllerin devamı süresince gelir tespiti yapılmaksızın genel sağlık sigortalısı sayılmaktadır. Ayrıca, Maluliyet Tespiti İşlemleri Yönetmeliği'ne (Resmi Gazete: 3 Ağustos 2013/28727) göre maluliyetin kapsamı genişletilerek farklı hastalık gruplarını içeren maluliyet tespitinin koşulları somutlaştırılmış ve vücut sağlığı bir bütün olarak düşünülerek çeşitli düzenlemeler yapılmıştır.

Sosyal güvenlik hizmetlerine erişebilirliğin artırılması amacıyla İnsansız Hizmet Noktaları ve Mobil Sosyal Güvenlik Merkezleri oluşturulmuş; 2013 yılı Mayıs ayında Sosyal Güvenlik Kurumu televizyon kanalı SGK TV yayına başlamıştır.

Engelli Bireylere Yönelik Çalışmalar

2013 Ocak-Eylül döneminde 378 bin 544'ü erkek, 160 bin 649'u kadın olmak üzere 539 bin 193 kişi işe yerleştirilmiş olup, işe yerleştirilenlerin 27 bin 388'ini engelliler oluşturmaktadır.

26 Haziran 2013 tarihinde TBMM'ye sevk edilen Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı ile engelli istihdamı açısından büyük önem arz eden korumalı işyerlerine işlerlik kazandırılması, yaygınlaştırılması ve bu suretle engelli istihdamının artırılması amaçları doğrultusunda, 4857 sayılı İş Kanunu'nda, 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu'nda, 4447 sayılı İşsizlik Sigortası Kanunu'nda, 2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanunu ve 5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu'nda özel tedbirleri ve teşvikleri içeren düzenlemeler öngörülmektedir. Ayrıca 4857 sayılı Kanun'un 30'uncu maddesinde öngörülen değişikliklerle, kota fazlası veya yükümlü olmadığı halde engelli çalıştıran işverenlerin teşvik edilmesi amacıyla sigorta primine ait işveren hisselerinin tamamının İşsizlik Sigortası Fonundan karşılanması ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nda öngörülen değişikliklerle, kendisi, eşi veya birinci derece kan hısımlığı bulunan bakmakla yükümlü olduğu aile fertleri engelli olan memurların engellilik durumundan kaynaklanan yer değiştirme taleplerinin karşılanması için ayrıcalıklı düzenlemelerin yapılması amaçlanmaktadır.

Normal işgücü piyasasına kazandırılmaları güç olan engelliler için çalışma ortamının özel olarak düzenlendiği korumalı işyerlerine ilişkin Korumalı İşyerleri Hakkında Yönetmelik (Resmi Gazete: 30 Mayıs 2006/26183) yürürlükten kaldırılarak yeni

düzenleme ve tedbirleri içeren Korumalı İşyerleri Hakkında Yönetmelik 26 Kasım 2013 tarihinde 28833 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Engellilerin Devlet Memurluğuna Alınma Şartları ile Yapılacak Merkezi Sınav ve Kura Usulü Yönetmeliği uyarınca, 14 Mart 2013 tarihinde ikinci defa olmak üzere kamu kurumlarındaki boş pozisyonlara 5 bin 926 engelli vatandaş yerleştirilmiştir. Bu vesileyle, kamu kurumlarındaki boş kadrolara yerleştirilen toplam engelli birey sayısı iki yılda yaklaşık olarak 33 bine ulaşmıştır.

2013 yılında engellilerin hakları için bazı yasal düzenlemeler yapılmıştır. 16 Ağustos 2013 tarihli ve 28737 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Bakıma Muhtaç Engellilere Yönelik Özel Bakım Merkezleri Yönetmeliği ile 30 Temmuz 2006 tarihli ve 26244 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Bakıma Muhtaç Özürlülere Yönelik Özel Bakım Merkezleri Yönetmeliği (Resmi Gazete: 16 Ağustos 2006/ 26244) yürürlükten kaldırılmıştır. Yeni yönetmelikte, özel bakım merkezlerinin özellikle başvuru ve açılış izin süreci, çalışan personel yapısı, merkezlerin fiziksel yapıları, denetim ve müeyyideler konusunda köklü düzenlemeler yapılmıştır.

2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu’na 12 Temmuz 2013 tarihli ve 6495 sayılı Kanun ile eklenen 35/A ve 35/B maddeleri ile bakıma muhtaç engelli bireyler için açılan özel bakım merkezlerinin açılışına, çalışma şartlarına, yönetimine, hizmetin etkin sunumuna ilişkin düzenlemeler yapılmıştır.

62664-2013/11 sayılı İlk Kabul ve Acil Müdahale Genelgesi (Resmi Gazete: 17 Haziran 2013/ 28680) ile bakıma muhtaç engelli bireylerin bakım merkezlerine yerleştirilmeden önce bakım ihtiyaçlarının ve uygun hizmet modelinin belirlenmesi amacıyla belli bir süre bakılacakları ilk kabul ve müdahale birimlerinin açılış ve işleyiş esasları düzenlenmiştir. 44615-2013/8 sayılı Evde Bakım Hizmetlerinden Yararlanan Engellilere Diğer Hizmetlerin Sağlanması Genelgesi (Resmi Gazete: 2 Mayıs 2013/ 28635) ile de evde bakım hizmeti alan engelli bireylerin, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı bünyesinde gündüzlü hizmet veren aile danışma ve rehabilitasyon merkezlerinin bakım ve rehabilitasyon hizmetlerinden de haftada 16 saati geçmemek üzere faydalanması düzenlenmiştir.

2013 yılı Nisan ayı itibarıyla 79 yatılı bakım ve rehabilitasyon merkezi ve 7 gündüzlü bakım merkezi olmak üzere 86 kuruluşta 5 bin 217 kişiye bakım hizmeti sunulurken, Kasım 2013 itibarıyla hizmet verilen engelli sayısı 5 bin 826’ya ulaşmıştır. Nisan 2013’de aktif 19, açılmak üzere 15 olan Umut Evi sayısı, Kasım 2013 itibarıyla 36’sı aktif, 14’ü açılma aşamasında olmak üzere 50’ye ulaşmıştır. Temmuz 2012 verilerine göre 387 bin 97 engelli birey evde bakım hizmetinden yararlanmaktayken, bu sayı artarak Nisan 2013 itibarıyla 411 bin 516’ya, Kasım 2013 itibarıyla 424 bin 347’ye ulaşmıştır. Evde bakım hizmetlerinin sunumu için Nisan ve Kasım aylarında, 287 milyon 900 bin 711 ve 309 milyon 892 bin 132 TL ödenmiştir. Kasım 2013 itibarıyla 147 özel bakım merkezinde 10 bin 296 bakıma muhtaç engelli bireye bakım hizmeti verilmiş ve bu hizmet için 16 milyon 240 bin 960 TL bakım ücreti ödenmiştir. Mevcut

durumda, yatılı bakım veya rehabilitasyon merkezlerinden hizmet bekleyen hiçbir engelli vatandaşımız bulunmamaktadır. Devlet ve özel bakım merkezlerinin kapasitesi daha fazla yararlanıcının hizmet alması için uygun durumdadır.

Erişilebilirlik Düzenlemelerini İzleme ve Denetleme Yönetmeliği 20 Temmuz 2013 tarihli 28713 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Yönetmelik, erişilebilirliğe ilişkin değerlendirme ve izleme faaliyetlerini yürütecek komisyonların teşkilat yapısı, usulleri ve ilkeleriyle birlikte izleme ve denetlemenin kapsamını tanımlamaktadır.

Aile ve Sosyal Politikalar il müdürleri ile il müdür yardımcılarında Erişilebilirlik ve Erişilebilirlik İzleme ve Denetleme Yönetmeliği hakkında eğitim verilmiştir. Temmuz-Eylül 2013 döneminde Erişilebilirlik İzleme Komisyonlarının kurulmasına yönelik çalışmalar yapılmıştır.

Ağustos 2013’te Türkiye Ulusal Erişilebilirlik Envanterinin Oluşturulması ve Erişilebilirliğin İzlenmesi Araştırma Projesi’ne başlanmış olup, bu kapsamda Erişilebilirlik İzleme ve Denetleme Yönetmeliği’nin (Resmi Gazete: 20 Temmuz 2013/28713) ekinde yer alan Erişilebilirlik İzleme ve Denetleme Formlarının online olarak veri girişine hazırlık çalışmaları yapılmıştır.

Türk Standartları Enstitüsü (TSE) ile Erişilebilirlik İzleme ve Denetleme Yönetmeliği kapsamında TSE’nin raporlama ve belgelendirme uygulamaları konusunda protokol çalışmaları yapılmıştır.

Bakıma Muhtaç Engelli Bireylere Yönelik Özel Bakım Merkezleri Yönetmeliği Kapsamında Özel Bakım Merkezlerinde Engelli Bireyler İçin Erişilebilirlik Uygulama Kılavuzu taslağı hazırlanmıştır.

Pilot alan olarak seçilen illerde ve ilçelerinde; proje koordinatörü olarak seçilen valiliklere, il özel idarelerine, belediyelere ve çevre birimlere mali kaynak aktarımı yoluyla erişilebilirliğin hayata geçirilmesi ve yapıları çevrenin engelsiz hale getirilmesine yönelik hazırlanan 2013 Yılı Ulaşılabilirlik Destek Projesi’nin (UDEP) tanıtımı yapılmış, teklif çağrısı kapsamında Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğüne gelen proje başvuruları incelenerek puanlama seçim değerlendirmeleri tamamlanmıştır.

Yaşlı Bireylere Yönelik Çalışmalar

Türkiye’de Yaşlıların Durumu ve Yaşlanma Ulusal Eylem Planı hazırlanmış ve Plan Yüksek Planlama Kurulunun 1 Mart 2007 tarihli kararı ile kabul edilmiştir. 2013 yılı Mayıs ayı itibari ile 2013-2015 yıllarında uygulanmak üzere Ulusal Yaşlanma Uygulama Programı kapsamında aktif yaşlanmaya yönelik de bir dizi eylemler oluşturulmuştur.

Yaşlı vatandaşlarımız gündüzlü bakım veya yatılı bakım olmak üzere iki farklı hizmetten faydalanabilmektedir. Yatılı bakım hizmetleri huzurevlerinde, yaşlı bakım ve

rehabilitasyon merkezlerinde, yaşlı yaşam evlerinde, özel huzurevleri, bakım ve rehabilitasyon merkezlerinde ve diğer kamu kurum ve kuruluşlarına bağlı huzurevlerinde verilmektedir.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na bağlı 11 bin 896 kapasiteli 110 Huzurevi ve Yaşlı Bakım Rehabilitasyon Merkezinde, 4 bin 928 kadın, 6 bin 280 erkek olmak üzere toplam 11 bin 208 yaşlımıza yatılı bakım hizmeti verilmektedir. Yaşlı Yaşam Evi ise ilk olarak, 2012 yılı Ekim ayında Ankara'da açılmış olup, halen mevcut 30 Yaşlı Yaşam Evi'nden 16'sında fiili hizmet verilmektedir. Diğer Bakanlıklar, belediyeler, dernekler, vakıflar, azınlıklar ile gerçek ve tüzel kişilerin işletmekte olduğu huzurevi sayısı ise 199 olup, kapasitesi 14 bin 882'dir. Türkiye'de faaliyette bulunan resmi ve özel huzurevi sayısı 309, toplam yatak kapasitesi 24 bin 778'dir.

Gündüzlü bakım hizmetleri devlete bağlı 5 Yaşlı Bakım Merkezinde (Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğüne bağlı) verilmekte olup, bu merkezlerin yerleri Ankara, İzmir, Eskişehir, Çanakkale ve Kırıkkale'dir. 1162 yaşlımız (624 kadın and 538 erkek) bu merkezlerde gündüz bakım hizmetlerinden yararlanmaktadır.

Çocuklara Yönelik Çalışmalar

Çocuk Koruma Kanunu'na Göre Verilen Koruyucu ve Destekleyici Tedbirlerin Yerine Getirilmesi Amacıyla Kurulan Merkezi, İl ve İlçe Koordinasyonların Çalışma, Usul ve Esasları Yönergesi 16 Temmuz 2013 tarihli ve 815 sayılı Bakan Oluru ile yürürlüğe girmiştir. Çocuk Koruma Kanunu kapsamında, çocuğa yönelik hizmetleri etkin biçimde planlamak ve sunmak amacıyla ilgili tüm kurum ve kuruluşlar arasındaki işbirliğini güçlendirerek koordinasyon içinde çalışmalarını mümkün kılmak merkezi il ve ilçe düzeyinde koordinasyon sistemi geliştirilmiştir. 12 Şubat ve 15 Mart 2013 tarihleri arasında tüm sektörlerin katılımı ile gerçekleştirilen çalıştaylarda Çocuk Koruma Hizmetlerinde Koordinasyon Strateji Belgesi revize edilmiş ve bu belgede yer alan hedeflerin hayata geçirilebilmesi için uygulama planları hazırlanmıştır.

Sosyal Hizmet Merkezleri Yönetmeliği (Resmi Gazete: 9 Şubat 2013/28554) ile sosyal hizmetlere kolay erişim temeli altında koruyucu ve önleyici hizmetlerin bütünlüğünü sağlamak, ihtiyacı olan tüm gruplara sosyal hizmet müdahaleleri sunmak ve bu müdahalelerin takibini yapmak amaçlanmış olup; bu bağlamda, sokakta yaşayan/çalışan ve risk altında bulunan çocuklar için gündüzlü bakım hizmetleri Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na bağlı Sosyal Hizmet Merkezleri tarafından sağlanacaktır. Bu çocuklara sağlanan yatılı bakıma ilişkin olarak ise, sokakta yaşayan/çalışan ve risk altında bulunan çocuklar için yatılı bakımın gerekliliğini öngören Çocuk ve Gençlik Merkezleri Taslak Yönergesi hazırlanmıştır. Korunmaya muhtaç çocukların korunmalarını gerektiren süre içerisinde aile ortamında yetiştirilmesine yönelik koruyucu aile hizmetlerinin uygulama esasları ve Bakanlık ile koruyucu ailenin yetki ve sorumluluklarını belirlemeyi amaçlayan Koruyucu Aile Yönetmeliği, 14 Aralık 2013 tarihli ve 28497 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

Ağustos-Aralık 2013 dönemi arasında, 327 çocuk koruyucu aile hizmetlerinden yararlanmıştı. An itibarıyla 3 bin 141 çocuk koruyucu aile yanında aynı hizmetlerden faydalanmaktadır. Koruma kararı olan 305 çocuk ailelerinin yanına döndürülmüştür. 4 bin 536 çocuk ailelerinden ayrılmadan bu hizmetten yararlandırılmıştır. Bunun yanı sıra, 1 Ocak -31 Ekim 2013 tarihleri arasında 538 çocuk evlat edinilmiş ve evlat edinilen çocuk sayısı toplamda 12 bin 595'e ulaşmıştır.

Tablo 5: Koruyucu Aile Hizmetleri

KORUYUCU AİLE HİZMETLERİ		
Yıllar	Koruyucu ailelerin sayısı	Koruyucu ailelere yerleştirilen çocukların sayısı
2003	521	536
2004	589	604
2005	648	663
2006	798	813
2007	958	973
2008	1025	1103
2009	1032	1155
2010	1085	1227
2011	1190	1282
2012	1350	1492
2013 (Ekim)	2599	3141

Kaynak: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı

Aile odaklı hizmet modellerinden yararlandırılmayan çocuklarımıza yönelik, toplu bakım hizmeti sunan çocuk yuvası ve yetiştirme yurdu hizmetleri sonlandırılmakta, bu kapsamda ev tipi hizmet modeli olan sevgi evleri ve çocuk evleri açılmaktadır. Ağustos - Kasım 2013 döneminde de 9 tane sevgi evi sitesi ve 72 tane çocuk evi açılmıştır. 2013 yılı başından Kasım ayına kadar geçen süreçte 30 kuruluşun hizmet dönüşümü sağlanmıştır. Mevcut durumda 884 çocuk evi ile 61 sevgi evi sitesinde 449 villa tipi ev sayısına ulaşılmıştır.

Korunma ve bakım altında bulunan çocuklara yönelik olarak hizmet veren kuruluşlarda verilen hizmetin etkinliğini arttırmak amacıyla bakım standartları geliştirilmiş ve uygulamaya konulmuştur. Ayrıca, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün koordinasyonu, İç Denetim Biriminin danışmanlığı ve UNICEF'in teknik desteğiyle 2013 yılı boyunca, çocuk bakım kuruluşlarında Öz Değerlendirme Sistemi'nin hayata geçirilmesi ve Uygulama Rehberinin hazırlanması için Çocuk Bakım Hizmetlerinde İç Kontrolün Güçlendirilmesi ve Öz Değerlendirme Sisteminin Oluşturulması Projesi yürütülmüştür. Bu bağlamda, Minimum Standartlar İzleme ve Değerlendirme Programı hazırlanmış ve yazılım programının

uygulanmasında yapılacak iş ve işlemlere yönelik hazırlanan Yönerge 20 Haziran 2013 tarihli ve 326 sayılı Bakanlık Oluru ile yürürlüğe girmiştir. Yeni sistem 3 Haziran 2013 tarihinde kullanıma açılmıştır.

Kalkınma Bakanlığı tarafından 2013 yılı Yatırım Programına alınan ve Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ve TUBİTAK işbirliğiyle yürütülen Çocuk Erken Tanı ve Uyarı Sistemine İlişkin Araştırma Projesi ile Türkiye’de yaşayan çocukların korunmaya muhtaç hale gelmeden tespit edilebilmesi ve ilgili koruyucu ve önleyici tedbirlerin alınabilmesine olanak sağlayacak bir altyapının oluşturulması hedeflenmekte, bu hedefe yönelik araştırma faaliyetleri gerçekleştirilmektedir. Söz konusu proje ile çocuğa yönelik erken tanı ve uyarı sisteminin modellenmesi hedeflenmekte olup, sistemin 2014 yılının ilk yarısında uygulamaya konulması planlanmaktadır.

Yoksullukla Mücadele ve Sosyal Yardımlar

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2013 yılı içinde Ulusal Yoksullukla Mücadele Stratejisi çalışmalarını başlatmıştır. Kalkınma Bakanlığı ile işbirliği içinde hazırlanan taslakta yoksullukla mücadelenin 6 eksen ve 14 alt eksen çerçevesinde yürütülmesi planlanmaktadır. Hazırlanan Stratejinin 2014 yılından itibaren uygulamaya geçirilmesi hedeflenmektedir.

Muhtaç Asker Ailelerine Yardım Programı zorunlu askerlik görevini yerine getirmekte olan erlerin eşleri ve ebeveynleri için düzenli yardım sunmak üzere başlatılmıştır. Başvurular Nisan 2013’de alınmaya başlanmış olup, iki aylık 500 TL (aylık 250 TL) yararlanıcıların hesaplarına aktarılmaktadır. Er evliyse eşi, bekarsa erin anne ve babası bu yardımdan yararlanmaktadır. 2012 yılının sonlarında yapılan yeni bir düzenlemeyle, sosyal yardım sistemi için bir ön koşul olan yoksulluk sınırı şehit erlerin aileleri için muaf tutulmuş ve maaşlarında net asgari ücret tutarında artış gerçekleştirilmiştir.

Ayrıca en yoksul kesime yönelik Asgari Gelir Desteği çalışmaları ile gelir eşitsizliğinde iyileşmeyi sağlayacak bir sosyal transfer modeli hayata geçirilecektir.

Sosyal yardım-istihdam ilişkisinin güçlendirilmesi kapsamında, 1 milyon 67 bin 912 vatandaş İŞKUR’a yönlendirilmiştir. Bunlardan 32 bini istihdam edilmiş olup, 57 bini çeşitli kurslara yönlendirilmiştir. 40 bin kişi ise işsizlik sigortasından yararlanmaya başlamıştır. 2013 yılında Denizli’de hayata geçirilen pilot uygulama kapsamında, ulaşım, sağlık raporu, vesikalık resim gibi iş görüşmesi sırasında gerekli olan unsurların masrafları karşılanmış olup, istihdam edilen kişilere asgari ücretin üçte biri oranında (326 TL) bir yardım sunulmuştur.

Sosyal Yardım Kartı Projesi, PTT işbirliğinde 2013 Haziran’da Şartlı Eğitim ve Sağlık Yardımı, Eşi Vefat Etmiş Kadınlara Yönelik Düzenli Yardım Programı, Yaşlı ve Engelli Yardımları, Muhtaç Asker Ailelerine Yardım Programı yararlanıcıları için uygulamaya konulmuştur. Sosyal Yardım Kartı toplamda 2 milyon kişiye dağıtılacak olup, 780 bin kişinin kart dağıtımı gerçekleştirilmiştir. Bunun yanı sıra, Sosyal Yardım Mesaj Servisi Projesi yine aynı yararlanıcılar için uygulamaya konulmuştur. Projeye, yardım miktarı

ve nakit yardım parasının çekilebileceği şubelere ilişkin bilgiler vatandaşların cep telefonlarına mesaj yoluyla bildirilmektedir.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ve Acıbadem Sağlık Grubu işbirliğinde gerçekleştirilen tüp bebek projesi yoksul, tıbbi muhtaçlık belgesi olan ve masraflarını karşılayamayan ailelerin tüp bebek testi masraflarını karşılamayı hedeflemektedir. SYDV'ler 2012 Eylül'den beri başvuruları almaya başlamış olup, 2013'de yaklaşık 2 bin 500 ailenin tüp bebek tedavisine başlanmıştır.

1976'dan beri uygulan engelli ve yaşlılara yönelik yardım programının kapsamı 2013 yılı için muhtaçlık sınırı yükseltilerek genişletilmiş ve aylık bağlama süreci 1-1,5 aydan 1 haftaya indirilmiştir.

Daha köklü bir sistem kurmak adına, Bütünleşik Sosyal Hizmetler Projesi Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü tarafından TÜBİTAK ile işbirliğinde yürütülmektedir. CCT Modülü dışında tüm modüller Haziran 2011'den bu yana hizmet vermektedir. 6,7 milyon hanenin ve 23,6 milyon vatandaşın gelir, mülk, sosyal güvenlik ve sosyal inceleme bilgileri Bütünleşik Sosyal Yardım Bilgi Sitemine kaydedilmiştir. Sosyal Yardım Portalı da oluşturularak, yerel yönetimler ve STK'lar da sisteme entegre edilecektir.

Sosyal yardım yararlanıcılarını belirlemek adına başlatılan Puanlama Formülü Projesi TÜBİTAK işbirliğinde hayata geçirilmiş ve sonuçlandırılmıştır. An itibariyle, formüller geliştirilmiş ve izleme dönemi başlatılmıştır. Son şeklini izleme döneminden sonra alacak olan formüller uygulamaya konulacaktır.

SYDV'lerin kurumsal kapasitelerini güçlendirme etkinlikleri yürütülmüştür. En yakın noktada hizmet sağlayan ve yoksulluğu azaltmada merkezi kurum halini almış SYDV'lerin personel sayısı iş yükleriyle doğru orantıda 4 bin 800'den 8 bin 700'e yükseltilmiştir. Bu kapsamda, 4 yıllık üniversite mezunları arasından KPSS puanına göre 3 bin 800 kişi istihdam edilmiştir. Vakıf personellerinin hak ve çalışma koşullarına ilişkin olarak standardizasyon çalışmaları gerçekleştirilmiş olup, yöntem ve ilkeler uygulamaya konulmuştur.

Aile ve bireylerin bireysel başvırlarına gerek kalmadan sosyal yardım sisteminde arz odaklı bir yaklaşım sağlamak amacıyla oluşturulan ve farklı kuruluşlar tarafından sağlanan sosyal yardım ve hizmetlerin dağıtımındaki düzensizlikleri organize etmeyi amaçlayan ASDEP'in (Aile Sosyal Destek Programı) gerçekleştirilmesi için yürütülen çalışmalar devam etmektedir.

Sosyal Hizmet Merkezlerinin (SHM) kurulmasıyla sosyal yardım kavramının farklı bir yaklaşım ve boyut kazanacağı öngörülmektedir. Bu merkezler, daha kapsamlı bir etkinlik çerçevesi sunmak adına Aile Danışmanlık Merkezlerini, Toplum Merkezlerini, Çocuk ve Gençlik Merkezlerini ve Yaşlı Danışmanlık Merkezlerini tek bir çatı altında toplamayı hedeflemektedir. Buna ilişkin mevzuat çalışmaları devam etmektedir.

Diğer Çalışmalar

Terör saldırılarının bireyler üzerindeki etkilerini azaltmak amacıyla, şehit yakınlarına ve saldırılarda hayatını kaybeden vatandaşların yakınlarına veya saldırılarda engelli kalan vatandaşlarımıza bazı istihdam hakları tanınmıştır. İlgili Kanun kapsamı, şartsız mali destek, istihdam fırsatları, vergiden muafiyet ve ücretsiz seyahat desteğini de ihtiva etmektedir.

Önümüzdeki dönemde Katılım Öncesi Mali Yardım 4. Bileşeni altında, Romanların Yoğun Olarak Yaşadığı Alanlarda Sosyal İçermenin Desteklenmesi Operasyonu uygulanacaktır. Operasyon ile işgücü piyasasında ayrımcılığın her türüyle mücadele edilmesi bakış açısı ile Romanlar için istihdam piyasası olanaklarının arttırılması ve böylece sosyal dışlanma ile mücadele edilmesi amaçlanmaktadır. Romanlara Yönelik Sosyal Politika Strateji Belgesi ve Eylem Planı hazırlık çalışmaları sürdürülmektedir.

Fasıl 20: İşletme ve Sanayi Politikası

İşletme ve Sanayi Politikası İlkeleri çerçevesinde, fasılın kapanış kriterini teşkil eden Türkiye Sanayi Strateji Belgesi ve Eylem Planı'nın (2011-2014) uygulanması, izlenmesi ve değerlendirilmesi faaliyetleri sürdürülmüştür. Sanayi Stratejisine İlişkin Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığının İdari Kapasitesinin Güçlendirilmesi Projesi (TR 2009/ 0320.01), Ocak 2013 dönemi itibarıyla uygulama aşamasına geçmiştir. Ayrıca, 2015 yılında uygulanacak yeni Sanayi Strateji Belgesinin hazırlık çalışmaları başlatılmıştır.

KOBİ Stratejisi ve Eylem Planının uygulamasının bir sene uzatılması kararlaştırılmıştır. Eylemlerin 14 tanesi tamamlanmıştır. Kalan eylemlerin 63 tanesi devam etmektedir.

İşletme ve Sanayi Politikası Araçları kapsamında melek yatırımcılık yönetmeliği olarak da bilinen Bireysel Katılım Sermayesi Hakkında Yönetmelik 15 Şubat 2013 tarihli ve 28560 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Yönetmelik ile yüksek risk içermesi nedeniyle finansmana erişimde sıkıntı yaşayan başlangıç veya büyüme aşamasındaki girişimler için finansal bir araç olan bireysel katılım sermayesinin, yatırımcılara yönelik vergi muafiyeti gibi kolaylıklarla desteklenmesi hedeflenmektedir. Şubat-Ekim döneminde 100 adet bireysel katılım sermayesi lisansı verilmiş olup, sistemde toplam 159 yatırımcı yer almaktadır.

Teknoloji Geliştirme Bölgelerinin (TGB) sayısı 2012 yılında 43 iken 2013 yılında 52'ye çıkmış olup, bunlardan 37 tanesi hâlihazırda işler durumdadır. TGB'lerin performansının ölçülmesine yönelik olarak Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından bir endeks geliştirilmiş ve TGB'lerin performansına göre bir sıralama yapılmıştır. Bu endeks çerçevesinde TGB'ler aşağıda sıralanan 6 boyutla ele alınmıştır:

- Devlet destekleri ve yönetici şirket harcamaları
- Ar-ge yetkinliği
- İhracat ve firma kompozisyonu
- Fikri mülkiyet hakları
- Kuluçka ve TTO hizmetleri
- İşbirliği ve etkileşim

Türkiye'de ilk defa Türkiye Bilimsel ve Teknoloji Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) tarafından 2012 yılında hazırlanan Girişimci ve Yenilikçi Üniversite Endeksi, üniversiteleri girişimcilik ve yenilikçilik performanslarına göre sıralayarak üniversiteler arası girişimcilik ve yenilikçilik odaklı rekabetin artmasına ve bu yolla girişimcilik ekosisteminin oluşmasına katkı sağlamaktadır. Endeksin 2013 yılı sonuçları Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanı Sayın Nihat Ergün tarafından 8 Temmuz 2013 tarihinde açıklanmıştır. Endeks, 5 boyut altında 23 göstergeden oluşmaktadır. Göstergelere ilişkin

verilerin toplanmasında TÜBİTAK; üniversite, teknopark ve kamu kuruluşlarından oluşan 209 kurum ile işbirliği içinde çalışmıştır. Endeksin 5 boyutu aşağıda listelenmiştir:

- Bilimsel ve teknolojik araştırma yetkinliği
- Fikri mülkiyet havuzu
- İşbirliği ve etkileşim
- Girişimcilik ve yenilikçilik kültürü
- Ekonomik katkı ve ticarileşme

Türkiye İstatistik Kurumu 2012 Yenilik Araştırmasına göre 2010-2012 yıllarını kapsayan üç yıllık dönemde, orta büyüklükteki işletmelerin % 56,1'i ve büyük işletmelerin ise % 66,3'ü yenilik faaliyetinde bulunmuştur. 10 kişiden fazla çalışana sahip işletmelerin ortalama % 48,5'i yenilik faaliyetinde bulunmuştur. 2008-2010 dönemiyle kıyaslandığında yenilik yapan işletmelerin sayısında % 3'lük, teknolojik yenilik yapan işletmelerin sayısında ise % 7'lik bir düşüş olduğu gözlenmektedir.

Girişimcilik teşviki ile üniversite ve sanayi işbirliğini artırmaya yönelik TÜBİTAK destekleri sürdürülmüştür. Bu çerçevede 7 destek programı kapsamında yaklaşık 3 bin 100 destek sağlanmıştır. Bunların da % 61'i KOBİ'lere verilmiştir.

KOSGEB, KOBİ Finansman Desteklerinin verilmeye başlandığı 2003 yılından, 2013 yılı Kasım ayına kadar geçen sürede 211 bin 965 işletmeye ulaşmış ve 32 bin 623 adet istihdam sağlamıştır. KOSGEB, proje bazlı bir yaklaşım çerçevesinde, Türk KOBİ'lerini yedi farklı program altında desteklemeye devam etmiştir. Bu kapsamda 2013 yılı içinde Kasım ayı itibarıyla 24 bin 681 işletmeye 223 milyon TL'nin üzerinde destek sağlanmıştır. Ayrıca yurt çapında bulunan KOSGEB Hizmet Merkezleri kanalıyla 1415 adet Uygulamalı Girişimcilik Eğitimi düzenlenmiş olup, yaklaşık 45 bin katılımcı bu eğitimlerden faydalanmıştır.

KOSGEB'in ulusal iletişim noktası olduğu, Avrupa İşletmeleri Teşvik Ödülü kapsamında, Bursa Gürsu Belediyesi'nin Sınırsız Temiz Enerji Üreten Gürsu Belediyesi Projesi, Çevreci Pazarları ve Kaynak Verimliliğini Destekleme kategorisinde birinciliğe layık görülmüştür. Gürsu Belediyesi elektrik ihtiyacının 5 ay boyunca % 40'ını, 7 ay boyunca da % 100'ünü güneş enerjisinden karşılamaktadır.

Avrupa KOBİ Haftası kapsamında 2010 yılından beri Avrupa'daki katılımcı ülkeler arasında etkinlik sayısı açısından açık ara ilk sırada olan ülkemiz, 2013 yılında da ilk sıradaki yerini korumuştur. Bu yıl gerçekleştirilen 700 etkinliktен 275 tanesi ise Avrupa KOBİ Haftası'nın gerçekleştiği 25-30 Kasım haftası içerisinde gerçekleşmiştir. Hafta boyunca, vatandaşlarımıza ve KOSGEB hedef kitlesine yönelik olarak ülke çapında girişimcilik kültürü, küresel doğan işletmeler, eko-girişimcilik, eko-yenilik, alternatif finans araçları, enerji verimliliği, temiz üretim, yeşil büyüme, bölgesel kalkınma konularında etkinlikler düzenlenmiştir. KOSGEB tarafından tüm eğitim seviyelerindeki öğrencilere yönelik faaliyetler iki yıldır başarıyla sürdürülmektedir.

Bu dönemde KOSGEB tarafından yürütülen KOBİ'lere yönelik enerji verimliliği çalışmaları da hız kazanmıştır. Enerji Verimliliği Destekleri kapsamında KOBİ'lerin alacakları ön etüt/detaylı etüt hizmetleri, verimlilik artırıcı projeler için danışmanlık ve enerji yöneticiliği eğitimleri desteklenmiştir. Ayrıca, proje paydaşları olan Yenilenebilir Enerji Genel Müdürlüğü, Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı (TTGV) ve Türk Standartları Enstitüsü (TSE) ile uluslararası paydaşlar olan UNIDO (United Nations Industrial Development Organization - Birleşmiş Milletler Sınai Kalkınma Teşkilatı) ve UNDP (United Nations Development Programme - Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı) ile birlikte Türkiye'de Sanayide Enerji Verimliliğinin İyileştirilmesi Projesi yürütülmektedir. Türkiye'de KOBİ'lerde Enerji Verimliliği Projesi ise Fransız Kalkınma Ajansı (AFD) ile işbirliği içerisinde yürütülmektedir. Proje çerçevesinde Türkiye'de faaliyet gösteren KOBİ'lerin enerji verimliliği uygulamalarına ve düşük karbon enerji kullanımlarına destek verilmesinin yanı sıra çevresel performanslarının iyileştirilmesi amaçlanmaktadır.

İşletmelerimizin küresel ölçekte rekabet edebilirliklerinin ve yenilikçilik kapasitelerinin artırılmasını amaçlayan 2007–2013 AB Rekabet Edebilirlik ve Yenilik Çerçeve Programı'nın (Competitiveness and Innovation Framework Programme - CIP) birinci bileşeni olan Girişimcilik ve Yenilik Programı (Entrepreneurship and Innovation Programme – EIP) alanındaki çalışmalar, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı sorumluluğunda yürütülmeye devam edilmiştir. Girişimcilik ve Yenilik Programı; Mali Araçlar, İnovasyon Projeleri ve Avrupa İşletmeler Ağı (AİA) olmak üzere üç temel araç vasıtasıyla yürütülmüştür.

- Mali Araçlar kapsamında; ülkemizden Kredi Garanti Fonu, Finansbank, Ziraat Bankası ve Garanti Bankası ile imzalanan kredi garanti anlaşmalarıyla ülkemiz küçük ve orta büyüklükteki işletmelerinin (KOBİ) esnek teminatlanma ve daha az maliyetle daha çok krediye ulaşmalarını sağlayacak 765 milyon avroluk kredi garanti desteği sağlanmıştır. Bu kredi garantisinin ise toplamda yaklaşık olarak 1145 milyon avroluk bir kredi hacmi yaratması beklenmektedir.
- İnovasyon Projeleri kapsamında, EIP Çalışma Programında belirtilen konularda çıkılan proje çağruları düzenli olarak takip edilerek ve çevirisi yapılarak ilgili internet siteleri aracılığıyla tüm paydaşlara duyurulmuştur. Anılan proje teklif çağruları kapsamında ülkemizden 20 proje kabul almıştır.
- KOBİ İş ve Yenilik Destek Ağları kapsamında kurulan Avrupa İşletmeler Ağına (Enterprise Europe Network – EEN) ülkemizden dahil olan 7 konsorsiyum aracılığıyla 81 ilimize ücretsiz danışmanlık ve bilgilendirme destekleri sağlanmaya devam edilmiştir. Söz konusu konsorsiyumlar aracılığıyla ülkemizde 2009 ve 2010 yıllarında 500 bin KOBİ'ye; 2011 ve 2012 yıllarında ise 908 bin 403 KOBİ'ye ulaşılmıştır. 2009-2012 yılları arasında konsorsiyumlar aracılığıyla, ülkemiz işletmeleri ile diğer ülkelerdeki işletmeler arasında 404 adet iş ve teknoloji anlaşması imzalanmıştır.

Sektörel Politikalar bağlamında, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından, sanayi sektörlerinin rekabet gücünü artırmaya katkı sağlayacak sektörel strateji faaliyetleri bu dönemde de sürdürülmüştür. Bu çerçevede; Türkiye Kimya Sektörü Strateji Belgesi ve Eylem Planı (2012-2016), Türkiye Demir-Çelik ve Demir Dışı Metaller Sektörü Strateji Belgesi ve Eylem Planı (2012-2016), Türkiye Seramik Sektörü Strateji Belgesi ve Eylem Planı (2012-2016), Türkiye Elektrik ve Elektronik Sektörü Strateji Belgesi ve Eylem Planı (2012-2016), Yüksek Planlama Kurulunun 22 Ekim 2012 tarihli ve sırasıyla 2012/25, 2012/26, 2012/27, 2012/28 sayılı Kararları ile onaylanmıştır.

Türkiye Kimya Sektörü Strateji Belgesi (Resmi Gazete: 20 Kasım 2012/ 28473), Türkiye Elektrik ve Elektronik Sektörü Strateji Belgesi (Resmi Gazete: 19 Aralık 2012/ 28502), Türkiye Demir Çelik ve Demir Dışı Metaller Sektörü Strateji Belgesi (Resmi Gazete: 25 Aralık 2012/ 28508) ve Türkiye Seramik Sektörü Strateji Belgesi (Resmi Gazete: 25 Ocak 2013/ 28539) yayımlanmıştır. Söz konusu strateji belgelerinin Resmi Gazete’de yayımlanmasını takiben uygulama faaliyetleri 2013 yılından itibaren başlamıştır.

Bunların yanı sıra, Türkiye İlaç Sektörü Strateji Belgesi hazırlık çalışmaları tamamlanmış olup, onay süreçleri devam etmektedir. Türkiye Tekstil, Hazır Giyim ve Deri Ürünleri Sektörleri Strateji Belgesi ile ilgili çalışmalar Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı koordinasyonunda tamamlanma aşamasındadır. Ayrıca, Türkiye Gemi İnşaatı Sektörü Strateji Belgesi ve Türkiye Gıda Sanayi Strateji Belgesi hazırlık çalışmalarına başlanmıştır.

Öte yandan, Türkiye Otomotiv Sektörü Strateji Belgesi ve Eylem Planı (2011-2014) ile Makina Sektörü Strateji Belgesi ve Eylem Planı (2011-2014) kapsamında uygulama, izleme ve değerlendirme faaliyetlerine 2013 yılında da devam edilmiştir.

Fasıl 21: Trans-Avrupa Ağları

Trans-Avrupa Ağları faslı kapsamında, gerek AB içerisinde gerekse AB ile komşu ülkeler arasında iyi bir ulaştırma altyapısı oluşturarak bunun Trans Avrupa Ulaştırma Ağlarına (TEN-T) eklemlenmesinin sağlanması ve ayrıca Hazar, Ortadoğu ve Kuzey Afrika bölgelerinde yer alan petrol ve doğal gaz enerji kaynaklarının AB pazarlarına ulaşması için gerekli altyapı ve sistemin oluşturulmasıyla elektrik alışverişinin sağlanması (TEN-E) çalışmaları yürütülmektedir.

19 Aralık 2007 tarihinde müzakerelere açılan fasla ilişkin öngörülen teknik kapanış kriteri karşılanmıştır.

Trans-Avrupa Taşımacılık Ağları (TEN-T) alanında, ulusal bir ulaştırma ana planı oluşturulması için IPA kapsamındaki Ulaştırma Operasyonel Programı altında proje hazırlanması yönünde çalışmalara devam edilmektedir.

Trans-Avrupa Enerji Ağları (TEN-E) ile ilgili olarak, Türkiye ve Azerbaycan arasındaki Trans-Anadolu Boru Hattı Projesine (TANAP) ilişkin Hükümetlerarası Anlaşma ve eki olan Ev Sahibi Ülke Anlaşması Mart 2013'te onaylanmıştır. Türkiye ve Azerbaycan arasındaki Türkiye'ye doğal gaz satışı, doğal gazın Türkiye üzerinden transit geçişi ve doğal gazın taşınması için müstakil bir boru hattının oluşturulmasına ilişkin Anlaşma, Ekim 2012'de Bakanlar Kurulu tarafından onaylanmıştır. TANAP, AB'nin öncelikli projeleri arasında yer alan Güney Gaz Koridoru'nun önemli bir parçasını oluşturmaktadır.

TANAP'ın devamı olarak, Hazar Bölgesi'nden Avrupa'ya doğal gaz taşınmasına yönelik iki alternatif üzerinde durulmuştur; bunlar Bulgaristan sınırından başlaması planlanan Nabucco Batı Projesi ve Türkiye-Yunanistan sınırından başlaması planlanan Trans Adriyatik Doğal Gaz Boru Hattı (TAP) Projesi'dir. Şahdeniz Konsorsiyumu, 28 Haziran 2013 tarihinde Şahdeniz sahasının II. fazından üretilecek doğal gazın TAP Projesi ile Avrupa'ya iletilmesine karar verdiğini açıklamıştır.

Elektrik ağlarına ilişkin olarak, Türkiye elektrik sisteminin Avrupa elektrik sistemi ile senkron paralel işletilmesine yönelik çalışmalar devam etmektedir. Senkron paralel deneme işletme dönemi üçüncü aşamasında olup, 2014 yılında kalıcı bağlantının sağlanması hedeflenmektedir. Hâlihazırda, Türkiye ve ENTSO-E¹¹ Kıta Avrupası Senkron Bölgesi arasında, ENTSO-E uygulamaları ve AB kurallarına uygun olarak, Bulgaristan, Yunanistan ve Türkiye arasında 12 Mart 2010 tarihinde imzalanan ortak anlaşma çerçevesinde sınırlı bir elektrik ticareti gerçekleştirilmektedir. Türkiye elektrik sisteminin Avrupa elektrik sistemi ile kalıcı senkron paralel çalıştırılması aşaması başlatıldığında ise, Avrupa ile gerçekleştirilen elektrik ticareti miktarının artırılması söz konusu olacaktır.

¹¹*Avrupa Elektrik İletim Sistemi Operatörleri Ağı:* Avrupa düzeyinde iletim sistemi operatörleri organı olarak ENTSO-E'nin amacı elektrik iletim faaliyetlerinin koordineli ve güvenilir bir şekilde yapılmasını sağlamak, Avrupa şebekelerinin birbirlerine bağlanmasını teşvik etmek, kıta çapında rekabetçi ve bütünleşmiş piyasaların oluşumunu desteklemek olarak özetlenebilir.

Fasıl 22: Bölgesel Politika ve Yapısal Araçların Koordinasyonu

Bu fasılın müzakerelerinde 2013 yılında ciddi ilerlemeler kaydedilmiş ve fasıl müzakerelere açılmıştır.

Fasla ilişkin blokajın kaldırılmasının ardından 27 Şubat 2013 tarihinde “Avrupa Birliği uyum politikasının uygulanmasına yönelik gerekli kurumsal yapılanmayı, açık hedefleri ve ilgili takvimi ortaya koyan bir eylem planının Komisyona sunulması” olarak tek bir açılış kriteri belirlenmiştir. Bu kriterin karşılanmasına yönelik olarak hazırlanan Eylem Planı, 11 Mart 2013 tarihinde Komisyona iletilmiştir.

Eylem Planı'nın kabul edildiğine dair 24 Nisan 2013 tarihli İrlanda Dönem Başkanlığı mektubunun tarafımıza iletilmesinin ardından Müzakere Pozisyon Belgemiz 7 Mayıs 2013 tarihinde Komisyona iletilmiştir. 25 Haziran 2013 tarihinde toplanan Genel İşler Konseyi (GİK), 22. fasılın açılması konusunda mutabık kalmıştır. Yukarıda da ifade edildiği şekliyle fasla ilişkin çalışmalar ilgili tüm kurumların işbirliğiyle çok hızlı bir şekilde tamamlanmıştır.

5 Kasım 2013 tarihinde Brüksel'de gerçekleştirilen Hükümetlerarası Katılım Konferansının 10. Toplantısında 22. Bölgesel Politika ve Yapısal Araçların Koordinasyonu faslı müzakerelere açılmıştır.

Komisyon tarafından hazırlanan AB Ortak Tutum Belgesinde fasıl ile ilgili müzakerelerin geçici olarak kapatılabilmesi için Ek Protokol konusu haricinde 6 adet teknik kapanış kriteri getirilmiştir:

- 1) Türkiye'nin IPA'nın 3. Bölgesel Kalkınma ve 4. İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi Bileşenlerinin dolaylı yönetim sisteminde tatmin edici bir performans göstererek, AB katılım öncesi fonları yetki devrinin harcama öncesi kontroller olmadan gerçekleştirilmesi,
- 2) AB uyum politikasını uygulamak için gerekli kurumsal kapasitenin oluşturulması (yönetim otoritesi, ara kurumlar, denetim otoritesi vb),
- 3) Bir kurumsal kapasite geliştirme planının sunulması (ulusal, bölgesel ve yerel düzeyde kapasite geliştirme, personel kayıplarının önlenmesine ilişkin politika dahil),
- 4) Etkin bir ulusal bölgesel kalkınma politikasının tasarlanması ve etkili biçimde uygulandığının gösterilmesi,
- 5) Türkiye'nin Komisyona kendi politikasıyla -yerel ve bölgesel düzeyde eylemleri kapsayan- örtüşen ulusal stratejik planlama dokümanı ve operasyonel programların taslaklarını sunması,
- 6) Türkiye'nin AB'nin alandaki iyi örneklerinin analizi ve kapsamlı ihtiyaç değerlendirmesi doğrultusunda Yönetim Bilgi Sisteminin (MIS) tasarlanması ve kurulmasının tamamlanması.

Fasıl kapsamında 6 ana başlık bulunmaktadır. Bunlar hukuki çerçeve, kurumsal çerçeve, programlama, idari kapasite, izleme ve değerlendirme, mali yönetim ve kontrol başlıklarıdır.

Bu başlıklar çerçevesinde 2013 yılında kaydedilen gelişmeler aşağıda sıralanmıştır.

Hukuki çerçeve; ulusal ve bölgesel düzeyde çok yıllık programlama, bütçede esnekliğin sağlanması, ulusal ve yerel düzeyde eş finansman kapasitesinin artırılması, doğru ve etkin bir mali kontrol ve denetim faaliyetlerini kapsamaktadır. Bunun yanı sıra, AB'nin kamu alımları, rekabet, çevre, ayrımcılıkla mücadele ve cinsiyet eşitlik konularında yatay mevzuatlara uyum hususlarını da içermektedir. Bu çerçevede 2013 yılında yerel yönetimlerin genel bütçe vergi gelirleri tahsilâtlarında değişikliğe gidilmiştir. Yeni düzenlemeyle birlikte yerel yönetimlerin bütçe gelir dağılımlarında nüfusun yanı sıra sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyi de dikkate alınmaktadır. Toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması ve kadınların karar alma mekanizmalarına katılımlarına ilişkin İçişleri Bakanlığı ve Birleşmiş Milletler tarafından “Kadın Dostu Kentler-2” Ortak Programı yürütülmekte ve İsveç Uluslararası İşbirliği ve Kalkınma Ajansı (SIDA) tarafından finanse edilmektedir.

Kurumsal çerçeve; üye ülkelerin ulusal ve bölgesel düzeyde uyum politikasına ilişkin tüm yapılarını kurması ile görev ve sorumluluklarının net bir şekilde ayrımının yapıldığı uygulama mekanizmasının kurulması konularını kapsamaktadır. Üyelikle birlikte faydalanacağımız Yapısal Fonlar ve Uyum Fonuna hazırlık niteliğindeki Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı (IPA) yapılanması hali hazırda kurulmuştur. IPA 3. (Bölgesel Gelişme) ve 4. (İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi) Bileşenleri kapsamındaki 4 Operasyonel Programdan (Çevre, Ulaştırma, Bölgesel Rekabet Edebilirlik ve İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi) sorumlu Program Otoritesi Bakanlıklardaki finans ve ihale birimlerinin akreditasyonu uygulanmasına yönelik tüm çalışmalar tamamlanmıştır. IPA 2007-2013 dönemindeki IPA 3. ve 4. Bileşen yapılanmasının 2014-2020 döneminde de sürdürülmesi planlanmaktadır.

Programlama başlığında IPA ve üyelikle birlikte kullanılacak Yapısal Araçlara ilişkin ilgili dökümanların ve operasyonel programların hazırlıkları ile bölgesel gelişmişlik farklarının giderilmesine ilişkin stratejik belgelerin hazırlıklarını kapsamaktadır. Bu çerçevede bir yandan IPA I (2007-2013) dönemindeki IPA III ve IV. Bileşenler kapsamındaki projelerin tanımlanması, hazırlanması ve değerlendirilmesi çalışmaları sürdürülürken diğer yandan da IPA II (2014–2020) dönemi programlama çalışmaları kapsamında tüm ilgili kurumlar tarafından Ülke Strateji Belgesine ilişkin çalışmalar yürütülmüştür. IPA II dönemine ilişkin sektörlerde kavram kâğıtları oluşturulmuş, akabinde ilk Ülke Strateji Belgesi Taslağı tarafımıza iletilmiştir.

Türkiye'nin bölgesel kalkınmasına yönelik plan ve stratejiler için genel bir çerçeve ve kılavuz niteliğindeki Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisi'ne yönelik hazırlık çalışmaları devam etmektedir. Kalkınma Ajansları 2013 sonrası için bölgesel düzeyde sosyo-ekonomik gelişme eğilimlerini, yerleşmelerin gelişme potansiyelini, sektörel hedefleri,

faaliyetlerin ve altyapıların dağılımını belirleyecek yeni dönem bölge planı hazırlıklarına 2013 yılında devam etmişlerdir. Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisi ve bölge planları, Bölgesel Gelişme Yüksek Kurulu tarafından onaylanarak 2014 itibarıyla yürürlüğe girecektir.

Ayrıca, bölgelerindeki kamu yatırımlarını yerinde koordine etmek ve bu kapsamda sorumlu oldukları bölge içindeki kamu kurum ve kuruluşları ile yakın işbirliği sağlamak üzere Doğu Anadolu Projesi, Konya Ovası Projesi ve Doğu Karadeniz Bölgesel Kalkınma İdareleri 8 Haziran 2011 itibarıyla kurulmuştur. Söz konusu idarelerin, 2012 yılı itibarıyla başlayan bölgelerindeki yatırımlara ilişkin Eylem Planı hazırlık çalışmaları 2013 yılında da devam etmiştir. Bunun yanı sıra, beş yıllık GAP Eylem Planı (2008-2012) uygulamaları tamamlanmıştır. Plan döneminde GAP'ın toplam kamu yatırımları içerisindeki payı % 7'den % 14'lere yükselmiş, 2008-2012 döneminde GAP yatırımları için toplam 20 milyar TL kaynak tahsis edilmiştir. Gerçekleştirilen yatırımlar ile eğitim ve sağlık göstergelerinde önemli gelişmeler olmuştur. Programın tamamlanmasıyla birlikte KOBİ'lere sağlanan kredilerde artış sağlanmış, istihdamı artırmaya yönelik programlar ile birlikte kadınların, çocukların, gençlerin, yaşlı ve engellilerin toplumsal kalkınmaya entegrasyonunu sağlayacak özel programlar yürütülmüştür. 2009 yılında 17,4 olan işsizlik oranı, 2012 sonuna gelindiğinde % 12,4'e düşmüştür. 2007 yılında 3,3 milyar dolar olan ihracat 2012 yılı sonunda 8,1 milyar dolara yükselmiştir. Güneydoğu Anadolu Projesinin 2012 sonu itibarıyla tamamlanmasının ardından 2014-2018 dönemine ilişkin GAP Revize Eylem Planı (2014-2018) çalışmaları tamamlanmıştır.

Hali hazırda IPA I (2007-2013) döneminde uygulaması devam eden 4 operasyonel programa ilişkin bilgiler aşağıda yer almaktadır:

- Çevre Operasyonel Programı kapsamında, atık su, içme suyu ve entegre katı atık yönetimi hizmetlerinin geliştirilmesi tedbirlerine karşılık oluşturulan toplam maliyeti yaklaşık 940 milyon avro olan 39 proje başvurusu yapılmıştır. Bunlardan 24'ü için finansman kararı alınmış ve bu projelerden 18'inin yapım ve teknik müşavirlik işleri başlatılmıştır. Geriye kalan projelerin ise hazırlık çalışmaları devam etmektedir. Yeni döneme yönelik yatırım paketi hazırlık çalışmaları devam eden 38 proje bulunmaktadır.
- Ulaştırma Operasyonel Programı kapsamında, demiryolu altyapısının güçlendirilmesi tedbirine yönelik iki büyük altyapı projesi olan Ankara-İstanbul Hızlı Tren Hattı Köseköy-Gebze Kesimi Yapım Projesi ile Irmak-Karabük-Zonguldak Demiryolu Hattının Rehabilitasyonu ve Sinyalizasyonu Projesi'nin uygulamaları devam etmektedir. Operasyonel Programın liman altyapısının geliştirilmesi tedbirine yönelik olarak hazırlanan Filyos Limanı Yapım Projesi'ne ilişkin revize Büyük Proje Başvuru Formu 26 Mart 2013 tarihinde Komisyona sunulmuştur. Bu projeye ilişkin Komisyon yorumlarının olumsuz olması sebebiyle, Samsun-Kalın Demiryolu Hattının Modernizasyonu Projesi'nin teknik çalışmalarına hız verilmiştir. Samsun-Kalın Demiryolu

Hattının Modernizasyonu Projesi'nin Büyük Proje Başvuru Formunun 2013 yılı Aralık ayı içerisinde Komisyona sunulması beklenmektedir.

- Bölgesel Rekabet Edebilirlik Operasyonel Programı (BRÖP) kapsamında Türkiye'nin ekonomik gelişmişlik seviyesi düşük 43 ilinde (12 bölge) uygulanmak üzere, iş ortamının iyileştirilmesi ile işletme kapasitelerinin artırılması ve girişimciliğin teşvik edilmesine yönelik 63 projeden oluşan bir proje havuzu oluşturulmuştur. Yaklaşık 602 milyon avro bütçesi olan söz konusu proje havuzu dört proje paketi halinde tanımlanmıştır. BRÖP kapsamında desteklenmesi öngörülen 63 projenin 52 tanesi Avrupa Komisyonu tarafından kabul edilmiştir. Kabul edilen projelerin yaklaşık bütçe büyüklüğü 431 milyon avrodur. Bu itibarla, Programa aktarılan kaynağın yaklaşık % 77'si resmi olarak projelendirilmiştir. Kabul edilen 52 projenin ise; 15 tanesi uygulama, 37 tanesi ise ihale aşamasındadır. Geri kalan 11 proje için programlama çalışmaları devam etmektedir. Uygulamada olan projeler kapsamında ise, yaklaşık 125 milyon avro tutarında 33 sözleşme imzalanmış ve söz konusu sözleşmelere 93 milyon avro tutarında ödeme yapılmıştır.
- İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi Operasyonel Programı kapsamında Kasım 2013 tarihi itibarıyla istihdam önceliği altında 76 milyon avro, eğitim ve hayat boyu öğrenme önceliği altında 38 milyon avro, sosyal içerme önceliği altında 20 milyon avro ve teknik yardım önceliği altında 14,8 milyon avro sözleşmeye bağlanmıştır. Ayrıca, fon kullanımının artırılması için finansal mühendislik araçları kapsamında Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası (AİKB) ve Alman Yatırım Bankası ile çalışmalar yürütülmektedir.

İdari kapasite başlığı, üyelikle birlikte faydalanacağımız Yapısal Araçların yönetiminde yer alacak tüm kurumların kapasite geliştirme faaliyetlerini kapsamaktadır. Bu çerçevede Yapısal Araçların öncüsü niteliğindeki İPA yapılanmasında rol alan kurumların kapasitelerinin geliştirilmesi ve aşağıdan yukarıya programlama yaklaşımı çerçevesinde nihai faydalanıcı olan yerel ve bölgesel yönetimlerin idari kapasitelerinin artırılması konuları öne çıkmaktadır. Bu çerçevede her bir operasyonel programın teknik yardım projeleri ile Kalkınma Bakanlığının faydalanıcısı olduğu Ekonomik ve Sosyal Uyum Politikası Alanında Kapasite Geliştirme Projesinin (Faz II) (TR2009/0322.01) uygulaması devam etmiştir. İPA uygulamasında yer alan kurumların kurumsal kapasiteleri güçlendirilmiş ve fonların etkili ve etkin bir şekilde kullanılmasını sağlamak üzere Program Otoritesi bakanlıklar tarafından olgun projelerin yer aldığı proje havuzları oluşturulmuştur.

Ekonomik ve Sosyal Uyum Politikası Alanında Kapasite Geliştirme (Faz II) Projesi kapsamında İPA uygulama sürecinde rol alan kurum ve kuruluşlar ile Kalkınma Ajansları personeline yönelik, planlama ve programlama, bölgesel analiz teknikleri, izleme ve değerlendirme, finansal yönetim ve kontrol gibi konularda 20 farklı eğitim programı düzenlenmiş ve iki yıl içerisinde 886 kişinin eğitimi tamamlanmıştır. Proje 6 Kasım 2013 tarihinde tamamlanmıştır.

İçişleri Bakanlığı ve Türkiye Belediyeler Birliği tarafından yerel yönetimlerin kapasitesini artırmaya yönelik birçok eğitim faaliyeti gerçekleştirilmiştir. Bu çerçevede 2010–2012 döneminde, İçişleri Bakanlığı'nın çeşitli projeleriyle 9 bin kişi, Türkiye Belediyeler Birliği'nin eğitim programlarıyla 73 bin 500 kişi, Vilayetler Hizmet Birliği Başkanlığı faaliyetleriyle ise 2 bin 500 kişi eğitilmiştir. Ayrıca Kalkınma Ajansları tarafından da kamu kurumları, STK'lar, KOBİ'ler ve diğer kuruluşlar için 2000'e yakın eğitim programı düzenlenmiş ve 70 binden fazla kişinin eğitilmesi sağlanmıştır.

İzleme ve değerlendirme kapsamında elektronik ortamda bir izleme bilgi sisteminin kurulması ve değerlendirme yapısının oluşturulması konularını kapsamaktadır. IPA'nın 3. Bölgesel Kalkınma ve 4. İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi Bileşenleri kapsamında finanse edilen proje/operasyonların uygulama süreçlerinin izlenmesi amacıyla oluşturulan Ortak İzleme Bilgi Sisteminin (IMIS) bakım ve geliştirilmesi faaliyetlerine 2013 yılında devam edilmiştir. Bu çerçevede, 2013 yılında IMIS'in uygulamasına ilişkin bir değerlendirme raporu hazırlanmıştır. Rapor kapsamında, ilgili paydaşların da görüşleri alınarak kısa ve orta vadeli öneriler geliştirilmiştir. Ayrıca, sisteme ilişkin Eylül ve Ekim aylarında uygulamalı eğitim programları gerçekleştirilmiştir. Hâlihazırda kullanıcılar tarafından IMIS'e veri girişi yapılmakta olup sisteme kaydedilen proje sayısı 127'dir.

Operasyonel programların genel koordinasyonu ile yürütülmesinden sorumlu tüm kurum ve kuruluşların bir araya geldiği resmi bir platform olan Bölgesel Kalkınma ve İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi Komitesi düzenli olarak toplanmaktadır. 2013 yılında iki kez bir araya gelen komitenin son toplantısı Temmuz 2013'te gerçekleşmiştir. İlgili kurumlar ve Komisyon yetkililerinin bir araya geldiği ve operasyonel programlara ilişkin yürütülen çalışmaların, projelerin ve uygulama sürecinin izlendiği Sektörel İzleme Komitesi toplantıları her bir operasyonel program (Çevre, Ulaştırma, Bölgesel Rekabet Edebilirlik ve İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi) için 6 aylık dönemlerle düzenli olarak toplanmaktadır. Bu toplantılar 2013 yılında sene ortasında (Haziran) ve sene sonunda (Kasım ve Aralık) olmak üzere ikişer kez gerçekleştirilmiştir.

Mali yönetim, kontrol ve denetim başlığında uyum politikasının uygulamasına ilişkin düzenlemeler çerçevesinde, güçlü mali yönetim ve denetim için tüm gerekli yapıların kurulması hususlarını içermektedir. IPA III ve IV Bileşenleri için Program Otoritesi bakanlıklara yönelik Merkezi Finans ve İhale Birimi (MFİB) tarafından reddetme oranlarının izlenmesi ve raporlama konularında eğitim verilmiş ve MFİB akredite olan bakanlıklarla verilerini paylaşmıştır.

Fasıl 23: Yargı ve Temel Haklar

Müzakere sürecinin ilk aşaması olan tarama toplantılarının tamamlandığı 2006 yılından bu yana yedi yıl geçmesine rağmen, 23. Fasıl tarama sonu raporu AB Konseyi tarafından halen onaylanmamış ve Türkiye'ye açılış kriterleri bildirilmemiştir. Hâlihazırda Güney Kıbrıs Rum Yönetimi 23. Fasılın açılışını tek taraflı bir kararla engellemektedir. Çeşitli AB raporlarında ve platformlarda 23. Fasıl kapsamında Türkiye'ye yönelik eleştirilerde bulunulması müzakere sürecinin gidişatı açısından değerlendirildiğinde dayanaktan yoksundur.

Bu fasılın müzakerelerinin siyasi mülahazalarla AB tarafından engellenmesine rağmen bu alanda Türkiye kapsamlı reformlar gerçekleştirmeye devam etmektedir.

Yargı alanında, 2011 yılından bu yana devam eden kapsamlı reform paketleriyle yargı sisteminde iş yükü azaltılmıştır. Özellikle 2. ve 3. yargı reformu paketleriyle yargı sisteminin etkinliğinin artırılmasının yanı sıra insan haklarına ilişkin önemli düzenlemeler de hayata geçirilmiştir.

Kamuoyunda 4. Yargı Reformu Paketi olarak bilinen İnsan Hakları ve İfade Özgürlüğü Bağlamında Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun bahsekonu yargı reformu paketlerinin devamı olarak, 30 Nisan 2013 tarihli ve 28633 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

27 Maddeden oluşan paket ile Terörle Mücadele Kanunu (TMK), Türk Ceza Kanunu (TCK), Ceza Muhakemesi Kanunu, Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun, Askeri Yüksek İdare Mahkemesi Kanunu, Hukuk Muhakemeleri Kanunu, Kamulaştırma Kanunu ve İdari Yargılama Usulü Kanunu olmak üzere toplam 8 kanunda değişiklik yapılmıştır.

Bu yargı reformu paketinin içeriği Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) ile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) içtihadında belirlenen ihlal nedenleri dikkate alınarak hazırlanmıştır. Paket ile vatandaşlarımızın uluslararası normlar doğrultusunda ifade ve basın özgürlüğü başta olmak üzere temel hak ve özgürlüklerden tam olarak yararlanmasını teminen, ceza mevzuatımızda önemli değişiklikler yapılmıştır.

Paketle getirilen başlıca değişiklikler aşağıda sıralanmaktadır:

- TCK'nın "Suç işlemek amacıyla örgüt kurmak" başlıklı 220'inci maddesinin 6'ncı fıkrasında yer alan "Örgüte üye olmamakla birlikte örgüt adına suç işleyen kişi, ayrıca örgüte üye olmak suçundan da cezalandırılır" hükmünün uygulama alanı daraltılarak bahsekonu hükmün "sadece silahlı örgütler hakkında uygulanacağı" hükme bağlanmıştır.
- TCK'nın 94'üncü maddesi değiştirilerek işkence suçlarında zamanaşımı kaldırılmıştır.

- Ceza adaletinin sağlanması amacıyla TCK 235'inci maddede düzenlenen "ihaleye fesat karıştırma suçu" için öngörülen ceza indirilmiştir.
- Kamulaştırma davalarında yargılama sürecinin uzaması nedeniyle ve enflasyon etkisiyle, ödenecek kamulaştırma bedelinde değer kaybı yaşanmaktadır. Bu konuda yapılan değişikliklerle, kamulaştırma davalarında kamulaştırma bedelinin değer kaybetmesini önleyecek koruyucu düzenleme yapılmıştır. Mülkiyet hakkının korunması ve bu konuda AİHM içtihadına uyum sağlamak amacıyla kamulaştırma davalarının dört aydan önce sonuçlanmaması halinde, takdir edilen değere kanuni faiz işletilerek değer kaybının tazmin edilebilmesi imkânı getirilmektedir.
- 1602 sayılı Askeri Yüksek İdare Mahkemesi ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu değiştirilerek, devletin sorumluluğuna ilişkin açılan tazminat davalarında adil yargılanma hakkını temin etmek amacıyla davacılara ıslah suretiyle talep ettikleri tazminat miktarını artırma hakkı getirilmiştir.
- Ceza hükmünün, AİHM tarafından AİHS'nin ihlali suretiyle verildiğinin tespit edilmiş olması halinde, yargılamanın yenilenmesi yoluna gidilebilmesi önündeki sınırlamalar kaldırılmıştır.
- Kovuşturmayaya yer olmadığına dair kararların etkin soruşturma yapılmadan verildiğinin AİHM ihlal kararıyla tespit edilmiş olması durumunda, talep edilmesi halinde yeniden soruşturma açılması imkânı getirilmiştir.
- AİHM tarafından verilen kesinleşmiş ihlal kararlarının Askeri Yüksek İdare Mahkemesi'nde görülen davalar bakımından da yargılamanın iadesi sebebi olarak sayılması düzenlenmiştir.
- Adil yargılanma hakkının kullanılmasının genişletilmesi ve cezasızlık kültürünün önlenmesi ile kişi özgürlüğü ve güvenliğinin temini amacıyla Ceza Muhakemeleri Kanunu ve Hukuk Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun çeşitli maddelerinde değişiklik yapılmıştır.
- 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'a geçici bir madde eklenerek, 1982 Anayasası'nın yürürlüğe girmesinden önce işlenmiş olan suçlar nedeniyle denetimli serbestliğe tabi olanların bu süre içerisinde yeni bir suç işlemeleri durumunda denetimli serbestlik uygulamasının devamının sağlanması hükme bağlanmıştır. Bu kapsamda, bu kişilerin eski cezalarının tekrardan infazına başlanmasının önüne geçilmiştir.

(İfade özgürlüğü alanında getirdiği değişiklikler için Bkz. İfade Özgürlüğü)

Ayrıca, 4. Yargı Reformu Paketi'nin sonuçlarının iç hukuk yollarını tükettikten sonra AİHM'ye başvuran kişilerin açtığı davalarda ülkemiz aleyhine ifade özgürlüğü, adil yargılanma, kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkı bağlamında AİHM tarafından verilebilecek ihlal kararlarının sayısının azaltılmasına önemli bir katkı sağlayacağı değerlendirilmektedir.

Tutuklu ve hükümlüler lehine yeni düzenlemeler içeren önemli yasal değişiklikler yargı reformları paketleri vasıtasıyla hayata geçirilmiştir. Bu kapsamda 5 Temmuz 2012 tarihinde yürürlüğe giren 3. Yargı Reformu Paketi ve 31 Ocak 2013 tarihinde Resmi Gazete’de yayımlanan 6411 sayılı Kanun ile Ceza Muhakemesi Kanunu ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun ve 4. Yargı Reformu Paketi olarak bilinen 6459 sayılı İnsan Hakları ve İfade Özgürlüğü Bağlamında Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile yapılan değişikliklerle ceza infaz sisteminde önemli düzenlemeler yapılmıştır. Söz konusu yasal düzenlemelerle getirilen yeniliklerden bazıları şunlardır:

- Tutuklama kararı verilemeyecek suçlar için hapis cezası üst sınırının 1 yıldan 2 yıla çıkarılması,
- Yargılanan kişilere yönelik koruma tedbirlerine (arama, el koyma, yakalama, gözaltına alma, tutuklama vb.) ilişkin karar yetkisinin yargılamayı yapan hakimlerden alınarak sadece koruma tedbirleri konusu ile görevlendirilen hakimlere devredilmesi,
- Tutukluluk kararının somut olgularla açıkça gerekçelendirilmesi,
- Tutukluluk kararının incelenmesinde silahların eşitliği ve çekişmeli yargı ilkelerinin gereklerinin tam anlamıyla sağlanarak tutukluluğa itiraz sistemin etkinliğinin artırılması,
- Tutuklama tedbirleri nedeniyle tazminat sisteminin geliştirilerek AİHM standartları ile uyumlu hale getirilmesi ve bu suretle etkin başvuru yolu ihdası,
- Adli kontrol uygulamasının kapsamının genişletilmesi,
- Ağır hasta olan hükümlü ve tutukluların cezalarının ertelenebilmesi,
- Hükümlülere eşleriyle mahrem görüşme hakkı tanınma,
- Çocuk hükümlülerin ailesiyle daha fazla görüşebilmesi olanağının getirilmesi ve ebeveynleriyle personelin yakın nezareti olmaksızın aile görüşmesi yapabilmesi imkanının getirilmesi.

Tutukluluk sürelerine ilişkin, yargı alanında gerçekleştirilen reformların sonucu olarak önemli ölçüde bir düşüş sağlanmıştır. 2006’da % 48.9 olan cezaevlerindeki tutukluluk oranı 7 Ekim 2013 tarihi itibarıyla % 20.2’ye düşmüştür. Türkiye bu konuda, birçok AB üyesi ülkeden daha iyi bir duruma gelmiştir.

7 Ekim 2013 tarihi itibarı ile Türkiye genelinde 361 ceza infaz kurumunda; 110 bin 999’u hükümlü, 28 bin 200’si tutuklu olmak üzere toplam 139 bin 199 kişi bulunmaktadır. 0-3 yıl arasında tutuklu kalanların oranı, tüm tutukluların yüzde 96,39’unu oluşturmaktadır. 3 yılın üzerindeki tutukluların sayısı 28 bin 200 tutuklu içinde sadece 1017 kişidir.

İngiltere’de Essex Üniversitesi bünyesinde faaliyet gösteren Uluslararası Cezaevi Çalışmaları Merkezi (ICPS) tarafından yayınlanan verilerde Türkiye, tutukluların hükümlülerin sayısına oranı bakımından (en düşükten en yükseğe doğru) Avrupa Birliği’ne üye 28 ülke arasında 15. sırada bulunmaktadır. Bir başka ifade ile Türkiye’de, tutukluların hükümlülere oranı Hollanda, İtalya, Danimarka, Fransa, İsveç gibi Avrupa Birliği’ne üye ülkelerden daha düşük bulunmaktadır.

Ayrıca Anayasa Mahkemesi, 4 Temmuz 2013 tarihli kararıyla, 3. Yargı Reformu Paketinde yer alan ve devletin güvenliğine, Anayasal düzene, milli savunmaya ve devlet sırlarına karşı ve casusluk suçlarında Ceza Muhakemesi Kanunu’nda öngörülen tutuklama süresinin iki kat uygulanacağına ilişkin hükmü Anayasaya aykırı bularak Terörle Mücadele Kanunu’nun tutukluluk için 10 yıllık azami süre belirleyen hükmünü iptal etmiştir.

Bu çerçevede, Anayasa Mahkemesi’nin bahsekonu iptal kararının gerekçesi doğrultusunda Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihadı da gözetilerek yeni bir düzenleme gerçekleştirilmesi öngörülmektedir.

Anayasa Mahkemesi 2 Temmuz 2013 tarihinde uzun yargılama ve uzun tutukluluk süreleri konusunda Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) kriterleri ışığında bireysel başvuruların kabul edilmesi konusunda bir ilke kararı almıştır. Buna göre, uzun tutukluluk ve yargılamalarla ilgili bireysel başvuruda bulunabilmek için davanın kesinleşmesi şartı aranmayacaktır. AİHM kriterlerinin kabul edildiği kararda bundan sonraki davalarda da Anayasa Mahkemesi’nin AİHM kriterleri ile tamamen uyumlu şekilde hareket edeceği belirtilmiştir. Ayrıca, tutukluluğa kademeli bir değerlendirme anlayışının getirileceği kesinleştirilmiştir.

AİHM kararlarının icrasını denetleyen Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi’nin Mart ve Haziran 2013 aylarındaki insan hakları formatlı toplantılarında, yargılama ve tutukluluk süreleri ile tutukluluk uygulamaları konusunda ülkemizde son dönemde kaydedilen gelişmeler memnuniyetle karşılanmıştır.

AİHM istatistiklerine göre, Türkiye AİHM’de bekleyen dosya sayısı bakımından daha önce uzun bir süredir Rusya’nın ardından 2. sırada yer almaktayken, 31 Ekim 2013 tarihi itibarıyla Türkiye AİHM’de bekleyen dosya sayısı bakımından 4. sıraya gerilemiştir.

Tablo 6: AİHM’de bekleyen dosya sayısı

Ülke	AİHM’de bekleyen dosya sayısı
Rusya	18,850
İtalya	14,600
Ukrayna	13,400
Türkiye	12,450

26 Ağustos 2011 tarihinde yürürlüğe giren 2. Yargı Reformu Paketiyle, Adalet Bakanlığı Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü bünyesinde İnsan Hakları Dairesi Başkanlığının kurulmasıyla Türkiye'de ilk kez, AİHM'ye yapılacak savunmaların hazırlanmasından ve bu Mahkeme tarafından verilen kararların icra sürecinin takibinden yasal olarak doğrudan sorumlu olacak bir birim oluşturulmuştur.

İnsan Hakları Dairesi Başkanlığı, AİHM'ye yapılan ülke savunmalarının hazırlanması, AİHM tarafından verilen ihlâl kararlarının hızlı ve etkin bir şekilde infazı, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde düzenlenen hakların etkin olarak korunması ve bu suretle insan hakları ihlallerinin ortadan kaldırılmasını temin etmeye yönelik çalışmalar yapmakta ve ilgili kurum ve kuruluşlarla projeler geliştirmektedir.

İnsan Hakları Daire Başkanlığı, AİHM tarafından ülkemiz hakkında verilen kararların tamamı ile diğer ülkeler hakkında verilen kararlardan gerekli görülenlerin tercüme edilmesi görevini üstlenmiştir. Türkiye hakkında verilen tüm AİHM kararları ile diğer ülkeler hakkındaki önemli görülen AİHM kararları, İnsan Hakları Daire Başkanlığı tarafından Türkçeye tercüme edilerek www.inhak.adalet.gov.tr adresli internet sitesinde yayınlanmaktadır. Ayrıca AİHM'nin kararları ve bilgi notları Türkçeye çevrilip ilgili kurumlara gönderilmektedir. AİHM veri tabanı olan HUDOC ara yüzüne Türkçe dili seçenek olarak eklenerek kararların Türkçe olarak sorgulanması mümkün hale gelmiştir.

Adil yargılanma hakkının uluslararası standartlar doğrultusunda daha da güçlendirilmesi amacıyla çeşitli kanunlarda değişikliğe gidilmiştir. Bu kapsamda, 31 Ocak 2013 tarihli ve 28545 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Ceza Muhakemesi Kanunu ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile sanıkların kendisini daha iyi ifade edebileceğini beyan ettiği başka bir dilde savunma yapması imkânı getirilmiştir.

Ayrıca, adil yargılanma hakkının korunmasının güçlendirilmesine yönelik olarak 30 Nisan 2013 tarihinde yürürlüğe giren 4. Yargı Reformu Paketi ile AİHM içtihatları doğrultusunda aşağıdaki değişiklikler yapılmış bulunmaktadır:

1602 sayılı Askeri Yüksek İdare Mahkemesi ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu değiştirilerek, devletin sorumluluğuna ilişkin açılan tazminat davalarında adil yargılanma hakkını temin etmek amacıyla davacılara ıslah suretiyle talep ettikleri tazminat miktarını artırma hakkı getirilmiştir.

- 5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 'Usul' başlıklı 105'inci maddesinde yapılan değişiklikle, soruşturma ve kovuşturma aşamasındaki tahliye taleplerinin duruşma dışında yapılması durumunda, Cumhuriyet savcısı, şüpheli, sanık veya müdafinin görüşünün alınmayacağı düzenlenmiştir. Söz konusu düzenlemeyle, silahların eşitliği ve çekişmeli yargı ilkelerine aykırı olduğu değerlendirilen bu hüküm ortadan kaldırılmıştır.
- 5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 'Tutukluluğun incelenmesi' başlıklı 108'inci maddesinde yapılan değişiklikle soruşturma aşamasında şüpheli, sanık

veya müdafinin en geç 30 günlük sürelerde dinlenilmesi suretiyle tutukluluk durumunun karara bağlanması öngörülmektedir. AİHM içtihadı doğrultusunda, soruşturma aşamasında şüpheli veya müdafinin dinlenilmesi suretiyle inceleme yapılarak, silahların eşitliği ilkesinin gereği yerine getirilmiştir.

- Silahların eşitliği ilkesinin sağlanması amacıyla, 5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun ‘İtirazın cumhuriyet savcısına ve karşı tarafa tebliği ile inceleme ve araştırma yapılması’ başlıklı 270’nci maddesinde yapılan düzenlemeyle, tutukluluğa yapılan itirazlarda, Cumhuriyet savcısının görüşünün alınması halinde, bu görüşün şüpheli, sanık veya müdafine bildirilmesi zorunluluğu getirilmiştir.
- 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununa bir geçici madde eklenerek AİHM tarafından verilmiş bazı ihlal kararları hakkında yargılamanın yenilenmesi yolu açılmıştır. Bu şekilde, AİHM kararlarının icrası kapsamında Delegation Komitesi önünde bekleyen 223’ün üzerindeki başvuru gündemden düşürülmüş olacaktır.
- 6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununun ‘Adli yardım talebinin incelenmesi’ başlıklı 337’inci maddesinde yapılan düzenlemeyle, adli yardım talebinin reddine ilişkin kararların gerekçeli olması zorunluluğu ve bu kararlara karşı itiraz edilebilmesi sağlanmıştır. Bu düzenlemelere ilave olarak adli yardım talebi reddedilirse ilgilinin ödeme gücünde sonradan gerçekleşen ciddi bir azalma durumunda tekrar talepte bulunabilmesi imkânı getirilmiştir.
- 6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununun ‘Adli yardımla ertelenen yargılama giderlerinin tahsili’ başlıklı 339’uncu maddesinde yapılan düzenlemeyle, yargılama giderlerinin tamamen veya kısmen geri ödemededen muaf tutulmasına karar verilebilmesi imkânı getirilmiştir. Söz konusu değişiklikle, devletçe ödenen veya muaf tutulan yargılama giderlerinin tahsilinin açıkça ilgilinin mağduriyetine neden olacağı mahkemece anlaşılması hâlinde, hüküm ile birlikte tamamen veya kısmen geri ödemededen muaf tutulmasına karar verilebilmesi imkânı getirilmektedir.

Denetimli serbestlik konusunda, Türkiye genelinde örgütlenmesi tamamlanan denetimli serbestlik teşkilatı, hizmetlerini her geçen gün daha da geliştirmektedir. Bu kapsamda, hürriyeti bağlayıcı cezaların infazı yerine ceza adalet sistemi içerisinde mahkûmların topluma yeniden kazandırılmasını sağlayacak alternatif infaz şekli olan denetimli serbestlik uygulaması için gerekli mevzuat değişiklikleri gerçekleştirilmiş olup idari kapasitenin geliştirilmesi hedefi doğrultusunda çalışmalar sürdürülmüştür.

31 Ocak 2013 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanan 6411 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun kapsamında, denetimli serbestlik uygulamasının kapsamı genişletilmiş ve 1 Ocak 2016 tarihinden itibaren olmak koşulu ile cezalarının 6 ayını henüz tamamlamamış olanlar için de geçerli hale getirilmiştir.

Denetimli Serbestlik Müdürlüklerinde Aralık 2013 itibariyle 2 bin 974 personel görev yapmaktadır.

Denetimli serbestlik uygulamaları kapsamında hakkında denetimli serbestlik kararı verilen kişi sayısı, 2013 yılı Kasım ayı itibariyle 242 bin 553'e ulaşmıştır. Adli kontrol uygulamasından ise toplam 44 bin 655 kişi istifade etmiştir. Ayrıca denetimli serbestlik uygulamaları kapsamında elektronik izleme merkezinin yapımı ve sistemin kurulumu 24 Ocak 2013 tarihinde tamamlanmıştır.

Özel hukuk ilişkilerinden doğan uyuşmazlıklarda, tarafların üzerinde serbestçe tasarrufta bulunabilecekleri **hukuk uyuşmazlıklarında arabuluculuk sistemi**, 22 Haziran 2012 tarihli ve 28331 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu ile oluşturulmuştur. Böylece, yabancı uyruklular dâhil olmak üzere, tarafların kendi seçtikleri bir "arabulucu" vasıtasıyla mahkemelere başvurmadan uyuşmazlıkların çözümlenmesi sağlanmıştır.

Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu Yönetmeliği de 26 Ocak 2013 tarihli ve 28540 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmış olup, 22 Haziran 2013 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bu kapsamda, aynı tarihte Adalet Bakanlığı Hukuk İşleri Genel Müdürlüğü bünyesinde Arabuluculuk Daire Başkanlığı ve Arabuluculuk Kurulu kurulmuştur.

Arabulucu olarak görev alacak kişilerin eğitimi, üniversitelerin hukuk fakülteleri, Türkiye Barolar Birliği ve Türkiye Adalet Akademisi tarafından sağlanmaktadır. Eğitim vermekle yetkilendirilen kurumların listesi Adalet Bakanlığı'nın resmi internet sitesinden duyurulmaktadır.

Arabuluculuk sistemiyle, mahkemelerin iş yükünün önemli ölçüde azaltılması ve uyuşmazlıkların daha hızlı, daha az maliyetli ve etkili şekilde çözümlenmesi amaçlanmaktadır.

Bu sistemin daha yaygın şekilde uygulanmasını teşvik etmek amacıyla, 30 Nisan 2013 tarihli ve 28633 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 6460 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile hakim ve savcılarının mesleki değerlendirilmelerinde, arabuluculuk dahil olmak üzere alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinin uygulanmasına ilişkin çalışmalarının da göz önünde tutulması düzenlenmiştir.

Yargıya ayrılan kaynaklar, adalet sisteminde gerçekleştirilen reformlara paralel olarak artırılmaktadır. Adalet Bakanlığı için merkezi bütçeden ayrılan miktar 2012 yılında 5.27 milyar TL iken, 2013 yılı için ise yaklaşık 6.83 milyar TL olarak belirlenmiştir. Buna ilaveten, ayrı bütçelere sahip olan yüksek mahkemeler ile Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu (HSYK) için ayrılan bütçede de önemli artışlar olmuştur.

Yargının iş yükünün azaltılmasına yönelik, 7 Temmuz 2013 tarihli ve 28700 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 6494 sayılı Yargı Hizmetleri ile İlgili Olarak Bazı

Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun kapsamında yargının daha verimli ve etkili şekilde işlemesine yönelik çeşitli düzenlemeler yapılmıştır. Bu çerçevede, Danıştay ve Yargıtay üyesi olabilmek için en az 20 yıllık mesleki tecrübeye sahip olunması, hâkim ve savcılarının hizmet içi eğitimlerinin HSYK tarafından yürütülmesi, adli tatilin her yıl 20 Temmuz ve 31 Ağustos tarihleri arasında uygulanması ve ceza infaz kurumları personelinin hizmet öncesi eğitiminin 5 aydan az olmaması gibi tedbirler yürürlüğe konmuştur.

3 Aralık 2013 tarihinde TBMM'ye sevk edilen Danıştay Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı ile yargı sürecinin hızlandırılmasına yönelik önemli düzenlemeler öngörülmektedir. Bu kapsamda, Tasarıda Danıştay'da yeni bir idari dava dairesi kurulması, Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulunun sürekli hale getirilmesi, idari yargılama usulüne "grup dava" ve "ivedi yargılama usulü" adıyla yeni kurumların ilave edilmesi, halen Danıştay tarafından temyizen incelemesi yapılan bazı konuların bölge idare mahkemesi tarafından itiraz yolu ile incelenecek konular arasına alınması hususları yer almaktadır. Ayrıca, Cumhuriyet savcılarının iş yükünün azaltılması amacıyla 1 Ocak 2014 tarihine kadar asliye ceza mahkemelerindeki duruşmalara katılmayacağına dair uygulamanın 1 Ocak 2019 tarihine kadar uzatılması öngörülmektedir.

Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) içinde uygulamasına başlanan Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi (SEGBİS) ile mahkeme ve savcılıkların sesli ve görüntülü ifade almaları mümkün kılınmıştır. Şu ana kadar 135 ağır ceza mahkemesinde SEGBİS sistemi kurulmuştur.

Hâkim sayılarının yeterli seviyeye getirilmesine ilişkin çalışmalar devam etmektedir. Avrupa Adalet Etkililiği Komisyonunun (The European Commission for the Efficiency of Justice - CEPEJ) verilerine göre Türkiye'de 2002 yılında yüz bin kişiye düşen hâkim sayısı 7,5 iken 2013 yılında 11,08 olmuştur.

Öte yandan, Adalet Bakanlığı, HSYK ve Türkiye Adalet Akademisi ile işbirliği içerisinde hâkim ve savcı adaylığı için sınav açmaya devam etmektedir. 5 yıllık mesleki deneyime sahip avukatların hâkim ve savcı adaylığı sınavlarına başvurmaları mümkün hale getirilmiştir. Adli ve idari yargıda toplam hâkim ve savcı sayısı 2002 yılında 8 bin 333 iken, bu sayı Eylül 2013 tarihi itibarıyla 13 bin 666'ya yükselmiştir.

Ayrıca, Adli Tıp Kurumu'nun personel sayısının artırılması çalışmaları devam etmiş ve 34 personelin ataması tamamlanarak görevlerine başlamıştır.¹²

Hâkimler ve savcılara yönelik olarak AİHM kararları ile Anayasa Mahkemesinin bireysel başvurulara ilişkin verdiği kararlara ilişkin farkındalığın artırılması amacıyla gerçekleştirilen eğitim faaliyetlerine devam edilmektedir. HSYK ve Adalet Bakanlığının işbirliği içerisinde AİHM kararları Türkçeye çevrilmekte ve HSYK,

¹² 2 Kurul üyesi, 11 uzman doktor, 10 asistan doktor, 1 kimyager, 1 mühendis, 1 hemşire, 8 sağlık teknikeri

hâkimlerin performans değerlendirmesi esnasında AİHM tarafından verilen ihlal kararlarını bir ölçüt olarak kabul etmektedir. Bunun yanında HSYK'ya bağlı olarak görev yapmakta olan müfettişlere yönelik bir eğitim projesi de sürdürülmektedir.

Terörle Mücadele Kanunu'nun 10'uncu maddesi kapsamında kurulan Bölge Ağır Ceza Mahkemelerine atanan özgürlük hâkimlerine eğitimler vermeye devam edilmektedir.

Türk Ceza Adalet Sisteminin Etkinliğinin Geliştirilmesi Projesi (TR2009/0136.04-01) kapsamında, Adalet Akademisi hizmet öncesi ve hizmet içi eğitimin AİHS ile uyumlu olarak yeniden tasarlanması amacıyla 250 kişilik bir eğitici havuzu görevlendirilmiştir.

Türkiye - AB Mali İşbirliği kapsamında, 2014-2020 yıllarını kapsayacak IPA II döneminde Adalet Bakanlığı sektör yaklaşımı çerçevesinde, yargı alt sektöründe, yargı ile ilgili kurumların içerisinde yer alacağı tüm projeler bakımından, projelerin programlaması, proje fişlerinin hazırlanması, Avrupa Komisyonu tarafından kabulünün sağlanması, projelerin uygulanmasının izlenmesi ve değerlendirilmesi, projeler arasında eşgüdümün sağlanması, raporların hazırlanması konularında yetki ve sorumluluk üstlenecektir. 2013 yılı Kasım ayı içerisinde, Avrupa Birliği Genel Müdürlüğünün çatısı altında, 'Avrupa Birliği Proje Uygulamaları Daire Başkanlığı'¹³ adı altında ayrı bir birim ihdas edilmiştir.

Yargıtay Başkanlığı ile Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı Türkiye Ofisi'nin birlikte yürüttükleri proje kapsamında düzenlenen, yargıda şeffaflık konulu "2. Uluslararası Yüksek Mahkeme Başkanları Zirvesi" 20-22 Kasım 2013 tarihinde İstanbul'da gerçekleştirilmiştir. Zirveye Yargıtay Birinci Başkanı, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı ve Yargıtay Daire Başkanları ile 13 ülke yüksek mahkeme başkanı ve hakimleri, uluslararası hukuk örgütlerinin temsilcileri ve uzmanları katılmışlardır. Zirvenin özel amacı ise Türkiye'deki yargı reformu sürecine faydası dokunabilecek en iyi uygulamalar hakkında bilgileri toplamak ve daha önce taslağı dağıtılan Yargıda Şeffaflık Bildirgesini kabul etmektir. Zirve sonunda katılımcı tüm ülkelerin onayıyla İstanbul Yargıda Şeffaflık Bildirgesi kabul edilmiştir.

Türkiye'nin Avrupa Birliği ile müzakerelerinde büyük öneme sahip 23.Yargı ve Temel Haklar Faslına (Fasıl 23) ilişkin kapsamlı bir bilgilendirme programı içeren **Avukatlar için Yargı ve Temel Haklar Projesi** hazırlanmıştır. Proje, Avrupa Birliği Bakanlığı, Adalet Bakanlığı ve Türkiye Barolar Birliği'nin işbirliğiyle ve İngiltere Büyükelçiliği'nin Avrupa'yı Birleştirme Programı kapsamındaki desteği ile hazırlanmış olup, 2012 yılı Kasım ayı itibarıyla uygulanmaya başlamış, 2013 yılı Aralık ayı itibarıyla tamamlanmıştır.

¹³ Başkanlık bünyesinde çalışmak üzere, bir daire başkanı, dört hâkim ve iki uzman yardımcısı görevlendirilmiştir.

Proje kapsamında 2012 ve 2013 yıllarında 7 pilot ilde (Konya, Erzurum, Şanlıurfa, Siirt, Kastamonu, Manisa, Trabzon) barolara kayıtlı olan 500'ün üzerinde avukata 23.Yargı ve Temel Haklar faslına ilişkin eğitimler verilmiştir.

Ceza infaz sistemine ilişkin, 31 Ocak 2013 tarihli ve 28545 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Ceza Muhakemesi Kanunu ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair 6411 sayılı Kanun önemli değişiklikler getirmiştir. Bu kapsamda, hayatını tek başına idame ettiremeyecek kadar ağır hasta olan mahkûmların infazının ertelenmesi, hükümlü ve tutuklarının eşleri ile bir araya gelmeleri ve çocuk hükümlülerin ebeveynleriyle daha çok vakit geçirmeleri gibi yeni uygulamalar da yürürlüğe konmuştur.

Yargı Hizmetleri ile ilgili olarak Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair 6494 sayılı Kanun, 7 Temmuz 2013 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Söz konusu kanunla ceza infaz kurumları ve tutukevleri personelinin hizmet öncesi eğitimin süresinin 5 aydan az olmayacağı belirlenmiş ve tutukluların cenazelere katılması konusundaki izinleri kolaylaştırılmıştır.

2013 yılında toplam 71 bin 383 kapasiteli 27 ceza infaz kurumu yerleşkesine 6 adet ek bina ve ek açık cezaevi yapılmıştır.

5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 18'inci maddesi uyarınca akıl hastalığı dışında ruhsal rahatsızlıkları bulunan hükümlüler için Adana, Elazığ, Manisa ve Samsun E-Tipi ceza infaz kurumlarında oluşturulan üniteler faaliyete geçirilmiştir.

Özellikle 2012 ve 2013 yıllarında gerçekleştirilen kapasite arttırma çalışmaları sonucunda toplam cezaevi kapasitesi 153 bin 340'a ulaşmıştır. 7 Ekim 2013 tarihi itibarı ile Türkiye genelinde 361 ceza infaz kurumunda; 110 bin 999'u hükümlü, 28 bin 200'si tutuklu olmak üzere toplam 139 bin 199 kişi bulunmaktadır.

Ceza infaz kurumunda çalışan personel sayısı 2002 yılında 25 bin 405 iken, Aralık 2013 tarihi itibarıyla bu sayı 43 bin 435'e ulaşmıştır.

Denetimli serbestlik uygulamaları kapsamında elektronik izleme merkezinin yapımı ve sistemin kurulumu 24 Ocak 2013 tarihinde tamamlanmıştır. Kurulumun tamamlanmasından sonra 1 Şubat 2013 tarihi itibarıyla 19 ayrı yerde 102 kişiye elektronik kelepçe takılarak elektronik izleme uygulaması resmen başlatılmıştır. Uygulamanın başlangıcından itibaren 953 kişi elektronik izlemeye tabi tutulmuş olup, bunlardan 383 kişinin izlenmesi aktif olarak devam etmektedir. 570 kişinin izlenmesi ise tamamlanmıştır.

Elektronik izleme sistemine geçişte yıllara göre kelepçe takılacak kişilerin sayısında kademeli bir artış öngörülmektedir. 3 yıllık bir kademeli artış planlaması yapılmış; birinci yılda ortalama 650 kişi, ikinci yılda 1.700 kişi, üçüncü yılda 3 bin 000 kişiye çıkılması öngörülmektedir.

Türk Silahlı Kuvvetleri'nde etkin bir disiplin sisteminin tesisi, muhafazası ve idamesine ilişkin usul ve esasları belirlemek amacıyla Türk Silahlı Kuvvetleri Disiplin Kanunu 31 Ocak 2013 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bu kapsamda disiplin mahkemelerinin kapatılması yerlerine disiplin kurullarının oluşturulması düzenlenmiş ve disiplin cezalarına karşı Askeri Yüksek İdare Mahkemesinde iptal davası açılabilmesine imkân sağlanmıştır.

Yolsuzlukla mücadeleyle ilişkin, 2010-2014 yıllarını kapsayan Saydamlığın Artırılması ve Yolsuzlukla Mücadelenin Güçlendirilmesi Stratejisi ve Eylem Planı'nın uygulanmasına devam edilmektedir. Stratejinin temel bileşenleri, önleme, yaptırımların uygulanması, toplumsal farkındalığın artırılmasına yönelik tedbirler olmak üzere üç ana başlık altında toplanmıştır. Stratejideki tedbirlerin uygulanmasıyla; adil, hesap verebilir, saydam ve güvenilir bir yönetim anlayışının geliştirilmesi ve yolsuzluğa karşı toplumsal bilincin artırılarak yolsuzluk suçlarına yönelik eğilimlerin engellenmesi suretiyle sistemin etkinliğini artırmak amaçlanmaktadır.

Temel haklar konusuna ilişkin siyasi reform sürecine 2013 yılında da bütüncül bir anlayışla devam edilmiştir.

Türkiye'deki insan hakları ihlallerine ilişkin sorunlar ve çözüm önerilerinin tespiti için yürütülen çalışmalar kapsamında, AİHM'nin Türkiye aleyhine verdiği ihlal kararlarına yol açan nedenleri ortadan kaldırmak amacıyla 5 yıllık dönemi kapsayan, amaçlar, hedefler ve sorumlu kurumların da belirlendiği **İnsan Hakları İhlallerinin Önlenmesine İlişkin Eylem Planı'nın** hazırlanmasına yönelik çalışmalar, Adalet Bakanlığı tarafından ilgili tüm kurumların katkılarıyla yürütülmektedir. Eylem Planıyla insan hakları standartlarının yükseltilmesi ve özellikle AİHM nezdinde Türkiye aleyhine yapılan başvuruların en aza indirilmesi hedeflenmektedir.

2012 yılında **insan hakları alanında kurumsallaşma amacıyla,** demokratik kurumlar tesis edilmesi yönünde önemli bir aşama kaydedilmiştir. Bu kapsamda idare-birey arası ilişkilerden kaynaklanan şikâyetlere etkin ve hızlı çözümler getirecek bir mekanizma olan **Kamu Denetçiliği Kurumu** ve insan haklarının korunması kapsamında merkezi bir rol üstlenecek **Türkiye İnsan Hakları Kurumu** 2013 yılında faaliyete geçmiştir.

Kamu Denetçiliği Kurumu, 29 Mart 2013 tarihi itibarıyla idarenin işleyişine ilişkin gerçek ve tüzel kişilerin başvurularını almaya başlamıştır. Başvurular hiçbir ücret alınmaksızın kuruma iletilmekte ve 6 ay içinde sonuçlandırılmaktadır.

2010 Anayasa Değişikliği kapsamında getirilen düzenlemeler arasında yer alan, diğer iç hukuk yollarının tüketilmesinin ardından **Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru yapılabilmesi olanağı,** birçok AB üye ülkesinin hukuk sisteminde halihazırda yer alan bir uygulama olup, ülkemizde de 23 Eylül 2012 tarihinde başlatılmıştır.

Bireysel başvuruların etkin ve sağlıklı şekilde incelenmesi için gerekli teknolojik ve fiziki alt yapı hazırlanmıştır. Örneğin, mahkemelere ve savcılıklara yapılan bireysel

başvurular UYAP üzerinden alınmakta ve elektronik ortamda derhal Anayasa Mahkemesine iletilmektedir.

Hâkimler ve savcılara yönelik olarak AİHM kararları ile Anayasa Mahkemesi'nin bireysel başvurulara ilişkin verdiği kararlar hakkında farkındalığın artırılması amacıyla gerçekleştirilen eğitim faaliyetlerine devam edilmektedir. Bunun yanında HSYK'ya bağlı olarak görev yapmakta olan müfettişlere yönelik benzer bir eğitim projesi çalışmaları devam etmektedir.

16 Aralık 2013 tarihi itibarıyla Anayasa Mahkemesine 10 bin 361 başvuru yapılmış, bu başvuruların 2 bin 321'i hakkında Anayasa Mahkemesi tarafından kabul edilemezlik kararı verilirken diğer başvurular hakkında işlemler sürmektedir. 22 başvuru karara bağlanmış olup, 20 başvuruda ihlal kararı verilmiştir.

AİHM, 14 Mayıs 2013 tarihinde açıkladığı Hasan Uzun/Türkiye (10755/13) kararında Anayasa Mahkemesi'ne bireysel başvurunun AİHM'ye başvuruda bulunmadan önce tüketilmesi gereken bir yol olduğuna hükmetmiştir.

Kolluk Gözetim Komisyonu Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Tasarısı TBMM gündeminde yer almaktadır. Tasarı ile kolluk gözetim şikâyet sisteminin daha etkili ve hızlı çalışmasını sağlamak amacıyla Kolluk Gözetim Komisyonunun kurulması öngörülmektedir. Ayrıca, kolluk şikâyet sisteminin daha etkili ve hızlı işlemlerini sağlamak, saydamlığını ve güvenilirliğini geliştirmek üzere kolluk görevlilerinin işledikleri iddia edilen suçlardan veya disiplin cezasını gerektiren eylem, tutum veya davranışlarından dolayı idari merciler tarafından yapılan ya da yapılması gereken iş ve işlemlerin merkezi bir sistemde kayıt altına alınması amaçlanmaktadır.

30 Eylül 2013 tarihinde açıklanan Demokratikleşme Paketi ile "Ayrımcılıkla Mücadele ve Eşitlik Kurulunun kurulması da öngörülmektedir.

Ayrımcılıkla Mücadele ve Eşitlik Kurulu Kanun Tasarısı ile gerek ayrımcılık yasağı gerek insan hakları alanında kurumsallaşma bakımından Siyasi Kriterler, 23.Yargı ve Temel Haklar Faslı ve 19.Sosyal Politika ve İstihdam Faslı kapsamındaki çalışmalar için önemli bir adım teşkil etmektedir.

Türkiye'nin 2011 yılında taraf olduğu İşkenceye ve Diğer Zalimane, Gayriinsani veya Küçültücü Muamele veya Cezaya Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek İhtiyari Protokolü (OPCAT) kapsamında kurulacak bağımsız ulusal önleme mekanizması görevinin Türkiye İnsan Hakları Kurumu tarafından üstlenilmesi öngörülmektedir.

AİHM'ye yapılmış bazı başvuruların tazminat ödenmek suretiyle çözümü ve muhtemel ihlal kararlarının önüne geçilmesi amacıyla, 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun 19 Ocak 2013 tarihli ve 28533 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. Uzun yargılama süreleri ve mahkeme kararlarının uygulanmaması nedeniyle AİHM'ye

yapılan başvurular için bir iç hukuk yöntemi oluşturulması amacıyla hazırlanan Kanun kapsamında, 20 Şubat 2013 tarihi itibarıyla Adalet ve Maliye Bakanlıkları görevlilerinden müteşekkil İnsan Hakları Tazminat Komisyonu oluşturulmuştur.

Komisyon, ceza hukuku kapsamındaki soruşturma ve yargılamalar ile özel hukuk ve idare hukuku kapsamındaki yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı ve mahkeme kararlarının geç veya eksik icra edildiği ya da hiç icra edilmediği iddiasıyla 23 Eylül 2012 tarihi itibarıyla AIHM nezdinde açılan davalarla ilgili başvuruları almaktadır.

Bu çerçevede, 12 Kasım 2013 tarihi itibarıyla, Komisyon'a 4 bin 053 adet başvuru yapılmış, başvuruların 1.666'sı sonuçlandırılmış ve bunlardan 1.528'i hakkında tazminat ödenmesine karar verilmiş, diğer 138 başvuru hakkında ret kararı verilmiştir. Sonuçlandırılan başvurular kapsamında, toplam 6 milyon 675 bin 839 TL tazminat ödenmesine hükmedilmiştir. Karara bağlanan dosyalardan itiraz edilen dosya sayısı 203, itiraz edilip kesinleşen dosya sayısı ise 32'dir.

Türkiye aleyhine AIHM nezdinde yapılan birçok başvuruyla ilgili olarak¹⁴ Komisyona başvuru yapılmasının, tüketilmesi gereken ve etkili bir iç hukuk yolu olduğu AIHM tarafından vurgulanmıştır. AIHM tarafından bugüne kadar Türkiye aleyhine uzun yargılama nedeniyle açılmış 1.384 dosya hakkında Tazminat Komisyonunun kurulmuş olması nedeniyle öncelikle bu Komisyona müracaat edilmesi gerektiğinden bahisle kabul edilmezlik kararı verilmiştir. Bir başka ifadeyle bu dosyalar AIHM önünde Türkiye aleyhine açılmış davalar arasından çıkarılmıştır.

İfade özgürlüğünün geliştirilmesi konusunda yürütülen çalışmalar kararlılıkla devam etmektedir. İfade özgürlüğü alanında 2000'li yılların başından beri yapılan reformların sonucunda hassas addedilen birçok konu vatandaşlarımız tarafından açıkça tartışılabilmektedir.

Türk Ceza Kanunu'nun (TCK) 301'inci maddesinde 2008 yılında yapılan düzenleme sonrasında bahse konu maddeye dayanarak dava açılması Adalet Bakanının iznine bağlanmıştır. Bunun sonucu olarak açılan dava sayısında ciddi bir düşüş olmuştur. Bu çerçevede, 2013 yılının ilk yarısında 184 başvuru arasından sadece 12 başvuru için dava açma izni verilmiştir.

5 Temmuz 2012 tarihinde yürürlüğe giren 6352 sayılı Yargı Hizmetlerinin Etkinleştirilmesi Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması ve Basın Yayın Yoluyla İşlenen Suçlara İlişkin Dava ve Cezaların Ertelenmesi Hakkında Kanun (3.Yargı Reformu Paketi) ve 30 Nisan 2013 tarihinde yürürlüğe giren 6459 sayılı İnsan Hakları ve İfade Özgürlüğü Bağlamında Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (4. Yargı Reformu Paketi) kapsamında ifade ve basın özgürlüğünü genişleten önemli değişiklikler yapılmıştır. Bu çerçevede, söz konusu Yargı Paketleri ile ifade

¹⁴ Müdür Turgut ve diğerleri/Türkiye Kararı (4860/09), Ayşe Durusoy/Türkiye (34600/04), Nezaket Demiroğlu/Türkiye(27459/09)

özgürlüğü ile basın özgürlüğünü evrensel normlarla uyumlu hale getirmek amacına yönelik olarak bilhassa Türk Ceza Kanunu ve Terörle Mücadele Kanunu kapsamında önemli iyileştirmeler yapılmıştır. Bu düzenlemeler ile AİHM kararlarında belirlenen ihlal nedenlerinin ortadan kaldırılması hedeflenmiştir.

3. Yargı Reformu Paketi kapsamında ifade ve basın özgürlüğünü genişletici yönde getirilen değişikliklerin uygulanmasına devam edilmektedir. Bu kapsamda, basın ve yayın yoluyla işlenmiş suçlara ilişkin dava ve cezaların infazı ertelenmiş, çok sayıda tutuklu tahliye edilmiş ve süreli yayın durdurma cezası yürürlükten kaldırılarak haklarında toplatma kararı olan binlerce kitap yasaklı kitap listesinden çıkarılmıştır. Türk Ceza Kanununda yapılan değişikliklerle, ifade ve basın özgürlüğü kapsamında, suçun basın ve yayın yoluyla işlenmesi hâlinde cezaların artırılacağına ilişkin hükümler kaldırılmıştır. Buna ilaveten, suçun basın ve yayın yoluyla işlenmesi hâli, artırım nedeni olmaktan çıkarılmıştır.

4. Yargı Reformu Paketi kapsamında özellikle ifade ve basın özgürlüğünü genişletmeye ve AİHS ve AİHM standartları ile uyumlaştırmaya yönelik yapılan düzenlemeler aşağıda sıralanmaktadır:

- 5237 sayılı TCK'nın 215'inci maddesinde yer alan “suçu ve suçluyu övme suçu” yeniden düzenlenmiş olup, bahsekonu suçun oluşabilmesi için yeni bir kriter getirilmiştir. Buna göre, suç veya suçluyu övenin bu söyleminden dolayı cezalandırılabilmesi için “kamu düzeni açısından açık ve yakın bir tehlikenin ortaya çıkması” şartının gerçekleşmesi gerekmektedir.
- 3713 sayılı TMK'nın 6'ncı maddesinde yapılan değişiklikle terör örgütlerinin cebir, şiddet veya tehdit içeren yöntemlerini meşru göstermeyen veya bu yöntemlere başvurmayan açıklamalarının basılması ve dağıtılması suç olmaktan çıkarılmıştır.
- Örgüt propagandasını suç sayan TCK'nın 220'inci maddesi ve TMK'nın 7'nci maddesinde tanımlanmış olan terör örgütünün propagandasını yapma suçunun unsurları yeniden düzenlenmiş olup, bahsekonu suçun unsuru “cebir, şiddet veya tehdit yöntemlerini teşvik etmek amacıyla propaganda yapma” şeklinde tadil edilerek daha somut bir kritere bağlanmaktadır. Bahsekonu değişiklikle de terör örgütünün propagandasını yapmanın ancak söz konusu unsurları taşıyorsa cezalandırılabilmesi düzenlenmiştir.
- TCK'nın ‘Suç işlemek amacıyla örgüt kurmak’ başlıklı 220'nci maddesinin 6'ncı fıkrasında yer alan: “Örgüte üye olmamakla birlikte örgüt adına suç işleyen kişi, ayrıca örgüte üye olmak suçundan da cezalandırılır” hükmünün uygulama alanı daraltılarak bahsekonu hükmün “sadece silahlı örgütler hakkında uygulanacağı” hükme bağlanmıştır.
- TMK'nın 7'nci maddesine bir fıkra ilave edilerek terör örgütüne üye olmamakla birlikte örgüt adına TMK'nın 6'ncı maddesinde tarif edilen “terör örgütünün bildiri veya açıklamalarını basan veya yayanlarla”, bahsekonu

maddenin ikinci fıkrasında sayılan suçları işleyenler veya 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu kapsamındaki yasak fiilleri işleyenlere ayrıca örgüt üyeliği suçundan ceza verilmeyeceği açıkça hükme bağlanmıştır.

- TCK'nın 318'nci maddesinde düzenlenen halkı askerlikten soğutma suçunun unsurları daraltılmıştır. Yapılan değişiklikle suçun unsurları somutlaştırılmış olup, askerlik hizmetini yapanları firara sevk edecek veya askerlik hizmetine katılacak olanları bu hizmeti yapmaktan vazgeçirecek şekilde teşvik veya telkinde bulunanlara altı aydan iki yıla kadar hapis cezası verilmesi öngörülmektedir.

Son olarak, 30 Eylül 2013 tarihinde kamuoyu ile paylaşılan Demokratikleşme Paketi'nde yasal değişiklik gerektiren düzenlemelerin gerçekleştirilmesi amacıyla Temel Hak ve Hürriyetlerin Geliştirilmesi Amacıyla Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı 5 Aralık 2013 tarihinde TBMM'ye sevk edilmiştir. Söz konusu tasarıda ifade özgürlüğünü genişletici düzenlemeler yapılması öngörülmektedir.

Bu bağlamda, seçimlerde farklı dil ve lehçelerde propagandanın serbest hale getirilmesi, nefret suçu ile ilgili düzenleme yapılması, özel okullarda farklı dil ve lehçelerde eğitim yapılmasına olanak tanınması, yaşam tarzına saygının güvence altına alınması, Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununda düzenleme yapılması, Türk Ceza Kanunu'nda belirli harflerin kullanılmasından dolayı var olan cezai müeyyidelerin kaldırılması, bazı köy isimlerinin kullanılabilmesi önündeki yasal engelin kalkması gibi hususlarda yapılacak değişiklikler yoluyla ifade özgürlüğünün önündeki engellerin tamamen ortadan kaldırılması hedeflenmektedir.

Toplanma ve örgütlenme özgürlüğüne ilişkin olarak, kapatılan vakıfların yeniden açılmasına imkân sağlanmasına yönelik 12 Temmuz 2013 tarihli ve 6495 sayılı Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun kapsamında yapılan yasa değişikliğiyle, 1 Ocak 1990 tarihinden, bu düzenlemenin yayım tarihine kadar dağılmasına veya dağıtılmasına karar verilen yeni vakıfların kurucularının başvurusu üzerine, vakfın adı ve amacı aynı olmak kaydıyla, yeni bir vakıf kurabilmelerinin önü açılmıştır. Ayrıca, dağıtılan vakfın Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne intikal eden ve hâlihazırda Genel Müdürlük tarafından tasarruf edilen taşınmazlarının, mahkeme siciline tescilinden itibaren üç ay içinde yeni kurulan vakfa devredilebilmesinin de önü açılmıştır.

Ayrıca, İçişleri Bakanlığı'nca 26 Haziran 2013 tarihinde "Çevik Kuvvet Personeli" başlıklı bir Genelge, 22 Temmuz 2013 tarihinde ise "Toplumsal Olaylarda Hareket Tarzları" başlıklı bir Genelge yayımlanmıştır. Kolluk kuvvetlerinin güç kullanımını düzenleyen söz konusu Genelgeler esasen, İçişleri Bakanlığı tarafından toplumsal olaylarda kolluk kuvvetlerinin uymaları gereken kuralları hatırlatmak, gaz ve diğer göz yaşartıcı gaz kullanımı sırasında riayet edilmesi gereken kaideleri hatırlatmak amacıyla hazırlanmıştır.

Haziran ve Temmuz ayındaki Gezi parkı protestoları esnasında kolluk kuvvetlerince yapıldığı iddia edilen hak ihlalleri ve orantısız güç kullanımına ilişkin iddialara ilişkin olarak yargı makamlarınca ilgili kamu görevlileri hakkında adli soruşturmalar, İçişleri Bakanlığı'na da idari soruşturmalar derhal başlatılmıştır. Bahsekonu soruşturmalar kapsamında, hak ihlallerinde buldukları ve orantısız güç kullandıkları tespit edilen kolluk kuvveti mensupları ve diğer kamu görevlilerine idare tarafından disiplin cezaları verilmiş, adli soruşturmalar kapsamında da bu kişilerden bazılarının haklarında dava açılarak, yargılanmalarına başlanmıştır.

Yardım toplama konusundaki kısıtlamaların kaldırılmasına yönelik olarak Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu'nun 8'nci maddesine istinaden çıkarılmış olan Yardım Toplama Esas ve Usulleri Hakkında Yönetmelik'in 15'inci maddesi 26 Eylül 2013 tarihinde yürürlükten kaldırılarak Türk Hava Kurumunun kurban derisi, bağırsak, fitre ve zekât toplama konusundaki demokratik nitelikli olmayan tekel hakkı ortadan kaldırılmıştır. Bu düzenlemeyle demokratik bir toplumun vazgeçilmez bir unsuru olan sivil toplum kuruluşlarının (STK) faaliyetlerini sürdürebilmeleri ve sözkonusu STK'ların toplumla diyalogunun geliştirilmesi açısından son derece gerekli olan mali kaynak temini önündeki bir engel ortadan kaldırılmış bulunmaktadır.

Bu kapsamda, Başbakanımız tarafından 30 Eylül 2013 tarihinde kamuoyuyla paylaşılan Demokratikleşme Paketi'nde de bu hususa ilişkin ifadeler yer almıştır. Bu doğrultuda, 5 Aralık 2013 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisine sevk edilen **Temel Hak ve Hürriyetlerin Geliştirilmesi Amacıyla Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı**'nda, 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu'nun 8'nci, maddesindeki kısıtlayıcı hükmün de yürürlükten kaldırılması öngörülmektedir.

İşkence ve kötü muamele ile mücadele konusunda, Türkiye 2002 yılından bu yana işkence ve kötü muameleyle sıfır tolerans politikası uygulamaktadır. Bu alanda atılan en önemli adımlardan birisi de 4. Yargı Reformu Paketi kapsamında işkence suçlarında zamanaşımının kaldırılmasıdır.

24 Ocak 2013 tarihinde AIHM tarafından açıklanan istatistiklere göre, Türkiye 2012 yılında AIHS'nin işkence yasağına ilişkin 3. Maddesi kapsamında hiçbir ihlal kararı almamıştır.

İşkenceye sıfır tolerans politikası çerçevesinde terörle mücadele merkezlerinde gözaltı ve sorgu odalarına görüntü ve ses kayıt cihazları kurulmaya devam edilerek bu sistemin yaygınlaştırılması için çalışmalar sürdürülmüştür.

Kadın hakları ve cinsiyet eşitliği konusunda, kadınların ekonomik, sosyal ve siyasal alanlara katılımları ve bu alanlarda kadın-erkek eşitliğinin sağlanması AB'ye üyelik sürecimizde de çok önemli bir yer teşkil etmektedir. Ülkemizde kadın hakları, Anayasal koruma altında olup özellikle son dönemde bu alandaki reform çalışmaları hız kazanmıştır.

8 Ekim 2013 tarihinde yürürlüğe giren Kamu Kurum ve Kuruluşlarında Çalışan Personelin Kılık ve Kıyafetine Dair Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına İlişkin Yönetmelik ile kadın kamu çalışanlarının kıyafetlerine ilişkin kısıtlamalar kaldırılmıştır. Din ve vicdan özgürlüğü, çalışma hakkı, cinsiyet ayrımına dayanan ayrımcılık yasağı ve eşitlik ilkesi gibi evrensel insan hakları ve hukuk ilkelerine aykırılık taşıyan başörtüsü yasağının sonlandırılmasıyla, Türkiye’de kadınların istihdamında ve çalışma hayatında hak ettikleri yerlerini almalarında önemli bir engel ortadan kalkmıştır.

Bu gelişmeyi takiben, kadın milletvekillerinin TBMM Genel Kuruluna katılımları esnasında uygulanagelen başörtüsü yasağı sorunu da çözülmüştür.

Öte yandan, 5 Mart 1973 tarihli ve 584 Karar numaralı TBMM İç Tüzüğü'nün ilgili maddesi değiştirilerek kadın milletvekillerine Genel Kurulda etek giyme zorunluluğu kaldırılmış ve pantolon giyebilme serbestisi getirilmiştir.

Kadınların siyasi yaşama katılımı son yıllarda kayda değer bir artış göstermiştir. 2007 genel seçimleri sonucunda parlamentodaki kadın milletvekili oranı % 4 seviyesinde iken, 12 Haziran 2011 tarihinde yapılan genel seçimlerde bu oran %14,38’e yükselmiştir.

Kadınların işgücüne katılım oranı ise % 30,1’den % 31,3’e yükselmiştir. İşsizlik oranı % 9,8; genç işsizliği oranı ise %18,7 olarak gerçekleşmiştir. Kadın istihdamı oranı geçen yılın aynı dönemine göre 0,6 puan artarak % 27,4 ve kadın işsizlik oranı % 12,4 olarak gerçekleşmiştir. Kadın istihdamının artırılması konusunda, çalışan kadınlar için çocuk bakım hizmetlerinin sağlanması bir ön koşul haline gelmiştir.

Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesinin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun, 14 Mart 2012 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Türkiye, İstanbul Sözleşmesi olarak da bilinen, söz konusu Sözleşmeyi imzalayan ülkeler arasında, sözleşmeyi Parlamentosunda onaylayan ilk ülke olmuştur.

2012 yılında yürürlüğe giren Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanuna ilişkin uygulama Yönetmeliği 18 Ocak 2013 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik 5 Ocak 2013 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Söz konusu Yönetmelikle Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’na, belediyelere, il özel idarelerine ve sivil toplum kuruluşlarına ait kadın konukevlerinin açılışı, işleyişi, hizmetin çeşit ve niteliği, denetimi, kurumlar arası işbirliği ile çalışanların görev ve sorumluluklarına ilişkin usul ve esaslar belirlenmiştir.

Söz konusu Yönetmelik’in yürürlüğe girmesinden önceki tarihte fazla kapasite ile açılmış olan ancak halen hizmet veren konukevleri, iki yıl içinde kapasitelerini Yönetmelik’e uygun hale getireceklerdir. Ayrıca, Yönetmelik ile, tüm kadın konukevlerinin birbirleriyle bağlantısını, doluluk oranının takibini, konukevleri arasındaki sevklerin hızlandırılmasını ve konukevleriyle ilgili güncel analizler

yapılabilmesini ve politika üretilmesini sağlamak amacıyla Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından konukevi bilgi işlem sistemi kurulacaktır.

Ayrıca, Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun doğrultusunda, şiddetin önlenmesi ve koruyucu ve önleyici tedbirlerin etkin bir şekilde uygulanmasına yönelik danışmanlık, rehberlik ve yönlendirme hizmeti veren Şiddet İzleme ve Önleme Merkezleri (ŞÖNİM) 2012-2013 yıllarında 14 pilot ilde (İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa, Denizli, Antalya, Mersin, Adana, Samsun, Trabzon, Gaziantep, Şanlıurfa, Diyarbakır ve Malatya) kurulmuştur. Şiddet İzleme ve Önleme Merkezleri, 2012 Aralık sonu ile 2013 Haziran tarihleri arasında 4 bin 434'ü kadın, 80'i erkek olmak üzere toplam 4 bin 514 kişiye hizmet vermiştir.

Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı (2012-2015) çerçevesinde yasal düzenlemeler, farkındalık yaratma ve zihinsel dönüşüm, kadının güçlendirilmesi ve koruyucu hizmet sunumu, sağlık hizmetlerinin sunumu ve kurum/kuruluşlar arası işbirliği alanlarında çalışmalar sürdürülmektedir.

Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı (2007-2010), 9-12 Haziran 2010 tarihlerinde icra edilen bir çalıştay ile 2011-2015 yıllarını kapsayacak şekilde güncellenmiştir.

Aile içi şiddet ile mücadelede en önemli mekanizmaların başında kadın konukevleri gelmektedir. Kadın konukevlerinin ilk kabul birimleriyle birlikte toplam kapasitesi 2 bin 066'ya yükseltilmiştir. 13 Ağustos 2012 ve 3 Nisan 2013 tarihleri arasında Kadın Konukevi ve ilk kabul birimlerinde toplam 3 bin 419 kişiye hizmet verilmiştir.

Kadına yönelik şiddetle mücadele konusunda faaliyet gösteren Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına bağlı Alo 183 Aile, Kadın, Çocuk, Engelli ve Sosyal Hizmet Danışma Hattına şiddet mağduru kişiler ücretsiz olarak ulaşabilmekte, çağrı merkezi 7/24 kesintisiz hizmet vermektedir. Alo 183 Hattına 2012 yılı Eylül ayından Temmuz 2013'e kadar kadına yönelik hizmetlerle ilgili 22 bin 574 adet çağrı gelmiştir. Bu çağrılarının 3 bin085 tanesi kadına yönelik ihmal ve istismar vakalarıyla ilgilidir.

Sosyal yardımlar ve sosyal yardım projeleri hizmetlerine ilişkin Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na bağlı Alo 144 Çağrı Merkezinde istihdam edilen personel sayısı arttırılmış olup, Eylül 2012-Temmuz 2013 döneminde 2 milyon975 bin151 çağrı kaydedilmiştir.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ile Milli Savunma Bakanlığı arasında Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Sağlanması ve Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede Kurumsal Kapasitenin Güçlendirilmesi, İşbirliği Ve Eşgüdümün Artırılmasına Dair Protokol 3 Temmuz 2013 tarihinde imzalanmıştır. Protokol ile Türk Silahlı Kuvvetleri bünyesinde vatani görevini ifa eden erbaş ve erlere yönelik olarak toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadına yönelik şiddetle mücadele konularında eğitim programlarının düzenlenmesi, var

olan eğitim programlarının zenginleştirilerek güçlendirilmesi ve söz konusu eğitimleri verecek personelin yetiştirilmesi amaçlanmaktadır.

Ayrıca, AB müktesebatına uyum sağlamak, kadına yönelik şiddet konusundaki kurumsallaşma çalışmalarını AB uygulamalarına uygun hale getirmek ve bu konuda farkındalığı artırmak amacıyla Avrupa Birliği Bakanlığı koordinasyonunda Adalet Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı ve Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının merkez teşkilat ve taşra teşkilatından katılımcılar ile Sivil Toplum Kuruluşları ve Üniversite temsilcileri olmak üzere toplamda yaklaşık 600 kişinin katılımıyla Gaziantep, Antalya, İzmir ve Trabzon'da Aile İçi Şiddet ve Kadına Yönelik Şiddet konulu TAİEX Bölgesel Seminerleri düzenlenmiştir.

Buna ilaveten, Avrupa Birliği Bakanlığı, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ve İngiltere Büyükelçiliği'nin ortak girişimiyle Aile İçi Şiddet Alanında Çalışan Personele Yönelik Eğiticilerin Eğitimi Projesi hayata geçirilmiştir. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın merkez ve taşra teşkilatında görevli toplam 85 katılımcı proje kapsamında düzenlenen eğitimlere katılmıştır. Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun ve uygulamaları, şiddet mağdurları ve şiddet uygulayanlar ile çalışma metotları gibi konuların detaylı bir şekilde incelendiği bu eğitimler neticesinde eğitici olarak yetiştirilen katılımcıların kendi illerinde bu alanda eğitimler vermesi öngörülmektedir. Projenin aile içi şiddetle mücadeleye uygulama bakımından önemli bir katkı sağlaması beklenmektedir.

Türkiye'de toplumsal cinsiyet eşitliğiyle ilgili bilinç oluşturulması amacıyla Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem Planı (2008-2013) hazırlanmıştır.

Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem Planında (2008-2013) belirlenen “Kadının Eğitimi ve Öğretimi”, “Kadın ve Ekonomi”, “Kadın ve Yoksulluk”, “Kadın ve Sağlık”, “Yetki ve Karar Alma Süreçlerine Katılım”, “Kadın ve Çevre”, “Kadın ve Medya”, “Kadının İnsan Hakları”, “Kız Çocukları” ve “Kadının İlerlemesinde Kurumsal Mekanizmalar” konularına ilişkin olarak yürütülen çalışmalar devam etmektedir.

5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun 60'ncı maddesinde 21 Mayıs 2013 tarihinde yapılan değişiklikle 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun hükümlerine göre hakkında koruyucu tedbir kararı verilen kişilerden genel sağlık sigortası kapsamında olmayan ve genel sağlık sigortalısının bakmakla yükümlü olduğu kişi kapsamına girmeyen veya genel sağlık sigortası kapsamında olup sağlık yardımlarından yararlanamayanlar, bu hâllerin devamı süresince gelir tespiti yapılmaksızın genel sağlık sigortalısı sayılması sağlanmıştır.

Kadın hakları, kadına yönelik şiddetle mücadele ve cinsiyet eşitliği konularında mevzuatın etkin bir şekilde uygulanması amacıyla çok sayıda çalıştay, eğitim ve proje 2013 yılında da hayata geçirilmiştir.

(Bakınız Fası 19: Sosyal Politika ve İstihdam)

Çocuk haklarının güçlendirilmesi ve çocuk hizmetlerinde yapısal reformların hayata geçirilmesi 2013 yılında da öncelik verilen konulardan biri olmuştur.

Türkiye tarafından 2007 yılında imzalanan Avrupa Konseyi Çocukların Cinsel Sömürü ve İstismara Karşı Korunması Sözleşmesi 1 Nisan 2012 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

24 Eylül 2012 tarihinde imzalanan BM Çocuk Hakları Komitesi'nin bireysel başvuru yetkisini tanıyan BM Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne ek Üçüncü İhtiyari Protokolün onay süreci devam etmektedir.

Çocuk istismarının önlenmesi ve istismara uğrayan çocuklara bilinçli ve etkin bir şekilde müdahale edilmesi amacıyla, 4 Ekim 2012 tarihli Başbakanlık Genelgesiyle, Sağlık Bakanlığı'na bağlı hastaneler ve kurumlar bünyesinde "çocuk izleme merkezleri" kurulmuş olup, bu merkezlerin işleyişi Sağlık Bakanlığı'nca koordine edilmektedir.

Çocuk Koruma Kanunu ve uluslararası anlaşmalara ilişkin olarak, Çocuk Koruma Kanununa Göre Verilen Koruyucu ve Destekleyici Tedbirlerin Yerine Getirilmesi Amacıyla Kurulan Merkezi, İl ve İlçe Koordinasyonların Çalışma, Usul ve Esasları Yönergesi hazırlanmış ve 16 Temmuz 2013 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Çocuk Koruma Kanunu kapsamında, çocuğa yönelik hizmetleri etkin biçimde planlamak ve sunmak amacıyla ilgili tüm kamu kurum ve kuruluşları arasındaki işbirliğini güçlendirerek koordinasyon içinde çalışmalarını mümkün kılmak amacıyla merkezi il ve ilçe düzeyinde koordinasyon sistemi geliştirilmiş, 12 Şubat 2013 ve 15 Mart 2013 tarihleri arasında tüm sektörlerin katılımı ile gerçekleştirilen çalıştaylarda Çocuk Koruma Hizmetlerinde Koordinasyon Strateji Belgesi gözden geçirilmiş ve bu belgede yer alan hedeflerin gerçekleştirilebilmesi için uygulama planları hazırlanmıştır.

Çocuk Koruma Hizmetlerinde Koordinasyon Strateji Belgesi ve Uygulama Planları 27 Kasım 2013 tarihinde gerçekleştirilen 12. Merkezi Koordinasyon Toplantısı'nda onaylanmıştır.

2014-2018 yıllarını kapsaması planlanan Çocuğa Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı hazırlıkları sürmektedir. Bahsekonu Eylem Planı ile hedeflenen, çocukların şiddetten korunması kapsamında ülke genelinde tüm kamu kurum ve kuruluşları ve sivil toplum kuruluşları ile işbirliği halinde çocukların her tür şiddetten korunması için, her alanda yapılması gereken çalışmaların belirlenmesi, her kurumun üzerine düşen sorumluluğun netleştirilmesi ve işbirliği içerisinde faaliyetlerin yürütülmesidir.

(Bakınız Fası 19: Sosyal Politika ve İstihdam)

Engelli kişilere ilişkin 2010 yılında yapılan Anayasa değişikliğiyle engelliler için alınacak tedbirlerin eşitlik ilkesine aykırı sayılmayacağı düzenlemiş ve pozitif ayrımcılık anayasal zemine kavuşturulmuştur. Bu kapsamda engelli kişilerin temel hak ve özgürlüklerden tam olarak faydalanabilmesine yönelik tedbirlerin uygulanmasına devam edilmektedir.

Engelli vatandaşlarımızı inciten ve ayrımcı nitelikli “sakat”, “çürük”, “özürlü” gibi ifadeler, 3 Mayıs 2013 tarihi itibarıyla tüm mevzuattan çıkarılmış, terminolojik uyumu sağlamak üzere mevzuata “engelli” ifadesi yerleştirilmiştir.

Taraf olduğumuz BM Engelli Kişilerin Hakları Sözleşmesi ve mevzuatımızda yer alan konuyla ilgili diğer düzenlemeler de dikkate alınarak, engelli haklarının korunması ve geliştirilmesi amacıyla idari ve yasal düzenlemelere ilişkin çalışmalar yapmak, önerilerde bulunmak, kaydedilen gelişmeler hakkında kamuoyunun aydınlatılması amacıyla yapılacak çalışmaları değerlendirmek, bu konuya ilişkin strateji belgesi ve eylem planları hazırlamak ve onaylamak, engelli hakları konusunda kurumlar arası işbirliği ve koordinasyonu sağlamak üzere 19 Temmuz 2013 tarihli ve 2013/8 sayılı Başbakanlık Genelgesi'yle Engelli Hakları İzleme ve Değerlendirme Kurulu oluşturulmuştur.

3 Ağustos 2013 tarihinde yayınlanan Maluliyet Tespiti İşlemleri Yönetmeliği'ne göre maluliyet kapsamı genişletilmiştir. Farklı hastalık gruplarını içeren Yönetmelik'te koşullar somutlaştırılmış ve hastalıklara göre sınıflandırılmıştır. Belirli hastalıkların etkilerine bakılarak ve vücut sağlığı bir bütün olarak düşünülerek çeşitli düzenlemeler yapılmıştır.

(Bakınız Fası 19: Sosyal Politika ve İstihdam)

Ayrımcılıkla mücadeleye ilişkin olarak, Demokratikleşme Paketi'nde Ayrımcılıkla Mücadele ve Eşitlik Kurulunun kurulması öngörülmektedir. Ayrımcılıkla Mücadele ve Eşitlik Kanun Tasarı Taslağı, gerek ayrımcılık yasağı gerek insan hakları alanında kurumsallaşma bakımından Siyasi Kriterler, 23.Yargı ve Temel Haklar Faslı ve 19.Sosyal Politika ve İstihdam Faslı kapsamındaki çalışmalar için önemli bir adım teşkil etmektedir.

Roman vatandaşların eğitim, istihdam ve sağlık hizmetlerine tam olarak erişiminin sağlanabilmesi ve barınma koşulları konusunda karşılaştıkları sorunların çözülmesi amacıyla 2013 yılında da çalışmalara devam edilmiştir.

Türkiye AB Mali İşbirliği kapsamında da Katılım Öncesi Yardım Aracı (IPA) IV. Bileşen çerçevesinde, Roman vatandaşların yoğun olarak yaşadığı bölgelerde sosyal içermenin artırılmasına yönelik çalışmalar sürdürülmektedir.

Roman Vatandaşlar İçin Kamu-Sivil Toplum Kuruluşları Diyaloğunun Geliştirilmesi Projesi kapsamında da bu alanlarda kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşları arasında işbirliği olanakları geliştirilmektedir. Roman vatandaşlarımızın kurduğu sivil toplum kuruluşları ve kamu kurum ve kuruluşları arasında kalıcı bir diyalog ortamının oluşturulması amacıyla Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Avrupa Birliği Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı ve İŞKUR yetkilileri ile sivil toplum örgütlerinin temsilcileri katılımıyla Sıfır Ayrımcılık Derneği tarafından Romanlar için Kamu-STK Diyalog Grubu Oluşturulması Projesi gerçekleştirilmiş olup sözkonusu proje 2012 yılı Aralık ayında sona ermiştir.

Buna ilaveten, hâlihazırda İstanbul, Gaziantep, Artvin, Diyarbakır, İzmir olmak üzere 5 ilden 5 ilgili STK ile İl Valilikleri bünyesinde İŞKUR il müdürlükleri, il sağlık müdürlüğü, yerel idarecilerden ve STK temsilcilerinden oluşan Romanlar için Danışma ve İzleme Kurulu oluşturulması ve yerel düzeyde sivil katılımın güçlendirilmesi ve aynı zamanda kamu kurum kuruluşları ile ilişkileri güçlendirerek yerel sorunlara yerel çözümler üretilebilmesi amacıyla Romanlar İçin Kamu STK Diyalog Grubu Oluşturulması Projesi Yerel Modellemesi sürdürülmektedir.¹⁵

Ayrıca, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın koordinasyonunda, Roman vatandaşlara yönelik bir strateji oluşturmak amacıyla, ilgili kamu kurumlarının katılımıyla ulusal bir strateji ve eylem planı üzerinde çalışmalar sürdürülmektedir.

30 Ekim 2013 tarihinde, Başbakan Yardımcısı Bekir Bozdağ, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı ve Sağlık Bakanı'nın katılımlarıyla, bölge milletvekili, Roman sivil toplum kuruluşları temsilcilerinin katılım sağladığı "Trakya Roman Buluşması" başlıklı bir toplantı düzenlenmiştir.

30 Eylül 2013 tarihinde kamuoyuyla paylaşılan Demokratikleşme Paketi'nde, Roman vatandaşların dil ve kültür alanındaki taleplerini karşılamayı da içeren önemli tedbirlere yer verilmektedir. Bu çerçevede, Yükseköğretim Kurulu tarafından, Roman vatandaşlarımızın dil ve kültür alanında karşılaştıkları sorunlara ilişkin araştırmalar yapmak, çözüm önerileri üretmek amacıyla Trakya Üniversitesi bünyesinde Roman Dili ve Kültürü Araştırmaları Enstitüsü kurulması yönünde karar alınmıştır.

Kişisel verilerin korunması hakkı 2010 yılında yapılan Anayasa değişikliğiyle ülkemizde anayasal bir hak haline getirilmiş bulunmaktadır. 30 Eylül 2013 tarihinde açıklanan Demokratikleşme Paketi kapsamında Kişisel Verilerin Korunması Kanunu Tasarısının yasalaşması öngörülmektedir.

Kültürel haklara ilişkin olarak, Türk vatandaşları tarafından günlük hayatlarında geleneksel olarak kullanılan farklı dil ve lehçelere ilişkin son on bir yılda önemli adımlar atılmıştır. Bu kapsamda sözü edilen farklı dil ve lehçelerde yayın yapan devlet kanalları kurulmuş, sözlü ve yazılı propaganda imkânı getirilmiş, hükümlü ve tutuklular ile ziyaretçilerinin tercih ettikleri dilde iletişim kurmalarının önü açılmış, enstitüler kurularak ve lisans ve yüksek lisans programları oluşturularak akademik çalışmalar teşvik edilmiştir. Ayrıca, 2012-2013 akademik yılı Eğitim ve Öğretim Döneminde yürürlüğe giren 4+4+4 sistemi kapsamında, öğrenciler haftada 4 saat olmak üzere "Yaşayan Diller ve Lehçeler" adlı seçmeli dersi alabilmektedirler.

¹⁵ Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Avrupa Birliği Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı ve İŞKUR temsilcilerinin katılımıyla, "Romanlar İçin Kamu-STK Diyalog Grubu Projesinin Yerel Modellemesi" projesi çerçevesinde, 25-29 Kasım 2013 tarihleri arasında İsveç'e bir çalışma ziyareti düzenlenmiştir. Bu toplantıda, Romanların çeşitli sorunları ve İsveç hükümetinin sözkonusu sorunlara yönelik çözüm önerileri görüşülmüş, Türkiye'deki Roman vatandaşların benzer durumları ve farklılaşan sorunları istişare edilmiştir.

Mardin Artuklu Üniversitesi'nde 26 Ocak 2011 tarihinde kurulan Kürtçe Dili ve Edebiyatı lisans programı 2011-2012 öğretim yılından bu yana öğrenci kabul etmektedir. Ayrıca, Kürtçe öğretmeni yetiştirmek amacıyla 1 yıllık tezsiz yüksek lisans programı açılmıştır. Buna ilaveten, Tunceli Üniversitesi bünyesinde de Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümü'nde Zaza Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı kurulmuş ve Muş Alpaslan Üniversitesi'nde Kürt Dili ve Edebiyatı Bölümü, 2013-2014 akademik yılında eğitime başlamış ve bu alanda yüksek lisans programı da oluşturulmuştur.

Siirt Üniversitesi Rektörlüğüne Bağlı Olarak Yaşayan Diller Enstitüsü'nün Kurulması Hakkında 2013/4897 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı, 25 Haziran 2013 tarihli ve 28688 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

1964 yılında yer isimlerinin değişikliği kapsamında ismi “Aydınlar olarak değiştirilen Siirt iline bağlı ilçenin ismi, 49 yıl sonra yapılan yasal düzenlemeyle eski ismi “Tillo” olarak değiştirilmiştir. Yer isimleri konusundaki 7 Kasım 2013 tarihli ve 28814 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan bu değişiklik, vatandaşların yaşadıkları yerlere kendi yerel dilleri ve kültürleri çerçevesinde isimler verebilmeleri bakımından önemli bir adımı teşkil etmektedir.

Kamu Denetçiliği Kurumu, Türkçe dışında İngilizce, Arapça ve Kürtçe dillerinde bilgilendirme amaçlı broşürler yayımlamıştır. Kurum ayrıca, başvuru yapanların kendini daha iyi ifade edebildikleri dilde başvuru yapmalarına olanak sağlamaktadır.

Anadolu Ajansı, 2013 yılı Eylül ayında Türkçe'nin yanı sıra İngilizce, Arapça, Boşnakça, Hırvatça, Sırpça ve Rusça yayınlarına ilaveten Kürtçenin Kurmanci ve Sorani lehçelerini de eklemiştir.

Sendikal haklara ilişkin olarak, 2010 Anayasa değişikliği doğrultusunda 6289 sayılı Kamu Görevlileri Sendikaları Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, 11 Nisan 2012 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Söz konusu Kanun ile memurlar ve diğer kamu görevlilerine tanınan toplu sözleşme hakkının kullanımı, kapsamı ve toplu sözleşmeden yararlanacak olan kişilere ilişkin çeşitli hususlar düzenlenmiştir. Ayrıca, toplu sözleşme hükümlerinin emeklilere yansıtılması ve Kamu Görevlileri Hakem Kurulunun teşkili ile çalışma usul ve esaslarının belirlenmesine yönelik düzenlemeler de getirilmiştir.

18 Ekim 2012 tarihinde kabul edilen 6356 sayılı Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanunu ile 2821 sayılı Sendikalar Kanunu ve 2822 sayılı Toplu İş Sözleşmesi, Grev ve Lokavt Kanunu yürürlükten kaldırılarak, işçi ve işveren sendikaları ile konfederasyonların işleyişleri düzenlenmiş ve toplu iş sözleşmeleri ile ilgili hususlar belirlenmiştir.

12 Temmuz 2013 tarihli Anayasa Mahkemesi kararıyla, Milli Savunma Bakanlığı ile Türk Silahlı Kuvvetleri'nde görevli sivil memurların sendika kurması ya da sendikaya katılması da mümkün hale gelmiştir.

(Bakınız Fası 19: Sosyal Politika ve İstihdam)

Sonuç olarak, 23. Fasıl kapsamında yargı ve temel haklar alanında reform süreci bütüncül bir anlayışla, kararlılıkla ve azimle devam etmiştir. AB üyeliği yolunda Türkiye'nin önüne konan tüm haksız engellemelere rağmen, Hükümetimiz mevzuat ve uygulamayı AB müktesebatı ve uluslararası normlar doğrultusunda uyumlaştırmaya kararlıdır. Bu kararlılığın en somut göstergelerinden bir tanesi 30 Eylül 2013 tarihinde açıklanan Demokratikleşme Paketi kapsamında yapılması öngörülen ve bireysel hak ve özgürlükleri genişleten düzenlemelerdir.

Yargı alanında reformlar başarılı bir şekilde sürdürülmüş ve yargının iş yükünün azaltılmasına yönelik çalışmalara devam edilmiştir. Özellikle ifade ve basın özgürlüğünü genişletici nitelikte önemli değişiklikler getiren 4. Yargı Reformu Paketi ile önemli bir ilerleme kaydedilmiştir. Bu kapsamda ayrıca tutuklu ve hükümlüler lehine önemli değişiklikler getiren düzenlemeler de kabul edilmiştir. Yargı alanında ve ceza infaz sisteminde yürürlüğe giren reformların sonucu olarak, tutukluluk sürelerinde önemli ölçüde bir düşüş gözlemlenmiştir. Öte yandan adil yargılanma hakkının güçlendirilmesi konusunda önemli tedbirler hayata geçirilmiş, sanıkların kendilerini daha iyi ifade edebilecekleri bir dilde savunma yapmalarına olanak sağlayan düzenleme dahil olmak üzere pek çok değişiklik hayata geçirilmiştir. Denetimli serbestliğin uygulanmasına başarılı bir şekilde devam edilmektedir. Yolsuzlukla mücadeleyle ilişkin, 2010-2014 yıllarını kapsayan Saydamlığın Artırılması ve Yolsuzlukla Mücadelenin Güçlendirilmesi Stratejisi ve Eylem Planı'nın uygulanmasına devam edilmiştir. İnsan hakları kurumsallaşması alanında bir dönüm noktası niteliğinde olan Kamu Denetçiliği Kurumu ve Türkiye İnsan Hakları Kurumu 2013 yılında faaliyete geçmiştir. Anayasa Mahkemesi bünyesinde oluşturulan bireysel başvuru mekanizmasının vatandaşların temel hak ve özgürlüklerini gözetken etkin bir iç hukuk mekanizması olarak işlemektedir. İnsan Hakları Tazminat Komisyonu oluşturulmak suretiyle uzun yargılama süreleri ve mahkeme kararlarının uygulanmaması nedeniyle AİHM'ye yapılan başvurular için bir iç hukuk yöntemi oluşturulmuştur, bu gelişmeyle birlikte AİHM'ye yapılacak başvuruların azalacağı değerlendirilmektedir. Ekonomik ve sosyal haklar kapsamında kadın hakları, çocuk hakları, engelli hakları ile sendikal haklar konusunda önemli gelişmeler kaydedilmiştir. Özellikle kadın hakları ve cinsiyet eşitliği konusunda, kadınların ekonomik, sosyal ve siyasal alanlara katılımları ve bu alanlarda kadın-erkek eşitliğinin sağlanması hususuna ilişkin olarak çalışmalar kararlılıkla sürdürülmektedir. 2013 yılında özellikle kadın kamu çalışanlarına yönelik olarak başörtüsü yasağı kaldırılmıştır. Kadına karşı şiddetle mücadele kapsamında gerek yasal düzenlemeler gerekse de bilinçlendirme faaliyetleri aracılığıyla çalışmalar sürdürülmüştür. Türkiye art arda yürürlüğe giren yargı reformu paketleri, insan hakları alanında bütüncül kurumsal bir yapının oluşturulması ve ekonomik ve sosyal haklara ilişkin gerek müstakil kanunlar gerekse yüksek yargı mahkeme içtihadıyla 23.Yargı ve Temel Haklar Faslı'nda önemli öncelikleri karşılamıştır.

Fasıl 24: Adalet, Özgürlük ve Güvenlik

Müzakere sürecinin ilk aşaması olan tarama toplantılarının tamamlandığı 2006 yılından bu yana yedi yıl geçmesine rağmen, 24. Fasıl tarama sonu raporu AB Konseyi tarafından halen onaylanmamış ve Türkiye'ye açılış kriterleri bildirilmemiştir. Hâlihazırda Güney Kıbrıs Rum Yönetimi 24. Fasılın açılışını tek taraflı bir kararla engellemektedir. Bu fasılın müzakerelerinin siyasi mülahazalarla AB tarafından engellenmesine rağmen bu alanda Türkiye kapsamlı reformlar gerçekleştirmeye devam etmektedir.

Çeşitli AB raporlarında ve platformlarda 24. Fasıl kapsamında Türkiye'ye yönelik eleştirilerde bulunulması müzakere sürecinin gidişatı açısından değerlendirildiğinde dayanaktan yoksundur.

Ayrıca, Avrupa Komisyonu tarafından hazırlanan Genişleme Stratejisinde, 23.Yargı ve Temel Haklar Faslı ile 24. Adalet, Özgürlük ve Güvenlik Faslı gibi müzakere fasıllarının, aday ülkeye gerekli reform sicilini oluşturması için yeterli zamanın tanınması bakımından, mümkün olduğunca erken bir aşamada ele alınması gerektiği ifadesinden hareketle 24. Fasılda müzakerelerin başlaması önem arz etmektedir.

Öte yandan, vize muafiyeti sürecinin başlatılmasına yönelik Türkiye - AB Vize Muafiyeti Yol Haritası'nda yer alan yükümlülüklerin hemen hemen tamamının 24. Adalet, Özgürlük ve Güvenlik Faslı kapsamına girdiği göz önünde bulundurulduğunda, sözkonusu Fasılın bir an önce açılması daha da önem taşımaktadır.

Göç ve sınır yönetimi, vize politikası, polis işbirliği, terörle ve uyuşturucu kaçakçılığı ile mücadele gibi alanlarda Türkiye ve AB arasındaki işbirliği düzeyinin artırılmasının her iki tarafın da yararına olacağı AB tarafından da kabul görmektedir. Bu fasıldaki siyasi blokaj her iki tarafın da hedeflediği ileri işbirliğinin gerçekleştirilmesinin önündeki en büyük engeldir.

Bu Fasıldaki öncelikli alanlar kapsamında:

- İltica ve Göç Ulusal Eylem Planı 2005 yılında uygulamaya konulmuştur.
- Türkiye ile AB arasında Geri Kabul Anlaşması müzakereleri tamamlanmış ve Geri Kabul Anlaşması 16 Aralık 2013 tarihinde imzalanmıştır.
- Entegre Sınır Yönetimi Yol Haritasına ilişkin çalışmalar AB ile işbirliği içinde sürdürülmektedir.
- 2010-2015 yıllarını kapsayan Organize Suçlarla Mücadele Ulusal Strateji Belgesi ile 2010-2012 yıllarını kapsayan Organize Suçlarla Mücadele Eylem Planı Temmuz 2010 tarihi itibarıyla yürürlüğe girmiştir. 2010-2012 yıllarını kapsayan Eylem Planında yer alan faaliyetlerin tamamlanmasını takiben 2013-2015 yıllarını kapsayan ikinci Eylem Planı hazırlık çalışmaları tamamlanmış ve 2013 yılı Eylül ayı itibarıyla yürürlüğe girmiştir.

Göç yönetimi alanında, ülkemizdeki düzenli ve düzensiz göçmenler, yabancılar, sığınmacılar ve mülteciler için temel bir düzenleme niteliğinde olan ve İçişleri Bakanlığı'na bağlı bir Göç İdaresi Genel Müdürlüğü oluşturulmasını öngören 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) 11 Nisan 2013 tarihli ve 28615 Resmi Gazete'de yayımlanarak yasalaşmıştır.

Dünyadaki örneklerine uygun olarak, siyasi iradenin belirleyici olduğu, stratejilerin geliştirildiği, insan hakları odaklı, yönetilebilir, kurumsal bir yapılanmaya duyulan ihtiyaç sebebiyle göç alanında yeni bir kurumsal yapılanmayı mümkün kılan, göç ve uluslararası koruma alanını ayrıntılı şekilde düzenleyen söz konusu kanun hazırlanmıştır. Kanun hazırlanırken, Avrupa Komisyonu ve AİHM görüşleri ve kararları dikkate alınmış ayrıca Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK), Uluslararası Göç Örgütü (IOM) ve konu ile ilgili faaliyet gösteren akademisyenler ve sivil toplum kuruluşları başından bu yana sürece dâhil edilmiştir. Kanunun TBMM'de grubu bulunan tüm siyasi partilerin desteğini alarak kabul edilmesi de hem hazırlık çalışmaları sırasında gösterilen özen ve katılımcılığı hem de bu Kanun'a olan ihtiyacı teyit eder niteliktedir.

Bu Kanun ile insan hakları temelinde, özgürlük ve güvenlik arasındaki hassas dengenin korunduğu, AB müktesebatı ve uluslararası sözleşmelere uyumlu 24. Adalet, Özgürlük ve Güvenlik Faslına ilişkin yükümlülüklerimizin önemli bir kısmını karşılayan etkin ve yönetilebilir bir göç sistemi kurulmuştur.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin yabancılar hakkında alınacak sınır dışı ve idari gözetim kararları hususlarındaki hükümleriyle tam uyum sağlanarak AİHM tarafından Türkiye aleyhine verilen ihlal kararlarının önüne geçilmesi öngörülmektedir.

Kanun, bazı hükümlerinin 2014 yılında yürürlüğe girmesiyle beraber bütünüyle uygulanabilir olacak, ulusal bir sorundan ziyade uluslararası bir soruna haline gelen düzensiz göçle mücadelenin hukuki alt yapısı güçlendirilecek ve bu alandaki mücadele etkin hale getirilecektir. İlk ikamet ve çalışma izinleri konsolosluklarca verileceğinden, düzensiz göçle mücadele yurtdışından başlatılmış olacaktır. Kanun ile, yabancılarla ilişkin yürütülen iş ve işlemler, AB müktesebatı ve AB ülkelerindeki emsallerine uygun bir şekilde yürütülecektir. İnsan ticaretiyle mücadele konusu uluslararası alanda da takip edilmekte ve Türkiye açısından olumsuz ciddi sonuçlar doğurmaktadır. Bu nedenlerle, insan ticareti mağdurlarının korunması, sığınma evlerinin işletilmesi konularının etkin bir şekilde yeni oluşturulacak birim tarafından yürütülmesi sağlanacaktır.

Vatandaşlarımızın haklı vize muafiyeti talebi, AB makamları nezdinde yeterli karşılığı bulamamasına rağmen ülkemizin AB ülkelerine yönelik transit göçle mücadele etme konusundaki kararlılığı bu kanun ile bir kez daha teyit edilmiştir.

YUKK'nın yürürlüğe girmesi ile beraber, Avrupa Birliği müzakere sürecinde, tek taraflı siyasi blokajlar yüzünden açılmayan 24.Adalet, Özgürlük ve Güvenlik Faslı, blokajların kalkması durumunda en yakın zamanda açabilecek duruma gelmiştir.

Kanunun, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü kurulmasına ilişkin hükümleri 11 Nisan 2013 tarihinde işlerlik kazanmış ve İçişleri Bakanlığı'na bağlı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü kuruluş çalışmalarına başlamıştır. Yabancılar ve uluslararası korumaya ilişkin hükümlerin kanunun yayımından bir yıl sonra yürürlüğe girmesi öngörülmüş ve Emniyet Genel Müdürlüğü Yabancılar, Hudut ve İltica Daire Başkanlığı görev alanına giren iş ve işlemlerin yeni kurulan Genel Müdürlüğe devri çalışmaları sürdürülmektedir. Ayrıca, Kanun'un hükümlerinin uygulanmasına ilişkin yönetmelikler Göç İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanmaktadır.

İnsan Ticaretinin Önlenmesi ve Mağdurların Korunması Hakkında Kanun tasarısı taslağı üzerinde çalışmalar İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü koordinasyonunda ilgili kurum ve kuruluşların da katılımıyla sürdürülmektedir.

Ülkemiz, uluslararası insani hukuktan kaynaklanan yükümlülükleri çerçevesinde, ülkelerindeki şiddetten kaçan Suriyelilere yönelik izlediği açık kapı politikasına devam etmekte, zorla geri göndermeme ve sınırdan geri çevirmeme ilkelerini titizlikle uygulayarak, uluslararası hukuk uyarınca Suriyelilere, ayırım gözetmeksizin, geçici koruma sağlamaktadır. Ülkemize sığınan Suriyeliler için sınır bölgemizdeki illerimizde kurulan 21 kampta 200 bini aşkın kişiye barınma olanağı sağlanmaktadır. Ayrıca, kamplar dışında 500 bine yakın Suriyelinin bulunduğu belirlenmiştir. Kamp dışındaki Suriyelilerin ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik önlemler alınmaktadır.

Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı'ndan (AFAD) alınan bilgilere göre, ülkemize gelen Suriyelilerin ihtiyaçlarının karşılanması için harcanan meblağ, BM yöntemlerine göre yapılan hesaplama göre, 2 milyar DOLARI aşmıştır. Buna karşın uluslararası toplumun bugüne kadar ülkemize sağladığı ikili ve çok taraflı yardımların toplamı yaklaşık 175 milyon dolardır.

BMMYK, Suriye'ye komşu dört ülkedeki Suriyeli mültecilere yönelik yardımların eşgüdümü amacıyla Bölgesel Mülteci Müdahale Planı hazırlamıştır. Düzenli olarak güncellenmekte olan sözkonusu plan çerçevesinde BMMYK 3 milyar dolar tutarında yardım çağrısında bulunmuş, ancak şu ana kadar toplanan yardım tutarı % 50 dolayında kalmıştır. Bahsekonu planda ülkemiz için yapılan yardım çağrısı ise 158 milyon dolardan 372 milyon dolara yükseltilmiştir. Buna karşın, BM organları aracılığıyla ülkemize yapılan yardımların miktarı bugün itibarıyla 109 milyon dolar civarındadır.

Suriye'nin kuzeyinde son dönemde yoğunlaşan şiddet nedeniyle bu bölgelere insani yardım ulaştırılmasında yaşanan güçlükler göz önüne alınarak, uluslararası hukuka uygun olarak, ülkemizce sınırın sıfır noktasında insani yardım dağıtımını uygulanmasına başlanmıştır. Bu konuda BM'ye, ayrıca Türk Kızılayı tarafından muhataplarına bilgi

verilmiştir. Bu operasyon çerçevesinde Suriye'ye sevk edilen yardım malzemelerinin tutarı 200 milyon dolar seviyesindedir.

Vize konusunda, AB'ye aday tüm ülkeler arasında Schengen vizesi uygulanan tek ülke Türkiye'dir. Türk vatandaşlarına yönelik vize muafiyeti talebi AB yetkililerine her platformda ifade edilmiştir.

Türkiye ile AB arasında Geri Kabul Anlaşması (GKA) müzakereleri tamamlanmıştır. AB Konseyi'nin, Avrupa Komisyonuna Türk vatandaşlarına vize muafiyeti sağlanması konusunda müzakereleri başlatma çağrısı üzerine, Türkiye-AB Geri Kabul Anlaşması 21 Haziran 2012 tarihinde karşılıklı olarak Brüksel'de paraflanmıştır.

Türk vatandaşlarına yönelik vize muafiyeti sağlanması amacıyla Türkiye'nin yerine getirmesi beklenen adımları içeren uygulanabilir bir yol haritası Avrupa Komisyonu tarafından hazırlanarak tarafımıza iletilmiştir.

Geri Kabul Anlaşması'nın üçüncü ülke vatandaşları için yürürlüğe girmesi ile vatandaşlarımıza vize muafiyeti sağlanmasının bağlantılı olması gerektiğine ilişkin tutumumuz çerçevesinde Türkiye tarafından "Meşruhatlı Yol Haritası" çalışmaları sürdürülmüştür. Bu çerçevede, AB tarafı ilk kez, vize muafiyeti diyalogunun meşruhatlı bir yol haritası üzerinden yürütülmesini kabul etmiştir.

Vize Muafiyeti Yol Haritası, seyahat belgelerinin (pasaport vb.) güvenliği, göç yönetimi, kamu düzeni ve güvenliği ile temel haklar gibi vize serbestisi ve Geri Kabul Anlaşması'nın düzgün bir şekilde uygulanmasıyla ilgili kurallar ve yükümlülükler içermektedir.

Yol Haritası'nda yer alan koşulların büyük bir kısmı, başta 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu olmak üzere, ilgili mevzuatımızda son dönemlerde gerçekleştirilen düzenlemeler ve iyileştirmelerle esasen karşılanmış bulunmaktadır. Ayrıca, başta sınır güvenliği ve göç yönetimi olmak üzere, Yol Haritası'nda yer alan birçok talep ve yükümlülük, ülkemizin iç istikrarı, güvenliği ve huzuru bakımından esasen almamız gereken ve almakta olduğumuz tedbirlerle büyük ölçüde örtüşmektedir.

Geri Kabul Anlaşması 16 Aralık 2013 tarihinde Ankara'da imzalanmıştır. Mutabık kalınan ortak Yol Haritası çerçevesinde 3-3,5 yıl sonra artık Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları Schengen Bölgesine vizesiz girebileceklerdir.

AB ile Geri Kabul Anlaşmasının imzalanmasına paralel olarak, vatandaşlarımıza vize muafiyeti sağlanmasına yönelik sürecin bir an evvel tamamlanması önem taşımaktadır. Bu konuda AB tarafı ile çalışmalarımız karşılıklı işbirliği esasında sürdürülmektedir.

Türkiye'de sınır yönetimi konusunda farklı kurumlara sorumluluk veren yapısının iyileştirilerek bu alanda çalışan kurumlar arasında işbirliğinin artırılması Reform İzleme Grubu (RİG) toplantılarının gündeminde sürekli olarak ele alınan bir konu olmaya devam etmektedir.

Sınır yönetimi, göç, vize politikası, polis işbirliği, terörle ve uyuşturucu kaçakçılığı ile mücadele gibi alanlarda AB ile işbirliği düzeyinin artırılmasının ve bu alanlarda AB ile ortak sorunlara ortak yanıtlar verilmesinin önemi AB tarafından da kabul görmektedir. Ancak, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin, 24. Fas'ın açılışını tek taraflı bir kararla engellemesi, her iki tarafın da arzu ettiği ileri işbirliğinin gerçekleştirilmesinin önündeki en büyük engeli teşkil etmektedir. Yunanistan ve Bulgaristan sınırlarımıza tel örgülerin çekilmesi şeklinde eski yöntemlerle değil yakın işbirliği vesilesiyle ülkelerimizin ve Avrupa Birliği'nin birlikte çözümler üretmesi gereken bir konuda müzakerelerin hala açılmamış olması Türkiye kadar AB'yi de olumsuz anlamda etkilemektedir. Türkiye'nin sınırlarının yakın gelecekte AB'nin sınırları olacağı düşüncesiyle, 24. Fas'ın açılması büyük önem taşımaktadır.

Türkiye, geçtiğimiz 12 yılda yaşanan hızlı ekonomik büyüme ve sosyal gelişme neticesinde, günümüzde düzensiz göçe kaynaklık eden bir ülke olma durumundan tamamen kurtulmuş ve gittikçe artan şekilde hedef ülke haline gelmiştir. Nitekim Suriye'de yaşanan şiddetin de bir sonucu olarak, geçtiğimiz yıllarda başta güney ve doğu komşularımızdan olmak üzere, Türkiye'ye giren yabancı ülke vatandaşlarının sayısında çok büyük artışlar görülmüştür. Bu kapsamda Türkiye, uluslararası sözleşmeler ve ulusal mevzuat kapsamında yükümlülüklerini yerine getirmekte ve sınır yönetimi çabalarını kararlılıkla sürdürmektedir.

2006 tarihli Entegre Sınır Yönetimi Eylem Planı'nın yeniden gözden geçirilerek AB müktesebatı ve örnek uygulamaları seviyesine çıkarılması için bir yol haritasının oluşturulmasını amacıyla Entegre Sınır Yönetimi Yol Haritası'na yönelik çalışmalar İçişleri Bakanlığı koordinatörlüğünde devam etmektedir.

Sınır yönetiminin yeniden yapılandırılmasına yönelik düzenlemelerin temelini oluşturacak Sınır Güvenliği Kanun Tasarısı Taslağı çalışmaları sürdürülmektedir. Söz konusu tasarı taslağı İçişleri Bakanlığı tarafından ilgili kurumların görüşlerine sunulmuştur.

Avrupa Dış Sınırlarda Operasyonel İşbirliği Ajansı (FRONTEX) ile işbirliği yıllar içerisinde geliştirilmiş ve geçtiğimiz sene düzensiz göçün önlenmesi alanında geliştirilecek işbirliğinin ana hatlarını düzenleyen Mutabakat Zaptı'nın da Mayıs 2012 tarihinde imzalanmasıyla üst bir noktaya taşınmış ve veri alışverişi Ağustos 2013'te başlamıştır. Türkiye ile FRONTEX arasında 2014-2016 yıllarını kapsayacak bir taslak eylem planına ilişkin çalışmalar devam etmektedir.

Türkiye-AB mali işbirliği kapsamında, IPA-I altında finanse edilen Entegre Sınır Yönetimi Eylem Planı Aşama II Projesi (TR080210) kapsamında teslim alınan 217 termal kamera Irak, İran ve Suriye sınırlarındaki sınır birliklerinin kullanımına tahsis edilmiştir. Aynı proje kapsamında alınan 10 adet devriye botu Sahil Güvenlik Komutanlığı'na teslim edilmiştir. 2013 başı itibarıyla 65 yeni sınır karakolu oluşturulmuş, 150 gözetim kulesi yenilenmiş ve sınır devriyesi için 1150 kilometrelik yol yapılmıştır.

Ayrıca, IPA-I 2011 yılı programlaması kapsamında Türkiye'nin Doğu Sınırlarının Mayından Arındırılarak Sınır Gözetleme Kapasitesinin Artırılması ve Sosyoekonomik Gelişmenin Sağlanması Aşama I Projesi ve IPA-I 2012 yılı programlaması kapsamında Türkiye'nin Doğu Sınırlarının Mayından Arındırılarak Sınır Gözetleme Kapasitesinin Artırılması ve Sosyoekonomik Gelişmenin Sağlanması Aşama II Projesi'nin yürütülmesine ilişkin çalışmalar devam etmektedir.

IPA-I 2013 yılı programlaması kapsamında İçişleri Bakanlığı ve Gümrük ve Ticaret Bakanlığının katkılarıyla sınır yönetimine yönelik 40 milyon Avro'luk bir proje paketi hazırlanmıştır.

Türkiye-AB mali işbirliği kapsamında finanse edilen projelerin yanında sınır güvenliğini artırmak adına milli kaynaklar ile de projeler geliştirilmektedir. Gelecekte AB'nin dış sınırlarını oluşturacak Türkiye'nin özellikle kara sınırlarında daha kapsamlı yatırımlar yapılması gerekmektedir. Bu kapsamda, İçişleri Bakanlığı tarafından, kara sınırlarımızda yaşanan yasadışı geçişlerin (terör, kaçakçılık gibi) önlenmesi amacıyla fiziki engellerle, sabit ve mobil gözetleme ekipmanından oluşan teknoloji ile desteklenmiş bir sınır güvenliği sistemi tesis etmek için, ulusal bütçe ile gerçekleştirilecek olan Entegre Sınır Güvenlik Sistemi (ESGS) Projesi geliştirilmiştir. Söz konusu proje ile Türkiye'nin tüm kara sınırlarının (2949 km) 7 gün 24 saat esasıyla gözetlenmesi ve güvenliğinin sağlanması hedeflenmektedir.

Öte yandan bu alanda;

- Bulgaristan ile müşterek sınır gözetimi protokolüne ilişkin görüşmeler devam etmiş, Bulgaristan ve Yunanistan ile kolluk işbirliğine yönelik üçlü ortak temas merkezine ilişkin müzakereler sonuçlandırılmış,
- Bulgaristan ve Yunanistan arasında Kapitan Andreevo sınır kapısında kurulması öngörülen polis ve gümrük ortak temas merkezinin kuruluş ve işleyişine ilişkin anlaşma imzalanmış,
- Ekim 2012'de, Gürcistan ile sınır geçişlerinin kolaylaştırılması amacıyla kara sınırı geçiş noktalarının müşterek kullanımına ilişkin bir anlaşma imzalanmıştır.

Gümrük ve Ticaret Bakanlığı bünyesinde yer alan Gümrük Muhafaza Genel Müdürlüğü'nün kurumsal ve teknik kapasitesini geliştirmek üzere faaliyetlere 2013 yılında devam edilmiştir. Bu kapsamda, Türkiye-AB mali işbirliği kapsamında, IPA-I çerçevesinde yürütülen proje bünyesinde bir adet Tren Tarama Sisteminin Kapıköy Demiryolu Gümrük Kapısı'na kurulumu geçici kabul işlemleri gerçekleştirilerek Temmuz 2013'ten itibaren kullanılmaya başlanılmıştır. Aynı proje kapsamında bir adet bagaj tarama sistemi ve radyasyon tespit sisteminin de kurulumu gerçekleştirilmiştir.

2013 yılı içerisinde, deniz operasyonlarına ilişkin kapasitenin artırılmasına amacıyla; Türkiye-AB mali işbirliği kapsamında yürütülen proje çerçevesinde 25 adet devriye aracı alınmış ve ilgili bölge müdürlüklerine teslimleri gerçekleştirilmiştir. Aynı proje

kapsamında toplam 10 adet devriye botunun alınması öngörülmektedir. Ayrıca botların kullanımına ilişkin iki farklı eğitim programı düzenlenmiş ve toplam 50 personel eğitime iştirak etmiştir.

2013 yılı başında, Türkiye'deki tüm tarama sistemlerinden x-ray görüntülerinin toplanması ve merkeze iletilmesi amacıyla bir veri yönetim sistemi kurulmuş olup; bu sistem aynı zamanda tüm operatörlerin cihazlardan alınan görüntüleri kendi ekranlarında görmelerine ve görüntüler arasında karşılaştırma yapmalarına imkân vermektedir.

Haydarpaşa ve İskenderun Limanları'na, işletici kuruluş olan Devlet Demiryolları (TCDD) tarafından mobil x-ray cihazları temin edilerek kurulumu tamamlanmış, geçici kabulleri yapılmıştır.

Bununla birlikte Gümrük ve Ticaret Bakanlığı'nın operasyonel kapasitesini ve teknik donanımını artırmak amacı doğrultusunda, 2013 yılı ulusal bütçesi kapsamında 9 adet bagaj tarama sistemi alınarak, Esenboğa, Sabiha Gökçen, İstanbul Atatürk, Alanya Gazipaşa, İzmir Adnan Menderes, Antalya Havalimanı (2 adet) ve Habur Kara Sınır Kapısı'na kurulmuştur.

2013 yılında temin edilen 6 adet kargo tarama sistemi ise İzmir Adnan Menderes, Antalya, Adana, İstanbul Sabiha Gökçen Havalimanı'nda kurulu olup, Atatürk Havalimanı'nda bulunan iki adet cihazın kurulumu için yer tespiti çalışmalarının tamamlanması beklenmektedir.

2013 yılında toplam 1.641 gümrük muhafaza memuru istihdam edilerek, 2013 yılında muhafaza hususunda insan kaynakları alanında önemli artışlar sağlanmıştır.

Polis işbirliği ve organize suçlarla mücadelede uygulanan kararlı politikalar sonucu önemli başarılar elde edilmiştir.

2010-2012 yıllarını kapsayan Organize Suçlarla Mücadele Eylem Planı'nda yer alan faaliyetlerin tamamlanmasını takiben 2013-2015 yıllarını kapsayacak ikinci Eylem Planı hazırlık çalışmaları ilgili kurumların işbirliğiyle yürütülmüş ve 2013-2015 yıllarını kapsayan Eylem Planı, Başbakanlık Makamı tarafından 2 Eylül 2013 tarihinde onaylanarak yürürlüğe girmiştir.

Europol ile Operasyonel İşbirliği Anlaşması'nı yürürlüğe koymak amacıyla, Türkiye Cumhuriyeti ile Europol arasında işbirliğini güçlendirmek için bir Yol Haritası hazırlanmıştır. Mezkur Yol Haritası ile uyumlu şekilde Europol ve Türkiye tarafından hazırlanan projeler kapsamında çalışma ziyaretleri ve eğitimler gerçekleştirilmektedir.

Polis Akademisi'nin öncülüğünde, Uluslararası Polis Akademileri Birliği (International Association of Police Academies-INTERPA) kurulmuştur. Türkiye, hâlihazırda bu Birlik'in 2 yıllık dönem başkanlığını yürütmektedir. Birliğin ikinci toplantısı 13-17 Nisan 2013 tarihlerinde Riyad'da gerçekleştirilmiştir.

2012 yılından bu yana Türkiye, Moritanya, Kırgızistan, Türkmenistan, Libya, Tunus, İtalya, İsviçre, Gürcistan, Romanya, Kongo, Tanzanya, Maldivler, Somali, Moğolistan, Pakistan, Japonya, Avustralya ve Azerbaycan ile ikili güvenlik işbirliği anlaşmaları akdetmiş, ayrıca, Kazakistan, Kırgızistan, Güney Kore, İsveç, Mısır, Belarus, Tunus, Somali ve KKTC ile polis işbirliği anlaşmaları imzalamıştır.

2011 yılında Emniyet Genel Müdürlüğü bünyesinde kurulan Bilişim Suçlarıyla Mücadele Daire Başkanlığı'nın ismi Siber Suçlarla Mücadele Dairesi Başkanlığı olarak değiştirilmiş ve bu Başkanlıkça 18 Şubat 2013 tarihinde Siber Suçlarla Mücadele Kapasitesinin Artırılması projesi uygulanmaya başlanmıştır.

Tanık Koruma Sisteminin ülke çapında bütünlüğünü sağlamak amacıyla 74 ilde tanık koruma birimi kurulmuştur. Emniyet Genel Müdürlüğü Tanık Koruma Dairesi Başkanlığı tarafından Tanık Koruma Kapasitelerinin Güçlendirilmesi başlıklı AB eşleştirme projesi 30 Eylül 2013 tarihinde uygulanmaya başlamıştır.

Uyuşturucu ile mücadele alanında, Avrupa Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezinin (European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction - EMCDDA) çalışmalarına Türkiye Cumhuriyeti'nin katılımı ile ilgili olarak Avrupa Birliği ve Türkiye Cumhuriyeti arasında yapılan Uluslararası Anlaşma 30 Ekim 2007 tarihinde taraflarca imzalanmış olup, onaylanmasının uygun bulunduğu ilişkin Kanun 12 Temmuz 2012 tarihinde yürürlüğe girmiştir. EMCDDA Katılım Anlaşması ile teati edilen Notaların onaylanmasına ilişkin 23 Ağustos 2013 tarih ve 2013/5323 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı, 8 Ekim 2013 tarihli ve 28789 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmış olup, EMCDDA Katılım Anlaşmasının iç hukuk onay süreci tamamlanmıştır.

Ayrıca, söz konusu Anlaşmanın TBMM tarafından uygun bulunması ile birlikte Türkiye, bir AB Kurumu olan EMCDDA'nın çalışmalarına tam olarak katılabilme olanağını elde etmiştir.

İkinci Ulusal Uyuşturucu Politika ve Strateji Belgesi (2013-2018) ile bu belgenin uygulanmasına yönelik faaliyetleri içeren Ulusal Uyuşturucu Eylem Planı (2013-2015), ilgili tüm kurumların katkı ve mutabakatı ile hazırlanmış ve 2 Eylül 2013 tarihinde onaylanarak yürürlüğe konulmuştur.

Ülkemizde uyuşturucu kullanımı ve bağımlılığına karşı topyekûn bir mücadele başlatılması, uyuşturucu bağımlılığının; önleme, tespit, tedavi, rehabilitasyon, meslek edindirme/takip süreçlerinin bir bütün olarak ele alınması amacıyla "Uyuşturucu Bağımlılarını Topluma Kazandırma Eylem Planı" hazırlanmış ve Eylem Planı 13 Haziran 2013 tarihinde gerçekleştirilen bir toplantıyla kamuoyuyla paylaşılmıştır.

Terörle etkin mücadele edilebilmesi ve bu alanda uluslararası işbirliğinin sağlanması amacıyla Terörizmin Finansmanının Önlenmesi Hakkında Kanun 16 Şubat 2013 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Söz konusu Kanunla, Türkiye, uluslararası normlara uyma konusunda önemli bir adım atarak terörizmle mücadelede uluslararası dayanışmanın

gereğini göstermiştir. Anılan Kanunun etkin bir şekilde uygulanmasına yönelik Terörizmin Finansmanının Önlenmesi Hakkında Kanunun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik 31 Mayıs 2013 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Kanun ile esas olarak 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun 8'inci maddesinde yer alan "Terörizmin Finansmanı Suçu" yeniden düzenlenmekte, hukuk sistemimize ilk defa idari bir koruma tedbiri olarak "malvarlığının dondurulması tedbiri" dâhil edilmiş ve malvarlığının dondurulması tedbirinin uygulanmasına ilişkin usul ve esaslar belirlenmiştir. Bu düzenlemeyle, terörizmin finansmanı suçu uluslararası sözleşmelere uyumlu hale getirilmiştir.

Suç Gelirlerinin Aklanması, Araştırılması, El Konulması, Müsaderesi ve Terörizmin Finansmanına İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesinin onaylanmasına ilişkin çalışmalar devam etmektedir.

2012 yılından bu yana Mali Suçları Araştırma Kurulu (MASAK), ABD, Hollanda, Belçika, Polonya, Malezya, Kosova, Rusya Federasyonu, Filipinler, Güney Afrika, Almanya, Tunus, Türkmenistan, Danimarka ve Suudi Arabistan ile kara paranın aklanması ve terörizmin finansmanı ile mücadelede istihbarat değişimine ilişkin mutabakat zaptı imzalamıştır

Türkiye, ABD ile birlikte Terörizmle Mücadele Küresel Forumunun (TMKF) 2015 yılına kadar eş başkanlığını yürütmektedir. Aynı zamanda, Türkiye ve AB, TMKF kapsamında oluşturulan Afrika Boynuzu Çalışma Grubunun eş başkanlığını üstlenmiştir.

TMKF Bakanlar Oturumu ile 4. Koordinasyon Komitesi toplantısı BM 68. Genel Kurulu marjında 25-27 Eylül 2013 tarihleri arasında New York'ta gerçekleştirilmiştir. Bu toplantıda, ülkemiz tarafından hazırlanmış olan Şiddete Varan Aşırılıkla Mücadeleye Çok Sektörlü Yaklaşım Konusunda İyi Uygulamalara Dair Ankara Mutabakatı da diğer terörle mücadele belgeleriyle birlikte kabul edilmiştir. Söz konusu toplantıda ayrıca, ABD tarafından TMKF çatısı altında ancak TMKF'den bağımsız, katılımın gönüllülük esasına dayalı olacağı bir platform şeklinde faaliyet gösterecek, şiddete varan aşırılıkla mücadele amaçlı bir Küresel Fon teşkil edilmesi önerisinde bulunulmuştur. Bu fonla Kuzey Afrika, Sahil, Afrika Boynuzu, Pakistan ve Afganistan gibi ülkelere yönelik mevcut ve ileriye dönük projelere finansman desteği sağlanması hedeflenmektedir. Ayrıca, Afrika Boynuzu Çalışma Grubunun son toplantısı bölge ülkeleriyle terörle mücadele konusunda uzman bölgesel ve uluslararası kuruluşlardan temsilcilerin katılımıyla 5-6 Mart 2013 tarihlerinde Addis Ababa'da gerçekleştirilmiştir.

(Bakınız Fası 4: Sermayenin Serbest Dolaşımı)

(Bakınız Fası 32: Mali Kontrol)

Cezai ve hukuki konularda adli işbirliği konusunda, hukuki ve cezai konularda adli yardıma ilişkin uluslararası kural ve düzenlemeleri tek bir kanunda birleştiren karşılıklı adli yardım kanununun çıkarılmasına yönelik çalışmalara devam edilmiştir. Belçika,

Hırvatistan, Gürcistan, İran, Sırbistan ve Tacikistan ile karşılıklı adli işbirliğinin artırılmasına ilişkin protokoller imzalanmıştır.

Cezai konularda adli işbirliğine ilişkin olarak, AB kurumları dâhil olmak üzere, birçok AB ülkesindeki Türk misyonlarına ve uluslararası kuruluşlara adalet müşavirleri atanmıştır.

Türkiye, Eurojust ve Avrupa Adli Yargı Ağı'nın (European Judicial Network - EJN) düzenli olarak gerçekleştirdiği işbirliği toplantılarına etkin bir katılım sağlamaktadır. Türkiye-Eurojust işbirliğinin güçlendirilmesi amacıyla ortaklık anlaşması imzalanmasına yönelik çalışmalar devam etmektedir.

Gümrük işbirliği alanında, göçmenlere ilişkin Gümrük ve Ticaret Bakanlığı'na ulaşan veriler, Türkiye - FRONTEX Mutabakat Zaptı çerçevesinde, koordinasyon birimi olan Sınır Yönetimi Bürosu ile FRONTEX'e iletilmek üzere paylaşılmaktadır. Bu kapsamda, FRONTEX'e gönderilmek üzere, Sınır Yönetimi Bürosu ile ilk veri paylaşımı Nisan 2013'te gerçekleştirilmiştir.

Avro sahteciliğine yönelik tedbirler için (*Bakınız: Fası 32-Mali Kontrol*)

Sonuç olarak, Türkiye uluslararası sözleşmeler ve AB ile yürüttüğü katılım müzakereleri çerçevesinde 24. Faslın kapsamına giren göç ve sınır yönetimi, vize politikası, polis işbirliği, organize suçlarla mücadele gibi çok kapsamlı alanlarda tüm kamu kurumlarının etkin işbirliği ile önemli reformları hayata geçirmiştir. Sınır yönetimi, göç, vize politikası, polis işbirliği, terörle ve uyuşturucu kaçakçılığı ile mücadele gibi alanlarda aramızdaki işbirliği düzeyinin artırılmasının ve bu alanlarda AB ile ortak sorunlarımıza ortak yanıtlar vermemizin önemi AB tarafından da kabul görmektedir.

Bu alanda Türkiye-AB ilişkilerinde 2013 yılında kaydedilen olumlu gelişmelerden biri de hiç şüphesiz Vize Muafiyet Diyaloğu'nun başlatılması olmuştur. Türk vatandaşlarına uygulanan Schengen vizesinin kaldırılması hedefi çerçevesinde, ilgili tüm kurumların koordineli ve azimli çalışmaları sayesinde AB ile Vize Muafiyeti Diyaloğu resmen başlatılmıştır.

Türkiye bulunduğu coğrafya itibarıyla aynı anda hem istikrarsız ülkelere hem de Avrupa Birliği'ne üye ülkelere komşuluk yapmaktadır. Ülkelerin bireysel çabalarıyla çözüm bulunmasının mümkün olmadığı herkes tarafından kabul edildiği sınırların etkin korunması ve düzensiz göçle mücadele gibi alanlarda, işbirliğinin artırılması gereklidir. Ancak, IPA vasıtasıyla doğrudan veya dolaylı olarak 2007-2013 yılları itibarıyla ülkemize Adalet, Özgürlük ve Güvenlik Faslı kapsamında ayrılan meblağ 334 milyon avrodur. Önümüzdeki dönemde de IPA kaynaklarından bu alana 435 milyon avro tahsis edilmesi öngörülmüş olup söz konusu meblağ gerek 24. Faslın kapsamı gerekse GKA Anlaşması ve Vize Muafiyeti Yol Haritasının uygulanmasının getireceği mali yük düşünüldüğünde yetersizdir. Bu konuda Türkiye'nin AB'den beklentisi IPA kapsamında bu alana daha fazla kaynak aktarması ve ayrıca Türkiye ile işbirliğini artıracak farklı mali ve idari işbirliği araçları geliştirilmesidir.

Fasıl 25: Bilim ve Araştırma

Bilim ve Araştırma faslı müzakerelerin geçici olarak kapatıldığı tek fasıldır. Bu fasılda müktesebata uyum kriteri bulunmamaktadır. AB, aday ülkelerden, Avrupa Araştırma Alanı bütünleşme ve araştırma ve teknolojik yenilik alanında düzenlenmekte olan AB Programlarına katılım kapasitelerini artırmalarını beklemektedir.

Araştırma ve Teknolojik Yenilik için Çerçeve Programlarına Katılım

2014 yılında uygulanmaya başlanacak olan Ufuk 2020 Programından ülkemizin elde edeceği faydanın ortaya konabilmesine adına bir ön değerlendirme çalışması gerçekleştirilmiştir. Türkiye'nin 2007-2013 döneminde katılım sağladığı 7. Çerçeve Programına yönelik bir değerlendirme faaliyeti de yürütülmektedir.

2012 Temmuz ayından bu yana Türkiye tarafından yürütülmekte olan EUREKA dönem başkanlığı, 2013 Haziran ayında Norveç'e devredilmiştir. Dönem başkanlığı sürecinde Türkiye, 48 proje ile Almanya, Fransa ve İspanya'nın ardından dördüncü sırada yer almıştır. EUREKA'da, dönem başkanlığımız boyunca 2013 Yenilikçilik Ödül Töreni ve Parlamentolar Arası Konferans gerçekleştirilmiş, EUREKA-Güney Afrika İşbirliği Anlaşması imzalanmıştır.

Avrupa Araştırma Alanı ile Bütünleşmeye Yönelik Faaliyetler

Türkiye, Avrupa Araştırma Alanı konusunda, ulusal araştırma ve yenilik kapasitesini daha fazla güçlendirmek amacıyla önemli tedbirler almıştır. 25. Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu (BTYK) 15 Ocak 2013 tarihinde E-Devlet Değerlendirmesi ve Üstün Yetenekli Bireyler ana gündemiyle toplanmıştır. Toplantıda ana gündeme ilişkin 6 yeni karar alınmış, ayrıca sağlık alanı ulusal öncelikler arasına alınmıştır.

26. BTYK Toplantısı ise enerji ana gündemiyle 11 Haziran 2013 tarihinde yapılmış ve ana gündeme ilişkin olarak yerli enerji kaynaklarının enerji tedarikindeki payının artırılması ve kamu-özel sektör işbirliğiyle ulusal enerji teknolojilerinin geliştirilmesine yönelik 7 yeni karar alınmıştır.

Toplam Ar-Ge harcaması 2012 yılında, bir önceki yıla nazaran % 17,1 artarak 13,1 milyar TL'ye yükselmiştir. Türkiye'de Gayri Safi Yurtiçi Ar-Ge harcamasının Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYİH) içindeki payı % 0,86'dan % 0,92'ye yükselmiştir.

2012 yılında özel sektör Ar-Ge harcamaları % 45,1 pay ile genel toplam içinde en büyük orana sahiptir. Ar-Ge harcamalarının % 43,9'u yükseköğretim sektörü ve % 11'i kamu sektörü tarafından gerçekleştirilmiştir. Bir önceki yıl yükseköğretim % 45,5 ile ilk sırada yer alırken, bunu % 43,2 ile özel sektör, % 11,3 ile kamu sektörü takip etmekteydi.

Ar-Ge harcamaları, finanse eden sektörler itibarıyla incelendiğinde, özel sektör % 46,8 pay ile ilk sırada yer almaktadır. Harcamaların % 28,2'si kamu sektörü, % 21,1'i

yükseköğretim sektörü, % 3,4'ü yurtiçi diğer kaynaklar ve % 0,6'sı yurt dışı kaynaklar tarafından karşılanmıştır.

2012 yılında TZE (Tam Zaman Eşdeğer) cinsinden Ar-Ge personeli sayısı 105 bin122'ye, araştırmacı sayısı 82 bin 122'ye yükselmiştir. Bir önceki yıla göre TZE cinsinden Ar-Ge personeli sayısındaki artış % 13,3'tür. Sektörler itibarı ile dağılıma bakıldığında, TZE cinsinden toplam Ar-Ge personelinin % 49,7'si özel sektörde, % 38,8'i yükseköğretim sektöründe ve % 11,5'i kamu sektöründe bulunmaktadır. 2012 yılında istihdam edilen 10 bin kişiye düşen TZE Ar-Ge personeli sayısı 42'ye, araştırmacı sayısı 33'e yükselmiştir.

Türkiye'de ilk kez Girişimci ve Yenilikçi Üniversite Endeksi uygulamaya konmuştur. Her yıl güncellenecek olan Endeks, 5 boyut altında 23 göstergeye sahiptir. Endeksin temel boyutları; Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Yetkinliği, Fikri Mülkiyet Havuzu, İşbirliği ve Etkileşim, Girişimcilik ve Yenilik Kültürü, Ekonomik Katkı ve Ticarileşme olarak sıralanmaktadır. Üniversiteler, teknoparklar ve kamu kurumlarının da aralarında yer aldığı 209 kurumun işbirliğiyle derlenen endeksin ilk sonuçları 8 Temmuz 2013 tarihinde Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanı Sayın Nihat Ergün tarafından açıklanmıştır.

Teknoloji Geliştirme Bölgelerinin performansını ölçmek üzere performans endeksi çalışmaları yürütülmüş ve sonuçlar kamuoyu ile paylaşılmıştır. San-Tez ve Tekno Girişim Destek Programları için etki analizi çalışmalarına başlanmıştır. Özel sektör Ar-Ge merkezleri için performans endeksi oluşturulmasına yönelik pilot çalışmalara da başlanmıştır.

TÜBİTAK tarafından, Enerji Verimliliği, Mobil İletişim Teknolojileri, Mikro/Nano Elektro Mekanik Sistemler, Ekran Teknolojileri (OLED dahil), Biyomalzemeler, İlaç, Aşı, Biyomedikal Ekipman ve Biyomedikal Tanı Kitleri konularında 9 teknoloji yol haritası hazırlanmıştır. Aralık 2013 itibarıyla teknoloji yol haritaları çalışmaları devam etmekte ve çıktılar TÜBİTAK'ın çağrı tabanlı programları olan 1003, 1007 ve 1511 hibe programlarına uygulanmaktadır.

2012 yılında, Üniversite Sanayi İşbirliğine yönelik, Öncelikli Alanlar Ar-Ge Destek Programı (1511), Girişimcilik Aşamalı Destek Programı (1512), TTO Destekleme Programı (1513), Girişim Sermayesi Destekleme Programı (1514), Üniversite Sanayi İşbirliği Destek Programı (1505), TÜBİTAK Sanayi Ar-Ge Projeleri Destekleme Programı (1501), TÜBİTAK KOBİ Ar-Ge Başlangıç Destek Programı (1507) olmak üzere 7 yeni program oluşturulmuştur.

Eğitim sistemine yönelik olarak alınan BTYK kararları çerçevesinde, eğitim değerlendirme çalışmaları, dijital içerik geliştirme ve erişime açılması, çekirdek becerilerin etkin şekilde öğrencilere kazandırılması ve yabancı dil eğitimi başlıklarında faaliyetler sürdürülmüştür.

BTYK kararı çerçevesinde, bilim merkezlerinin kurulmasına yönelik faaliyetler kapsamında desteklenecek olan ilk merkezler Konya, Kocaeli ve Kayseri Büyükşehir

Belediyeleri tarafından kurulacaktır. 2016 yılına kadar Büyükşehir Belediyeleri, 2023 yılına kadar ise tüm illerdeki projeler desteklenecektir.

Avrupa çapında yürütülmekte olan 10 Ortak Programlama Faaliyetinden 9'una katılım sağlanmaktadır.

Türkiye, Stratejik Enerji Teknolojileri Planına ortak üye olarak katılım sağlamaktadır. Aktif ve sağlıklı yaşlanma, su ve sürdürülebilir tarım başlıklarında Avrupa Yenilikçilik Ortaklıklarına, Avrupa Sanayi Girişimleri ve Avrupa Enerji Araştırma Birliği'ne de aktif katılım sağlamaktadır.

Avrupa Ortak Araştırma Merkezi (OAM) ile imzalanmış bulunan mutabakat zaptı 23 Ekim 2012'de yenilenmiştir. Türk araştırmacıların OAM çalıştaylarına iştiraki, yüksek düzeyli toplantılar, OAM proje ve ağlarına katılım ve OAM enstitülerinde yapılan geçici görevlendirmeler vasıtasıyla aktif işbirliğine devam edilmiştir. İlk mutabakat zaptı döneminde 35 Türk araştırmacı TÜBİTAK bursları ile OAM enstitülerinde çalışmışlardır. Yeni mutabakat zaptı çerçevesinde çıkmış olan ilk çağrıya 150 başvuru yapılmış, 4 araştırmacı desteklenmiştir.

ABD'de faaliyetlerini sürdüren araştırmacıların Türkiye'deki fırsatlar konusunda bilgilendirilmesini amaçlayan Hedef Türkiye Çalıştayı'na Houston, Raleigh ve Atlanta şehirlerinde devam edilmiş ve 225 araştırmacıya bilgilendirme yapılmıştır.

İdari Kapasite Çalışmaları

Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı içinde, Bilim ve Teknoloji Genel Müdürlüğü ihdas edilmiş ve yeni kurulan bu birimin kapasitesinin artırılmasına yönelik olarak TAİEX çalıştayları ve çalışma grupları oluşturulmuştur. Bu çalıştaylardan ilki Girişimcilik Birliği başlığında 12-13 Mart 2013 tarihlerinde, ikincisi ise kamu araştırma kurumlarının katılımıyla, üniversite-sanayi işbirliği ve araştırma altyapıları başlıklarında, 3-4 Nisan 2013 tarihlerinde Ankara'da gerçekleştirilmiştir.

6170 sayılı Kanun'la (Resmi Gazete:12 Mart 2011/27872) değiştirilen 4691 sayılı Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Kanunu'nun uygulanması hakkında yeni bir yönetmeliğin hazırlanması için çalışmalara başlanmıştır. Teknoparklarda Kuluçka Merkezleri ile Teknoloji Transfer Ofisleri'nin kurulması zorunlu kılınmış, bunların Teknoparklar için sağlanan teşviklerden yararlanmasının önü açılmıştır.

Üniversite-Sanayi işbirliğinin tesis edilmesi gündemdeki yerini korumaktadır. Bu amaçla, Teknoparklar ve Ar-Ge merkezlerinin bir araya getirildiği toplantılar gerçekleştirilmiştir. 26 adet planlanmış olan bölgesel toplantıların altısı da gerçekleştirilmiştir.

Yurtdışında Sürekli Görevlendirilecek Personel Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik ile (Resmi Gazete: 26 Ocak 2013/28540) yurtdışında bilim ve teknoloji müşavir ve ataşelerinin atanmasının önü açılmıştır.

Fasıl 26: Eğitim ve Kültür

Eğitim

Dinamik bir genç nüfusa sahip olan Türkiye, eğitimde kalitenin iyileştirilmesi, verimliliğin artırılması, eşitliğin sağlanması için alt yapının ve kapasitenin geliştirilmesi yönünde önemli adımlar atmaya devam etmektedir.

Türkiye bu fasla ilişkin AB 2020 stratejisi ile Eğitim ve Öğretim 2020 çalışma programı kapsamındaki hedefler doğrultusunda önemli adımlar atmakta ve AB düzeyinde yürütülen çalışmalara aktif olarak katılım sağlamaktadır.

Herkesin kaliteli eğitime erişebilmesi ve ulusal ve küresel düzeyde ihtiyaç duyulan bilgi, değer ve becerilerin kazandırılmasına yönelik çalışmalar sürdürülmektedir. Türkiye’de eğitim sisteminin niteliğini artırmak için 12 yıllık zorunlu eğitim sistemine geçiş ve öncelikli olarak kız çocuklarının okullaşma oranlarının artırılması projesi kapsamında yapılan çalışmalar sonucunda, okula devam eden kız öğrencileri sayılarında çok önemli artış sağlanmıştır. Nitekim, istatistiksel olarak ortaöğretimde 2011-2012 yılı ile 2012-2013 yılı mukayese edildiğinde; erkek çocuklarının okullulaşma oranının % 68,53’ten % 70,77’ye, kız çocuklarının okullulaşma oranının ise % 66,14’den % 69,31’e yükseldiği görülmektedir. 2011-2012 öğretim yılında erkek ve kız öğrencilerin ortaöğretimde okullulaşma yüzdeleri arasındaki fark 2,39 iken, 2011-2012 öğretim yılında bu fark 1,46’ya inmiştir.

Eğitime erişim imkânlarının artırılması, fırsat eşitliğinin sağlanması ve hizmet sunumunun iyileştirilmesi kapsamında Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından ücretsiz ders kitabı temini, şartlı eğitim yardımları, taşımali eğitim gibi uygulamalar gerçekleştirilmekte olup öğretmen istihdamında ve hizmet içi eğitimlerinde artış sağlanmış, bu alana ayrılan kamu kaynağı artırılmıştır. Ayrıca, toplumsal cinsiyet eşitliği öğretim programlarında hassasiyet gösterilen önemli konulardan biri olarak yer almaktadır. Bu çerçevede, Eğitimde Cinsiyet Eşitliğinin Desteklenmesi Projesi’nin (TR2010/0136.04) 2014 yılında başlaması öngörülmektedir.

İlk ve ortaöğretim düzeyinde okullulaşma oranlarının artırılmasını, ilköğretim ve ortaöğretim düzeyinde okul terk oranlarının düşürülmesini, mesleki beceri ve yeterlilikler artırılarak iş gücüne katılımının sağlanmasını, ailelerin eğitimin önemi konusunda bilinçlendirilmesinin sağlanmasını ve özellikle kızların okullulaşmasını hedefleyen Özellikle Kız Çocuklarının Okullulaşmasının Artırılması Projesi (TR08H2.01) 10 Haziran 2013 tarihinde tamamlanmıştır. Proje tamamlandıktan sonra projeden elde edilen sonuçlar ışığında kız çocuklarının okullulaşmasının artırılmasına yönelik faaliyetler sürdürülmektedir. Risk altındaki kız çocuklarının okula devamlarının sağlanmasına yönelik olarak Öğrenci Destek Programı geliştirilmiş olup uygulaması devam etmektedir. Bununla birlikte, IPA I kapsamında ilkokul ve ortaokul kademesinde okula devam oranlarının artırılması amacıyla hazırlanan referans numaralı İlköğretimde Devam Oranlarının Artırılması Projesi (TR2010/0136.05) faaliyetlerine 21 Ekim 2012

tarihinde başlanmıştır. Buna ilaveten, MEB tarafından hazırlanan Çocuklara Yönelik Şiddete Karşı Mücadele Projesi (TR2010/0136.07) 25 Mart 2013 tarihinde hayata geçirilmiştir. Çocukların yaşamlarındaki risklerin gerçekleşmesine neden olan olumsuz koşulların tanımlanması ve eğitimin bu olumsuz koşulların bertaraf edilmesi için bir aracı olarak kullanılması önem taşımaktadır.

Okul öncesi eğitime erişimi arttırmayı, 0-36 ay kreş ve 36-72 ay okul öncesi eğitim programları ile modüler program değerlendirilmesi ve geliştirilmesini hedefleyen Okul Öncesi Eğitimin Güçlendirilmesi Projesi (TR0801.06) 4 Kasım 2013 tarihinde tamamlanmıştır. Proje kapsamında ulusal ölçekte uygulanan tüm okul öncesi programları güncellenmiş, okul öncesi eğitim konusunda farkındalık yaratmak için sürdürülen çalışmaları destekleyici nitelikte kamu spotu hazırlanmış ve televizyon kanallarında yayınlanmaya başlamıştır.

Eğitime erişimde engellerin aşılmasına yönelik çalışmalar sürmektedir. Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin eğitime erişimlerinin artırılması amacıyla resmi ve özel eğitim okullarına/kurumlarına devam eden öğrenciler okul ve kurumlara ücretsiz taşınmakta, bu öğrencilere ücretsiz öğle yemeği imkânı sunulmakta, ders kitapları ve yardımcı araç gereçlerin bir kısmı ücretsiz olarak temin edilmektedir. Özel eğitimde kullanılan eğitim materyalleri ve standartlarını belirleme çalışmaları tamamlanmıştır.

MEB, görsel destek ile hazırlanan Türk İşaret Dili Sözlüğü'nü hem basılı hem de ağ ortamında kullanıcıların hizmetine sunmuştur. Engelli bireylerin eğitime erişimleri ve toplumla bütünleşmeleri için öğrenme ortamlarını ve olanaklarını artırmak amacıyla yürütülen Özel Eğitimin Güçlendirilmesi Projesi (TR0801.05) 25 Haziran 2013 tarihinde tamamlanmıştır. Proje kapsamında bütünleştirme eğitimi ile ilgili politika tavsiyeleri ve toplum bilincinin artırılması için strateji geliştirilmiş, özel eğitim ihtiyaçları konusunda öğretmenlerin nitelikleri artırılmış, Engelsiz Okul Modeli ile bütünleştirme uygulamalarına ilişkin öğretmen kılavuzu yayımlanmıştır. Bu alanda altyapı ve kapasite geliştirme çalışmaları sürdürülmekte olup, Rehberlik ve Araştırma Merkezlerindeki hizmetlerin ve özel eğitime ihtiyaç duyan bireylerin iş ve mesleki eğitimlerinin kalitesinin iyileştirilmesine yönelik çalışmalar devam etmektedir.

MEB yaygın eğitim kapsamında Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü bünyesindeki Halk Eğitim Merkezlerinde, Türkiye İş Kurumu (İŞKUR) ve yerel yönetimin ilgili birimleriyle işbirliğiyle açılan kurslarla engellilere ve yaşlılara bakım alanında sertifikalı eğitimler vermektedir. Aynı zamanda, örgün eğitim kapsamında Mesleki Eğitim Genel Müdürlüğüne bağlı 31 ilde bulunan Anadolu Meslek Liselerinde 4 yıllık Hasta ve Yaşlı Bakım Programları açılmıştır.

Eğitimin kalitesinin iyileştirilmesi bakımından son derece önemli olan Hayatboyu öğrenmenin geliştirilmesi çalışmaları sürdürülmektedir. Türkiye'de Hayatboyu Öğrenmenin Geliştirilmesi Projesi (TR07H2.01) 26 Eylül 2013'te başarıyla tamamlanmıştır. Projenin ikincisinin başlatılmasına yönelik çalışmalar son aşamaya gelmiştir. Hayatboyu öğrenmenin eğitimdeki yeri ve önemi konusunda farkındalık

yaratmak için faaliyetler devam etmektedir. Ulusal Hayatboyu Öğrenme İnternet Portalı (www.hayatboyuogrenme.gov.tr) geliştirilmiştir, Portal aracılığıyla her türlü kursa, öğrenme fırsatına, İŞKUR sistemindeki açık işlere, AB Hayatboyu Öğrenme Fırsatları portalı PLOTEUS aracılığıyla Avrupa ülkelerindeki öğrenme olanaklarına, rehberlik ve danışmanlık hizmetleri veren Mesleki Bilgi Sistemine ulaşılabilecektir. Önceki Öğrenmelerin Tanınması (ÖÖT) ile Hayatboyu Öğrenmenin izleme ve değerlendirme çalışmaları tamamlanmaktadır.

2009-2013 dönemini kapsayan Hayatboyu Öğrenme Strateji Belgesi revizyon çalışmaları tamamlanmış 2014-2018 dönemini kapsayan taslak strateji belgesi hazırlanmıştır. Bununla birlikte, pilot illerde Hayat Boyu Öğrenme İl Eylem Planları oluşturulmuştur.

Mesleki Eğitim

Türkiye’de Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı kapsamında desteklenen Türkiye’de Mesleki Eğitimin Geliştirilmesi Operasyonu I Hibe Programı (TR07H2.02) Mayıs 2012’de uygulamaya konmuştur. Program ile mesleki ve teknik eğitimin içeriğini geliştirmek ve kalitesini arttırmak amaçlanmakta olup Proje kapsamında faaliyetler sürmektedir. Ayrıca, iş piyasası ile eğitim arasındaki bağın güçlendirilmesi çalışmalarına katkı sağlanmaya devam edilmektedir.

Mesleki Yeterlilik Kurumu (MYK) tarafından çalışmaları koordine edilen Ulusal Yeterlilik Çerçevesi (UYÇ) Hazırlama Komisyonu Milli Eğitim Bakanlığı’nın ilgili genel müdürlükleri ve Yükseköğretim Kurulundan (YÖK) iki üst düzey üyenin katılımı ile genişletilmiştir.

Türkiye’nin ulusal yeterlilik çerçevesi olan Türkiye Yeterlilikler Çerçevesinin (TYÇ) ve 2011 Kasım ayında hazırlık çalışmaları başlayan TYÇ Yönetmelik’inin istişare süreci tamamlanmış olup, Bakanlar Kurulu onayına sunulma aşamasındadır. Bu süreci takiben, TYÇ’nin Avrupa Yeterlilik Çerçevesi (AYÇ) ile referanslanmasına 2014 yılında başlanması hedeflenmektedir. TYÇ’nin AYÇ ile referanslanması çalışmalarını yürütecek olan ve MEB, YÖK ve MYK temsilcilerinden oluşan Referanslama ve Yönlendirme Komitesi oluşturulmuştur.

144’ü 2013 yılı içerisinde olmak üzere bugüne kadar toplamda 480 adet Ulusal Meslek Standardı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır. 70’i 2013 yılı içerisinde olmak üzere MYK tarafından hazırlanan toplam ulusal yeterliliklerin sayısı 224’e ulaşmıştır. Bugüne kadar 11 adet akredite belgelendirme kuruluşu yetkilendirilmiş olup, bu kuruluşlar tarafından 68 yeterlilikte sınav ve belgelendirme faaliyetleri yürütülmekte ve mesleki yeterlilik belgesi verilmektedir.

Ulusal Yeterliliklerin kalite güvencesini sağlamak amacıyla hazırlanan Geçerli Kılma Kılavuzu ile belgelendirme kuruluşlarına rehberlik sağlaması amacıyla hazırlanan Yetkilendirme, İç Doğrulama, Dış Doğrulama ve Ölçme ve Değerlendirme kılavuzları

üzerindeki çalışmaların 2013 yılı sonuna kadar tamamlanması ve nihai hallerinin kamuoyuna sunulması planlanmaktadır.

Öte yandan, Türkiye’de Mesleki Yeterlilik Kurumunun ve Ulusal Yeterlilik Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi (UYEP) (TR0702.13) 26 Haziran 2013 tarihinde tamamlanmıştır. Hizmet, hibe ve tedarik olmak üzere 3 ana bileşenden oluşan projenin hibe bileşeni kapsamında 26 kuruluş, yetkilendirilmiş belgelendirme kuruluşu olmak üzere desteklenmiştir. Bu kuruluşlardan 5 tanesi akreditasyon sürecini tamamlamış olmakla birlikte diğer kuruluşların akreditasyon süreçleri devam etmektedir. Projenin hizmet bileşeni Ulusal Yeterlilik Çerçevesi, Kapasite Geliştirme ve Farkındalık Artırma olmak üzere 3 ana sonuç alanında yapılan faaliyetlerle Haziran 2013’te tamamlanmıştır. Buna ek olarak, UYEP-II çalışmaları da sürmektedir. Ulusal Yeterlilik Sisteminin Güçlendirilmesine yönelik IPA 4. Bileşen kapsamında tasarlanan UYEP-II projesinin operasyon tanımlama belgesi hazırlanmıştır.

MYK’nın paydaşları ile iletişimini en üst düzeye çıkarmak için MYK Portalı hazırlanmıştır. MYK ve paydaşları arasında gerçekleşen işlemlerin sonradan sorgulanabilecek şekilde elektronik ortamda da kayıt altına alınmasını, Ulusal Meslek Standartları (UMS) ve Ulusal Yeterlilikler (UY) ile ilgili her türlü başvuru işleminin çevrimiçi olarak internet üzerinden yürütülmesini, sınav belgelendirme, eğitim akreditasyon ve denetim süreçlerinin etkin olarak takip edilebilmesini sağlamak üzere oluşturulan MYK Portalı aynı zamanda vatandaşların yürütülen süreçlerle ilgili görüş bildirebilmelerini ya da kendilerini ilgilendiren sınav sonucu ve sertifika durumları gibi bilgilere hızlı olarak erişebilmelerini sağlamaktadır.

MYK EUROPASS farkındalık oluşturma faaliyetleri kapsamında EUROPASS Belgelerinin kullanımına yönelik farkındalık artırma faaliyetleri Avrupa Komisyonundan alınan proje desteğiyle sürdürülmektedir.

MYK’nın idari kapasitesinin geliştirilmesi çalışmaları 2013 yılında hız kazanarak ihtiyaç duyulan alanlarda personel istihdamı ve başta AYÇ ve TYÇ olmak üzere ihtiyaç duyulan konularda hizmet içi eğitimler gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmaları destekleyici nitelikte mevzuat çalışmaları da yapılmaktadır. 2013 yılı içerisinde MYK ikincil mevzuatında değişiklik yapılması için çalışma başlatılmış ve bu kapsamda Ulusal Meslek Standartlarının ve Ulusal Mesleki Yeterliliklerin Hazırlanması Hakkında Yönetmelik, Sektör Komitelerinin Kuruluş, Görev, Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik, Sınav ve Belgelendirme Yönetmeliği ve Ulusal Yeterlilik Çerçevesi Yönetmeliği taslakları hazırlanmıştır.

Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği’nin 93’üncü maddesi uyarınca ortaöğretim kurumlarında öğretmen ihtiyacının karşılanamadığı alanlarda usta öğreticiler ve uzmanlarla beraber MYK Mesleki Yeterlilik Belgesi (4. Seviye ve üzeri) sahibi bireylerin öğretmen olarak görevlendirilebilmesinin önü açılmıştır. Bu düzenleme ile MYK Mesleki Yeterlilik Belgesine sahip bireylerin eğitici olarak eğitim alanında da istihdam edilebilmelerine imkân sağlanmıştır. Ayrıca, Milli

Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği'nin (Resmi Gazete: 7 Eylül 2013/28758) 71'inci maddesi uyarınca daha önce sadece 3308 sayılı Mesleki Eğitim Kanunu kapsamındaki alanlardan mezun olan kişilere verilen Bağımsız İşyeri Açma Belgesinin bundan sonra MYK Mesleki Yeterlilik Belgesi sahiplerine de verileceği hüküm altına alınarak MYK Mesleki Yeterlilik Belgesi sahiplerinin kendi işyerlerini açabilmelerine imkân tanınmıştır.

Yükseköğretim

Yükseköğretim alanında, 2013 yılında 1 devlet üniversitesi ve 6 vakıf üniversitesi kurulmuştur. Türkiye'de yükseköğretim kurumlarının sayısı artmaya devam etmiştir. Bu çerçevede, 104 devlet 71 vakıf olmak üzere 175 adet üniversite ve 8 adet vakıf meslek yüksekokulu bulunmaktadır. Türkiye, Bolonya süreci tavsiyelerinin uygulanması bakımından ileri bir aşamadadır.

Bolonya sürecinde temel bir gösterge olan hareketlilik alanında önemli ilerlemeler kaydedilmektedir. 2013 yılında Türkiye'de yükseköğretimde uluslararası hareketlilik konusunda ivme sağlanmıştır. Buna ilaveten, yabancı öğrencilerin hedef kitle olarak belirlendiği "Study in Turkey" internet sayfası (www.studyinturkey.gov.tr) hazırlanmış, böylelikle Türkiye'nin yabancı öğrenci sayısının artırılması hedeflenmiştir. Buna ek olarak, 27 Aralık 2013 tarihinde Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK) bünyesinde Akademik Değişim Programları Birimi oluşturulmuştur. Uluslararasılaşma çalışmaları çerçevesinde hareketlilik faaliyetlerinin artırılmasına yönelik Mevlana Değişim Programı kapsamında 2013-2014 eğitim öğretim yılında 595 öğrenci ve 309 öğretim elemanı yurt dışından Türkiye'ye gelirken, 402 öğrenci ve 627 öğretim elemanı yurt dışına gitmiştir.

6 Kasım 2013 tarihinde Akademik Özgürlük Bildirgesi yayımlanarak kaliteli akademik uğraşlar ve nitelikli araştırmalar için alt yapı hazırlanmıştır.

Hayatboyu Öğrenme kapsamında yüksek lisans çalışmaları yapılmasının önü açılmıştır. Ayrıca, uzaktan eğitim yoluyla da lisans ve yüksek lisans programlarının uygulanmasına YÖK onay vermiştir. Yükseköğretim kurumlarında Türkçenin ve İngilizcenin yanı sıra toplam 10 farklı dilde eğitim imkânı sağlayan program sayısı bir önceki yıla nazaran 181 adet artış göstermiştir. YÖKDİL projesi kapsamında öğrencilerin, üniversite personelinin ve öğretim elemanlarının 7 farklı dilde ders alabilmelerine olanak sağlayan iyileştirmeler ve yenilikler planlanmış olup kısa süre sonra yürürlüğe girmesi planlanmaktadır.

Teknoloji Fakültelerinin Kapasitesinin Artırılması Projesi YÖK'ün liderliğinde, Türkiye'de Hayat Boyu Öğrenmenin Geliştirilmesi ve Genç İstihdamın Desteklenmesi Projeleri ise YÖK'ün paydaşlığında devam eden projelerdir.

Yükseköğretim Kurumlarında Ön Lisans ve Lisans Düzeyindeki Programlar Arasında Geçiş, Çift Anadal, Yan Dal ile Kurumlar Arası Kredi Transferi Yapılması Esaslarına

İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik 21 Eylül 2013 tarihli ve 28772 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Üniversitelerin performanslarını ölçmeye yönelik Kurumsal Performans Değerlendirme Sistemi ile ilgili çalışmalar tamamlanmak üzere olup 14 Ocak 2014 tarihinde uygulamaya geçilmesi planlanmaktadır. Böylelikle tüm üniversitelerde Bologna süreci de dâhil tek bir raporlama sisteminin kullanımına olanak sağlanacaktır.

Avrupa Yeterlilikler Çerçevesi ile uyumlu Yükseköğretim Ulusal Yeterlilikler çerçevesine yönelik çalışmalar büyük ölçüde tamamlanmıştır.

Şubat ayında yeni internet sitesi devreye girmiş, Elektronik Belge Yönetim Sistemi (EBYS) uygulanmaya başlanmış, Yükseköğretim veritabanı olan YÖKSİS yeniden yapılandırılmış ve kurum internet sayfası yenilenmiştir.

Gençlik

Gençlik ve Spor Bakanlığı, gençlik alanını destekleyici tedbir ve mekanizmaların oluşturulması ve ulusal gençlik politikasının geliştirilmesi yönünde çalışmalarını sürdürmektedir. Genç nüfus Türkiye’nin geleceği açısından büyük önem taşımaktadır. Bu çerçevede gençlik ve spor alanında ortak bir anlayış ve vizyon çerçevesinde politika hedeflerine ulaşma, Avrupa Birliği Bakanlığı dahil olmak üzere ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum kuruluşları ve diğer paydaşların hizmet ve faaliyetlerinde koordinasyon ve işbirliğini sağlama amacıyla gençlik ve spor alanında ulusal düzeyde bir kılavuz olan Ulusal Gençlik ve Spor Politikası Belgesi hazırlanmış ve 26 Kasım 2012 tarihli Bakanlar Kurulu kararıyla kabul edilmiştir.

AB düzeyindeki politikalar da dikkate alınarak hazırlanan Belgede, belirtilen amaç, ilke ve değerlere istinaden politika alanları belirlenmiştir. Gençlerin sosyal içerilmesinin güçlendirilmesine katkı sağlamaya yönelik, eğitim ve hayat boyu öğrenme, istihdam, girişimcilik ve mesleki eğitim, dezavantajlı gençler ve sosyal içerme, demokratik katılım ve yurttaşlık bilinci, aile, etik ve insani değerler, kültürlerarası diyalog, serbest zamanların değerlendirilmesi, gönüllülük ve hareketlilik gibi politika alanlarında gençler için çeşitli proje ve programlar yürütülmektedir.

Geliştirilen bu gençlik politikaları kapsamında gençler arasında hoşgörü ve diyalogun artırılması, sosyal korku ve önyargıların giderilmesi, toplumsal bütünleşmeye katkı sağlanması, gençlerin farklı coğrafi bölgelerde yaşayan akranlarıyla tanışmaları, kaynaşmaları ve kültürel etkileşim sağlanması ve serbest zamanların değerlendirilmesi amacıyla çeşitli projeler gerçekleştirilmektedir. Ulusal düzeyde, 2013 yılında Ülkemizin 81 ilinden farklı kültür ve coğrafi bölgelerden gençlerimiz bir araya gelmiştir. Gençlik ve Spor Bakanlığı’nın Seyyah Projeleri, “Lider Gençlik Kampları” adlı eğitim projesi ve “Gençlik Treni-Bu Memleket Bizim” adlı projesi gençlerimizin yararlandığı projeler arasında yer almaktadır.

Uluslararası düzeyde, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT) ile gençlik konusunda ortak çalışmalar yapılarak AGİT 2013 Gençlik Zirvesi düzenlenmiştir. Diğer taraftan, Ulusal Gençlik ve Spor Politikası Belgesinde belirlenen uluslararası alanlarda gençlik ve kültürlerarası diyalogun desteklenmesi kapsamında, Akdeniz Gençlik Barış Gemisi ve Balkan Treni projeleri yapılmıştır. Dünya barışına destek verilmesi, kültürler arası köprülerin kurulması ve dünyaya barış mesajlarının iletilmesi amacıyla gerçekleştirilen projelerden Balkan Treni ile 240 genç, Türkiye Akdeniz Gençlik ve Barış Gemisi ile dünyanın 43 ülkesinden 771 genç buluşturulmuştur. Ziyaret edilen ülkelerde gerçekleştirilen sosyal projelerle gençlere sosyal sorumluluk ve gönüllülük bilincinin aşılması farkındalık yaratılması konusunda, gençlerin gezilen yerlerin doğal, kültürel ve tarihi zenginliklerini görmeleri ve barış ve dostluk mesajlarıyla başka ülkelerdeki akranlarıyla bağlar kurmalarına katkı sağlanmıştır.

Gençler arasında gönüllülüğü yaygınlaştırmak için projeler yürütülmektedir (örneğin Genç Dönüşüm, Gençlerin İyilik Ağacı). Aynı zamanda, gençlerin eğitim, kültür alanlarında faaliyetlerine de destek olunmaktadır. KOSGEB işbirliğiyle düzenlenen Genç Girişimciler İçin Uygulamalı Girişimcilik Eğitimi buna iyi bir örnektir. Gençlik Haftası etkinlikleri kapsamında gençlerin sinema sanatına olan ilgilerini artırmak, gençler arasında kısa film yapımını özendirerek, Türkiye'de kısa filmin gelişimine katkıda bulunmak ve genç yönetmenleri desteklemek amacıyla 14-35 yaşları arasındaki yerli ve yabancı genç yönetmenlerce çekilmiş olan kısa filmlerden hazırlanmış bir programla Uluslararası Gençlik Kısa Film Festivali düzenlenmiştir. Festivale katılan filmlere 5 ayrı dalda ödül verilmiştir. Öte yandan, genç gazeteciler için bir tartışma platformu oluşturmak amacıyla 26-27 Ocak 2013 tarihlerinde İslamofobiyle mücadele konusunda bir panel gerçekleştirilmiştir. Panele, Türkiye'nin yanı sıra Avrupa ve Orta Doğu ülkelerinden genç gazeteciler ve iletişim fakültelerinin gazetecilik bölümü öğrencileri katılmıştır.

Ayrıca 2012 yılında, gençlik alanında faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşları, gençlik grupları, kamu kurum ve kuruluşları, yerel yönetimler, liseler ve üniversiteler tarafından hazırlanan gençlik projelerini desteklemek üzere oluşturulan Gençlik Projeleri Destek Programı çerçevesinde projeler sürmektedir. Bu projelerin yanı sıra, Gençlik ve Spor Bakanlığı 18 Ekim 2012 tarihinde ulusal düzeyde, 8-9 Aralık 2012 tarihlerinde ise uluslararası düzeyde olmak üzere 2 adet gençlik yapılanmaları çalıştayını düzenlenmiş, çalıştaylar sonucunda hazırlanan raporlarda Türkiye Ulusal Gençlik Konseyinin kurulmasının yararlı olacağı önemle vurgulanmıştır. Konseyin kurulmasına yönelik çalışmalar sürmektedir.

Türkiye-Avrupa Birliği Mali İşbirliği çerçevesinde IPA I. Bileşeni kapsamında yürütülen Spor Eğitimiyle Sosyal Katılımın Desteklenmesi Projesi (TR2010/0136.06) Eylül 2013'te başlamıştır. 2007 yılında yayımlanan Avrupa Komisyonu Spor Raporu'nda yer aldığı üzere sporun ekonomik ve sosyal uyuma katkıları göz önünde bulundurularak hazırlanan Proje devam etmektedir.

Gençlik ve Spor Bakanlığının kurumsal kapasite geliştirme çalışmaları kapsamında, gençlerin kişisel, sosyal ve kültürel gelişimini desteklemek amacıyla 2013 yılı itibarıyla 171 Gençlik Merkezi ve 2013 yılında yaklaşık 28 bin gencin farklı dönemlerde katılım sağladığı 23 adet Gençlik Kampı (deniz, doğa olmak üzere) açılmıştır. 2011 yılında 65 bin 217 olan Gençlik Merkezleri üye sayısı, yapılan proje ve faaliyetler neticesinde 2013 yılında 421 bin 424'e ulaşmıştır. Ayrıca 155 yeni Gençlik Merkezi yapılmak üzere yatırım programına alınmıştır.

Kültür

Kültürel İfadelerin Çeşitliliğinin Korunması ve Geliştirilmesi Sözleşmesi'nin Onaylanmasının Uygun Bulduğuna Dair Kanun Tasarısı Türkiye Büyük Millet Meclisinin gündeminde yer almaktadır.

2007 yılında Avrupa Komisyonu tarafından başlatılan, henüz keşfedilmemiş ve düşük turist yoğunluğuna sahip, gelişim gösterme potansiyeli yüksek olan destinasyonların turistik cazibesinin artırılmasını amaçlayan Avrupalı Seçkin Destinasyonlar Projesi (EDEN) kapsamında Türkiye'den 2008 yılında Edirne Kırkpınar, 2009 yılında Kars Kuyucuk Gölü, 2010 yılında Bitlis Nemrut Krater Gölü, 2011 yılında Ankara Hamamönü, 2013 yılındaysa Sakarya'nın Taraklı ilçesi seçilmiştir.

Ortak Kültürel Mirası Koruma ve Türkiye-AB Arasında Sivil Toplum Diyalogu Projesi (TR2011.0136.05) ile Türkiye'deki tarihi ve kültürel miras alanlarının, orada yaşayanların, çalışanların ve ziyaretçilerin ihtiyaçlarını dengeli bir şekilde karşılayabilecek, kültür ekonomisinin lokomotifi olabilecek mekanlar haline getirilmesi hususunda öncü bir çalışma gerçekleştirilmesi öngörülmektedir.

Birlik Programları

Eğitim ve Kültür alanındaki Birlik Programlarına (Hayatboyu Öğrenme, Gençlik Programı ve Kültür Programı) etkin katılımın sağlanması söz konusu fasılda AB ile uyumun önemli göstergelerden biri olarak ele alınmaktadır.

Türkiye, eğitim ve gençlik alanındaki Avrupa Birliği programları olan Hayatboyu Öğrenme ve Gençlik Programlarını 2013 yılında da etkin ve başarılı bir şekilde yürütmüştür. Türkiye Ulusal Ajansı'nın (Avrupa Birliği Eğitim ve Gençlik Programları Merkezi Başkanlığı) bütçesi, bütçe büyüklüğü bakımından 33 Avrupa ülkesi arasında üçüncü sırada yer almıştır. 2013 yılında alt programlar olan Erasmus, Leonardo da Vinci, Comenius, Grundtvig ve Gençlik Programı kapsamında her yaştan yaklaşık 70 bin vatandaşımızın eğitim, öğretim ve gençlik faaliyetleri gerçekleştirmek üzere program üyesi Avrupa ülkelerinde bir hafta ile iki yıl arasında değişen sürelerle hareketlilik yapmalarını sağlayacak hibe tahsisatları yapılmıştır. 2013 yılında 3750 projeye yaklaşık 120 milyon avro hibe sağlanmıştır. Ülkemizin eğitim ve gençlik sektörünün programlara olan yoğun ilgisi devam etmiş, yaklaşık 18 bin hibe başvurusu alınmıştır.

Programları ülkemiz genelinde daha fazla tanınır hale getirmek ve yararlanıcı kitlesini olabildiğince yaygınlaştırmak amacıyla Ulusal Ajans tarafından illerimizde bilgilendirme toplantıları yapılmış, başta internet sitesi ve sosyal medya olmak üzere tüm iletişim araçları etkin şekilde kullanılmıştır. Bu süreçte, Avrupa Birliği Bakanlığı'nın çalışmalarıyla etkin bir sinerji yaratılmış, bizzat Avrupa Birliği Bakanı ve Başmüzakereci Sayın Egemen Bağış himayelerinde ve teşrifleriyle çok sayıda tanıtım, bilgilendirme ve yaygınlaştırma faaliyeti gerçekleştirilmiştir. 10 Mayıs 2013 tarihinde Başbakan Sayın Recep Tayyip Erdoğan'ın teşrifleriyle Türkiye Ulusal Ajansı, "81 İl 81 Proje" başlıklı proje festivali ile 10. yılını kutlamıştır.

Öte yandan, Türkiye kültür alanındaki Birlik programlarından olan 2007-2013 Avrupa Kültür Programı'na katılım sağlamaya devam etmektedir. Kültür Bakanlığı'na bağlı Kültürel İrtibat Noktası, söz konusu programın tanıtılması ve yaygınlaştırılması yönünde ülke genelinde çalışmalarını sürdürmüştür ve Programa olan ilgi artırılmıştır.

Fasıl 27: Çevre ve İklim Değişikliği

Müktesebata Uyum Kapsamındaki Düzenlemeler

Çevre mevzuatında, yatay konular (Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED), çevresel bilgiye erişim) yanında, hava kalitesi, su kalitesi, atık yönetimi, doğa koruma, endüstriyel kirliliğin kontrolü, kimyasallar, gürültü ve iklim değişikliği konularında düzenlemeler yer almaktadır. Ayrıca bu alandaki müktesebat birçok uluslararası sözleşmeyi de kapsamaktadır.

21 Aralık 2009 tarihinde müzakereye açılmış olan fasıl kapsamında çalışmalar devam etmektedir.

Yatay mevzuat alanında, çevresel sorumluluk ve AB’de mekansal bilgi altyapısının oluşturulmasını öngören INSPIRE direktiflerinin iç hukuka aktarılması çalışmaları, Yatay Sektörde Kapasite Geliştirme Projesi (TR2011/0327.21) kapsamında devam etmekte olup, ilk etapta proje kapsamında Ulusal Coğrafi Bilgi Sistemleri ile Coğrafi Veri Altyapısının Kurulması ve Yönetilmesine Dair Yönetmelik Taslağı hazırlanarak ilgili kurumların görüşüne açılmıştır. Söz konusu proje, INSPIRE veri temalarının ulusal standartlara uyumunun sağlanmasını da kapsamaktadır. Bunu sağlamak amacıyla, 2013 yılında ulusal kaynaklardan finanse edilen çeşitli projeler yürütülmüştür. Bunlar, Türkiye Jeoloji Veri Standartlarının Belirlenmesi ve Jeoloji Temasının Hazırlanması Projesi ile Türkiye’nin ulusal mekânsal veri altyapısının güçlendirilmesi kapsamında Veri İşçiliği Projesi’dir.

Henüz uygulama aşamasına geçilmemiş plan veya programların çevresel sonuçlarının belirlenmesi ve bunların değerlendirilmesini amaçlayan Stratejik Çevresel Değerlendirme (SÇD) alanında Stratejik Çevresel Değerlendirme Yönetmeliği’nin Uygulanması Projesi’nin (TR2010.0327.02) ihale süreci tamamlanma aşamasındadır. Proje kapsamında SÇD Direktifinin ulusal mevzuata aktarılması çalışmaları da yer almaktadır.

Projelerin yapım aşamasından önce çevresel etkilerinin değerlendirilmesini öngören 2011/92/AB sayılı Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED) Direktifinin ulusal mevzuata aktarılması amacıyla hazırlanan Çevre Etki Değerlendirmesi Yönetmelik’i 3 Ekim 2013 tarihli ve 28784 sayılı Resmi Gazete’ de yayımlanmıştır.

Akkuyu nükleer santralının ÇED başvurusu Çevre ve Şehircilik Bakanlığı’na yapılmış olup, ilk inceleme ve değerlendirme toplantısı gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda ÇED süreci devam etmektedir. İstanbul’da yapılması planlanan 3. havaalanının ÇED süreci ise 2012 yılında başlatılmış olup, 2013 yılı Mayıs ayında ÇED bakımından olumlu kararı verilmiştir.

Dışişleri Bakanlığı, Çevre Faslı Müzakere Pozisyon Belgesi’nde yer alan sınıraşan işbirliği konusunda hazırlanan ÇED İkili Anlaşması taslağını değerlendirmektedir.

Hava kalitesi alanında, Marmara Bölgesinde Hava Kalitesi Alanında Kurumsal Yapılandırma Projesi (TR0702.07) çerçevesinde Türkiye’de ilk olarak İstanbul ilinde Marmara Temiz Hava Merkezi kurulmuş ve Haziran 2013’te açılışı yapılmıştır. Marmara Bölgesinde, 11 ilde kurulan 39 adet hava kalitesi ölçüm istasyonu ile bölgesel hava kalitesi izleme ağı oluşturulmuş olup, bölgesel olarak veri doğrulaması ve hava kalitesi değerlendirmesi faaliyetlerine başlanmıştır. Marmara Temiz Hava Merkezinde bir bölgesel laboratuvar kurulmuş olup, hava kalitesi değerlendirme, emisyon envanteri ve modellemeye ilişkin birimler de oluşturularak bölgesel bazda hava kalitesi değerlendirme ve yönetimi sisteminin oluşturulması öngörülmektedir. Öte yandan, projenin çıktılarında olan 2008/50/AT sayılı Avrupa için Daha Temiz Hava ve Dış Ortam Hava Kalitesi Direktifinin uyumlaştırılmasına ilişkin yönetmelik taslağı üzerinde çalışmalar devam etmektedir.

Emisyon Kontrolünün İyileştirilmesi Projesi (TR0802.03) 2013 yılında tamamlanmıştır. Eşleştirme ve teknik destek bileşenlerinden oluşan proje kapsamında, 1990-2010 yılları için ulusal emisyon envanteri ve 2010-2025 yılları için emisyon tahminleri, Ulusal Emisyon Tavanları Direktifine ilişkin düzenleyici etki analizi ve fayda-maliyet analizi çalışmaları gerçekleştirilmiş, taslak mevzuat ve strateji belgesi hazırlanmıştır. Emisyon envanteri her yıl güncellenmeye devam edilmekte olup, 2013 yılına ilişkin rapor 1990-2011 verilerini de içerecek şekilde hazırlanmıştır.

Trafikte seyreden motorlu kara taşıtlarından kaynaklanan egzoz gazlarının neden olduğu hava kirliliğinin etkilerinden canlıları ve çevreyi korumak amacıyla, Egzoz Gazı Emisyonu Kontrolü ile Benzin ve Motorin Kalitesi Yönetmeliği 30 Kasım 2013 tarihli ve 28837 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır. Yönetmelik, egzoz gazı kirleticilerinin azaltılmasının sağlanması, ölçümler yapılarak kontrol edilmesi, motorlu araçlarda kullanılacak benzin ve motorin türlerinin teknik özellikleri ile uygulamaya ilişkin usul ve esasları belirlemektedir. Yönetmelik, 98/70/AT sayılı Benzin ve Dizel Yakıtların Kalitesine İlişkin Direktifinin benzin ve motorin kalitesine ilişkin hükümleri ile uyumludur.

Endüstriyel Uçucu Organik Bileşik (UOB) Emisyonlarının Kontrolü Projesi (TR2009.0327.01) eşleştirme bileşeni 2013 yılında tamamlanmıştır. Eşleştirme bileşeni kapsamında, organik çözücü kimyasalların kullanımından kaynaklanan emisyonların azaltılması, petrolün depolanması ve terminallerden servis istasyonlarına aktarımı sırasında ortaya çıkan UOB emisyonlarının kontrolü, boya, vernik ve araç yüzey boyama ürünlerinde organik çözücü kullanımından kaynaklanan UOB emisyonlarının kontrolü, etiketleme ve UOB içeriği için limit değer gereksinimlerini düzenleyen 3 ayrı direktifle ilgili (Depolama-94/63/AT, Boyalar-2004/42/AT ve Çözücüler-99/13/AT) taslak yönetmelikler ve rehber dokümanlar hazırlanmıştır.

Su kalitesi alanında, faslın teknik kapanış kriterlerinden birini sağlamak üzere hazırlanan Su Kanunu Taslağı kurum görüşlerine açılmış olup, taslak üzerinde çalışmalar devam etmektedir.

Entegre havza yönetimi ve halkın karar alma süreçlerine katılımı esasına dayalı olarak, Avrupa Birliği'ndeki tüm su kütlelerinin kalite ve miktar açısından korunmasını ve iyileştirilmesini öngören temel yasal düzenleme niteliğindeki 2000/60/AT sayılı Su Çerçeve Direktifinin uygulanmasına yönelik olarak, Türkiye'de bulunan 25 nehir havzası için Havza Koruma Eylem Planları 2013 yılı sonu itibarıyla tamamlanmış olacaktır. Havza Koruma Eylem Planları, Su Çerçeve Direktifinin hazırlanmasını öngördüğü Nehir Havzası Yönetim Planlarının temelini oluşturmakta olup, bu bağlamda hazırlıkları tamamlanan Havza Koruma Eylem Planlarının Nehir Havzası Yönetim Planlarına Dönüştürülmesi Projesi (TR2011.0327.21.05) için ihale süreci başlamıştır. Katılımcı bir yaklaşımla hazırlanacak olan Nehir Havzası Yönetim Planları ile iyi su durumuna ulaşılması için gereken tedbirler belirlenecektir.

Su Kalitesi İzleme Konusunda Kapasite Geliştirme Projesi'nin (TR2009/0327.02) eşleştirme bileşeni tamamlanmış olup, 2013 yılının Ekim ayında başlatılan teknik yardım bileşeni kapsamında Büyük Menderes Havzasında biyolojik, kimyasal ve hidromorfolojik izleme ve idari kapasite artırımı çalışmaları gerçekleştirilmektedir.

İyi durumda olan yeraltı sularının mevcut durumunun korunması, yeraltı sularının kirlenmesinin ve bozulmasının önlenmesi ile bu suların iyileştirilmesini amaçlayan 2006/118/AT sayılı Yeraltı Suları Direktifine uyum için hazırlanan ve 2012 yılında yayımlanarak yürürlüğe giren Yeraltı Sularının Kirlenmeye ve Bozulmaya Karşı Korunması Hakkında Yönetmelik için Uygulama Planı, 11 Temmuz 2013 tarihli ve 2013/5 sayılı Orman ve Su İşleri Bakanlık Genelgesi ekinde yayımlanmıştır.

Tarımsal kaynaklı nitrat kirliliğine karşı suların korunmasını amaçlayan 91/676/AET sayılı Nitrat Direktifinin uygulanmasına ilişkin Nitrat Direktifinin Uygulanması Projesi (TR07.02.06) yürütülmektedir. Bu kapsamda belirlenen nitrata hassas alanların gözden geçirilmesi amacıyla, finansmanı ulusal kaynaklardan sağlanan Türkiye'de Havza Bazında Hassas Alanların ve Su Kalitesi Hedeflerinin Belirlenmesi Projesi Eylül 2012'de başlamış olup, çalışmalara devam edilmektedir.

Taşkınların insan sağlığı, çevre ve kültürel miraslar üzerinde oluşturduğu riskleri azaltmayı ve yönetmeyi amaçlayan 2007/60/AT sayılı Taşkın Direktifi ile ilgili olarak Türkiye'de Taşkın Direktifinin Uygulanması Projesi (TR2010.0327.05) kapsamında, yasal ve kurumsal boşluk analizi çalışmaları devam etmektedir. Taşkın riski ön değerlendirme raporu paydaşlara tanıtılmış, pilot havza olarak belirlenen Batı Karadeniz Havzasında taşkın tehlike ve risk haritalarının hazırlanması aşamasına geçilmiştir. Ayrıca, Taşkın Direktifinin uygulanması için Ulusal Stratejinin oluşturulması çalışmaları da devam etmektedir.

İnsan sağlığının korunması ve çevre kalitesinin iyileştirilmesi için yüzme sularının temiz ve sağlıklı şekilde korunmasını amaçlayan 2006/7/AT sayılı Yüzme Suyu Direktifi ile ilgili olarak Yüzme Suyunun İzlenmesinde Uyum Projesi (TR2010/0327.01) kapsamında Yüzme Suyu Kalitesinin Yönetimine Dair Yönetmelik Taslağı hazırlanarak kurum görüşlerine açılmıştır.

Son yıllarda kentsel yatırımların artmasıyla birlikte Türkiye genelinde atıksu arıtım kapasitesi önemli düzeyde artış göstermiştir. Kentsel Atıksu Arıtımı Direktifine uyum amacıyla 8 Ocak 2006 tarihinde yayımlanmış olan Kentsel Atıksu Arıtımı Yönetmeliği'nin uygulanmasıyla, Türkiye'de 2011 yılında 470 olan atıksu arıtma tesisi ile hizmet verilen belediye sayısı, 2012 yılında 554'e ulaşmıştır.

Tehlikeli maddelerin sucül ortama deşarjının yarattığı kirliliğin önlenmesini amaçlayan 2006/11/AT sayılı Tehlikeli Maddeler Direktifine uyum sürecine katkı sağlayan ve ulusal kaynaklardan finanse edilmekte olan Tehlikeli Madde Kirliliğinin Kontrolüne İlişkin Proje kapsamında yürütülen izleme çalışmaları doğrultusunda, kimyasalların önceliklendirilmesi, spesifik kirleticilerin belirlenmesi ve Çevresel Kalite Standartlarının oluşturulması çalışmaları tamamlanmıştır. Ayrıca, Çevresel Kalite Standartlarından deşarj standartlarına geçişte uygulanacak metodolojiye ilişkin öneriler ve bilgi sistemi de geliştirilmiştir.

Ulusal kaynaklardan finanse edilmekte olan Ülkemiz Kıyı ve Geçiş Sularında Tehlikeli Maddelerin Tespiti ve Ekolojik Kıyı Dinamiği Projesi kapsamında, noktasal kaynaklı (kentsel ve endüstriyel faaliyetler) spesifik kirletici listesi belirlenmiş olup, söz konusu kirleticilerin pilot alanlarda izlenmesine başlanmıştır.

Yine ulusal kaynaklardan finanse edilmekte olan Bitki Koruma Ürünlerinin Kullanımı Neticesinde Meydana Gelen Su Kirliliğinin Tespiti ve Madde veya Madde Grubu Bazında Çevresel Kalite Standartlarının Belirlenmesi Projesi kapsamında, pilot havzalarda Aktif Madde Karşılaştırma Listesi oluşturulmuş ve bu listede yer alan maddelerin su kaynaklarındaki seviyelerinin belirlenmesi maksadıyla izleme çalışmaları başlatılmıştır.

2012 yılında yayımlanan İçme Suyu Elde Edilen veya Elde Edilmesi Planlanan Yüzeysel Suların Kalitesine Dair Yönetmelik'in uygulanması kapsamında, kalite izlemesi yapılmakta ve izleme sonuçlarına göre kalite kategorileri ile arıtma sınıfları belirlenmektedir. Mevcut arıtma tesislerinin yönetmelikte belirtilen arıtma sınıflarına uygunluğunun belirlenmesine ilişkin olarak da, AB fonlarından desteklenecek olan Türkiye'deki İçme Suyu Kaynakları ve Arıtma Tesislerinin Durumunun Belirlenmesi Projesi (ÇOP Teknik Yardım Bileşeni) geliştirilmiş olup, proje ihale aşamasındadır.

Atık yönetimi, mevzuat uyumunun yüksek olduğu alanlardan biridir. 2008/98/AT sayılı Atık Çerçeve Direktifi doğrultusunda hazırlanan ve kurum görüşlerine açılan Atık Yönetimi Yönetmeliği Taslağı yayımlanmak üzere Başbakanlığa gönderilmiştir.

2006/21/AT sayılı Maden Atıkları Direktifinin ulusal mevzuata aktarılması, idari kapasitenin güçlendirilmesi, aktif, kapalı ve terk edilmiş maden sahalarının envanterinin hazırlanması için metodoloji oluşturulması ve envanterin hazırlanması çalışmaları Maden Atıklarının Yönetimi Projesi (TR0802.05) kapsamında devam etmektedir. Projenin eşleştirme bileşeni Şubat 2013 itibarıyla tamamlanmış olup, bu kapsamda

Direktife uyum amacı ile Maden Atıkları Yönetmeliği Taslağı hazırlanmıştır. Söz konusu projenin teknik yardım bileşeni devam etmektedir.

Atıkların Karayolunda Taşınmasına ilişkin Tebliğ 18 Ocak 2013 tarihli ve 28532 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır. Atıktan Türetilmiş Yakıt, Ek Yakıt ve Alternatif Hammadde Tebliği hazırlanmış olup, yayımlanma aşamasındadır.

Ambalaj Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği’nde, geri kazanım hedefleri 2020 yılına kadar yıl bazında detaylı olarak verilmektedir. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, belediyeler tarafından hazırlanan ve ambalaj atıklarının nasıl, ne zaman ve ne şekilde toplanacağını belirten Ambalaj Atıkları Yönetim Planlarını onaylamakta olup, Kasım 2013 itibarıyla onaylı Ambalaj Atıkları Yönetim Planı olan belediye sayısı 425’e ulaşmıştır. Türkiye’de 2011 yılında 59 olan düzenli depolama tesisi sayısı, 2012 yılında 69’a ulaşmıştır.

Doğa koruma alanında türler, habitatlar ve genetik kaynakların korunmasına yönelik çerçeve bir düzenleme sağlayan Tabiatı ve Biyolojik Çeşitliliği Koruma Kanunu Tasarısı TBMM Çevre Komisyonunca Haziran 2012’de kabul edilmiştir. Tasarı TBMM gündeminde olup, kanunlaşmasıyla birlikte uygulama açısından kolaylık sağlanması amacıyla, benzer düzenlemeler ve hükümler içeren kanunlar tek bir kanun altında birleştirilmiş olacaktır. Açıkta kalan hususların ikincil düzenlemelerle kapsanması öngörülmektedir. Söz konusu tasarının AB müktesebatına uyumlu bir şekilde yasalaşması ile faslın teknik kapanış kriterlerinden birinin sağlanması konusunda önemli bir gelişme kaydedilecektir.

Natura 2000 Gerekliliklerinin Uygulanması İçin Ulusal Doğa Koruma Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi (TR2011.0627.01) kapsamında, hem Türkiye’deki potansiyel Natura 2000 alanlarının belirlenmesi çalışmaları için kapasite oluşturma faaliyetleri gerçekleştirilecek hem de henüz TBMM gündeminde olan Tabiatı ve Biyolojik Çeşitliliği Koruma Kanun Tasarısının uygulama yönetmeliklerinin hazırlanmasına yönelik çalışmalar yürütülecektir. Projenin teknik hazırlıkları 2013 yılı sonu itibarıyla tamamlanmak üzere olup, 2014 yılı içerisinde ihale edilmesi beklenmektedir.

2010 yılında gerçekleştirilen Birleşmiş Milletler Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi 10. Taraflar Konferansı’nda, 2020 yılına kadar dünyada biyolojik çeşitlilik kaybının durdurulması amacıyla kısaca Aichi Hedefleri olarak anılan 2020 Biyoçeşitlilik Hedefleri kabul edilmiştir. 2008’de yayımlanan Ulusal Biyolojik Çeşitlilik Stratejisi ve Eylem Planı’nın 2020 Aichi Hedefleri kapsamında revizyonuna yönelik çalışmalara 2013 yılında başlanmıştır.

Endüstriyel kirlenmenin kontrolü ve risk yönetimi konusunda, Entegre Kirlilik Önleme ve Kontrol Projesi (TR0802.04) eşleştirme bileşeni Temmuz 2013’te tamamlanmıştır. Eşleştirme bileşeni kapsamında, çevrenin bir bütün olarak korunmasını teminen hava, su ve toprak kirliliğine yönelik sanayi kaynaklı emisyonları önlemek veya önlenemediği durumlarda azaltmak ve atık oluşumunu en aza indirmek için

entegre kirlilik önleme ve kontrol sistemi oluşturmak amacıyla Entegre Çevre İzni Yönetmelik Taslağı hazırlanmıştır.

Tehlikeli maddeler içeren büyük kazaların önlenmesi, önlenemediği durumlarda ise bu kazaların çevre ve insan sağlığı üzerindeki etkilerinin sınırlandırılmasını hedefleyen 96/82/AT sayılı Seveso II Direktifine uyum sağlanması amacıyla hazırlanarak, 2010 yılında yayımlanmış olan Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Hakkında Yönetmeliğin, 30 Haziran 2012 tarihinde yayımlanan 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu gereklerince yeniden düzenlenmesi gereği ortaya çıkmıştır. Bu çerçevede, yeni yönetmelik 30 Aralık 2013 tarihli ve 28867 sayılı Resmi Gazete’de (Mükerrer) yayımlanmıştır.

Kimyasallar alanında, 2013 yılı sonunda tamamlanmış olan REACH Tüzüğü’nün Uygulanması ve Türkiye’deki Kimyasalların Yönetim Kapasitesinin Güçlendirilmesi Projesi (TR0802.02) kapsamında, 1907/2006/AT sayılı REACH Tüzüğü’nün uygulanmasına ilişkin Kimyasalların Kaydı, Değerlendirilmesi, İzni ve Kısıtlanması Hakkında Taslak Yönetmelik hazırlanmış olup, kurum görüşleri alınacaktır. REACH Tüzüğü’nün uygulanmasına yönelik gerçekleştirilen etki analizi sonuçlarına göre, sektörlerin söz konusu yönetmeliğe uyum takvimi de belirlenecektir.

1272/2008/AT sayılı Maddelerin ve Karışımların Sınıflandırılması, Etiketlenmesi ve Ambalajlanması Tüzüğüne uyum için hazırlanan Maddelerin ve Karışımların Sınıflandırılması, Etiketlenmesi ve Ambalajlanması Hakkında Yönetmelik 11 Aralık 2013 tarihli ve 28848 sayılı Resmi Gazete’de (1. Mükerrer) yayımlanmıştır.

440/2008/AT sayılı Test Yöntemleri Hakkında Avrupa Konseyi Tüzüğüne uyum amacıyla hazırlanan Maddelerin ve Karışımların Fiziko-kimyasal, Toksikolojik ve Ekotoksikolojik Özelliklerinin Belirlenmesinde Uygulanacak Test Yöntemleri Hakkında Yönetmelik 11 Aralık 2013 tarihli ve 28848 sayılı Resmi Gazete’de (2. Mükerrer) yayımlanmıştır.

Gürültü alanındaki ulusal mevzuatın AB müktesebatına uyumu ileri düzeydedir. 2002/49/AT sayılı Çevresel Gürültü’nün Değerlendirilmesi ve Yönetimine İlişkin Direktifin uygulanması için, Türkiye genelinde seçilen iller için stratejik gürültü haritaları ve eylem planları hazırlanması çalışmalarının yürütüleceği Çevresel Gürültü Direktifi için Uygulama Kapasitesi Projesi (TR2009.0327.03) Haziran 2013 tarihinde başlamıştır. Gerek, gürültü haritaları ve eylem planlarının hazırlanması süreçlerinin revize edilmesi, gerekse uygulamada yaşanan sorunları çözüme kavuşturmak amacıyla başlatılan mevcut Çevresel Gürültü’nün Değerlendirilmesi ve Yönetimi Yönetmeliği revizyon çalışmaları da devam etmekte olup, hazırlanan taslak yönetmeliğin 2014 yılında yayımlanması hedeflenmektedir.

Türkiye **iklim değişikliği** alanındaki uluslararası müzakerelere “ortak fakat farklılaştırılmış sorumluluklar” ilkesi çerçevesinde ve kendi imkân ve kabiliyetleri doğrultusunda katılım sağlamaya devam etmektedir. 11-22 Kasım 2013 tarihleri

arasında Polonya'nın başkenti Varşova'da gerçekleştirilen Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'nin (BMİDÇS) 19. Taraflar Konferansında ülkemizi, ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile özel sektör ve sivil toplum örgütlerinin temsilcilerinden oluşan bir heyet temsil etmiştir. BMİDÇS kapsamında hazırlanan 5. Ulusal Bildirim (2., 3., 4. ve 5. Bildirimler tek bir başlık altında toplanarak) sözleşmenin Sekretaryasına sunulmuştur. Bununla birlikte, Türkiye, sera gazı envanterlerini yıllık bazda Sekretaryaya düzenli olarak iletmektedir.

2011 yılı Temmuz ayında yürürlüğe giren ve 2011-2023 yıllarını kapsayan Ulusal İklim Değişikliği Eylem Planı'nda (İDEP) yer alan eylemlerin izlenmesi ve değerlendirilmesi amacıyla, plandaki tüm sorumlu kuruluşların eylemlerin uygulanmasına ilişkin bilgi girişi yapabilecekleri internet tabanlı İDEP İzleme Sistemi oluşturulmuştur. Bu kapsamda enerji, binalar, sanayi, ulaştırma, atık, tarım, arazi kullanımı ve ormancılık sektörleriyle ilgili kurum ve kuruluşlardan gelen görüşler doğrultusunda 2012 yılı izleme raporu hazırlanmıştır.

2012 yılında yayımlanan Sera Gazı Emisyonlarının Takibi Hakkında Yönetmelik'in uygulanmasını sağlamak üzere hazırlanan Sera Gazı Emisyonlarının İzlenmesi ve Raporlanması Hakkında Tebliğ taslağına ilişkin ilgili kamu kurum ve kuruluşlarının görüşleri alınmıştır.

Türkiye'de Sera Gazı Emisyonlarının İzlenmesi Projesi'nin (TR2011.0327.01) 2014 yılının ilk çeyreğinde başlaması öngörülmektedir. Proje kapsamında, sera gazı emisyonlarının ulusal ölçekte izlenmesi ve raporlanması ile ilgili tespit edilen eksikliklerin giderilmesi, ulusal sera gazı envanterinin, sera gazı projeksiyonlarının ve iklim değişikliği ulusal bildirimlerinin hazırlanması konusunda teknik kapasitenin artırılması ve ilgili AB mevzuatına uyuma yönelik çalışmaların gerçekleştirilmesi planlanmaktadır.

İklim değişikliğinin nedenleri arasında yer alan florlu sera gazlarının kontrolüne yönelik olarak, AB fonlarından (SEI) desteklenen Türkiye'deki F-Gaz Kullanımı ve İlgili Mevzuatın Uyumlaştırılması için Teknik Destek Projesi Kasım 2013 itibarıyla başlamıştır. Proje kapsamında, F-gazlarına ilişkin taslak yönetmelik oluşturulacaktır.

IPA 3. Bileşen altında yer alan **Çevre Operasyonel Programı (ÇOP)** kapsamında başvurusu yapılan toplam 940 milyon avro yatırım değerine sahip 39 altyapı projesinden, bütçesi yaklaşık olarak 600 milyon avro olan 24 adet projenin Finansman Kararı alınmıştır. Bu kapsamdaki 18 adet projenin yapım ve müşavirlik sözleşmeleri imzalanmıştır. IPA'nın yeni dönemi kapsamında oluşturulan proje havuzunda, toplam bütçesi yaklaşık 750 milyon avro olan 21 adet entegre su ve 17 adet katı atık projesi olmak üzere toplam 38 adet proje bulunmakta olup, entegre su projelerinin hazırlanması için teknik yardım müşavirliği sözleşmesi 2013 yılının Ocak ayında imzalanmıştır.

İdari Kapasite Çalışmaları

AB Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı (IPA 1. Bileşen) kapsamında yürütülen projeler aracılığıyla, gerek teknik kapasitenin gerekse idari ve kurumsal kapasitenin geliştirilmesi çalışmaları yürütülmektedir.

ÇED sürecinde yer alan ilgili paydaş gruplar ÇED Yönetmeliği'nin uygulamaya geçmesinin 20. yılında, 08-10 Kasım 2013 tarihlerinde Uluslararası ÇED Kongresinde bir araya gelmiş olup, ortak bir platformda deneyimler paylaşılmıştır.

Endüstriyel Uçucu Organik Bileşik (UOB) Emisyonlarının Kontrolü Projesi (TR2009.0327.01) kapsamında, UOB Emisyonlarına ilişkin direktiflerin ulusal mevzuata aktarılmasına ve uygulanmasına yönelik idari kapasitenin geliştirilmesi faaliyetleri yürütülmektedir. Projenin eşleştirme bileşeni tamamlanmış olup, teknik yardım bileşeni devam etmektedir.

Denizler hariç, kıyı suları dâhil olmak üzere yüzey suları ve yeraltı sularının bütüncül bir yaklaşımla korunması ve planlanmasına yönelik olarak havza koruma ve yönetim planlarının hazırlanması ve uygulanması için kurumlar arası koordinasyonun sağlanması ve uygulamaların takibini sağlamak amacıyla Havza Yönetim Heyetlerinin Teşekkülü, Görevleri, Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Tebliğ (Resmi Gazete: 18 Haziran 2013/28681) yayımlanmış ve Havza Yönetim Heyetleri kurulmuştur.

Su Kalitesi İzleme Konusunda Kapasite Geliştirme Projesi (TR2009/0327.02) kapsamında su kalitesinin izlenmesi, laboratuvar prosedürleri, kalite kontrolü ve izleme sonuçlarını kullanarak çevresel kalite standartlarının belirlenmesi gibi pek çok konuda Orman ve Su İşleri Bakanlığı ve ilgili kamu kurum ve kuruluşlarının idari kapasitesinin güçlendirilmesine yönelik olarak çalışma ziyaretleri ve eğitim çalışmaları gerçekleştirilmiştir.

AB fonlarından desteklenen ve ihale süreci başlatılmış olan Türkiye'de Yeraltı Suları Konusundaki Kapasitenin Geliştirilmesi Projesi (ESEI) kapsamında, Orman ve Su İşleri Bakanlığı (Su Yönetimi Genel Müdürlüğü ve DSİ) ve Çevre ve Şehircilik Bakanlığı yeraltı suları yönetimine ilişkin idari kapasitesinin güçlendirilmesine yönelik çalışmalar gerçekleştirilecektir. Bu kapsamda, kurumsal boşluk analizi ve eğitim ihtiyaçları analizi yapılarak eğitim programı hazırlanacak ve üye ülkelerle deneyim paylaşımı toplantıları düzenlenecektir.

Türkiye'de Taşkın Direktifinin Uygulanması Projesi (TR2010.0327.05) kapsamında idari kapasitenin güçlendirilmesine yönelik olarak taşkın riski ön değerlendirme metodolojisi, taşkın alanlarının belirlenmesi, GIS (Coğrafi Bilgi Sistemi) taraması gibi konularda ilgili kurum ve paydaşlara yönelik eğitim çalışmaları yürütülmüştür. Ayrıca, Taşkın Direktifinin etkin şekilde uygulanması yolunda paydaşlar arasında güçlü bir iletişim stratejisinin tesis edilmesi, halkın bilgilendirilmesi, halka danışma ve aktif katılım mekanizmalarının kurulması için hazırlık çalışmaları başlatılmıştır.

Yüzme Suyunun İzlenmesinde Uyum Projesi (TR2010/0327.01) kapsamında Sağlık Bakanlığı ve ilgili kamu kurum ve kuruluşlarının idari kapasitesinin artırılmasına yönelik olarak, siyanobakteriler, yüzme suyunun yeni sınıflandırması ve kalite değerlendirmesi gibi konularda eğitimler gerçekleştirilmiştir.

Korunan alanların etkin ve koruma amaçlarına uygun yönetilmesi bakımından yerel ve merkezi düzeydeki teşkilat yapısı değerlendirilerek, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü merkez ve taşra teşkilatı 2012 yılında yeniden yapılandırılmış olup, 2013 yılında ise kurumsal ve idari kapasitesinin arttırılmasına yönelik faaliyetler gerçekleştirilmiştir.

AB fonlarından (SEI) desteklenen Kuş ve Habitat Direktiflerinin Uyumlaştırılması İçin Kurumsal Kapasitenin Geliştirilmesi Projesi Mayıs 2013'te tamamlanmış olup, proje kapsamında Kuş ve Habitat Direktifleri ve Natura 2000 konularında verilen eğitimcilerin eğitimi ile kurumsal kapasitenin arttırılmasına katkı sağlanmıştır.

CITES (Nesli Tehlike Altında Olan Yabani Hayvan ve Bitki Türlerinin Uluslararası Ticaretine İlişkin Sözleşme) Uygulamalarına Yönelik Kurumsal Kapasitenin Geliştirilmesi Projesi (TR2009.0327.05) 2013 yılı sonunda tamamlanmıştır. Proje kapsamında ilgili kurumların CITES uygulamalarına yönelik kapasitelerinin geliştirilmesi sağlanmış olup, ortaklaşa yapılan çalışmalar neticesinde biyo-kaçakçılıkla mücadelede ilerleme kaydedilmiştir. Proje ile CITES web sayfası oluşturulmuş, tanıtım amaçlı yayınlar, teşhis ve tanımlama rehberleri hazırlanmış, arazi ve kurtarma araçları alınmış ve bundan sonraki dönemde CITES izin belgelerinin elektronik ortamda düzenlenmesine imkân sağlanmıştır.

Seveso II Direktifinin Uygulama Kapasitesinin Artırılması için Teknik Yardım Projesi (TR2009.0327.04) devam etmektedir. Proje kapsamında, Seveso II Direktifinin uygulanması konusunda ilgili tüm paydaşlarda bilgi birikiminin artırılmasına yönelik eğitimler düzenlenmekte ve Kamunun Bilgilendirilmesi, Pilot Bölge Çalışması ile Seveso Bildirim Sisteminin Bakımı ve Güncellenmesi başlıklı aktiviteler kapsamında çalışmalar devam etmektedir.

REACH Tüzüğü'nün Uygulanması ve Türkiye'deki Kimyasalların Yönetim Kapasitesinin Güçlendirilmesi Projesi (TR0802.02) 2013 yılı sonunda tamamlanmış olup, idari kapasite anlamında kimyasallar kayıt sistemi iyileştirilmiş, REACH Ulusal Yardım Masası oluşturulması için teknik altyapı çalışmaları tamamlanmış ve yardım masası internet üzerinden sektörlerin erişimine açılmıştır.

Kalıcı Organik Kirleticiler Tüzüğü'nün Uygulanması Projesi (TR2010.0327.03) Haziran 2013'te başlamıştır. Proje ile kalıcı organik kirleticilerin üretiminin ve yayılışının kontrol altına alınmasına yönelik kurumsal ve teknik kapasite güçlendirilecek, kurumlar arası etkili bilgi paylaşımı ve uygulamanın sağlanması için çalışmalar yürütülecektir.

İlgili kurumlar arasında koordinasyon çalışmalarını yürütmekte olan İklim Değişikliği Koordinasyon Kurulu ile Hava Emisyonları Koordinasyon Kurulu, çalışma konularının ve paydaşlarının ortak olması nedeniyle, 2013/11 sayılı Başbakanlık Genelgesi ile İklim Değişikliği ve Hava Yönetimi Koordinasyon Kurulu adı altında birleştirilmiştir. Söz konusu kurul, Birleşmiş Milletler Avrupa Ekonomik Komisyonu (BMAEK) Uzun Menzilli Sınır Ötesi Hava Kirliliği Sözleşmesi ile de paralellik arz eden, ulusal emisyon tavanlarına ilişkin taslak mevzuatın uyumlaştırılması ve emisyon azaltım stratejilerinin belirlenmesine yönelik önemli bir görev üstlenmektedir. Kurul ayrıca, iklim değişikliğinin zararlı etkilerinin önlenmesi için gerekli tedbirlerin alınması, bu konuda ülkemizin şartları da dikkate alınarak uygun iç ve dış politikaların belirlenmesi, emisyon azaltımına esas stratejilerin ortaya konulması amacıyla ilgili kurum ve kuruluşlar arasında koordinasyon ve işbirliğinin sağlanmasından sorumludur.

İklim değişikliğinin etkileri ve iklim değişikliğine uyum konusunda farkındalığın geliştirilmesine yönelik faaliyetler yürütülmüştür. Bu çerçevede, Türkiye'nin kentsel, kırsal ve kıyı alanlarındaki iklim değişikliği risklerinin yönetimi için ulusal ve bölgesel düzeyde kapasitenin geliştirilmesi ve eğitimin yaygınlaştırılması amacıyla ulusal kaynaklardan desteklenen İklim Değişikliğinin Etkileri ve İklim Değişikliğine Uyum Konularında Farkındalık Geliştirme Projesi Eylül 2012'de başlamıştır. Proje kapsamında, 8 farklı ilden ilköğretim öğrencilerinin katıldığı bilim kampları ile öğretmenlere yönelik iklim değişikliği seminerleri düzenlenmiştir.

İklim değişikliğiyle mücadele konusunda, Dünya Bankası Karbon Piyasasına Hazırlık için Ortaklık Programı (PMR) adıyla yeni bir teknik destek programını hayata geçirmiştir. PMR, gelişmekte olan ülkeler ile yükselen ekonomilerin, sera gazı emisyonlarının azaltılmasında pazar mekanizmalarından etkin olarak yararlanmalarını ve İzleme, Raporlama ve Doğrulama (MRV) altyapılarının oluşturulmasını teminen gerekli kapasite gelişimini sağlamayı amaçlamaktadır. PMR'ın Ortaklık Asamblesi üyesi olan Türkiye, PMR Hazırlık Hibe Anlaşmasını imzalayan ilk ülke olmuştur. Söz konusu proje kapsamında, ülkemizde belirlenecek gönüllü sektörlerde Sera Gazlarının Takibi Hakkında Yönetmelik'in uygulanmasına yönelik pilot çalışmalar, karbon piyasası mekanizmalarının kullanılması konusunda karar verme mekanizmasına yönelik analitik çalışmalar, kapasite geliştirme, farkındalık ve eğitim çalışmaları, MRV ve piyasa mekanizmalarının uygulanmasına ilişkin koordinasyon ve uzman desteği olmak üzere dört temel bileşen yer almaktadır.

Avrupa Birliği'nin 1005/2009 sayılı Ozon Tabakasını İncelten Maddeler Hakkındaki Tüzüğü ve 842/2006 sayılı Florlu Sera Gazlarına Yönelik Tüzüğüne dair uyumlaştırma çalışmaları kapsamında ilgili tüm kurum ve kuruluşların dâhil olduğu OTİM (Ozon Tabakasını İncelten Maddeler) ve Florlu Sera Gazı İçeren Sabit Ekipmanların Tespiti Alt Komisyonu ve Teknik Personel Eğitimi Alt Komisyonu Mart 2012'de kurulmuş olup, faaliyetlerine devam etmektedir.

Fasıl 28: Tüketicinin ve Sağlığın Korunması

Tüketicinin ve Sağlığın Korunması Faslı kapsamındaki mevzuat uyumu ileri seviyededir.

Bu fasıl altında, tüketicinin güvenliği ve ekonomik çıkarlarının korunması ile halk sağlığı alanında düzenlemeler yer almaktadır.

Tüketicinin Korunması

Müktesebata Uyum Kapsamındaki Düzenlemeler

Ürün güvenliğine ilişkin olarak, 4703 sayılı Ürünlere İlişkin Teknik Mevzuatın Hazırlanması ve Uygulanmasına Dair Çerçeve Kanunu'nun (Resmi Gazete: 11 Temmuz 2001/ 24459) değiştirilmesine ve güncellenmesine yönelik çalışmalar, AB'nin Genel Ürün Güvenliği mevzuatı ile ilgili hâlihazırda yürüttüğü değişiklik çalışmaları da takip edilerek sürdürülmektedir (bkz. Malların Serbest Dolaşımı Faslı).

Piyasa Gözetimi ve Denetimi (PGD) alanında mevzuat çalışmaları kapsamında, 2013 yılı içerisinde, 4703 sayılı Ürünlere İlişkin Mevzuatın Hazırlanması ve Uygulanmasına Dair Kanuna istinaden Bakanlar Kurulu'nun 2001/3529 sayılı Kararı ile kabul edilen Ürünlerin Piyasa Gözetimi ve Denetimine Dair Yönetmelik güncellenmiştir. Mevcut Yönetmelik'te değişiklik öngören Yönetmelik 27 Haziran 2013 tarihli ve 28690 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Ayrıca, uygunsuz ve güvensiz ürünlerle ilgili bildirimlerin elektronik ortama alınmasına ve yıllık/dönemsel PGD raporları için gereken bilgilerin kayıt altına alınmasına yönelik olarak Ulusal PGD Bilgi Sisteminin kurulması için çalışmalar tamamlanmış ve sistemin hukuki altyapısını oluşturan Piyasa Gözetimi ve Denetimi Sonuç ve Önlemlerinin Kaydı ve Bildirimi Yönetmeliği (Resmi Gazete: 27 Temmuz 2013/ 28720) yürürlüğe girmiştir.

Tüketicinin ekonomik çıkarlarının korunması ile ilgili olarak, AB tarafından yeni direktiflerin oluşturulması veya mevcut direktiflerde değişiklikler yapılması, süreç içerisinde mevcut Tüketici Kanunu'nda düzenlenmeyen yeni satış türlerinin ortaya çıkması ve uygulamada ortaya çıkan aksaklıklar nedeniyle kanun değişikliği ihtiyacı hasıl olmuştur. Bu çerçevede, 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun 28 Kasım 2013 tarihli ve 28835 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. Yayımlı tarihinden itibaren altı ay sonra yürürlüğe girecek olan yeni Tüketici Kanunu uyarınca Gümrük ve Ticaret Bakanlığı tarafından uygulama yönetmeliklerinin hazırlanması çalışmaları sürdürülmektedir.

İdari Kapasite Çalışmaları

2013 yılında standardizasyon, piyasa gözetimi ve denetimi, uygunluk değerlendirmesi ve akreditasyon gibi yatay alanlarda mevcut idari kapasiteyi daha da artırıcı faaliyetler gerçekleştirilmiştir (bkz. Malların Serbest Dolaşımı Faslı).

Piyasa gözetimi ve denetimi (PGD) alanında idari, teknik ve hukuki kapasitenin güçlendirilmesine yönelik çalışmalar 2012 yılında kabul edilen Ulusal Strateji Belgesi (2012-2014) kapsamında devam etmektedir.

Her yıl, bir önceki yılın verileri kullanılarak, kuruluşlarca yürütülen denetimlerin bu kuruluşların altyapı imkânları da dikkate alınarak değerlendirildiği yıllık raporlar hazırlanmaktadır. Son olarak 2013 yılında, 2012 Yılı Piyasa Gözetimi ve Denetimi Raporu hazırlanmış, basımı yapılmış, PGD kuruluşlarının üst düzey yöneticileri ve kamuoyuyla paylaşılmıştır.

Halk Sağlığı

Müktesebata Uyum Kapsamındaki Düzenlemeler

4207 sayılı Tütün Ürünlerinin Zararlarının Önlenmesi ve Kontrolü Hakkında Kanun'da (Resmi Gazete: 26 Kasım 1996/ 22829) yapılan değişiklik¹⁶ ile taksi hizmeti verenler dâhil olmak üzere karayolu, demiryolu, denizyolu ve havayolu toplu taşıma araçlarında tütün ürünlerinin kullanımına ilişkin yasağa hususi araçların sürücü koltuklarında oturanlar da dâhil edilmiştir.

Tütün Mamullerinin Zararlarından Korumaya Yönelik Üretim Şekline, Etiketlenmesine ve Denetlenmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik (Resmi Gazete: 14 Aralık 2012/ 28497) ile nargile şişeleri üzerinde sağlık uyarılarının bulunması zorunlu hale getirilmiştir.

İdari Kapasite Çalışmaları

Bulaşıcı hastalıklar alanında, Türkiye Halk Sağlığı Kurumu bünyesinde Erken Uyarı ve Cevap Sisteminin yönetim merkezi inşası tamamlanmış ve hizmete alınmıştır.

Olay bazlı sürveyans çalışmaları kapsamında 1 Aralık 2013 tarihi itibarıyla 1173 olay, halk sağlığı riski ve müdahale ihtiyacı bakımından değerlendirilmiştir. Erken Uyarı-Cevap Sistemini (EUCS) yürütmek üzere seçilmiş personelin niteliklerini geliştirmek üzere oluşturulan Saha Epidemiyolojisi Eğitim Programı, TEPHINET (Training Programs in Epidemiology and Public Health Interventions Network – Halk Sağlığı Müdahaleleri ve Epidemiyoloji Eğitim Programları Ağı) ağına dahil olunmuş ve akreditasyonuna ilişkin çalışmalara başlanmıştır. Halen 26 personelin 2 yıllık eğitimleri ve üçüncü dönemde eğitilecek personelin başvuru ve seçim süreci devam etmektedir.

Sektörler arası İşbirliği Protokolleri hazırlanmıştır. Erken uyarı ve yanıt sistemi alanındaki ilgili kurum/kuruluşlarla çalışma toplantıları aylık olarak gerçekleştirilmektedir. Amacı, Türkiye'nin Uluslararası Sağlık Tüzüğü (UST 2005) ve AB'nin bulaşıcı hastalıklarla ilgili müktesebatına uygun olarak halk sağlığı risklerini ve sağlık olaylarını bulmak, değerlendirmek, rapor etmek ve cevap vermek üzere bir EUCS

¹⁶ 6487 sayılı Bazı Kanunlar ile 375 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun (Resmi Gazete: 11 Haziran 2013/ 28674)

oluşturmak olan Türkiye’de Bulaşıcı Hastalıkların Epidemiyolojik Sürveyansı ve Kontrolü Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi (TR0802.16) kapsamında EUCS için 7/24 telefon uygulamasına geçilmiş, olay bazlı sürveyans başlatılmış ve personel eğitimleri sürdürülmüştür. Olay bazlı sürveyansa ek olarak tüm il ve ilçe düzeyinde akut bağırsak enfeksiyonlarının, içme suyu kalitesine yönelik göstergelerle birlikte değerlendirildiği gösterge bazlı sürveyans sistemi de işler hale gelmiştir. Bu kapsamın halk sağlığı için önemli diğer hastalıklar ve sendromlar için de geliştirilmesi çalışmaları sürdürülmektedir.

2013 Mart ayında Bulaşıcı Hastalıklar Bildirim Sistemi Rehberi’nin yenilenmesine yönelik olarak, çeşitli alanlarda akademisyenler ve Bakanlık yetkililerinden oluşan 120 kişinin katılımıyla çalıştay düzenlenmiştir.

HIV/AIDS sürveyansını güçlendirmek ve güncel vaka takibini desteklemek amacı ile HIV/AIDS’e özgü elektronik bilgi sistemi oluşturulmaktadır. HIV/AIDS yayılımının önlenmesi amacı ile koruma, teşhis, tedavi, bakım ve desteklemeyi içeren, Ulusal AIDS Komisyonu tarafından hazırlanan HIV/AIDS Ulusal Program Çerçevesini güncelleme çalışmalarına ve bu kapsamda HIV/AIDS yayılımının azaltılmasına yönelik çalışmalara devam edilmektedir.

HIV/AIDS bildirimlerinin artırılmasına yönelik sektör içi kapasite değerlendirme çalışmaları başlatılmıştır. HIV/AIDS bildirimlerinin internet tabanlı olarak doğrudan tanı koyan hekimlerce yapılmasını, dolayısıyla kişi bilgilerinin mahremiyetinin güvence altına alınmasını sağlayacak yazılım tamamlanmış olup pilot çalışmaları devam etmektedir.

Ruh sağlığı konusunda temel paradigma değişikliği ile Dünya Sağlık Örgütü (WHO-DSÖ) ve AB kurumları ile işbirliği halinde, ruh sağlığı kurumlarından toplum temelli ruh sağlığı hizmetlerine geçilmiştir. Bu kapsamda, Türkiye Ulusal Ruh Sağlığı Raporu yayımlanmıştır. Söz konusu raporun yayımlanmasının ardından Engelli Bireyler İçin Hizmetlerin Geliştirilmesi Projesi (TR080104) toplum temelli bakımın uygulanmasına katkı sağlamıştır.

Toplum Ruh Sağlığı Merkezleri’nin (TRSM) yaygınlaştırma çalışmaları devam etmektedir. 54 ilde toplam 67 TRSM açılmıştır. TRSM Çalışma Rehberi Bölgesel Eğitimleri İstanbul ve Ankara’da yapılmış olup toplam 203 TRSM Personeli katılmıştır. TRSM Çalışma Rehberi Bölgesel Eğitimleri devam etmektedir. 2013 Mayıs-Haziran aylarında TRSM ve Psikiyatri klinikleri ihtiyaç analizi değerlendirmesi yapılmıştır.

Ruh Sağlığı Programları Daire Başkanlığı tarafından hazırlanan ruhsal hastalığı olanların Kurum Bakımının Sonlandırılması raporunun sonucu yayımlanmıştır. 2010-2012 yılları arasında, tüm hastanelerde (devlet, özel, üniversite) toplam psikiyatri yatak sayısında % 11,9 artış tespit edilmiştir. Bunun sonucunda yüz bin kişiye düşen yatak sayısında 8,1’den 9,1’e çıkmıştır.

Kanser alanında, 4 kanser kayıt merkezi (İzmir, Edirne, Antalya, Trabzon), IARC (International Agency for Research on Cancer) tarafından akredite edilmiştir. Kanser önleme konusunda Ulusal Tütün Kontrol Programı ve Ulusal Obezite Kontrol Programının yanı sıra alkol, asbest ve radon kontrolüne yönelik çalışmalar başlatılmıştır.

Beslenme ve obeziteyle ilgili olarak, Çocuklara Yönelik Gıda Reklamlarının Düzenlenmesi çalışmalarına Sağlık Bakanlığı Bilim Kurulu, RTÜK ve ilgili kamu kurum ve kuruluşlarının katılımıyla başlanmıştır. Sağlık Bakanlığı, çocukların beslenme alışkanlığını değiştirmek için diğer paydaşların katkısı ile çok sektörlü çalışmalar gerçekleştirmiştir. Çocuklara Yönelik Pazarlama Baskısının Azaltılması DSÖ Avrupa Ağı Toplantısı, 27-28 Mayıs 2013'te Türkiye'nin ev sahipliğinde yapılmıştır.

Mart 2013'te Beslenme Dostu Okul sayısı 737 iken Haziran ayı itibarıyla 818'e yükselmiştir.

Obezitenin önlenmesi, takibi ve tedavisi amacıyla 1.basamak hekimlere yönelik el kitabı yayımlanmıştır.

Avrupa Bölgesinde Tuzun Azaltılması DSÖ Tuz Eylem Ağı Toplantısı'na 29-30 Mayıs 2013'te ev sahipliği yapılmıştır. Salça ve pürelerde tuz oranının azaltılması kararı alınmıştır ve yasal düzenleme üzerinde çalışılmaktadır. Yeni yasal düzenlemelerle ekmek ve baharatlarda da tuz miktarı azaltılmıştır.

Doku ve hücre alanındaki mevzuat uyumu ve idari kapasitenin güçlendirilmesi çerçevesinde IPA 1. Bileşeni 2009 programlaması kapsamında kabul edilen İnsan Doku ve Hücrelerinde Uyum Projesi'nin (TR2009/0328.02) ihale süreci tamamlanmıştır.

Yine 2009 programlamasında yer alan Organ Bağışında Uyum Projesi'nin (TR2009/0328.01) uygulamasına başlamıştır. Proje Türkiye'de özellikle kadavradan organ bağışının artırılmasına odaklanılarak halk sağlığı alanında AB müktesebatının uyumlaştırılması ve uygulanmasına katkı sağlama amacı taşımaktadır. Böylelikle tıbbi tedavilerde organ bağışı ve nakli için kalite ve güvenlik standartları karşılanmış olacaktır.

Organ Bağışında Uyum için Teknik Destek Projesi aktiviteleri kapsamında mevzuatımız ile AB müktesebatı arasındaki farklılıkların tespitine yönelik inceleme başlatılmış, farkındalık aktiviteleri kapsamında Organ Naklinde Stratejik Ortak Olarak Medya isimli medya toplantısı düzenlenmiştir.

Türkiye, tütün konusunda AB müktesebatı gerekliliklerini ve Konsey Tavsiye Kararlarını yerine getirmiştir. DSÖ Tütün Kontrolü Çerçeve Sözleşmesi'ne aktif olarak taraf olmakla birlikte bölgede lider ülkelerden biri olma konumundadır. Tütün kontrolü konusundaki gelişmeler dünyaya örnek olmaktadır. Türkiye, Dünya Sağlık Örgütü MPOWER politika paketi (Tütün Salgınına Kontrol Etmeye Yönelik Politika Paketi) kriterlerini yerine getiren tek ülke olmuştur.

Fasıl 29: Gümrük Birliği

Gümrük Birliği faslı, Ek Protokolün tam olarak uygulanması şartına bağlı olarak askıya alınan fasıllardan biridir. Ek Protokol konusu, 11 Aralık 2006 tarihli AB Genel İşler ve Dış İlişkiler Konseyinde alınan karar doğrultusunda sekiz fasıl için açılış kriteri, tüm fasıllar için ise kapanış kriteri niteliği taşımaktadır.

Müktesebata Uyum Kapsamındaki Düzenlemeler

Gümrük İşlemlerinin Kolaylaştırılması Yönetmeliği 10 Ocak 2013 tarihli ve 28524 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Söz konusu Yönetmelik kapsamında başlatılan Yetkilendirilmiş Yükümlü (AEO Türkiye) Uygulamasıyla, Avrupa Birliği ülkelerinde uygulanmakta olan ihracatta yerinde gümrükleme ve izinli gönderici uygulamaları yürürlüğe konulmuş, firmaların eşyasını tesislerinden İhracat Gümrük Müdürlüğüne uğramadan doğrudan çıkış gümrük idaresine götürebilmesi olanağı sağlanmış, bu kapsamda firmaların zaman ve maliyet kayıpları düşürülmüştür. Yönetmelik’in ithalatta yerinde gümrükleme ve izinli alıcı uygulamaları ile genişletilmesi çalışmaları ise halen devam etmektedir. Ülkemizde hâlihazırda üçü taşımacı ve üçü ihracatçı olmak üzere toplam altı tane yetkilendirilmiş yükümlü sertifikası sahibi firma bulunmaktadır.

İdari Kapasite Çalışmaları

Muhafaza Alanındaki Gelişmeler

Türk Gümrük İdaresinin Modernizasyonu-V Projesi (TR0802.20) kapsamında, bir adet Tren Tarama Sisteminin Kapıköy Demiryolu Gümrük Kapısı’na kurulumu gerçekleştirilerek 2013 yılı Temmuz ayından itibaren kullanılmaya başlanmıştır. Aynı proje kapsamında bir adet bagaj tarama sistemi ve radyasyon tespit sisteminin de kurulumu gerçekleştirilmiştir.

2013 yılı başında, Türkiye’deki tüm tarama sistemlerinden x-ray görüntülerinin toplanması ve merkeze iletilmesi amacıyla bir Veri Yönetim Sistemi kurulmuş olup, bu sistem aynı zamanda tüm operatörlerin cihazlardan alınan görüntüleri kendi ekranlarında görmelerine ve görüntüler arasında karşılaştırma yapmalarına imkân vermektedir.

Haydarpaşa ve İskenderun Limanlarına, işletici kuruluş olan Devlet Demiryolları (TCDD) tarafından mobil x-ray cihazları temin edilerek kurulumu tamamlanmış, geçici kabulleri yapılmıştır.

Öte yandan, 5 adedi Türkiye-AB Mali İşbirliği 2009 yılı programlaması kapsamında, 5 adedi ulusal bütçe kapsamında olmak üzere toplam 10 adet mobil x-ray cihazı 2013 yılında temin edilmiştir. Bahse konu mobil tarama sistemlerinden Türk Gümrük İdaresinin Modernizasyonu VI Projesi (TR20090329.01) ile temin edilen cihazlar

Taşucu, Tekirdağ, Cilvegözü, Akçakale ve Öncüpınar'da, milli bütçe ile temin edilen cihazlar ise İzmit, Gemlik, Çeşme, Aliğa ve Zonguldak Limanlarına tahsis edilmişlerdir.

Bunlara ilave olarak, Gümrük ve Ticaret Bakanlığı'nın operasyonel kapasitesini ve teknik donanımını artırmak amacıyla, 2013 yılında milli bütçe kapsamında 9 adet bagaj tarama sistemi alınarak, Esenboğa, Sabiha Gökçen, İstanbul Atatürk, Alanya Gazipaşa, İzmir Adnan Menderes, Antalya Havalimanı (2 adet) ve Habur Kara Kapısı'na kurulmuştur. Diğer bir bagaj x-ray cihazının Akçakale Kara Kapısı'na yerleştirilmesine yönelik çalışmalar ise devam etmektedir.

Diğer taraftan, 2013 yılında temin edilen 6 adet kargo tarama sistemi İzmir Adnan Menderes, Antalya, Adana, İstanbul Sabiha Gökçen Havalimanı'na kurulmuştur. Atatürk Havalimanı'nda bulunan 2 adet cihazın kurulumu için yer tespiti çalışmalarının ise tamamlanması beklenmektedir.

Ayrıca, Türkiye-AB Mali İşbirliği 2012 yılı Programlaması çerçevesinde Türk Gümrük İdaresinin Modernizasyonu VIII Projesi (TR2012.0329.06) kapsamında 15 adet mobil bagaj tarama sisteminin temini konusundaki finansman anlaşması, Türkiye ve Avrupa Komisyonu arasında imzalanarak Bakanlar Kurulu tarafından onaylanmıştır. Diğer taraftan, Projenin teknik şartnamesi ile pazar araştırmasının güncellenmesi tamamlanmış ve Merkezi Finans ve İhale Birimine iletilmiştir. Bu kapsamda 2013 yılı sonuna kadar ihale hazırlık çalışmalarının, 2014 yılı içerisinde ise ihale, sözleşme ve teslimlerin yapılması öngörülmektedir.

2013 yılı içerisinde, Gümrük ve Ticaret Bakanlığı'nın deniz operasyonlarına yönelik kapasitenin artırılması amacıyla, Türk Gümrük İdaresinin Modernizasyonu VI Projesi (TR20090329.01) kapsamında 25 adet devriye aracı alınmış ve ilgili bölge müdürlüklerine teslim edilmiştir. Aynı proje kapsamında toplam 10 adet devriye botunun ihale işlemleri bitmiştir. Geriye kalan botlardan 7 adedinin 2013 yılı sonuna kadar teslim ve geçici kabul işlemleri tamamlanacak ve son 3 devriye botunun ise 2014 yılının ilk yarısında teslimi gerçekleştirilecektir. Bu zaman zarfında botların kullanımına ilişkin iki farklı eğitim programı düzenlenmiş ve toplam 50 personel eğitime katılmıştır.

Diğer yandan, halen Cilvegözü'nde kullanılan ZBV tipi portal tarama sisteminin (back scatter) daha gelişmiş modeli için alım işlemleri tamamlanmış olup, üretici firma tarafından Aralık ayı ortalarında teslimi beklenmektedir. Müteakiben sistemin Suriye kapılarında kullanımına başlanacaktır.

Ayrıca, kaçakçılıkla daha etkin mücadele etmek amacıyla, Gümrük ve Ticaret Bakanlığı'na ait detektör köpek sayısının hızla artırılması, yeni branşlarda detektör köpek yetiştirilmesi, bu alanda ulusal ve uluslararası eğitimler düzenlenmesi gibi birçok uygulamanın yapılabilmesi amacıyla bir köpek eğitim merkezi kurulmasına yönelik olarak 2011 yılında başlatılan çalışmalara devam edilmiştir. Söz konusu eğitim

merkezinin inşaat süreci tamamlanmış olup, 2014 yılının Mayıs ayında faaliyete geçmesi beklenmektedir. Çalışmalar kapsamında Gümrük ve Ticaret Bakanlığı'nda görev yapan detektör köpek sayısı 2012 yılına nazaran önemli ölçüde artırılmıştır.

29 Kasım 2013 tarihi itibarıyla Gümrük ve Ticaret Bakanlığı toplam personel sayısı 14 bin 600 kişiye ulaşmıştır. 2013 yılında toplam 1641 gümrük muhafaza memuru alımı yapılarak, 2013 yılında muhafaza hususunda insan kaynakları alanında önemli gelişme sağlanmıştır.

İnsan kaynakları yönetimi bağlamında, 42 muhafaza memuruna 31 Ekim 2013 – 1 Kasım 2013 tarihleri arasında Yurtdışı Bağlantılı Havalimanlarında Risk Analizi eğitimi verilmiştir. Ayrıca, Gümrük ve Ticaret Bakanlığı personeline yönelik olarak 28-29 Kasım 2013 tarihleri arasında bir Etki Analizi eğitimi gerçekleştirilmiş ve söz konusu eğitime merkez ve taşra birimlerinden toplam 31 kişi katılmıştır. Bu eğitim çerçevesinde pilot çalışma olarak, 2 projenin etki analizi yapılacaktır.

Risk Yönetimi Alanındaki Gelişmeler

Risk Yönetimi Eşleştirme Projesi (TR 09 IB FI 03)

Türk Gümrük İdaresi'nin değerlendirme, bilgi ve risk değerlendirme kapasitesinin artırılarak AB'nin gelecekteki sınırları olacak bu bölgede yasadışı ticaretin önlenmesi ve gümrük idaresinin AB ile uyumlu bir hale getirilmesinin sağlanması amacıyla, Türkiye-AB Mali İşbirliği 2009 yılı programlaması kapsamında, Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Risk Analizi Dairesi tarafından Gümrük İdaresinin Modernizasyonu VI Risk Yönetimi Eşleştirme Projesi (TR 09 IB FI 03) yürütülmüştür. Söz konusu projenin kapanış toplantısı 20 Şubat 2013 tarihinde yapılmıştır.

Proje kapsamında toplam 60 faaliyet gerçekleştirilmiştir. Bu faaliyetlerin 12 adedi çalışma grubu, 38'i eğitim faaliyeti ve 10 tanesi İngiltere ve Almanya'da gerçekleştirilen çalışma ziyaretleri ve staj programlarından oluşmaktadır. Düzenlenen eğitim programlarına merkezi ve yerel düzeyde toplam 700'den fazla personel (gümrük ve ticaret uzmanı, muhafaza memuru, muayene memuru) katılım sağlamıştır.

Proje ile Gümrük ve Ticaret Bakanlığı'nda risk analizinden sorumlu personelin yüksek riskli kargoların hedeflenmesinde daha ileri bir bilgi düzeyine sahip olması ve böylece gümrük işlemlerinin hızlandırılması ve yasadışı ticaret ile mücadelede daha etkili risk değerlendirilmesi yapılması öngörülmüşken proje sonunda öngörülen hedeflerin çok daha üzerinde sonuçlar elde edilmiştir.

Proje sonunda, eksik ve ihtiyaçlar analizi raporlarına dayanılarak risk yönetimine ilişkin 5 yıllık Strateji Belgesi, Gümrük ve Ticaret Bakanlığı'nın merkez ve taşra personeli için risk analizi çalışmalarında yararlanılmak üzere Risk Analizi Rehberi ve risk analizi çalışmalarının gerçekleştirilmesine ilişkin usul ve esasların yer aldığı Risk Analizleri Çalışma Yönergesi hazırlanmıştır.

Merkez ve Yerel Risk Analizi Birimleri Arasında Geri Bildirim

Türk Gümrük İdaresi'nin yerel risk analizi ve geri bildirim kapasitesini artırmak amacıyla, Bölge Müdürlükleri bünyesinde Yerel Risk Analizi Birimleri oluşturulmuştur. Söz konusu birimde tecrübeli gümrük muayene ve gümrük muhafaza memurları görevlendirilmiştir.

Risk profillerine dayalı gümrük muayenelerinin sonuçları BİLGE Sistemine girilmekte olup, böylece sistem üzerinden gönderilen geri bildirimler kontrol edilebilmektedir.

Ayrıca, 16 Nisan 2013 tarihi itibarıyla her ay yerel risk analizi birimlerince aylık çalışmalarına ilişkin raporlar Elektronik Doküman Sistemi (DYS) üzerinden Merkezi Risk Analizi Birimine iletilmektedir. Böylece, Merkez Birim, emniyet ve güvenlik amaçlı risk analizi profillerini oluştururken bu geri bildirimlerden yararlanmaktadır.

Diğer taraftan, tüm ülkeyi ilgilendiren spesifik bir risk olması halinde, bu bilgi ulusal risk profili oluşturulmak üzere Merkezi Risk Analizi Birimine gönderilmektedir.

İlaveten, merkez ve yerel birimler arasındaki iletişimi güçlendirmek üzere belirli Bölge Müdürlüklerine bir risk analizi sorumlusu atanmıştır.

Yerel Risk Analizi Birimlerinin Kapasite Artırımı

Risk analizi çalışmaları, Çalışma Yönetmeliği ve Risk Analizi Rehberine göre gerçekleştirilmektedir. Yerel risk analizi birimlerinin kapasitesini artırmak amacıyla 2013 yılı içinde Risk Analizi Rehberi oluşturulmuş, basılmış ve risk analizi birimlerinde görevli personele dağıtılmıştır. Risk Yönetimi Eşleştirme Projesi kapsamında geliştirilen Rehber, risk analizi çalışmaları, ilgili verinin sistemlerden çekilmesi, analizi ve riskli sevkiyatların hedeflenmesine ilişkin detaylı bilgi ile analiz ve yakalama örnekleri içermektedir.

Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Yer Değiştirme Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik, 9 Mayıs 2013 tarihli ve 28642 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Gümrük ve Ticaret Bakanlığı tarafından, bilgi birikiminin kaybolmaması ve çalışma standartlarının korunması amacıyla, risk analizinden sorumlu personelin rotasyon nedeniyle tayin olduğu Bölge Müdürlüğünde, zorunlu durumlar hariç yine aynı alanda çalışması sağlanmaktadır.

Son olarak, yerel risk analizi çalışmaları sonucunda 2013 yılı içerisinde yüksek miktarda uyuşturucu madde ve mobil telefon yakalanmıştır.

Özet Beyanda Risk Analizi

Özet beyanın eşya yurda gelmeden önce verildiği yeni uygulama kapsamında, AB en iyi uygulamalarına paralel ve Dünya Gümrük Örgütü standartlarına uygun olarak önceden verilen özet beyanlar üzerinden emniyet ve güvenlik amaçlı risk analizi yapılarak, riskli unsurlar hedeflenmekte, böylece, risk unsuru içermeyen eşyaya ilişkin işlemlerin en hızlı şekilde sonuçlandırılması, dürüst ticaret erbabının gümrükte bekleme süresinin azaltılması amaçlanmaktadır.

Risk analizi ile ilgili teknik alt yapının tamamlanmasını müteakip, önceden verilen özet beyanlara ilişkin olarak Kasım 2012 itibariyle deniz ithalat özet beyanların verildiği gümrük müdürlüklerinde, Nisan 2013 itibariyle de hava ithalat özet beyanların verildiği gümrük müdürlüklerinde risk analizi çalışmalarına başlanmıştır.

Fiziki Kontrol Oranları

2008 yılından bugüne, fiziki kontrol oranları ithalatta ve ihracatta düşürülmüştür. Basitleştirilmiş usullerin yaygınlaşmasıyla birlikte söz konusu oranlar yeniden gözden geçirilecektir.

Gümrük İşlem Süreleri

Gümrük işlem sürelerine ilişkin istatistikî veriler Gümrük ve Ticaret Bakanlığı tarafından hazırlanmakta ve bu veriler Bakanlığın internet sayfasında yayımlanmaktadır. Bu veriler ışığında, 2010 yılında ithalatta işlem gören beyannamelerin % 51'inin işlemlerinin ilk sekiz saatte, % 70'inin işlemlerinin ise ilk 24 saat içinde tamamlanırken, 2013 yılının ilk altı ayında % 54'ünün işlemlerinin ilk sekiz saatte, % 71'inin işlemlerinin ise ilk 24 saat içinde tamamlanarak eşya teslim edilebilir hale geldiğini görmek mümkündür.

Yine bu verilere göre, 2010 yılında ihracat beyannamelerinin % 70'inin işlemleri ilk yarım saatte, % 90'ının işlemleri ise ilk 4 saatte sonuçlandırılırken, 2013 yılında (Ocak-Haziran) % 77'sinin işlemleri ilk yarım saatte, % 93'ünün işlemleri ise ilk 4 saatte sonuçlandırılmıştır.

Bunlara ilaveten, 2013 (Ocak-Haziran) yılında bir ithalat beyannamesinin işlemleri ortalama olarak 1 gün 4 saat 14 dakikada, bir ihracat beyannamesinin işlemleri ise ortalama olarak 4 Saat 46 dakikada tamamlanmaktadır. 2013 yılının ilk 6 aylık verileri ile 2010 yılına ilişkin veriler kıyaslandığında, bir ithalat beyannamesinin ortalama işlem süresinin kısaldığı ve ithalat işlemlerinin % 8,5 oranında hızlandığı görülmektedir. Diğer taraftan, 2013 yılının ilk 6 aylık verileri ile 2010 yılına ilişkin veriler kıyaslandığında, bir ihracat beyannamesinin ortalama işlem süresinin önemli ölçüde kısaldığı ve ihracat işlemlerinin % 39,5 oranında hızlandığı görülmektedir.

Elektronik Ticarete Risk Analizi Eylem Planı

Gümrük ve Ticaret Bakanlığı tarafından küçük hacimli eşyanın ve önemli dokümanların hızlı ve etkin sevki için basitleştirilmiş usullerin yaygın olarak kullanıldığı hızlı kargo taşımacılığının güvenliği konusunda çalışmalar yürütülmektedir. Bu itibarla, hızlı kargo firmaları tarafından gerçekleştirilen işlemler için geliştirilen e-Ticaret Projesi 2011 yılında devreye sokulmuştur. Bu çerçevede, hızlı kargo taşımacılığında risk analizi ile ilgili olarak taşıma senedinde yer alan zorunlu ve ihtiyari bilgilere dayalı risk analizi, risk profillerine bağlı olarak sistematik biçimde yapılmaktadır.

2012 yılı içerisinde çeşitli risk profilleri oluşturularak aktif takip ve kontrole başlanmıştır. Seçiciliği arttırmak ve daha etkin kontrol sağlamak amacıyla 2013 yılında da yeni risk profili oluşturulması ile ilgili çalışmalar sürdürülmektedir. Halihazırda 7 adet profil aktif olarak çalışmaktadır.

Elektronik Ön Beyan (TIR EPD) Sisteminde Risk Analizi Eylem Planı

Hâlihazırda kara kapılarında çalışmakta olan merkezi risk profilleri TIR EPD sisteminde de çalışacaktır. Bu kapsamda ön bildirim içeren TIR EPD sisteminde yer alacak veriler yerel bazda değerlendirilecek ve risk analizi süzgecinden geçirilecektir. TIR EPD'nin uygulamaya geçmesiyle birlikte, eşya daha gelmeden sistem üzerinde yerel risk analizi çalışmaları yapılacak, aracın kapiya gelmesi ve TIR Karnesinin tescil edilmesiyle birlikte önceden yapılan yerel risk analizi çalışmaları sonucu riskli bulunan unsurlar ile merkezi risk analizi çalışmaları sonucu riskli olduğu değerlendirilen unsurların kontrolü için yönlendirme yapılabilecektir. Bu konuda teknik alt yapı çalışması tamamlanmış olup, halihazırda gerekli testler sürdürülmektedir.

Bilgi Teknolojileri Alanındaki Gelişmeler

AB'nin Bilgi Teknolojisi sistemleri ile ileride karşılıklı bağlantıya geçilebilmesi ve birlikte çalışılabilmesi için gerekli olan tarife sistemlerinin (TARIC, Kota ve Gözetim) 2015 yılı itibarıyla işler hale getirilmesi yönünde Gümrük ve Ticaret Bakanlığı tarafından yürütülen çalışmalar devam etmektedir. Ayrıca, iş hedefleri ile bilgi teknolojileri faaliyetlerinin yakınlaştırılmasına yönelik Bilgi Teknolojisi Stratejisinin oluşturulmasına ilişkin çalışmalar da sürdürülmekte olup, konu Türkiye-AB Mali İşbirliği 2012 yılı Programlaması kapsamındaki Türk Gümrük İdaresinin Modernizasyonu VIII Projesi'nin (TR2012.0329.06) bir parçası olarak da değerlendirilmektedir.

Fasıl 30: Dış İlişkiler

Dış İlişkiler faslı, Ek Protokolün tam olarak uygulanması şartına bağlı olarak askıya alınan fasıllardan biridir. Ek Protokol konusu, 11 Aralık 2006 tarihli AB Genel İşler ve Dış İlişkiler Konseyinde alınan karar doğrultusunda sekiz fasıl için açılış kriteri, tüm fasıllar için ise kapanış kriteri niteliği taşımaktadır.

Türkiye'nin AB ortak ticaret politikasına uyumu ileri düzeydedir.

Bugüne kadar, Türkiye tarafından 30 adet Serbest Ticaret Anlaşması (STA) imzalanmış olup bunlardan Merkezi ve Doğu Avrupa ülkeleriyle akdedilmiş olan 11 adet STA, bu ülkelerin AB üyelikleri nedeniyle feshedilmiştir. Geriye kalan 19 STA'dan¹⁷ 17'si halihazırda yürürlüktedir. Lübnan STA'sı, Lübnan tarafının iç onay sürecini tamamlamasının ardından, Kosova STA'sı ise her iki tarafın iç onay sürecini tamamlamasını müteakip yürürlüğe girecektir.

Bu çerçevede, 1 Mayıs 2013 tarihinde yürürlüğe giren Türkiye-Güney Kore STA'sına ek Menşe Protokolünün uygulama hükümlerini içeren Türkiye-Güney Kore Serbest Ticaret Anlaşması Çerçevesindeki Ticarete Eşyanın Tercihli Menşenin Tespiti Hakkında Yönetmelik (Resmi Gazete: 30 Nisan 2013/ 28633) yürürlüğe girmiştir.

Ayrıca, 1 Haziran 2013 tarihinde yürürlüğe giren Türkiye-Morityus STA'sına ek Menşe Protokolünün uygulama hükümlerini içeren Türkiye - Morityus Serbest Ticaret Anlaşması Çerçevesindeki Ticarete Eşyanın Tercihli Menşenin Tespiti Hakkında Yönetmelik (Resmi Gazete: 9 Haziran 2013/28672) yürürlüğe girmiştir.

Üçüncü ülkelerle STA akdedilmesine yönelik çabalar yoğun bir şekilde sürdürülmektedir. Bu çerçevede, 14 ülke/ülke grubu ile halihazırda STA müzakereleri devam etmekte olup, 12 ülke/ülke grubu nezdinde de STA müzakerelerine başlama girişiminde bulunulmuştur.

4 Kasım 2011 tarihinde imzalanan Pan Avrupa Akdeniz Tercihli Menşe Kurallarına İlişkin Bölgesel Sözleşme 2 Eylül 2013 tarihli Bakanlar Kurulu Kararıyla uygun bulunmuştur. Söz konusu Sözleşme 1 Ocak 2014 tarihi itibarıyla yürürlüğe girecektir.

Öte yandan, Pan-Avrupa-Akdeniz Tercihli Menşe Kurallarına Dair Bölgesel Konvansiyonun Uygun Bulunduğu Hakkındaki Kanun (Resmi Gazete: 31 Temmuz 2013/28724) yürürlüğe girmiştir. Konvansiyon metninin yer aldığı 2013/5414 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı, AB Konseyi Genel Sekreterliğine beyanda bulunulmasını teminen 1 Kasım 2013 tarih ve 28808 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

Türkiye, kitle imha silahlarını ve bunlar taşıyan araçları geliştirme, tedarik etme, üretme, sahip olma, transfer veya kullanma çabası içinde bulunan devlet-dışı aktörlere

¹⁷ EFTA, İsrail, Makedonya, Bosna ve Hersek, Filistin, Tunus, Fas, Suriye, Mısır, Arnavutluk, Gürcistan, Karadağ, Sırbistan, Şili, Ürdün, Lübnan, Morityus, Güney Kore ve Kosova.

hiçbir şekilde destek veya yardım sağlamamakta ve kitle imha silahlarının yayılmasının önlenmesine yönelik tüm uluslararası çabaları desteklemektedir.

Türkiye nükleer, kimyasal ve biyolojik silahlar ile bunların fırlatma vasıtalarının yayılmasının önlenmesine ilişkin BM Güvenlik Konseyinin 1540 sayılı Kararı çerçevesinde BM bünyesinde oluşturulan Grubun çalışmalarına katılım sağlamaktadır.

Türkiye yasadışı nükleer ticaretin ve nükleer terörizmin önlenmesi, ayrıca nükleer malzemenin emniyet ve güvenliğinin sağlanması hedeflerine yönelik çabaların birleştirilmesi amacıyla 26-27 Mart 2012'de Seul'de düzenlenen Nükleer Güvenlik Zirvesi (NSS) sonunda kabul edilen Siyasi Bildiri ve Çalışma Planı'nda yer alan hususların takibine yönelik izleme süreci toplantılarına da aktif katılım sağlamaktadır. Bu çerçevede, 2014 yılında Hollanda'da düzenlenecek olan Nükleer Güvenlik Zirvesi'ne hazırlık süreci kapsamında, 2-5 Ekim 2013 tarihleri arasında Ottova'da düzenlenen Sherpa toplantısında Türkiye Sherpa Yardımcıları düzeyinde temsil edilmiştir.

Kalkınma politikası ve insani yardım konusunda Türkiye önemli ilerlemeler kaydetmiştir. Bu kapsamda 2012 yılında iki taraflı resmi kalkınma yardımları bir önceki yıla oranla % 98 artarak 2,532 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. Bu yardımlar içinde insani yardım miktarı ise 1,04 milyar dolardır. Söz konusu insani yardım miktarı ile Türkiye AB, ABD ve İngiltere'nin ardından dünyanın dördüncü en büyük donörü konumundadır.

Türkiye kalkınma yardımlarını Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA) eliyle yürütmektedir. Bu kapsamda TİKA, 2012 yılında program koordinasyon ofisi sayısını 35'e çıkarmış ve yaklaşık 110 ülkede proje ve faaliyetler gerçekleştirmektedir.

Kalkınma yardımları kapsamında Türkiye, Mısır ekonomisine destek olmak amacıyla bu ülkeyle 2 milyar dolarlık mali paket üzerinde anlaşmaya varmıştır. 1 milyar dolar kaynak transfer edilmiş olup, kalan 1 milyar dolar ise ihracat kredisi olarak kullanılacaktır. Tunus'a ise 100 milyonu hibe, 200 milyonu hazine kredisi ve 200 milyonu ihracat kredisi olmak üzere, toplam 500 milyon dolarlık finansman sağlanmaktadır. Ayrıca, Türkiye 200 milyonu kredi olmak üzere Libya'ya 300 milyon dolarlık kaynak sunmuştur. Yeniden yapılanma ve kalkınma bağlamında Türkiye, Yemen'e 100 milyon dolarlık kalkınma yardımı sunmuştur.

Türkiye teknik yardım bağlamında, Libyalıların mesleki eğitimlerine yönelik destek sağlamaktadır. Mısır, Libya, Tunus ve Yemen ile işbirliği içerisinde yerel yönetim hizmetlerinin geliştirilmesi ve deneyimlerin paylaşılması çalışmalarında bulunmaktadır. Ayrıca, Mısır ve Tunus kamu personeline çeşitli sektörlerde eğitim kursları düzenlenmiştir. Güvenlik ve kolluk hizmetleri alanında kapasite artırılması amacıyla Libya ve Tunus emniyet teşkilatlarına eğitim verilmiştir.

Türkiye’de ve dünyada yaşanan felaketlere yönelik insani yardımlar devam etmiştir. Türkiye karşılık gözetmeden Ortadoğu, Kafkasya, Asya ve Afrika’da yoksul, hasta ve işsiz insanlara, kadın ve çocuklara yardım eli uzatmıştır.

Bu çerçevede, Suriye’den Türkiye’ye gelen Suriye vatandaşları için Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi (AFAD) tarafından 10 ilimizde kurulan kamplarda iki yılı aşkın süredir, her türlü insani yardım ihtiyacı karşılanmaktadır. Türkiye’ye gelen Suriyelilerin ihtiyaçlarının karşılanması için harcanan meblağ, BM yöntemlerine göre yapılan hesaplama göre, 2 milyar doları aşmıştır.

Suriye’deki bölgelere insani yardım ulaştırılmasında yaşanan güçlükler göz önüne alınarak, uluslararası hukuka uygun olarak, sınırın sıfır noktasında insani yardım dağıtımını uygulanmasına başlanmıştır. Türk Kızılayı tarafından 8 ayrı bölgede yürütülmekte olan sıfır noktası operasyonlarında yapılan yardımların değeri 300 milyon doları geçmiştir.

BM Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR), Suriye’ye komşu dört ülkedeki Suriyeli mültecilere yönelik yardımların eşgüdümü amacıyla Bölgesel Mülteci Müdahale Planı hazırlamıştır. Düzenli olarak güncellenmekte olan söz konusu plan çerçevesinde UNHCR 3 milyar dolar tutarında yardım çağrısında bulunmuş, ancak şu ana kadar toplanan yardım tutarı bu miktarın yarısı civarında kalmıştır.

Başta Somali ve diğer Doğu Afrika ülkelerinde yaşanan kuraklık ve buna bağlı olarak baş gösteren kıtlık ve susuzluk sebebiyle 40 ton ağırlığında ve 104 milyon TL tutarında insani yardım malzemesi bölgeye ulaştırılmıştır.

Son dönemde, Filipinler’de büyük oranda can kaybı ve hasara yol açan Haiyan tayfunu nedeniyle yaklaşık 65 ton ağırlığında insani yardım malzemesi 12 Kasım 2013 tarihinde Filipinler Kızılayına teslim edilmiş olup insani yardımlar Kızılay aracılığıyla sürdürülmektedir.

Türkiye’nin insani yardımları sadece ikili düzeyde gerçekleşmemiş, yardımların BM İnsani İşler Eşgüdüm Ofisi (OCHA) ve Dünya Gıda Programı (WFP) gibi uluslararası örgütler aracılığıyla da yapılmasına gayret gösterilmiştir. Bu durum, dış insani yardımlarımıza uluslararası bir boyut da kazandırmış ve bu alanda faaliyet gösteren uluslararası kuruluşlarla işbirliğimiz de arttırılmıştır. Nitekim Dünya Gıda Programı, Türkiye’yi “yükselen donör” olarak nitelendirmiştir.

Fasıl 31: Dış, Güvenlik ve Savunma Politikası

Tarama toplantıları Ekim 2006'da tamamlanan 31. Dış, Güvenlik ve Savunma Politikası Faslı'nın izleme mahiyetindeki tarama toplantıları sırasıyla 16 Ocak ve 28 Şubat 2013 tarihlerinde Brüksel'de gerçekleştirilmiştir. Avrupa Dış Eylem Servisi tarafından hazırlanan 31. Fasıl Taslak Tarama Sonu Raporu'nun olgulara dayalı bölümü, 2013 yılının Ekim ayı sonunda ülkemizle paylaşılmıştır. Rapor, 13 Aralık 2013 tarihinde Konsey Sekreteryasına, 16 Aralık 2013 tarihinde ise üye ülkelere resmen iletilmiştir.

Bugün küresel alanda devam eden hızlı değişimlere paralel olarak, ülkemizin yakın çevresinde de tarihi dönüşüm süreçleri yaşanmaktadır. Türkiye istikrarsızlık unsurlarının arttığı, tehdit ve fırsatların iç içe geçtiği mevcut jeopolitik konjonktürde çıkarları ile değerlerinin bütünlük içinde olduğu, aktif, ilkeli, vizyoner ve çok boyutlu bir dış politika izlemektedir.

Bu kapsamda, Avrupa'daki ekonomik krizin etkilerinin siyasi ve sosyal yansımalarının devam ettiği, Kuzey Afrika ve Orta Doğu'daki siyasi dönüşümün hassas ve kırılğan bir aşamadan geçtiği 2013 yılı boyunca, Türkiye, artan imkân ve yetenekleriyle desteklenen yapıcı ve bölgesel işbirliğini öne çıkaran bir dış politika izlemiş, barış ve istikrara küresel ölçekte katkıda bulunmayı sürdürmüştür.

Dinamik ve akışkan mevcut jeopolitik düzlemde, Türkiye bir yandan Avrupa-Transatlantik odaklı mevcut stratejik ilişkilerini derinleştirirken, bunu siyasi, ekonomik ve kültürel boyutları bulunan yoğunlaşan bir bölgesel işbirliğiyle desteklemiştir. Bu unsurları tamamlayıcı şekilde Afrika, Asya-Pasifik ve Latin Amerika'da kıta ölçekli yeni açılımlar sürdürülmüş ve uluslararası örgüt ve platformlarda etkin bir diplomasi faaliyeti yürütülmüştür.

Stratejik tercih olarak belirlenen AB üyelik sürecinde, uzun bir duraklamanın ardından 2013'te 22. Bölgesel Politika ve Yapısal Araçların Koordinasyonu Faslı'nın açılması ve Geri Kabul Anlaşması'nın (GKA) imzalanarak vize muafiyeti diyaloguna başlanmasıyla önemli bir ivme yakalanmıştır. Yıl içinde AB ile stratejik diyalogumuz devam etmiş, Komisyon Başkan Yardımcısı ve Birlik Dışişleri ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi Catherine Ashton ile bölgesel ve uluslararası gelişmelere ilişkin olarak her fırsatta görüş alışverişinde bulunulmuştur. Ülkemizin Ekim 2012-Eylül 2013 döneminde Avrupa Dış Eylem Servisi tarafından yapılan açıklamalara katılım oranı % 44 olarak gerçekleşmiştir.

Stratejik ortaklığımızın diğer boyutlarında da ilerlemeler sağlanmaktadır. Bu bağlamda ABD ile model ortaklık olarak tanımlanan çok yönlü ilişkiler geliştirilmekte; Avrupa-Atlantik güvenliğinin temel taşı NATO içindeki konumumuz daha da güçlenmektedir.

Dış politikamızın bir diğer önceliği bölgesel sahiplenmeyi güçlendirmektedir. Önemli bir hedefimiz üst düzey siyasi diyalog mekanizmaları tesis edip, teşvik ve düzenlemeler yoluyla bölgesel ticaretin artırılması ve vize kolaylıklarıyla beşeri ilişkileri geliştirerek bölgede çıkar ortaklıkları tesis edilmesidir. Nitekim 13 kara ve sınır komşumuzla gerçekleştirilen ticaret son on yılda 8 kattan fazla artarak 100 milyar dolar seviyesine yükselmiştir.

Bununla birlikte, Türkiye'nin çevresinde istikrarsızlık unsurlarının halen devam ettiği görülmektedir. Balkanlarda Belgrad-Priştine diyalog süreci çerçevesinde 19 Nisan 2013 tarihinde Brüksel Anlaşması'nın imzalanmasıyla önemli bir adım atılmış olsa da bölgedeki kırılgan yapı devam etmektedir. Türkiye bir taraftan Batı Balkanların Avrupa-Transatlantik kurumlarına entegrasyonunu desteklerken, diğer taraftan bölgede güven inşası için diyalog ve arabuluculuk girişimlerine öncülük etmektedir.

Güney Kafkasya'da bölgesel işbirliğinin önündeki en temel sorun donmuş ihtilafların çözümünde istenilen açılımların sağlanamamasıdır. Ulaştırma ve enerji koridorları vasıtasıyla bölgede entegre bir sistem kurulmasını öneren Türkiye bu yöndeki çabalarını sürdürmektedir. Ancak Yukarı Karabağ, Abhazya ve Güney Osetya ihtilafları, bölgede tam, sürdürülebilir ve kapsamlı bir normalleşme sağlanmasına ve işbirliği potansiyelinin gereğince hayata geçirilmesine engel olmaya devam etmektedir. Türkiye, söz konusu ihtilafların Azerbaycan ve Gürcistan'ın toprak bütünlüğü ve egemenliği temelinde barışçı yollarla çözüme kavuşturulmasını arzu etmekte, bu amaçla çözüm süreçlerine katkı sağlamaktadır. Ayrıca, bölgede siyasi diyaloga katkıda bulunmak amacıyla Türkiye-İran-Azerbaycan ve Türkiye-Gürcistan-Azerbaycan arasında üçlü diyalog süreçleri başlatılmıştır.

Orta Doğu ve Kuzey Afrika'da 2011'de başlayan halk hareketleri sonrasında bölgede yeni bir siyasi ve toplumsal evrim izlenmektedir. Bununla birlikte, 2013'te Mısır'da yaşanan askeri darbe ve Suriye'de devam eden iç savaş nedeniyle sürecin sarsıntılı bir aşamada bulunduğu görülmektedir. Türkiye halkların meşru taleplerine en başından beri ilkeli bir tutumla destek vermiş, bu süreçte değişimin yönünün doğru mecrada tutulmasına gayret etmiştir.

Türkiye'nin bölgedeki dönüşüme ilişkin politikasının üç boyutu vardır. Bunların başında gelen insani boyut çerçevesinde, ülkemiz baskı ve şiddetten kaçarak ülkemize sığınanlara yönelik olarak açık kapı politikası izlemektedir. Bölgeye yönelik yaklaşımımızın ikinci boyutunu, demokrasi, çoğulcu toplum ve insan hakları odaklı evrensel nitelik taşıyan siyasi değerlerimiz çerçevesinde bölgedeki demokratik dönüşüme destek vermek teşkil etmektedir. Son boyut ise stratejiktir. Bu bağlamda bölgede halkların iradesine dayalı sistemlerin tesis edilmesinin, uzun vadede bölgesel işbirliği ve bütünleşme yönünde belirlediğimiz stratejik hedefe uygun bir zemin oluşturacağı varsayımıyla hareket edilmektedir.

Güney Doğu Avrupa ve Karadeniz, Orta Doğu ve Kuzey Afrika ile Orta Asya ve Kafkasya havzalarının enerji ve ulaşım koridorları vasıtasıyla birbirlerine bağlanması

da dış politikamızın öncelikleri arasında gelmektedir. Türkiye, 2016 ve 2017 yıllarında sırasıyla 23. Dünya Enerji Kongresi ve Dünya Petrol Kongresi'ne ev sahipliği yapacaktır.

Yeni iç ve küresel dış dinamikler Türkiye'nin daha uzak bölgelerde yaşanan gelişmelere ilgi göstermesi gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Bu kapsamda, son on yıl içinde Asya'dan, Afrika'dan, Latin Amerika'ya, Karayipler'den Pasifik Adaları'na kadar uzanan geniş bir coğrafyada öne çıkan tüm bölgesel örgütlerle, gözlemci veya işbirliği ortağı sıfatıyla ilişkilerin geliştirilmesi sağlanmıştır.

Ülkemiz, Afrika Birliği'nin Çin ve Hindistan ile birlikte üç stratejik ortağından biri, Arap Ligi'ne gözlemci üye ve Şangay İşbirliği Örgütü'ne Diyalog Ortağı olmuş, ayrıca Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği ASEAN'la Dostluk ve İşbirliği Anlaşması imzalamıştır.

Türk dış politikasının bir diğer temel boyutunu, çok taraflı kuruluşlarda aktif bir profil sergilemek ve etkin bir rol oynamak oluşturmaktadır. Türkiye, küresel düzeyde yükselen profiline paralel olarak, gerek BM gerekse diğer çok taraflı platformlarda, yeni roller üstlenmektedir. 2008 yılında Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi (BMGK) üyeliğine seçilerek 2009-2010 döneminde başarılı bir üyelik performansı sergileyen ülkemiz, 2015-16 dönemi için bir kez daha BMGK üyeliğine aday olmuştur. Türkiye, 2015 yılında küresel ekonomik sorunların ele alındığı merkezi bir forum olan G-20 oluşumunun başkanlığını üstlenecektir. Keza küresel düzeyde insani yardımlar alanında önde gelen ülkeler arasında yerini alan Türkiye, 2016'da tarihte ilk kez düzenlenecek olan "Dünya İnsani Zirvesi"nin ev sahipliğini üstlenecektir.

Türkiye, bir yandan gelişmekte olan ülkelere insani ve kalkınma yardımlarını artırarak yükselen donör ülke konumu kazanmakta, diğer yandan çatışmaların barışçı çözümü ve barış inşası konularında uluslararası girişimlere öncülük etmektedir. Medeniyetler İttifakı bünyesinde farklı inanç ve kültür sistemleri arasındaki karşılıklı anlayış ve ortak değerleri güçlendiren tüm çabalarda rol oynayan Türkiye, artan yumuşak gücünün de etkisiyle özellikle arabuluculuk alanında aktif bir tutum izlemektedir. Barış için Arabuluculuk girişimi çerçevesinde oluşturulan Arabuluculuk Dostlar Grubu hızla büyüyerek hâlihazırda 45 üyeye ulaşmıştır.

Sonuç olarak, Türkiye, stratejik, tarihi ve kültürel derinliğe sahip olduğu temel jeopolitik ve ekonomik havzalarla ilişkilerini geliştirmekte, dış politikasının ufuklarını her geçen gün genişletmektedir.

Fasıl 32: Mali Kontrol

Bu fasıl kapsamında uyum durumu ileri düzeydedir. Pozitif Gündem çerçevesinde oluşturulan çalışma gruplarından biri olan Mali Kontrol Faslı Çalışma Grubu'nun ilk toplantısı 20 Haziran 2012 tarihinde Brüksel'de gerçekleştirilmiş olup, toplantıda her bir kapanış kriteri için operasyonel sonuçlar belirlenmiştir. Buna ilişkin olarak kurumlarımız tarafından Komisyon servisleriyle işbirliği içerisinde yürütülen yoğun çalışmalar sonucunda, 2012 yılında iki teknik kapanış kriterinin (Türk Ceza Kanununun PIF Konvansiyonu ile uyumu ve Avro'nun sahteciliğe karşı korunması) karşılandığı teyit edilmiştir. Bunun ardından 2013 yılı içerisinde AB'nin mali çıkarlarının korunmasına ilişkin kapanış kriterinin karşılandığı da Komisyon tarafından Avrupa Birliği Bakanlığı'na iletilen resmi mektuplarda ifade edilmiştir.

Müktesebata Uyum Kapsamındaki Düzenlemeler

Kamu İç Mali Kontrol (KİMK) alanında, 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu'nun uygulamasının iyileştirilmesi amacıyla değişiklik taslağı hazırlanmıştır. Pozitif Gündem kapsamındaki Mali Kontrol Faslı Çalışma Grubunda ele alınan Kamu İç Mali Kontrol Politika Belgesi Taslağına ilişkin Komisyon ile görüşmeler devam etmektedir. Bu hususlara ilaveten,

- İç Denetim Koordinasyon Kurulu tarafından hazırlanan İç Denetçilerin Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik 7 Şubat 2013 tarihli ve 28552 sayılı Resmi Gazete'de yürürlüğe girmiştir. Bu düzenleme ile Kamu İç Denetim Standartlarıyla uyumlu olmayan hususlar düzeltilmiştir. İdareler itibarıyla iç denetçi sayıları yeniden belirlenmiştir. İç denetçi adaylarının seçimi ve sertifika eğitimine ilişkin sistemde bir kısım değişiklikler yapılmış ve iç denetimin insan kaynağı ihtiyacının karşılanmasına yönelik düzenlemeler yapılmıştır.
- Kamu İç Denetçi Sertifikasının Derecelendirilmesine İlişkin Esas ve Usullerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kurul Kararı 28 Şubat 2013 tarihli ve 28573 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.
- Kamu İç Denetim Genel Tebliği 19 Nisan 2013 tarihli ve 28623 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.
- Kamu idarelerinin iç denetçi kadrolarına 31 Aralık 2014 tarihine kadar doğrudan atanmayı ve bazı teknik unvanlardan doğrudan sertifika eğitimlerine katılmayı öngören ve 5018 sayılı Kanun'a eklenen geçici 21'inci madde 18 Nisan 2013 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Anılan geçici maddenin uygulanmasına yönelik esas ve usuller belirlenmiş ve buna ilişkin Kurul Kararı 24 Mayıs 2013 tarihli ve 28656 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

- İç Denetçi Kadrosu Tahsisine Yönelik Bakanlar Kurulu Kararı 16 Mayıs 2013 tarihli ve 28649 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır. Söz konusu Karar ile 480 iç denetçi kadrosunun merkezi idarelere tahsis edilmesi sağlanmıştır.
- Bazı Mahalli İdarelere İç Denetçi Kadrosu İhdas Edilmesi Hakkında Karar 31 Mayıs 2013 tarihli ve 28663 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır. Anılan Karar ile mahalli idarelerde kullanılmak üzere 207 iç denetçi kadrosunun daha ihdas ve tahsisi gerçekleştirilmiştir.
- Kamu İç Denetim Rehberi, 10 Eylül 2013 tarihli ve 7 sayılı Kurul Kararıyla kabul edilerek yürürlüğe konulmuştur.

Dış denetim alanında, 6085 sayılı Sayıştay Kanunu kapsamında Faaliyet Raporları Değerlendirme Rehberi, Bilişim Sistemleri Denetimi Rehberi, Mali İstatistikleri Değerlendirme Rehberi ve Performans Bilgisi Denetim Rehberi 2013 yılı içerisinde hazırlanarak yürürlüğe konmuştur. Ayrıca, Genel Uygunluk Bildirim Rehberi Taslağı Ocak 2013’te yayımlanmıştır. 2012 yılında yayımlanan Düzenlilik Denetim Rehberi de ihtiyaçlar çerçevesinde Şubat 2013’te yeniden düzenlenmiştir. Yine, Sayıştay Kanunu kapsamında 2014-2018 yılları Sayıştay Başkanlığı Stratejik Planı Temmuz 2013’te yayımlanmıştır.

AB’nin mali çıkarlarının korunması alanında, uyum durumu ileri düzeydedir. Gerekli yasal ve idari düzenlemelerin yerine getirilmesinin ardından bu alandaki ikinci kapanış kriteri de 2013 yılı içerisinde karşılanmıştır. Başbakanlık Teftiş Kurulu Başkanlığı, Yolsuzlukla Mücadele Koordinasyon Birimi (AFCOS) olarak gerekli yetkilerle donatılmış ve AB fonlarına ilişkin operasyonel bağımsızlığı güçlendirilmiştir. Bu doğrultuda, Komisyon tarafından Ekim 2013’te iletilen resmi mektupta “*Avrupa Topluluğunu kuran Antlaşmanın 280 (3) No’lu maddesinden (artık AB’nin İşleyişine Dair Antlaşmanın 325. Md.) kaynaklanan yükümlülüklerin yerine getirilmesini ve Komisyon tarafından yürütülen yerinde kontrol ve teftişlere ilişkin 2185/96 sayılı Tüzüğün hükümlerinin uygulanmasını garanti altına alan etkin ve verimli koordinasyon hizmetinin kurulması*”na ilişkin kapanış kriterinin karşılanmış olduğu teyit edilmiştir.

Türk Ceza Kanunu, AB’nin Mali Çıkarlarının Korunmasına Dair PIF Konvansiyonu ve Protokolleri ile uyumludur. Buna ilişkin kapanış kriterinin karşılanmış olduğu 2012 yılında Komisyon tarafından iletilen mektupta belirtilmiştir.

Avro’nun sahteciliğe karşı korunması alanında, uyum durumu ileri düzeydedir. 2012 yılında sahte paraları dolaşımdan çekmeyen kredi kuruluşlarına karşı yaptırım getiren maddenin Kabahatler Kanunu’na eklenmesinin ardından, bu başlığa ilişkin kapanış kriterinin karşılanmış olduğu Komisyon tarafından resmen teyit edilmiştir.

İdari Kapasite Çalışmaları

Kamu iç mali kontrol alanında, idari kapasitenin geliştirilmesine yönelik çalışmalara devam edilmiştir. Bu çerçevede,

- Mali Hizmetler Uzman Yardımcılığı Özel Yarışma Sınavı yapılmış ve bu sınav sonucunda 360 Mali Hizmetler Uzman Yardımcısı kamu idarelerinin kadrolarına yerleştirilmiştir. Mevzuatında yer alan usuller çerçevesinde Mali Hizmetler uzman ve uzman yardımcılarına her yıl düzenli olarak mesleki eğitim verilmekte, ayrıca her sene kamu idareleri ve üniversitelerin Strateji Geliştirme Birim yöneticilerine yönelik olarak konferans ve seminerler düzenlenmektedir.
- Üç aylık sertifika eğitim programını başarıyla tamamlayan 63 iç denetçi adayı Nisan 2013'te sertifikalarını almıştır.
- 662 iç denetçi 6 Mayıs-7 Haziran 2013 tarihleri arasında Denetim Kanıtları, Denetim Evreninin Belirlenmesi ve Kamu İç Denetim Rehberi-İç Denetim Otomasyonu konularında eğitim almıştır.
- Dünya Bankası'ndan sağlanan hibe kapsamında, Hazine Müsteşarlığı ve Sosyal Güvenlik Kurumunda pilot bilgi teknolojileri denetimleri yürütülmüş ve bu denetim sonuçlarından da yararlanılarak Kamu Bilgi Teknolojileri Denetimi Rehberi Taslağı hazırlanmıştır.
- 2012 yılı Haziran ayında çalışmaları başlatılan Kamu İç Denetim Yazılımı (İçDen) geliştirme çalışmaları son aşamaya gelmiştir. İçDen'in üzerinde çalışacağı sunucu ve gereksinimlerinin temini süreci de tamamlanmış olup, yazılımın güvenlik ve yük testleri TÜBİTAK tarafından yapılmıştır. İçDen'in, öncelikli olarak hayata geçirileceği 45 idareye 11 Kasım - 9 Aralık 2013 tarihleri arasında eğitim verilmiştir.
- İç Denetim Koordinasyon Kurulu (İDKK) tarafından, Dünya Bankası Projesi kapsamında 4-8 Kasım 2013 tarihleri arasında Temel Düzey Bilgi Teknolojileri Denetimi eğitimi gerçekleştirilmiştir. Eğitim sonunda yapılan sınavda başarılı olan ilk 23 iç denetçi İleri Düzey Bilgi Teknolojileri Eğitim Programı kapsamında Aralık 2013'te eğitime alınmıştır.
- 5018 Sayılı Kanunun geçici 21'inci maddesinin beşinci fıkrası kapsamında İDKK'ya başvuru yapanlardan, başvuru şartlarını sağlayan ilk 100 aday için 16 Aralık 2013 tarihinde Sertifika Eğitim Programı başlamıştır.
- 15 Eylül 2013 tarihinde yapılan İç Denetçi Aday Belirleme Sınavı sonucunda başarılı olan adaylar ile uluslararası geçerliliği olan sertifika sahibi yaklaşık 85 kişi 23 Aralık 2013 tarihinde Sertifika Eğitim Programına alınacaktır.
- Maliye Bakanlığı, iç denetçi kadrosu olduğu halde atama yapılmayan idarelerde iç denetçi atamalarının gerçekleştirilmesi ve genel olarak aksayan iç denetim uygulamaları konusunda kamu idarelerine azami dikkati göstermeleri hususunda 2 Aralık 2013 tarihli bir Genelge yayımlamıştır.
- Ana yararlanıcısı Kalkınma Bakanlığı olan Stratejik Yönetimde Kapasite Geliştirme Projesi'nin (TR2010.0136/01) faaliyetlerine başlanmıştır.

Dış denetim alanında, yeni Sayıştay Kanunu'nun uygulanması konusunda Sayıştay'ın idari kapasitesinin güçlendirilmesine yönelik eğitim faaliyetlerine devam edilmektedir.

AB'nin mali çıkarlarının korunması alanında, Yolsuzlukla Mücadele Koordinasyon Birimi (AFCOS), Avrupa Dolandırıcılıkla Mücadele Bürosu (OLAF) ile işbirliği içerisinde faaliyet göstermeye devam etmektedir. İlgili tüm kurumları içerisinde barındıran AFCOS ağı da düzenli olarak toplanmaktadır. AFCOS Denetim Rehberi ve AFCOS Eğitim Stratejisi hazırlanmış olup, OLAF'tan alınan görüşler doğrultusunda güncellenmektedir.

Avro'nun sahteciliğe karşı korunması alanında, Ulusal Merkez Ofis (NCO) olarak görevlendirilen İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü Interpol, Europol, Sirene Daire Başkanlığı, ilgili Türk makamları ve Europol ile koordineli bir şekilde çalışmalarını yürütmektedir. Bu alanda Avrupa Komisyonu tarafından düzenlenen çok sayıda uluslararası faaliyete katılım sağlanmıştır. Türkiye, sahte banknot ve madeni paraları analiz etme ve sınıflandırma konusunda yeterli uzmanlığa sahiptir. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası tarafından oluşturulan Sahte Banknot İzleme Sistemi (SBİS) ve Darphane ve Damga Matbaası Genel Müdürlüğü tarafından oluşturulan Sahte Madeni Para ve Sikkeleri İzleme Sistemi (SMPSİS) aktif olarak kullanılmaya devam etmektedir. Ayrıca, Avrupa Merkez Bankası Sahte Avro İzleme Sistemi (Euro Check Web Site) ülkemizde ele geçirilen sahte avroların AB ülkelerinde de tespit edilmediğini takip etmek amacıyla aktif olarak kullanılmaktadır. 2012 yılı içerisinde de kolluk kuvvetleri çok sayıda sahte avro banknot ele geçirmiştir.

Fasıl 33: Mali ve Bütçesel Hükümler

Bu fasıl, AB'ye tam üyelikle birlikte Birlik bütçesine aktarılabacak öz kaynaklara ilişkin kuralları, öz kaynaklara ilişkin katkıların doğru hesaplanması, tahsilâtı, ödenmesi ve denetiminin sağlanması ve bunun koordinasyonu için gerekli idari kapasitenin oluşturulmasını kapsamaktadır. Bu alandaki müktesebat, üyelikle birlikte doğrudan uygulanmaya başlanacaktır.

Fransa, 26 Haziran 2007 tarihinde yapılan AB Devlet ve Hükümet Başkanları Zirvesi'nde, doğrudan tam üyelikle bağlantılı olduğu gerekçesi ile bu fasılın müzakerelerini durdurmuştur.

Mali ve Bütçesel Hükümler konusundaki hazırlıklar henüz erken aşamada olmakla birlikte, öz kaynaklar sisteminin uygulaması ile bağlantılı olan tarım, gümrükler, vergilendirme, istatistik ve mali kontrol gibi politika alanlarında temel ilke ve kurumlar Türkiye'de hâlihazırda mevcut bulunmaktadır. Geleneksel öz kaynaklar konusunda, Türkiye'nin gümrük mevzuatı AB müktesebatı ile büyük ölçüde uyumludur. Üyelik tarihinin belirginlik kazanmasıyla gerekli düzenlemelerin hızla yapılıp müktesebata uyum sağlanması mümkün olacaktır.

IV. MALİ İŞBİRLİĞİ KAPSAMINDA YÜRÜTÜLEN ÇALIŞMALAR

Türkiye ile Avrupa Birliği arasında yetki paylaşımı temelinde yönetilmekte olan Mali İşbirliği altında, müzakere sürecinin gerekliliklerinin yerine getirilmesine ilişkin proje, program ve stratejilerin AB fonlarıyla finansmanı yapılmaktadır.

İşleyen bir mekanizmaya bağlı olarak yürüyen Mali İşbirliği, müzakere sürecinde yaşanan sıkıntılardan etkilenmeden devam eden süreçlerden biridir.

2013 yılında hem yıllık programlama kapsamındaki hazırlıklar, hem de IPA'nın yeni dönemi çalışmaları sürdürülmüştür.

Rapor dönemi, mali işbirliği bakımından sektörel politika alanlarında somut yatırımların başlatılmasıyla özellikle III. Bileşen faaliyetlerinin kayda değer artış gösterdiği bir süreci işaret etmektedir. Nitekim, 154,5 milyon avro bütçeli "Ankara-İstanbul Hızlı Tren Hattı Köseköy-Gebze Kesimi", 345 milyon avro bütçeli "Irmak-Karabük-Zonguldak Demiryolu Hattının Rehabilitasyonu ve Sinyalizasyonu", 25,6 milyon avro bütçeli "Ordu Atıksu Arıtma Tesisi Projesi" gibi büyük altyapı projelerinin uygulamaları 2013 yılında da devam etmiştir.

Rapor Dönemi

Ayrıca, Avrupa Birliği Bakanlığı ve ilgili kurumların işbirliği ile 2009, 2010 ve 2011 yılları programları kapsamında finansmanı uygun görülen;

- Organ Bağışında Uyum Projesi,
- Siber Suçlarla Mücadele Kapasitesinin Arttırılması Projesi,
- İnsan Aşı ve Serumlarının Kalite Kontrol Testleri Projesi,
- TEİAŞ Yapısı ve Kapasitesinin geliştirilmesi için Teknik Destek Projesi,
- Sanayi Stratejisine İlişkin İdari Kapasitenin Güçlendirilmesi Projesi,
- Engellilerin Toplumsal Entegrasyonunun Geliştirilmesi Projesi,
- Çevresel Gürültü Direktifi için Uygulama Kapasitesi Projesi,
- İlköğretim Kurumlarına Devam Oranlarının Artırılması Projesi (MEB),
- Tanık Koruma Kapasitesinin Güçlendirilmesi Projesi,
- Bilgi ve İletişim Sektörü için Güçlendirilmiş Piyasa Gözetimi Sistemi Projesi,
- Elektronik İletişim Sektöründe Rekabet Karşıtı Davranışların Önlenmesi Projesi,
- Türkiye'de Yargı Medya İlişkilerinin Geliştirilmesi Projesi,
- Kadınlara Yönelik Şiddetle Mücadele,
- Çocuğa Yönelik Şiddetin Önlenmesi Projesi,

- Ceza İnfaz Kurumlarında İnfaz Hizmetlerinin Geliştirilmesi Projesi,
- Stratejik Yönetim Kapasitesinin İyileştirilmesi Projesi,
- Kalıcı Organik Kirleticiler Tüzüğü'nün Uygulanması Projesi,
- Jean Monnet Burs Programı,
- TÜİK'in Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin Güncellenmesi Projesi ve
- Türkiye'de Kamplar Dışındaki Suriyelilerin Korunması ve Temel Hizmetlerin Sağlanması Projesi'nin

uygulanmasına 2013 yılı içinde başlanmıştır.

Türkiye-AB Mali İşbirliği sürecinde ülkemiz içinde farkındalığın artırılması amacıyla 2007-2013 döneminde yürütülen seçilmiş birtakım projeler tanıtılarak, söz konusu projelerin muhtelif uygulama özellikleri ile sağladıkları etki ve katkılara yer verilen "Türkiye-AB Mali İşbirliği Projeleri: Avrupa Birliği Yoluna Döşenen Taşlar" başlıklı Avrupa Birliği Bakanlığı yayını hazırlanmış, kitap ve CD olarak geniş bir yelpazede dağıtım yapılmıştır. Söz konusu yayında tanıtılan projelerinin toplam bütçe tutarı yaklaşık 900 milyon avrodur.

2012-2013 Yılları Programlama Süreci

Türkiye, AB ile mali işbirliği kapsamında 2013 yılı boyunca toplam 902 milyon 952 bin 349 avro tutarındaki fonun programlamasını tamamlamıştır.

Katılım Öncesi Yardım Aracı (IPA) 1. Bileşeni (Geçiş Dönemi Desteği ve Kurumsal Yapılanma) 2012 yılı programlama çalışmaları 2012 yılı içinde sona ermiştir.

Bu kapsamda;

- IPA I. Bileşeni 2012 yılı Ulusal Programına ilişkin Kısım 1-A Finansman Anlaşması 21 Aralık 2012 tarihinde (370 milyon 12 bin 258 avro bütçeli, 13 projeden oluşmaktadır),
- IPA I. Bileşeni 2012 yılı Ulusal Programına ilişkin Kısım 1-B Finansman Anlaşması (Enerji Sektör Programını içermektedir) ise 28 Haziran 2013 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

IPA 1 Bileşeni 2013 yılı programlaması çalışmalarını IPA yapılanmasının ikinci dönemi olarak adlandırılan 2014-2020 yıllarını kapsayan döneme hazırlık mahiyetinde olmak üzere "sektör yaklaşımı" çerçevesinde gerçekleştirilmiştir. Proje seviyesinde müdahalelerden, ilgili stratejilere dayalı sektör programı seviyesinde müdahalelere geçerek, kullanılacak fonların etkinliği ve verimliliğinin artırılmasını amaçlayan ve performans göstergelerine dayalı sonuç odaklı bir perspektifi beraberinde getiren söz konusu yaklaşım kapsamında 236 milyon avroluk fonun programlaması rapor döneminde tamamlanmıştır. Hazırlanan paket kapsamında Yargı ve Temel Haklar, Göç

Yönetimi ve Sınırlar, Enerji ile Tarım ve Kırsal Kalkınma alanlarında sektör programlarının finansmanı hedeflenmektedir.

IPA'nın 1. Bileşeni altında, 2011 yılı itibariyle yürürlüğe giren ve bileşen altında küçük bütçeli projelerin yoğun programlama sürecinden kurtarılarak mali işbirliği sürecinin daha hızlı ve etkin işleyişini amaçlayan **ESEI** (Geliştirilmiş Avrupa Birliği'ne Entegrasyon Sürecini Destekleme Faaliyetleri Projesi) uygulamasına devam edilmiştir. Bu kapsamda, 15 milyon avro toplam bütçesi olan 9 projelik bir paketin programlaması 2013 yılı içinde tamamlanarak, uygulamaya girmiştir. Söz konusu pakette, göç yönetimi, ifade özgürlüğü, organize suçlarla mücadele, sivil havacılık, balıkçılık, mali hizmetler ve sermaye piyasası ile bilgi teknolojileri ve iletişim alanlarında projelere finansman sağlanacaktır. Aynı şekilde ESEI projesi kapsamında toplam 22 milyon avro bütçeli 2012 yılı proje paketinin programlaması çalışmaları rapor dönemi içinde yürütülmeye devam edilmiştir. Bu paketten de çevre, ulaştırma, özel sektör gelişimi ile adalet ve içişleri alanlarındaki toplam 11 milyon avro tutarındaki 6 adet projenin programlama süreçleri tamamlanarak, uygulama süreçleri 2013 yılı içinde başlatılmıştır.

Diğer taraftan rapor döneminde muhtelif yıllara ait finansman anlaşmalarına yapılan zeyilnameler vasıtasıyla ilgili programların uygulamasının sürekliliği ve etkinliği sağlanmıştır.

- 10 projenin son uygulama tarihlerinin uzatılmasına yönelik IPA I. Bileşeni 2008 yılı Ulusal Programı Finansman Anlaşmasına 4 numaralı Ek 28 Mart 2013 tarihinde,
- 13 adet projenin sözleşme son tarihlerinin uzatılmasına yönelik 2009 yılı Ulusal Programı Finansman Anlaşmasına 2 numaralı Zeyilname ise 5 Şubat 2013 tarihinde

yürürlüğe girmiştir.

Ayrıca:

- Tüm paket altında yer alan projeler için süre uzatımının yanı sıra bazıları için de yeniden tahsisat içeren 2010 yılı Ulusal Programı Kısım 2 Finansman Anlaşmasına 1 numaralı Ek 9 Kasım 2013
- Tüm paket için süre uzatımı içeren 2010 yılı Ulusal Programı Kısım 3 Finansman Anlaşmasına 1 numaralı Ek 4 Aralık 2013 tarihinde

Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. Böylelikle bazı projelerden artan tasarrufların diğer projelere aktarılması ve ilave uygulama zamanı ihtiyaçları temin edilmiştir.

Avrupa Birliği Bakanlığı, **Katılım Öncesi Yardım Aracı (IPA) 2. Bileşeni (Sınır Ötesi İşbirliği-SÖİ)** kapsamında, "Ulusal Otorite" görevini yürütmekte olduğu ENPI Karadeniz Havzasında Sınır Ötesi İşbirliği ile Bulgaristan-Türkiye IPA Sınır Ötesi İşbirliği Programlarının yönetimi ve uygulamasındaki faaliyetlerini sürdürmektedir.

Bulgaristan- Türkiye Sınır Ötesi İşbirliği Programının 2007-2013 dönemindeki toplam bütçesi yaklaşık 32 milyon avro olup, bu tutarın 27 milyon avrosu AB katkısından, 4,8 milyon avrosu ise iki ülkenin ulusal katkısından oluşmaktadır. Bulgaristan- Türkiye Sınır Ötesi İşbirliği Programının bütçesi yaklaşık 9 milyon avro olan ikinci teklif verme çağrısı kapsamında, sunulan 141 projeden 45'inin desteklenmesine karar verilmiştir. 2012 yılında seçimi sonuçlandırılan projelerden 23'ü ile 2013 yılı içinde sözleşme imzalanmıştır. Bu çağrı kapsamında 16 adet proje ise 2013 yılında bitirilmiştir. Birinci çağrıdan uygulaması sürdürülen 6 proje ise yine 2013 yılında tamamlanmıştır.

Aynı program altında, son başvuru tarihi 29 Nisan 2013 olan üçüncü teklif verme çağrısında sunulan projelerin değerlendirme aşamasına aktif katılım sağlanmıştır. Değerlendirmenin sonuçlanmasını takiben 2013 yılı Kasım ayı itibariyle sözleşme imzalanması öngörülen projelerin sözleşme öncesi görüşmeleri gerçekleştirilmiştir. Yönetim Makamı (Bulgaristan), sözleşmeleri 31 Aralık 2013 tarihine kadar imzalayacaktır.

Teklif çağrıları kapsamında proje hazırlama için bilgilendirme günleri düzenlenmesinin yanı sıra, sözleşmesi imzalanan proje yararlanıcılarına uygulama eğitimi verilmesine yönelik çalışmalara 2013 yılında da devam edilmiştir.

Programın “Ortak Teknik Sekreteryaya- Edirne Destek Ofisi” 2013 yılı Aralık ayında Edirne’de Avrupa Birliği Bakanlığı Mali İşbirliği Başkanlığı’na bağlı olarak faaliyete geçirilmiştir.

Ayrıca, Avrupa Birliği Bakanlığınca, program kapsamında seçilerek görevlendirilen ve proje yararlanıcıları tarafından yapılan harcamaların doğruluğunu onaylamaktan sorumlu İlk Seviye Kontrolörlerine harcama kurallarına ilişkin eğitimler de verilmiştir.

Avrupa Birliği Bakanlığı ve Bulgaristan Bölgesel Kalkınma Bakanlığı ile Ortak Teknik Sekreteryaya Ofisinin organize ettikleri, 21 Eylül “Avrupa İşbirliği Günü” Kırklareli’nde kutlanmıştır. Program bölgesinin en yüksek noktası olan Mahya Dağı’nda gerçekleştirilen tırmanışa hem Türkiye hem de Bulgaristan tarafından katılımcılar iştirak etmiştir.

Program kapsamında, 2013 yılı içinde uygulanmakta olan projelerden 45 adedine izleme ziyareti gerçekleştirilmiştir.

Avrupa Birliği Bakanlığı’nın Ulusal Otorite olarak program kapsamında usulsüzlüklerin önlenmesi, takibi ve tespiti ile buna yönelik yaptırımları uygulama görevi de bulunmaktadır. Bu kapsamda usulsüzlük bildirimlerinde ve tespiti sonrasında uygulanacak usullerin oluşturulması çalışmaları da 2013 yılı içinde gerçekleştirilmiştir.

Avrupa Birliği Bakanlığının Ulusal Otorite görevini yürüttüğü diğer Sınır Ötesi İşbirliği Programı **ENPI Karadeniz Havzasında Sınır Ötesi İşbirliği Programı’dır**. Bu

Programda Bakanlık, Programın Türkiye'deki yönetimi, projelerin uygulanması ile izlenmesinden sorumludur.

Programın 2007-2013 dönemindeki toplam bütçesi yaklaşık 38 milyon avro olup bu tutarın yaklaşık 28 milyon avrosu ENPI fonlarından 7 milyon avrosu ise IPA fonlarından karşılanmaktadır. Ayrıca, yararlanıcı ülkelerce toplam 3 milyon avro tutarında eş finansman sağlanmaktadır. Programın ikinci teklif çağrısı kapsamında, projelerden ve sözleşmelerden tasarruf edilen fonlarla yedek listedeki projelerle sözleşme imzalanmasına 2013 yılında da devam edilmiştir. Bu kapsamda sözleşmesi imzalanan 41 projeden 26'sında Türk ortak bulunmaktadır.

ENPI Karadeniz Havzasında Sınır Ötesi İşbirliği Programı, Birinci ve İkinci Teklif Verme Çağrısı altında yürütülen projelerin uygulamasıyla ilgili olarak; Ulusal Otorite'ye atıflı görev ve sorumluluklar kapsamında Ocak-Ekim 2013 tarihleri arasında 14 projeye izleme ziyareti gerçekleştirilmiştir. Bu izlemelerde sonuç odaklı yaklaşım benimsenmiş olup sınır ötesi etkisini ölçecek şekilde tasarlanan SÖİ ROM izleme raporu formatı kullanılmakta, projelerin etkisi ve sürdürülebilirliği de izlenmektedir. Ayrıca projelere günlük olarak uygulama desteği sürmektedir.

Avrupa Birliği Bakanlığı ev sahipliğinde 5 Aralık 2013 tarihinde İstanbul'da ENPI Karadeniz Havzasında Sınır Ötesi İşbirliği Programının yıllık konferansı düzenlenmiştir. Adı geçen konferansta, mevcut dönemdeki uygulama hakkında sunumlar yapılmış, ortak sorunlar tartışılmış, aynı zamanda yeni döneme ilişkin çalışmalar yürütülmüştür.

IPA I kapsamında bulunan diğer Bileşenlere yönelik olarak aşağıdaki çalışmalar gerçekleştirilmiştir.

IPA III. Bileşen (Bölgesel Kalkınma) Operasyonel Programlarına ait Finansman Anlaşmaları 2012 yılı içerisinde uygulama sürelerinin 2 yıl uzatılması ve 2012 ile 2013 tahsisatlarının dahil edilmesi amacıyla bir revizyon sürecine girilmiştir. Buna göre, çok yıllık "Çevre", "Bölgesel Rekabet Edebilirlik" ve "Ulaştırma" Operasyonel Programlarına ait Finansman Anlaşmalarını Değiştiren Anlaşmalar (2007-2013), 30 Kasım 2012 tarihinde imzalanarak 22 Ocak 2013'te yürürlüğe girmiştir.

Bahse konu anlaşmaların yürürlüğe girmesiyle birlikte:

- Çevre Operasyonel Programı altında yer alan su temini ve atık su arıtımı hizmetlerinin iyileştirilmesi, entegre katı atık yönetimi ve teknik yardım önceliklerine ilave 289 milyon avro fon tahsisatı yapılmıştır.
- Bölgesel Rekabet Edebilirlik Operasyonel Programı kapsamında, iş ortamının iyileştirilmesi, girişimcilik kapasitesinin artırılması ve girişimciliğin teşvik edilmesi, teknik yardım önceliklerine ilave 180 milyon avro tutarında fon aktarılmıştır.

- Ulaştırma Operasyonel Programının öncelikleri olan demiryolu altyapısının iyileştirilmesi, liman altyapısının geliştirilmesi ve teknik yardım alanlarına ise ilave 253 milyon avro kaynak tahsisatı gerçekleştirilmiştir.

IPA IV. bileşeni (İnsan kaynaklarının Geliştirilmesi) kapsamındaki, 2007-2013 yıllarına yönelik, çok yıllık İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi Operasyonel Programına ait Finansman Anlaşmasını Değiştiren Anlaşma ise 3 Aralık 2012 tarihinde imzalanarak 22 Ocak 2013'te yürürlüğe girmiştir. Söz konusu anlaşma ile 2012 ve 2013 yılları için sırasıyla 83 milyon avro ve 91 milyon avro tutarlarında fon kullanıma açılmıştır.

IPA'nın V. Bileşeni (Kırsal Kalkınma) kapsamındaki fonların kullanım kurallarını belirleyen 2007-2010 Çok Yıllı Finansman Anlaşması 24 Kasım 2011'de yürürlüğe girmiştir. 2012 yılında anılan anlaşma, 2011 yılı tahsisatının eklenmesi suretiyle tadil edilerek 19 Aralık 2012 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanarak 7 Ocak 2013'te yürürlüğe girmiştir. Anlaşmanın yürürlüğe girmesiyle birlikte ülkemize 2011 yılı için 172 milyon avro tutarında kaynak aktarılmıştır. Aynı yıl 2012 yılı tahsisatının da ilave edilmesi nedeniyle tekrar revize edilen anlaşma 12 Ekim 2013 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. Söz konusu anlaşmanın yürürlüğe girmesiyle 187,4 milyon avro tutarında fon serbest bırakılacaktır.

Kırsal Kalkınma Bileşeni kapsamında bugüne kadar 11 münferit başvuru çağrı ilanına çıkmıştır. Değerlendirmesi tamamlanan ilk 10 başvuru çağrısı kapsamında toplam yatırım tutarı 1 milyar 91 milyon 348 bin 722,79 TL olan 1792 projenin sözleşmesi imzalanmış olup, sözleşmeler kapsamında sağlanacak toplam hibe desteği 255 milyon 765 bin 264,45 avrodur.

İzleme ve Değerlendirme

Rapor döneminde Ulusal IPA Koordinatörlüğü olarak Avrupa Birliği Bakanlığının, insan kaynağı artışına da bağlı olarak, **izleme ve değerlendirme** süreçlerini yürütmeye yönelik kapasitesi önemli oranda güçlendirilmiştir.

2011 yılında uygulamasına başlanılan ve geleneksel izleme metodundan farklı olarak "sonuç odaklı izleme" metodunu Türkiye'de yerleştirmeye yönelik projenin süresi bir yıl daha uzatılmak suretiyle 2013 yılı sonuna kadar faaliyetine devam ettirilmiştir. Uzatma döneminde yürüyen projelerin izlemelerinin yanı sıra uygulaması sona eren projeler için de "ardıl izleme" faaliyetleri düzenlenmiş ve bilhassa projelerin önceden belirlenen hedeflerine erişmeleri ve sürdürülebilirlikleri bu yeni yöntemle sorgulanmıştır. Üç yıllık uygulama dönemi boyunca yeni yaklaşımla 89 proje için 258 izleme ziyareti düzenlenmiştir. Yapılan izleme faaliyetleri neticesinde hazırlanan raporlar, projeye ilişkin ilgililik, etkililik, verimlilik, etki ve sürdürülebilirlik kriterleri ışığında tespitler yaparak, sıkıntılı bulunan hususlara ilişkin önerileri de sunmuştur. Bu raporlar, ihale birimi ve proje faydalanıcısı kurum/kuruluş başta olmak üzere ilgili tüm aktörlerle paylaşılmıştır.

Öte yandan, Avrupa Birliği tarafından başlatılan yeni yaklaşım çerçevesinde, 2012 yılında yapılan düzenlemelerle yapısı sektörel yaklaşıma uygun hale getirilen *sektörel izleme alt komiteleri*, bilhassa 2013 yılında, Avrupa Birliği Bakanlığınca yapılan çalışmalar neticesinde beklenen düzeyde sektörel çıktılar üretecek hale gelmiştir. 2013 yılı, bunun yanı sıra, proje düzeyinde *yönlendirme komitelerinin* teşkili ve ilk uygulamalarının yapılması bakımından, izleme fonksiyonu bağlamında önemli ilerlemelerin yaşandığı bir yıl olmuştur.

Avrupa Komisyonunda başlatılan **değerlendirme süreçlerinin** koordinasyonun yanı sıra, bu yıl içinde Avrupa Birliği Bakanlığı'nca başlatılan “çevre sektörünün tematik değerlendirilmesi” sürecine ilişkin faaliyetler de yine tesis edilen kapasitelerle gerçekleştirilmiştir. Değerlendirme projeleri çerçevesinde elde edilen bulgular, Avrupa Birliği Bakanlığı koordinasyonunda ilgili kurumların da katkılarıyla takip edilmiş, proje raporlarında yer alan öneriler doğrultusunda daha etkin fon kullanımına ilişkin gerekli tedbirler alınmıştır. Bu kapsamda, izleme komitelerine kamu kurum ve kuruluşlarının yanı sıra, ilgili sektörde faaliyet gösteren uluslararası kuruluşlar, meslek örgütleri ve sivil toplum kuruluşlarının da dahil edilmesi ile sektörlerin Avrupa Birliği fonları ile finansmanı yapılan projeler temelinde olabilecek en geniş boyutu ile ele alınması sağlanmıştır.

Her yıl hazırlanmakta olan Yıllık Uygulama ve Sektörel Uygulama raporlarına ilişkin Avrupa Komisyonu yorumlarında, raporların içerik bakımından kalitesine bilhassa vurgu yapılmak suretiyle, Avrupa Birliği Bakanlığının bu anlamda kapasitesi tescil edilmiştir.

Avrupa Birliği Bakanlığı tarafından artan kapasitesi ile mali işbirliğinde genel süreçler, proje yönetimi, izleme ve değerlendirme konularında 2013 yılı içinde bakanlıklardan ve talep olması durumunda bölgesel kalkınma ajansları gibi diğer kurumlardan toplamda yaklaşık 1200 kişiye eğitim verilmiştir. Bu sayı bir önceki yıllara mukayese edildiğinde, % 600'lük bir artışa tekabül etmektedir.

Yönetim ve Kontrol Sistemleri

Rapor döneminde **IPA I** – Geçiş Dönemi Desteği ve Kurumsal Yapılanma bileşeni ile **IPA'nın II** bileşeni olan Sınır Ötesi İşbirliği için yönetim ve kontrol sistemlerinin işleyişinde, artan kurumsal kapasitenin de etkisiyle eksik bir unsurun kalmadığı görülmüştür.

Aynı şekilde **IPA - III** ve **IV** (Bölgesel Kalkınma ve İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi) bileşenlerine ilişkin olarak da, 2011 ve 2012 yılları içinde Avrupa Komisyonu tarafından verilen yetki devri kararları gereğince kurumsal kapasite geliştirme faaliyetleri devam ettirilmiştir. Raporlama döneminde Operasyonel Program yönetmekle yükümlü, Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı ile Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ve Merkezi Finans ve İhale Birimi tarafından yapılan personel

alımları ile birlikte, fonların yönetimine ilişkin tesis edilen yapılardaki personel sayısı bir önceki yıla oranla % 23'lük bir artış göstermiştir. İlaveten, yine bu dönemde, Kırsal Kalkınma Operasyonel Programını uygulamakla sorumlu kılınan “Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu (TKDK)” tarafından yapılan personel alımıyla birlikte bu kurumun personel sayısı 1876'dan 1942'ye çıkmıştır.

IPA V- Kırsal Kalkınma Bileşeni kapsamında IPRAD programının ilk aşamada 20 il çerçevesinde yetkilendirilmesini müteakip, programın ikinci aşamasının uygulanacağı ilave 22 ilin¹⁸ aynı tedbirler bağlamında olmak üzere ulusal akreditasyon süreci 28 Eylül 2012 tarihinde Komisyona iletilen yetki devri kararı talebi ile sonuçlandırılmıştır. Ulusal akreditasyonun ardından Komisyonun ilgili birimlerince 2013 yılı içinde gerçekleştirilen denetimler sonucunda, önce Komisyonun 28 Haziran 2013 tarihli Yetki Devri Kararı ile 17 il (6'sı şartlı olmak üzere), ardından 25 Temmuz 2013 tarihli Komisyon Kararı ile 5 il akredite olmuştur. İkinci aşamada gerçekleştirilen yetki devri kapsamına 501 referans numaralı Teknik Destek Tedbiri de dahil edilmiş olup, tedbir bağlamında Komisyon tarafından Ocak 2014'te bir denetim misyonu yapılacaktır. Anılan tedbire ilişkin yetki devri kararının 2014 yılının ilk çeyreğinde alınacağı öngörülmektedir.

IPA II. Dönemi (2014-2020)

IPA'nın 2014-2020 yıllarını kapsayan ikinci dönemine ilişkin hazırlıklar Avrupa Birliği Bakanlığı koordinasyonunda ilgili tüm kurumlar ile işbirliği halinde 2013 yılı boyunca artarak devam etmiştir.

Türkiye bu sürece, Merkezi Olmayan Uygulama Sistemi (Decentralised Implementation System - DIS) içinde yer alan kurumların yıllar içinde edindiği deneyimler ışığında somut bir takım öneriler sunmak suretiyle katkıda bulunmuştur. IPA'nın II dönemine dair bu katkılar 2012 yılı boyunca Komisyonun ilgili birimleriyle gerçekleştirilen istişarelerde dile getirilmiş ve ayrıca resmi yazı ekinde Komisyona iletilmiştir. Yeni döneme dair beklentilerimiz ve ülke pozisyonumuz ayrıca, Avrupa Komisyonunca IPA II dönemine yönelik olarak tüm ilgili paydaşların katılımıyla 25 Ocak 2013 tarihinde Brüksel'de düzenlenen IPA Konferansında da Avrupa Birliği Bakanlığınca ilgili tüm taraflara sunulmuştur. IPA II Tüzüğü taslağı ve Uygulama Kurallarını haiz yasal çerçevenin belirlenmesine yönelik çalışmalar halen Komisyon tarafından yürütülmektedir.

2013 yılı boyunca yeni dönemin yasal çerçevesine yönelik çalışmalara paralel olarak yeni dönemin finansman önceliklerinin belirlenmesi çalışmaları da Komisyon ile yakın işbirliğinde yürütülmüştür. Bu amaçla yeni tüzük kapsamındaki 5 politika alanı altındaki öncelikli sektörler, ilgili kurumlarımız ile belirlenmiştir. Önümüzdeki 7 yıllık dönemin finansman önceliklerini ortaya koyacak **Ülke Strateji Belgesine** esas teşkil

¹⁸ Ağrı, Aksaray, Ankara, Ardahan, Aydın, Burdur, Bursa, Çanakkale, Çankırı, Denizli, Elazığ, Erzincan, Giresun, Karaman, Kastamonu, Kütahya, Manisa, Mardin, Mersin, Muş, Nevşehir, Uşak

etmek üzere, yine tüm kurumlarımızın yanı sıra ilgili sivil toplum kuruluşlarının da katılımıyla düzenlenen çalışma grubu toplantıları aracılığıyla aşağıda belirtilen öncelikli sektörlerde Kavram Belgeleri oluşturulmuş ve Komisyona iletilmiştir:

- Yargı ve Temel Haklar,
- İçişleri,
- Sivil Toplum,
- Ulaştırma,
- Çevre ve İklim Değişikliği,
- Enerji,
- İstihdam, İnsan Kaynaklarının Gelişimi ve Sosyal Politikalar,
- Tarım ve Kırsal Kalkınma,
- Bölgesel ve Sınır Ötesi İşbirliği

Kasım 2013 itibariyle Komisyon'un paylaştığı ilk Ülke Strateji Belgesi taslağı, ilgili tüm kurumlarımız ile değerlendirilmektedir.

Diğer taraftan IPA II dönemi 2014 yılı programlaması hazırlıkları kapsamında 2013 Ekim-Aralık aylarında Avrupa Birliği Bakanlığında sektör sorumlusu kurumlarımızın katılımı ile sektörel çalışma grubu toplantıları düzenlenmiştir. AB Türkiye Delegasyonunun da katılım sağladığı toplantılarda kurumlarımız, yeni döneme ilişkin programlama usul ve esasları hakkında bilgilendirilmiştir.

Yeni Dönem hazırlıklarında sürecin etkin ve hızlı işleyişi açısından AB Bakanlığı'nın yararlanıcı olduğu öncelikli sektörlerde sorumlulukları bulunan kuruluşlara da destek sağlanması amacıyla "Teknik Destek Projesi" hazırlanmıştır.

Bölgesel ve Sınır Ötesi İşbirliği Alanındaki Yeni Dönem Çalışmaları

Sınır Ötesi İşbirliğinin 2014-2020 dönemine ilişkin çalışmalar, INTERACT ve Avrupa Komisyonu (DG Devco ve DG Regio) tarafından 2010 yılının Ekim ayında başlatılmıştır. Bu bağlamda Avrupa Birliği Bakanlığı, yeni dönem tüzüklerine katkı sağlamak amacıyla tüm danışma süreçlerine katılmış, ilgili paydaşların görüşlerini derleyerek Komisyon tarafına iletmıştır. Bu bağlamdaki çalışmalar 2013 yılında hız kazanarak devam etmiştir. Ayrıca Avrupa Komisyonu ile yeni açılacak Sınır Ötesi İşbirliği Programları hakkında görüşmeler sürmüştür.

Her bir program kapsamında Program öncelikleri belirlenecek olup buna ilişkin çalışmalara temel teşkil edilmesi amacıyla Türkiye içindeki Program Alanlarına yönelik önceliklerin tespiti çalışması gerçekleştirilmiştir. Belirlenen öncelikler, Programlara katılan diğer ülkelerin öncelikleri ile kıyaslanmakta ve sınır ötesi etkileri ölçülerek Program öncelikleri olarak önerilmektedir.

2013 yılı içinde her iki SÖİ Programının Ortak Programlama Komitesi ve Ortak Çalışma Grubu toplantılarına katılım sağlanmıştır. Bu bağlamda Karadeniz Programı için üç, Bulgaristan-Türkiye programı için bir toplantı gerçekleştirilmiştir. Aynı zamanda INTERACT konferanslarına ve etkinliklerine yıl içinde aktif katılım sağlanmış olup yeni döneme ilişkin ülke görüşlerimiz bu platformlarda dile getirilerek, önceki dönemde yaşanan sıkıntıların yeni Tüzüklerle çözümüne katkı sağlanmıştır.

Bu kapsamda, Avrupa Birliği Bakanlığı ev sahipliğinde 5 Aralık 2013 tarihinde İstanbul'da düzenlenen ENPI Karadeniz Havzasında Sınır Ötesi İşbirliği Programının yıllık konferansında, yeni döneme ilişkin hazırlanan GZTF analizi ile olası Program öncelikleri konusunda yerel paydaşların görüşleri alınmıştır.

V. AB BAKANLIĞI TARAFINDAN YÜRÜTÜLEN PROJELER

Avrupa Birliği Bakanlığı, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne (AB) tam üyelikle sonuçlandırılacak bir müzakere sürecinde üstlenmiş olduğu misyonun gereği olarak, çeşitli alan ve temalarda, toplumun tüm kesimlerinin dahil edildiği projeler hazırlamakta ve uygulamaktadır.

Bu projelerin finansmanında; AB'den sağlanan fonların yanı sıra ulusal bütçe imkanları da etkin şekilde devreye sokulmakta ve diğer donör kaynaklardan elde edilebilen finansman imkanlarından da faydalanılmaktadır.

Bu kapsamda:

- “Yürütülmekte olan müzakere sürecinde gerçekleştirilen yasal ve idari reformların tam olarak hayata geçirilmesi ve titizlikle takibi; kamuoyu nezdinde AB'ye üyelik sürecimizin daha sağlıklı anlaşılabilmesi ve algılanabilmesi; AB mali kaynaklarının kamu kurumları, sivil toplum kuruluşları, özel kuruluşlar ve kişiler tarafından verimli kullanılabilmesi” konularında yerel yönetimlerimize,
- “Kamu ve sivil toplum işbirliği etkinliğinin artırılması, AB ve Türkiye arasında diyalogun geliştirilmesi, AB'nin Türkiye'de daha geniş kitlelere anlatılması ve Türkiye'nin Avrupa'da daha etkin tanıtılması” için sivil toplum kuruluşlarımıza,
- “Müktesebat uyum ve uygulama yükümlülüğü çalışmalarına yönelik kısa dönemli teknik destek ihtiyaçlarının karşılanması” amacıyla kamu kurumlarımıza,
- “AB müktesebatı konusunda ihtiyaç duyulan bilgi sahibi ve donanımlı personel yetiştirilmesine katkı sağlanabilmesi” için üniversite öğretim üyeleri ve öğrencilerine, kamu kurumu temsilcilerine ve özel sektör çalışanlarına

yönelik olarak Bakanlık, aşağıda belirtilen başlıklar altında pek çok proje geliştirmiş ve geliştirmeye devam etmektedir. 2013 yılı içerisinde bu projeler kapsamında gerçekleştirilen çalışmalar aşağıda özetlenmektedir.

I. Sivil Toplum Kuruluşları ve Kamu Kurumlarının AB Sürecindeki Etkinliğinin Artırılmasına Yönelik Projeler

AB ve Türkiye Arasında Sivil Toplum Diyalogu I - II

Sivil toplum aracılığıyla Türkiye ve AB vatandaşları arasında işbirliği ve diyalogun geliştirilmesi, müzakereleri tamamlayıcı nitelik taşımaktadır. Bu kapsamda, Avrupa Birliği Bakanlığı tarafından “**AB ve Türkiye arasında Sivil Toplum Diyalogu Projesi**” 2008 yılında uygulanmaya konmuş 119 projeye toplam 19,3 milyon avro hibe desteği sağlanmıştır. Proje, AB'de Türkiye'nin ve Türkiye'de AB'nin daha iyi anlaşılması, AB ve Türkiye sivil toplumu arasında deneyim paylaşımı ve ilişkilerin

güçlendirilmesini hedeflemiştir. Çevreden gıda güvenliğine, eğitimden sanayiye kadar birçok farklı alanda yürütülen projeler ile Türkiye ve Avrupa’da toplam 2 milyondan fazla kişiye ulaşılmıştır.

AB ve Türkiye arasındaki sivil toplum diyaloguna ivme kazandıran bu girişimin devamı, 2010-2012 yılları arasında uygulamaya konan AB ve Türkiye arasında Sivil Toplum Diyalogu II Projesi ile gerçekleşmiştir. “**Tarım ve Balıkçılık**”, “**Kültür ve Sanat**” ve “**Mikro Hibe**” olmak üzere üç bileşenden oluşan hibe programı çerçevesinde **97 projeye** yaklaşık **5,3 milyon avro** hibe desteği sağlanmıştır.

2012 yılında başarıyla tamamlanan projeler kapsamında gerçekleştirilen çalışma ziyareti, sergi, seminer, atölye çalışmaları ve festivaller gibi çeşitli etkinlikler vasıtasıyla 2012 yılı sonu itibarıyla AB üyesi ülkeler ve Türkiye’de yaklaşık 850 bin kişiye ulaşılmıştır.

Avrupa Birliği Bakanlığı, elde edilen sonuçları geniş kitlelere duyurmak amacıyla, sivil toplum projeleri ve etkinliklerini konu alan “Fotoğraflarla Diyalog” adlı sergiyi 2012 yılında, Ankara Esenboğa ve İstanbul Atatürk Havaalanları ile Brüksel’de Avrupa Komisyonu merkez binası Berlaymont’ta sergilemiştir. Sergi aracılığı ile diyalogun başarısı ve etkisi yurtiçinde ve yurtdışında yaklaşık 3,5 milyon kişi ile paylaşılmıştır.

AB ve Türkiye Arasında Sivil Toplum Diyalogu III

Programın üçüncü aşaması olan AB ve Türkiye arasında Sivil Toplum Diyalogu III hibe programı **Siyasi Kriterler** ve **Medya** olmak üzere iki bileşenden oluşmaktadır. Söz konusu hibe programı kapsamında **yaklaşık 60 projeye 9 milyon 300 bin avro hibe desteği** sağlanacaktır.

Siyasi Kriterler bileşeni altında, ayrımcılıkla mücadele, insan hakları, demokrasi ve hukukun üstünlüğü öncelik alanlarında sivil toplum kuruluşları tarafından uygulanacak projeler ile Türkiye’deki siyasi kriterlere yönelik mevzuat ve uygulamaların hem uluslararası hem AB düzeyine taşınması desteklenmiş olacaktır. Siyasi Kriterler bileşeni kapsamında sağlanacak hibe desteği 6 milyon150 bin avro’dur.

Medya bileşeni ise, medya kuruluşları ile medya alanında faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşları dahil, medya sektöründeki aktörlerin kapasitelerinin güçlendirilmesine ve Türkiye ile AB ülkelerindeki aktörler arasında sürdürülebilir diyalogun oluşturulmasına imkan tanıyacaktır. Medya bileşeni kapsamında ise 3 milyon150 bin avro hibe desteği sağlanacaktır.

Avrupa Birliği Bakanlığı, Sivil Toplum Kuruluşlarına (STK) büyük çapta destek sağlayacak olan bu hibe programının tüm Türkiye’de etkin şekilde duyurulması için 2013 yılı boyunca çeşitli iletişim faaliyetleri yürütmüş ve bu kapsamda Mayıs-Temmuz 2013 aylarında 11 ilde bilgilendirme günleri düzenlemiştir.

Avrupa Birliği Bakanlığı ayrıca Sivil Toplum Diyalogu-III başvuru sürecinde Türkiye ve AB üye ülke STK'ları arasında ortaklıkların kurulmasını kolaylaştırmak amacıyla Ortak Arama ve Eşleştirme Aracı geliştirmiştir.

Bu araç ile sivil toplum ve medya kuruluşlarının, proje teklifleri için uygun ortak bulmaları veya Ortak Arama ve Eşleştirme Aracı veri tabanına girilen proje teklifi fikirlerini değerlendirerek projelere dahil olmaları sağlanmıştır.

Siyasi Kriterler ve Medya hibe programı kapsamında sunulan projelerin değerlendirme süreci devam etmekte olup, Eylül 2014 tarihi itibarıyla projelerin uygulama sürecinin başlaması öngörülmektedir.

AB ve Türkiye Arasında Sivil Toplum Diyalogu IV

Avrupa Birliği ve Türkiye arasında Sivil Toplum Diyalogu IV Projesi ile belirlenen **AB Müktesebatı** başlıkları kapsamında sivil toplum kuruluşları tarafından geliştirilecek tahmini **75 projeye yaklaşık 11 milyon avro hibe desteği** sağlanacaktır.

AB Müktesebatı başlıklarına göre belirlenen dokuz öncelik alanında (*çevre, enerji, tüketicinin ve sağlığının korunması, adalet, özgürlük ve güvenlik, iş kurma hakkı ve hizmet sunumu serbestisi, bölgesel politika ve yapısal araçların koordinasyonu, işletme ve sanayi politikası, tarım ve balıkçılık ve eğitim*) yürütülecek sivil toplum diyalogu projeleri ile hem bu alanlardaki ilerlemelerin sivil toplum katkısıyla pratiğe dönüştürülmesi hem de Türkiye ve Avrupa Birliği sivil toplumları arasında güçlü bağların ve işbirliğinin oluşturulması sağlanacaktır.

Avrupa Birliği Bakanlığı, hibe programına yönelik hazırlıkları 2013 yılında da sürdürmüştür.

AB ve Türkiye Sivil Toplum Diyalogu Önceliklerinin Belirlenmesi Çalışması

Avrupa Birliği Bakanlığı, sivil toplum diyalogu alanında bugüne kadar yürütülen projeler, elde edilen sonuçlar ve önümüzdeki dönemde Avrupa Birliği üye ülkeleriyle kurulan diyalogun daha da güçlendirilmesi için izlenmesi gereken yol haritasını belirlemek için AB ve Türkiye Sivil Toplum Diyalogu Önceliklerinin Belirlenmesi çalışmasını Ocak 2013 tarihinde başlatmıştır.

Bağımsız uzmanlar tarafından yürütülen bu çalışma kapsamında 70'den fazla kilit aktörle yüzyüze görüşme, 200'e yakın STK'nın katılımıyla online ve yüzyüze anket çalışması, beş farklı ilde 192 STK temsilcisinin katılımıyla yuvarlak masa toplantıları yapılarak sivil toplum temsilcilerinin görüşleri alınmıştır.

2013 yılının Temmuz ayında sona eren çalışma kapsamında değerlendirme sürecinden elde edilen sonuçlar ışığında hazırlanan raporlar doğrultusunda önümüzdeki dönemlerde sivil toplum diyalogu alanında yeni projeler geliştirilmesi hedeflenmektedir.

Türkiye’de Sivil Toplumun Gelişimini ve Sivil Toplum-Kamu Sektörü İşbirliğini Güçlendirme Projesi

Türkiye’de çoğulculuğu ve Avrupa bütünleşme değerlerini teşvik eden güçlü demokratik kurumların ve sivil toplumun var olmasının sağlanması amacıyla Türkiye’de Sivil Toplumun Gelişimini ve Sivil Toplum-Kamu Sektörü İşbirliğini Güçlendirme Projesi 2012 yılında hayata geçirilmiştir.

Faydalanıcı kuruluşu Avrupa Birliği Bakanlığı olan proje, dört ana bileşen kapsamında, alanında öncü sivil toplum kuruluşları (*Sivil Toplum Geliştirme Merkezi Derneği, Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı, Yaşama Dair Vakfı, Bilgi Üniversitesi Sivil Toplum Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi, Helsinki Yurttaşlar Derneği, Kapasite Geliştirme Derneği*) aracılığıyla oluşturulan konsorsiyumlar (proje ortakları) tarafından yürütülecek şekilde tasarlanmıştır. Toplam bütçesi **7 milyon 365 bin** avro olan projenin uygulanma süresi **24 ay** olarak öngörülmüştür.

Projenin birinci bileşeni kapsamında 2013 yılında sivil toplum-kamu ilişkilerini düzenleyecek bir **Davranış İlkeleri Rehberi** oluşturmak üzere literatür araştırması yapılmış, dört bölgede yerel düzeyde toplantılar gerçekleştirilmiş ve sivil toplum-kamu işbirliği konferansı düzenlenmiştir. Davranış İlkeleri Rehberi çalışmaları hali hazırda 2013 yılı sonu itibarıyla da devam etmektedir. Yine birinci bileşen kapsamında sivil toplum kuruluşlarının itibar yönetimi için kılavuz geliştirilmiştir. Söz konusu kılavuzun yaygınlaştırılması için kapasite geliştirme faaliyetleri, eğitimler ve hibe programı çalışmaları da devam etmektedir.

İkinci bileşen kapsamında, yine 2013 yılı içerisinde genç bireylerin karar alma süreçlerine katılımlarını desteklemek amacıyla ilgili dokümanların çevirisi yapılmış, uzaktan eğitim programı hazırlanmış ve Ankara ve Brüksel’e çalışma ziyaretleri gerçekleştirilmiştir. Gençlerin katılımına ilişkin araştırmalar, masa oyunu, çalıştaylar, bir belgesel film ve uluslararası konferans bileşen kapsamında gerçekleştirilecek diğer faaliyetlerdir.

Üçüncü bileşen kapsamında insan haklarının korunması ve desteklenmesinde gelişmiş bir siyasi işbirliği sağlamak üzere sivil toplum kuruluşlarının ağ oluşumlarını destekleme çalışmaları devam etmektedir. Yerel politikaların demokratikleşmesinde sivil toplum-kamu işbirliğini hedefleyen dördüncü bileşen kapsamındaki faaliyetler henüz başlamıştır.

Proje sonunda, sivil toplum-kamu sektörü işbirliğinde kalıcı diyalogun tesis edildiği, kamu politikaları tartışmaları ve karar alma mekanizmalarında STK’ların görünürlüğünün arttığı yeni bir seviyeye taşınması ve STK’ların kapasitelerinin daha iyi sivil diyalog, daha fazla katılım ve daha itibarlı hale getirilmesi için iyileştirilmesi hedeflenmektedir.

Avrupa Birliği'ne Entegrasyon Sürecini Destekleme Faaliyetleri Projesi (SEI)

Avrupa Birliğine Entegrasyon Sürecini Destekleme Faaliyetleri Projesi (SEI), Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı (IPA) altında finansman imkânı sağlanan projelerin kalitelerinin artırılması, kamu kurum ve kuruluşlarının proje hazırlama ve uygulama kapasitelerinin geliştirilmesi, AB müktesebatının üstlenilmesi çalışmalarının desteklenmesi ve bu çalışmalar kapsamında söz konusu kurum ve kuruluşların idari ve insan kaynakları kapasitelerinin güçlendirilmesi hedeflerine yönelik olarak 2002 yılından bu yana uygulanmaktadır.

2012 yılı sonu itibarıyla, SEI 2009 programlaması kapsamında kamu kurum ve kuruluşlarınca hazırlanan 27 adet projeye yaklaşık 3,7 milyon avro finansman desteği sağlanarak, söz konusu programlama yılı için tahsis edilen SEI kaynakların yaklaşık olarak % 95'i kullanılmıştır. Öte yandan, SEI projesinin etkinliğini artırmak için 2012 yılında geliştirilen **SEI Online Başvuru Sistemi**'nin iyileştirilerek günün koşullarına uygun hale getirilmesi amacıyla sağlanan teknik yardım hizmeti 2013 yılı son çeyreği itibarıyla tamamlanmış ve sistem aktif hale getirilerek yararlanıcı kurumların hizmetine sunulmuştur.

2013 yılı itibarıyla uygulaması devam eden SEI 2010 programlaması kapsamında; SEI mali kaynağının daha etkin ve etkili biçimde kullanımını sağlamaya yönelik çalışmalara hız verilmiş; SEI 2010 Projesi Genişletilmiş SEI (ESEI) Projesine dönüştürülmek suretiyle, hem fazladan kaynak temin edilmiş hem de son kontrat tarihi bir yıl uzatılmak suretiyle, fonun kullanım miktarının maksimum düzeye ulaştırılabilmesine imkan sağlanmıştır.

II. Yerel Yönetimlerin AB Sürecinde Kurumsal Kapasitelerinin Geliştirilmesine Yönelik Projeler

Valiliklerin AB Sürecinde Etkinliğinin Artırılması Projesi

Valiliklerin AB Sürecinde Etkinliğinin Artırılması Projesi, **İçişleri Bakanlığı** ile **26 Ocak 2010** tarihinde imzalanan protokol çerçevesinde, müzakere sürecinde gerçekleştirilen yasal ve idari reformların yerele aktarılması, kamuoyu nezdinde AB'ye üyelik sürecimizin daha sağlıklı anlaşılabilmesi ve AB mali kaynaklarının daha etkin kullanımının sağlanması amacıyla hayata geçirilmiştir.

Bu amaca yönelik olarak, her ilde bir vali yardımcısı **İl AB Daimi Temas Noktası** olarak belirlenmiş ve Daimi Temas Noktasının koordinasyonunda ildeki kamu ve sivil toplum temsilcilerinden oluşan **Avrupa Birliğine Uyum Danışma ve Yönlendirme Kurulları (AB UDYK)** oluşturulmuştur.

AB'ye tam üyelik sürecimizdeki ilerlemeleri yerele aktarmak, yereldeki dinamikleri de sürece dâhil ederek ülke önceliklerimiz çerçevesinde bu ilerlemeleri kalıcı bir hale getirmek amacıyla oluşturulan bu kurullar üç ayda bir düzenli olarak bir araya gelerek AB ile ilgili faaliyetlerin istişare edildiği demokratik bir platform vazifesi görmektedir.

Bu kapsamda, 2013 yılı Aralık ayı itibarıyla, 81 ilde 760'ın üzerine AB UDYK toplantısı gerçekleştirilmiştir. Bu toplantılardan 14'üne bizzat Avrupa Birliği Bakanı ve Başmüzakereci Sayın Egemen Bağış; 4'üne Avrupa Birliği Bakan Yardımcısı, 38'ine ilgili Avrupa Birliği Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı katılım sağlamıştır. Toplamda yaklaşık 120 toplantı Avrupa Birliği Bakanlığı tarafından çeşitli düzeylerde desteklenmiştir.

Buna ek olarak, söz konusu kurulların sekreteryaya görevini yürütmek ve AB hibeleri ile finanse edilen projelerin sağlıklı ve etkin koordinasyonunu sağlamak amacıyla 81 ilde **Valilik AB Birimleri** oluşturulmuştur. 2013 yılı Aralık ayına kadar, Valilik AB Birimleri tarafından düzenlenen eğitimler ve bilgilendirmeler çerçevesinde on binlerce kişinin AB ile ilgili konularda temel ve doğru bilgiler alması, yerelde dört binin üstünde projeye destek olunması ve 9 Mayıs Avrupa Günü'nün illerimizde de kutlanması sağlanmıştır.

2010 yılında yerelde oluşturulan AB mekanizmalarının kapasitelerinin geliştirilmesi gerekliliği 2011 yılında **İllerimiz AB'ye Hazırlanıyor Programı**'nın hayata geçirilmesine vesile olmuştur. 2012 yılında başarıyla tamamlanan program çerçevesinde 1 milyon 250 bin TL'si Bakanlık bütçesinden olmak üzere toplam 1 milyon 670 bin TL kaynak yerelde yürütülen 24 valilik projesine aktarılmıştır.

İllerimiz AB'ye Hazırlanıyor Programı'nın başarıyla tamamlanması üzerine, hiç zaman kaybedilmeden söz konusu hedeflere diğer illerde de ulaşılması için programın ikinci aşaması uygulamaya konmuştur. 2012 yılı başlarında duyurulan **İllerimiz AB'ye Hazırlanıyor Programı-II AB Faaliyetlerine Destek** bileşeni kapsamında desteklenen 11 Valilik projesi ile yereldeki AB faaliyetlerine 250 bin TL kaynak sağlanmıştır. Söz konusu program 2013 yılı itibarıyla başarıyla tamamlanmıştır.

Valiliklerin AB sürecinde etkinliğinin artırılması projesi ve bu projenin devamı niteliğinde yürütülen İllerimiz AB'ye Hazırlanıyor I ve II Programları aracılığıyla yaklaşık 3 bin 500 kişiye AB hibe programlarına yönelik proje hazırlama eğitimi verilmiş, 100'ü aşkın AB ile ilgili bilgilendirme seminerleri ve panelleri düzenlemiştir. Söz konusu eğitim ve diğer organizasyonlar ile 30.binin üzerinde kişiye doğrudan ulaşılmış ve 4000'in üzerinde projeye doğrudan ya da dolaylı destek sağlanmıştır. Avrupa Birliği'nin işleyiş yapısını yerinde görmek için 500'ün üzerinde valilik uzmanı yurtdışı çalışma ziyaretlerine katılmıştır. Basılan 5000'den fazla kitap, 9000'in üzerinde afiş ve 100 bini aşkın broşür ile kamuoyu bilgilendirilmiş ve 1 milyonun üzerinde kişiye erişim sağlanmıştır.

Hayata geçirildiği tarihten itibaren İçişleri Bakanlığı'yla yakın işbirliği ile yürütülen Valiliklerin AB Sürecinde Etkinliğinin Artırılması Projesi çerçevesinde çalışmalar halen yürütülmektedir. Söz konusu proje yerele yönelik birçok projeye esin kaynağı olmuş ve olmaya devam etmektedir.

Valiliklerde AB İşleri İçin Kapasite Oluşturulması Projesi

Valiliklerde AB İşleri İçin Kapasite Oluşturulması Projesi (VABpro) Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı altındaki SEI kaynağı kapsamında, Avrupa Birliği'ne katılım sürecinde gerçekleştirilen reformların tam olarak hayata geçirilmesi, takibinin sağlanması ve halk nezdinde AB'ye üyelik sürecimizin daha sağlıklı anlaşılabilmesi için valiliklerin AB ile ilgili konularda kapasitelerinin artırılması amacıyla geliştirilmiştir. Söz konusu proje çerçevesinde İl AB Daimi Temas Noktaları ile İl AB UDYK'ların etkinliklerinin ve valilik AB birimlerinin teknik ve idari kapasitelerinin artırılması hedeflenmektedir.

Toplam bütçesi 1 milyon 950 bin avro olan söz konusu proje yirmi pilot ilde uygulanmaktadır. Pilot iller **Adıyaman, Aksaray, Amasya, Antalya, Bartın, Denizli, Düzce, Elazığ, Erzincan, Hatay, Isparta, İstanbul, Karaman, Kahramanmaraş, Manisa, Mardin, Muğla, Tekirdağ, Trabzon** ve **Yalova**'dır. 12 Aralık 2012 tarihinde uygulamaya başlanan proje 24 ay sürecektir.

Projenin açılış konferansı Mart 2013'te Ankara'da düzenlenmiştir. Nisan-Mayıs 2013 döneminde VABpro Teknik Destek Ekibi ve Avrupa Birliği Bakanlığı uzmanları tarafından 20 pilot ilde ilgili paydaşlarla yapılan görüşmeler sonucunda **İhtiyaç Analizi Çalışması** gerçekleştirilmiştir. Temel amacı proje çerçevesinde hayata geçecek eğitim ve kapasite geliştirme faaliyetlerinin kapsamını ve içeriğini belirlemek olan bu çalışmada, pilot illerde AB konularında görevli kişiler ile odak grup toplantıları ve üst düzey yöneticiler ile mülakatlar yapılmıştır.

Mayıs-Haziran 2013 döneminde pilot illerden gelen katılımcılara yönelik 10 günlük bir **Temel AB Eğitimi Programı** düzenlenmiştir. Orta Doğu Teknik Üniversitesi işbirliğinde yürütülen program sonunda başarılı olan katılımcılara sertifika verilmiştir.

VABpro kapsamında Haziran 2013'te 20 pilot ilin İl AB Daimi Temas Noktası vali yardımcılarına yönelik **Brüksel Çalışma Ziyareti** düzenlenmiştir. Çalışma ziyareti programı Brüksel, Flaman Bölgesi ve Valon Bölgesi ziyaretlerini kapsayacak şekilde tasarlanmıştır. Bu çerçevede Brüksel'de Genişlemeden Sorumlu Genel Müdürlük, Bölgesel Politikalar Genel Müdürlüğü, Avrupa Parlamentosu ve çeşitli yerel birimler ziyaret edilmiştir.

Pilot illerde "eğitmen havuzu" oluşturmak amacıyla bir **Eğiticilerin Eğitimi Programı** hazırlanmıştır. İki grup halinde Kasım ve Aralık 2013'te düzenlenen eğitimlere katılan valilik personelinin kendi illerinde en az 3 adet eğitim vermesi, bu şekilde projenin ve eğitimlerin sürdürülebilirliğinin sağlanması hedeflenmektedir.

VABpro kapsamında yürütülecek **Şehir Eşleştirme Programı** aracılığıyla pilot illerin AB'deki muadilleri ile bir araya getirilmesine ve AB'deki yerel yönetimler ile ortaklık kurmalarına yönelik destek sağlanacaktır. Aralık 2013'te çıkılan teklif çağrısına başvuracak AB yerel yönetimleri arasından uygun görülenler ile 20 pilot valilik, AB-

Türkiye Ağ Oluşturma Çalıştayı'nda bir araya gelmeleri planlanmaktadır. Çalıştay sonucunda 20 pilot valilik ve AB yerel yönetimleri arasında belirlenen konular üzerinde eşleşmeler sağlanacaktır.

Proje kapsamında, içeriklerine valilik AB birimleri tarafından karar verilen **Kapasite Geliştirme Faaliyetleri** yürütülecektir. Kapasite Geliştirme Faaliyetleri için 24 Haziran 2013 tarihinde 20 pilot valiliğe yönelik bir teklif çağrısına çıkmıştır. 20 pilot ilden gelen 40 fikir, Avrupa Birliği Bakanlığı uzmanlarınca valiliklerle işbirliği içerisinde detaylandırılmış ve etkinliklerin uygulama sürecine Aralık 2013 tarihi itibarıyla başlatılmıştır. Bu çerçevede 20 pilot ilde AB ile ilgili çeşitli konularda konferanslar, bilgilendirme toplantıları, eğitimler ve çalıştaylar düzenlenecektir.

VABpro çerçevesinde çeşitli temalarda **Bölgesel Çalıştayları** da gerçekleştirilmektedir. Bölgesel çalıştayların ilki Avrupa Birliği Bakanı ve Başmüzakereci Sayın Egemen Bağış'ın da katılımlarıyla 31 Ekim-1 Kasım 2013 tarihlerinde İstanbul'da düzenlenmiştir. Yerel Yönetimler için Avrupa'dan Yenilikçi Uygulamalar Transferi Bölgesel Çalıştayı isimli etkinlik kapsamında yeni dönemde Türk Ulusal Ajansı tarafından yürütülecek "Erasmus + Programı" tanıtılmış, bir sergi ve çalıştaylar aracılığıyla daha önceki dönemlerde Leonardo da Vinci Programı altında desteklenmiş proje örnekleri katılımcılarla paylaşılmıştır.

Bu etkinlik kapsamında, Avrupa Birliği Bakanlığı ana sayfasında yer alan "AB Süreci ve İllerimiz" bölümünün yerini alan www.yereldeab.org.tr internet sitesi de kamuoyuna tanıtılmıştır. www.yereldeab.org.tr internet portalı, valilik AB birimlerinin birbirleri ve Avrupa Birliği Bakanlığı ile daha etkin ve düzenli bir iletişim içerisinde olmalarını ve iyi uygulamaları birbirleri ile paylaşmalarını sağlayacaktır. Yerel Yönetimler için Avrupa'dan Yenilikçi Uygulamalar Transferi Bölgesel Çalıştayı'nda Avrupa Birliği Bakanlığının **Proje Veri Tabanı** çalışması da Ekim 2013 tarihi itibarıyla kamuoyuyla paylaşılmıştır.

Avrupa Birliği Bakanlığının yürütmekte olduğu projeler çerçevesinde, başta valilik AB birimleri olmak üzere, etkinliklere ve faaliyetlere katılım gösteren kurum ve kuruluşlardan, STK'lardan ve Bakanlıktan bilgi talep eden vatandaşlardan; AB mali yardımları kapsamında finanse edilen projelere tek bir veri tabanı üzerinden ulaşılmasının çok büyük fayda sağlayacağı konusunda yoğun talepler gelmiştir. Bu noktadan hareketle 2013 yılında Avrupa Birliği Bakanlığı **Proje Veri Tabanı (PVT)** çalışmalarını başlatmış ve Ekim 2013 itibarıyla gerekli altyapı çalışması tamamlanmıştır. Söz konusu Proje Veri Tabanında, teklif çağrısı yöntemi ile kamuoyuna duyurusu yapılan tüm AB projelerine dair detaylı bilgiler yer almaktadır. PVT'ye www.yereldeab.org.tr internet portalından ulaşılabilir.

VABpro kapsamında proje sonuna kadar iki adet daha bölgesel çalıştay düzenlenecek olup söz konusu çalıştayların ardından "Valiliklerde AB İşleri ve İletişim" konulu bir rapor hazırlanacaktır. Ayrıca 2014 yılının son çeyreğinde "Yerelde AB İşleri ve AB

Fonlarının Yönetimi için Kapasitenin Güçlendirilmesi” konulu bir strateji belgesinin de hazırlanması planlanmaktadır.

Ankara AB’ye Hazırlanıyor Projesi

Avrupa Birliği Bakanlığı, kültürel, sosyo-ekonomik ve demografik açıdan arz ettikleri önem dikkate alınarak, AB süreci konusunda farkındalığı artırmak ve AB müktesebatına uyum sürecinin yerel ayağını güçlendirmek amacıyla bu süreçte lokomotif iller olarak değerlendirilen İstanbul ve Ankara için 2012 yılında farklı projeler geliştirmiştir.

Söz konusu iki projeden ilki olan Ankara AB’ye Hazırlanıyor Projesi 27 Mart 2012’de Avrupa Birliği Bakanlığı, Ankara Valiliği ve Ankara Büyükşehir Belediyesi arasında imzalanan bir protokolle yürürlüğe girmiştir. Proje kapsamında 9 Mayıs 2012’de Ankara’da yapılan proje fuarı AB hibeleri konusunda farkındalığın artırılmasına katkıda bulunmuştur. Ayrıca, Birlik Programlarına yönelik olarak 600’ün üzerinde yerel yönetim, STK ve özel sektör temsilcisinin katılım sağladığı beş farklı eğitim gerçekleştirilmiştir. Proje faaliyetleri 2013 yılında sona ermiştir.

İstanbul AB’ye Hazırlanıyor Projesi

İstanbul ilinde ise 26 Nisan 2012 tarihinde Avrupa Birliği Bakanlığı, İstanbul Valiliği, İstanbul Büyükşehir Belediyesi ve Türkiye Belediyeler Birliği arasında imzalanan protokol ile İstanbul AB’ye Hazırlanıyor Projesi’nin uygulamasına başlanmıştır.

Proje kapsamında bugüne kadar, farkındalık ve kapasite artırma aktivitelerinin yanı sıra İstanbul’un 39 ilçesinde AB ile ilgili çalışmaların yürütülmesine destek olmak amacıyla Bakanlık tarafından her bir ilçeden sorumlu bir uzman/uzman yardımcısı görevlendirilmiştir.

İstanbul Kalkınma Ajansının desteğiyle İstanbul’un 39 ilçesinden kaymakamlık ve belediye başkanlıklarında AB işlerinden sorumlu personelin katıldığı **Avrupa Birliği Üyelik Süreci ve Hibe Programları Eğitimi** düzenlenmiştir.

Ayrıca İstanbul ilçelerinin AB yerel yönetimleri ile birlikte AB müktesebatının yereldeki uygulamalarına yönelik olarak ortak projeler geliştirecekleri ve kalıcı işbirlikleri kurabilecekleri **Şehir Eşleştirme Programı** kapsamında İstanbul’un 10 ilçesi ve AB yerel yönetimleri temsilcileri 22-24 Mayıs 2013 tarihlerinde düzenlenen İstanbul Şehir Eşleştirme Çalıştayında bir araya gelmişlerdir. Çalıştay sonunda şu eşleşmeler gerçekleşmiştir:

- Bağcılar-Hamm (Almanya)
- Beylikdüzü-Munich (Almanya)
- Beyoğlu-Ghent (Belçika)
- Güngören-Pecs (Macaristan)

- Maltepe-Mainheim (Almanya)
- Şile-Paggaio (Yunanistan)
- Sarıyer-Ravenna (İtalya)
- Sultanbeyli-Elektrania (Litvanya)
- Gaziosmanpaşa-Koper (Slovenya)
- Ümraniye-Charleroi (Litvanya)

Eşleştirme Programı kapsamında ilk olarak Ekim-Kasım 2013 döneminde İstanbul'un 10 ilçesinden kaymakamlık ve belediye temsilcileri AB'deki ortaklarına bir çalışma ziyareti düzenlemişlerdir. Çalışma ziyaretlerinde karşılıklı fikir alışverişi ve deneyim paylaşımlarının yanı sıra ilerleyen süreçte yapılabilecek ortak faaliyetler ve projeler hakkında görüşmelerde bulunulmuştur. Programın bir sonraki aşamasında AB yerel yönetimleri Aralık 2013-Şubat 2014 döneminde İstanbul ilçelerine bir çalışma ziyareti düzenleyeceklerdir.

İl Özel İdareleri AB'ye Hazırlanıyor Projesi

AB'ye uyum kapsamında yerel yönetimler için yapılan çalışmalardan bir diğeri de, Avrupa Birliği Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı ve Vilayetler Hizmet Birliğinin işbirliğiyle yürütülen İl Özel İdareleri AB'ye Hazırlanıyor Projesi'dir. Proje, valilik AB birimleri ve il özel idarelerinin AB ile ilgili konularda farkındalıklarının artırılması ve idari kapasitelerinin güçlendirilmesi amacıyla 28 Kasım 2011 tarihinde imzalanan işbirliği protokolü ile uygulamaya geçmiştir.

Projenin fiili olarak uygulamaya geçtiği 2012-2013 yılları arasında düzenlenen Hayatboyu Öğrenme Programları Eğitim Seminerleri aracılığıyla toplam 120 il özel idaresi ve valilik AB birimi personeline Türkiye'ye sağlanan AB mali yardımları ile ilgili olarak proje hazırlama eğitimleri verilmiştir. Vilayetler Hizmet Birliği encümeni ve üyelerini kapsayan heyet, Brüksel'e düzenlenen iki farklı çalışma ziyareti ile Avrupa Belediyeler ve Bölgeler Konseyi-CEMR başta olmak üzere AB kurumlarını ziyaret ederek AB-Türkiye müzakerelerinin mevcut durumu ve AB üyesi ülkelerde uygulanmakta olan iyi yerel yönetim uygulamaları konusunda bilgi sahibi olmuştur.

Proje kapsamında edinilen kazanımlar Avrupa Birliği Bakanlığı ile Vilayetler Hizmet Birliği Başkanlığı arasındaki mevcut işbirliğinin daha da derinleşmesini beraberinde getirmiş; Vilayetler Hizmet Birliği Başkanlığı, 2013 yılı içerisinde "Valiliklerde AB İşleri İçin Kapasite Oluşturulması Projesi" kapsamında düzenlenen Şehir Eşleştirme Programı başta olmak üzere AB Uzmanlık Eğitimi ve Eğiticilerin Eğitimi Programları'nda aktif bir şekilde rol almıştır.

Projenin uygulanmasıyla birlikte, il özel idarelerinin görev alanlarına giren AB ile ilgili konularda farkındalıklarının ve kurumsal kapasitelerinin artırılmasına ve Vilayetler Hizmet Birliği Başkanlığının yerel yönetimler alanında faaliyet gösteren AB

şkurumlarında daha etkin bir şekilde tanınmasına katkıda bulunulmuştur. Böylece kamu yapılanması içerisinde önemli bir yere sahip olan il özel idareleri ve onların ulusal düzeydeki temsilcisi olan Vilayetler Hizmet Birliği Başkanlığının ülkemizin AB'ye üyelik sürecinde gerçekleştirilen çalışmalarda daha etkin bir şekilde rol alması sağlanmıştır.

Avukatlar için Yargı ve Temel Haklar Projesi

Avukatların Yargı ve Temel Haklar faslına ilişkin olarak farkındalıklarının artırılmasını amaçlayan, Avrupa Birliği Bakanlığı, Adalet Bakanlığı ve Türkiye Barolar Birliğinin işbirliğiyle yürütülen proje, 2012 yılında İngiltere'nin Ankara Büyükelçiliği tarafından desteklenmeye hak kazanmıştır.

Eylül 2012'de projenin uygulama takviminin başlamasının hemen ardından proje internet sitesi hizmete girmiştir. Proje kapsamında 2012 ve 2013 yıllarında 7 pilot ilde (Konya, Erzurum, Şanlıurfa, Siirt, Kastamonu, Manisa, Trabzon) barolara kayıtlı olan 500'ün üzerinde avukata 23. Yargı ve Temel Haklar faslına ilişkin eğitimler verilmiştir.

Ayrıca, Yargı ve Temel Haklar faslına yönelik ayrıntılı bilgilerin de yer aldığı "Avrupa Birliği Müzakere Sürecinde Yargı ve Temel Haklar Faslı" adlı el kitabı hazırlanarak 10bin adet basılmış ve ilgili kurumlara dağıtımı yapılmıştır. Kitabın elektronik versiyonu, Avrupa Birliği Bakanlığı'nın ve projenin internet sitesinde (www.yargivetemelhaklar.org) yer almaktadır.

Proje kapsamında İngiltere'de gerçekleştirilen yurtdışı çalışma ziyaretiyle, avukatların AB üyesi bir ülkede avukatlık mesleğinin icrası ile ilgili olarak bilgi alışverişinde bulunmaları, Avrupa Birliği'nde ve Türkiye'de yürürlükte olan benzer ve farklı uygulamalar hakkında fikir edinmeleri, kamu adli kurumları ile özel sektör hukuk bürolarını-avukatlık meslek örgütlerini ziyaret ederek mesleki bilgi ve tecrübelerini geliştirmeleri sağlanmıştır.

Avukatların projenin uygulama sürecinde elde ettikleri kazanımları ve eğitim seminerlerinin-çalışma ziyaretinin somut sonuçlarını paylaşmaları ve değerlendirmeleri amacıyla Aralık 2013'te proje paydaşlarının ve ilgili kurum temsilcilerinin de katıldığı, eğitimler nezaretinde gerçekleştirilen bir kapanış çalışmayı ile proje tamamlanmıştır.

Proje, Yargı ve Temel Haklar faslına yönelik çalışmalara ilk defa savunma makamı olan avukatların da dahil edilmesi bağlamında ayrıca önem taşımaktadır.

III. Avrupa Birliği Bakanlığı Koordinasyonunda Yürütülen Burs Programları

Jean Monnet Burs Programı

Jean Monnet Burs Programı Türkiye'nin en uzun soluklu projelerinden biridir. Türkiye'nin AB'ye tam üyelik hedefi çerçevesinde, AB alanında uzmanlaşmış personel

sayısının artırılması ve müktesebatın etkin uygulanabilirliği için gerekli idari kapasitenin oluşturulması amacıyla 20 yılı aşkın süredir yürütülmektedir.

AB üyesi ülkelerde üniversite veya üniversiteye eş diğer araştırma kurumlarında, AB müktesebatına ilişkin konularda yüksek lisans eğitimi veya araştırma programlarına katılma imkânı sağlayan Jean Monnet Burs Programı, aynı zamanda Türkiye ve AB arasındaki sivil toplum diyalogunun vazgeçilmez bir parçasıdır.

AB'ye katılım sürecinde özellikle kamu kurumlarının idari kapasitesinin artırılması açısından büyük önem taşıyan Jean Monnet Burs Programı kapsamında kamu kurumlarına her akademik yılda % 60 kontenjan ayrılırken, bu oran üniversiteler için % 30, özel sektör için % 10'dur.

Burs programının başlangıcından 2013 yılı sonuna kadar, kamu çalışanlarından üniversite öğrencilerine ve akademik/idari personeline, özel sektör çalışanlarından STK çalışanlarına yaklaşık 1500 bursiyer AB üyesi ülkelerde AB ile ilgili konularda eğitim alma fırsatı yakalamıştır.

Jean Monnet Burs Programı'nın desteklediği bursiyer sayısı 2013-2014 akademik yılından itibaren 100'den 170'e çıkarılmıştır. 2014-2015 akademik yılında da 170 bursiyerin desteklenmesi planlanırken, 2015-2016 akademik yılı için bu sayının 210'a çıkarılması planlanmaktadır.

Bursiyer sayısındaki artışa paralel olarak bursa başvuru oranının artırılarak seçim sürecinin daha rekabetçi bir ortamda gerçekleştirilmesi amacıyla Jean Monnet Burs Programı farkındalık artırma toplantıları 2013 yılında yoğun bir şekilde gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda, 1 Ekim - 29 Kasım 2013 tarihleri arasında 21 günde, 11 farklı ilde (Ankara, İstanbul, Çankırı, Çorum, Amasya, Bursa, Osmaniye, Adana, Mersin, Van, Kütahya) toplam 60 farkındalık artırma toplantısı düzenlenmiştir. Bu kapsamda, **21 üniversite** ziyaret edilmiş, **39 farklı kamu kuruluşunda** kamu çalışanlarıyla bir araya gelinmiştir. Bu toplantılara tecrübe paylaşımı ve motivasyon sağlama amacı ile kurumların eski bursiyerleri de davet edilmiş ve yaklaşık 20 eski bursiyer toplantılara katılarak geçmiş deneyim ve kazanımlarını anlattıkları konuşmalar yapmıştır.

2013 yılında 165 bursiyerin yerleştirme süreci tamamlanmış olup, sözleşmelerin imzalanması sonrasında bursiyerler, AB üyesi ülkelerdeki eğitimlerine başlamıştır.

2013-2014 akademik yılının önceki akademik yıllarla karşılaştırıldığında başvuru sayısında yaklaşık % 25'lik bir artış olmuştur. Bakanlığımız üst düzey yetkililerinin ilgili kurum yetkilileriyle görüşmeleri sonucunda, eğitim amacıyla yurtdışına gitmek için kurumlarından izin almakta zorlanan kamu çalışanlarının eğitimlerinin önündeki engellerin kaldırılmasına çalışılmıştır. 2013 yılında 23 farklı ilden başvuru alınmış, Ankara ve İstanbul dışındaki illerden de (Adapazarı, Artvin, Bolu, Bursa, Denizli, Diyarbakır, Isparta, İzmir, Kahramanmaraş, Kırıkkale, Mardin, Muğla) bursiyer

sayısında artış yaşanmıştır. İstanbul ve Ankara dışındaki büyük şehirlerden başvuru oranı düşük olsa da, ülke genelindeki 30 farklı ilden başvuru alınması, 20 farklı ilden gelen başvuru sahiplerinin yazılı sınava girmesi memnun edici ve gelecek dönemler için umut verici bir gelişmedir. Ayrıca kadın (% 52), erkek (% 48) bursiyer sayısındaki dengeli dağılım sürdürülmüştür.

Jean Monnet Bursları, ülkemizin AB'ye uyum süreci ve AB müktesebatı ile doğrudan ilgili konularda gerçekleştirilecek yüksek lisans eğitimi veya araştırma çalışmalarına tahsis edilmektedir. Bu nedenle, diğer lisansüstü burs programlarından farklı olarak yalnızca belirlenen 31 AB müktesebat başlığında yapılacak çalışmalara burs verilmektedir. 2013-2014 akademik yılının 165 bursiyeri 26 farklı müktesebat başlığında eğitim alacaktır. 2013-2014 akademik yılında bursiyerlerimiz tarafından en çok tercih edilen müktesebat başlığı Şirketler Hukuku olmuştur. Bu başlığı Dış, Güvenlik ve Savunma Politikaları başlığı ve Mali Hizmetler başlığı takip etmiştir.

27 farklı kamu kurumu çalışanının burs almaya hak kazandığı 2013-2014 döneminde en çok bursiyer gönderen kurum 8 bursiyerin olduğu Adalet Bakanlığı'dır. Adalet Bakanlığını Kalkınma Bankası ile Avrupa Birliği Bakanlığı takip etmiştir.

2011-2012 ve 2012-2013 akademik yıllarında en çok bursiyer gönderen Ortadoğu Teknik Üniversitesi (ODTÜ) iken 2013-2014 akademik yılında Bilkent Üniversitesi ve Galatasaray Üniversitesi ODTÜ'yü geçmiştir. ODTÜ'yü Koç Üniversitesi ve Marmara Üniversitesi takip etmiştir.

Bursiyerler 10 farklı AB üyesi ülkede eğitim alacaktır. Geçmiş akademik yıllarda olduğu gibi bu akademik yılda da bursiyerlerin büyük çoğunluğu eğitim almak için İngiltere'yi tercih etmiştir. 2013-2014 akademik yılında 134 bursiyerimiz İngiltere'de eğitim alacak olup, bahse konu 134 bursiyerin 77'si Londra'daki üniversitelerde eğitim alacaktır. Bursiyerler 60 farklı eğitim kurumunda 26 farklı müktesebat başlığında eğitim alacaktır. En çok tercih edilen üniversite 25 bursiyerin eğitim alacağı King's College University of London olmuştur.

Jean Monnet Burs Programı kapsamında artık gelenekselleşen sertifika törenine ek olarak bursiyerlerin katılımıyla Brüksel çalışma ziyareti düzenlenmiştir. Ayrıca program ekibi tarafından Fransa ve Hollanda'daki üniversitelerle olan ilişkileri güçlendirmek için bir çalışma ziyareti düzenlenmiştir.

Jean Monnet Burs Programı, 2013 yılında da artırılan bursiyer sayısı, kamu sektöründen bursa gösterilen ilginin her geçen yıl artması ve bursiyerlerin AB'ye katılım sürecimize olan somut katkılarının ortaya konulması bağlamında ülkemizin en seçkin burs programı olmaya devam etmiştir.

Avrupa Koleji Yüksek Lisans Burs Programı

Bakanlığımız koordinasyonunda yürütülen Avrupa Koleji Yüksek Lisans Burs Programı, Avrupa Birliği Bakanı ve Başmüzakereci Egemen Bağış'ın değerli girişimleriyle ilk kez 2010-2011 akademik yılında başlatılmıştır. Program Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne adaylık sürecinde, gerek kamuda gerek özel sektörde ihtiyaç duyulan, donanımlı AB uzmanları ve geleceğin Türk Avrokratlarını yetiştirmeyi hedeflemektedir. Özel sektör temsilcilerinin ve sivil toplum kuruluşlarının destekleriyle program kapsamında, 2013-2014 akademik yılı için ise 20 adet burs sağlanmıştır.

Program kapsamında burs verilen öğrenciler Avrupa Kolejinde (Brugge veya Natolin kampüsleri) bir yıllık yüksek lisans programlarından birinde öğrenim görmeye hak kazanmaktadırlar. Önümüzdeki dönemde program dâhilinde burs ve başvuru sayısının artırılması hedeflenmektedir. Başvuru sayısının artırılması amacıyla 2013 yılında İstanbul, İzmir ve Ankara'da toplam 15 üniversitede bilgilendirme toplantıları düzenlenerek potansiyel bursiyerlere ulaşılmıştır.

VI. AVRUPA BİRLİĞİ İLETİŞİM STRATEJİSİ (ABİS) KAPSAMINDA GERÇEKLEŞTİRİLEN ETKİNLİKLER

Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne (AB) katılım süreci, sadece teknik bir süreç olmayıp siyasi, sosyal ve kültürel alanları da içermesi nedeniyle, kamuoyu desteğinin en yüksek düzeyde sağlanması gerekmektedir.

Bu nedenle, Avrupa Birliği Bakanlığı, Türkiye'yi AB'ye ve AB'yi Türkiye'ye anlatmak üzere Ocak 2010 itibarıyla Türkiye'nin Avrupa Birliği İletişim Stratejisi'ni (ABİS) uygulamaya başlamıştır.

AB ve Türk kamuoylarına yönelik olarak iki yönlü tasarlanan stratejide temel hedef, karşılıklı bilgilendirme yoluyla önyargıları aşmaktır. Bu kapsamda, Türk vatandaşlarına Avrupa Birliği'ni ve müzakere sürecini, Avrupa Birliği kamuoyuna ise Türkiye'yi en doğru şekilde anlatmak ve tarafları karşılıklı olarak bilgilendirmek amaçlanmaktadır. ABİS, Avrupa kamuoyuna yönelik "AB'ye Yönelik İletişim Stratejisi (ABYİS)" ve Türkiye'nin katılım sürecine yönelik heyecanı iç kamuoyunda canlandırarak, toplumdaki tüm grupların katılımını hedefleyen "Türkiye'ye Yönelik İletişim Stratejisi (TÜYİS)" olmak üzere iki koldan yürümektedir.

ABİS'in 4 yıllık uygulama döneminde, taraflar arasındaki eksik ve yanlış bilgilerin önüne geçmek ve önyargıları doğru bilgilerle değiştirerek diyalogu artırmak üzere Türk ve Avrupa kamuoyuna yönelik sözlü ve yazılı çok sayıda iletişim etkinliği, bilgilendirme ve görünürlük çalışması yürütülmüştür. Bu kapsamda, Avrupa Birliği Bakanlığı tarafından, Ekim 2011-Aralık 2012 döneminde, festivallerden yarışmalara, toplantılardan konferanslara çok sayıda proje ve etkinlik gerçekleştirilmiş ve/veya desteklenmiştir. Bu etkinlikler, Avrupa Birliği Bakanlığı internet sitesi, ABİS internet sayfası, basın açıklamaları, makale ve röportajlar gibi farklı kanallar aracılığı ile toplumun farklı kesimlerine duyurulmuştur.

ABİS Çerçevesinde Raporlama Döneminde Gerçekleştirilen Çalışmalar

Veri Tabanı Oluşturulması ve Güncellenmesi: Avrupa Birliği Bakanlığı tarafından geniş bir veri tabanı oluşturularak Türk ve AB kamuoyuna AB süreci ile Avrupa Birliği Bakanlığı'nın yürüttüğü faaliyetler hakkında düzenli ve sürekli bilgi akışı sağlanmış ayrıca Türk ve Avrupa medyasında yer alan makale ve röportajların çevirileri iletilmiştir.

Düzenli olarak güncellenen Avrupa Birliği Bakanlığı veritabanında, Parlamento üyeleri, turizm ve tanıtım ve ticaret müşavirleri, valilikler, AB Daimi Temas Noktaları, ABİS Danışma ve Yönlendirme Kurulu üyeleri, Avrupa'daki Sivil Toplum Kuruluşları (STK'lar), Kalkınma Ajansları, akademik çevreler, AB Bilgi ve Dokümantasyon Merkezleri, Avrupa Koleji ve Jean Monnet bursiyerleri, özel sektör temsilcileri, AB iletişim gönüllüleri, Türkiye'de yerleşik yabancı medya mensupları, yerel/bölgesel ve ulusal medya mensupları, Türkiye'de bulunan AB üye devletleri büyükelçilikleri,

Avrupa Birliği ülkelerindeki köşe yazarları, Brüksel, Fransa ve Almanya’da görev yapan yerel medya mensupları, AB ülkelerindeki basın müşavirlikleri, Türkiye’de bulunan ulusal gazete, televizyon, ajansların genel yayın yönetmenleri ve Avrupa Komisyonu üyelerinin basın sözcüleri yer almaktadır.

İç ve Dış Kamuoyuna Yönelik Bilgilendirmeler: Üniversiteler ile kamu, STK, düşünce kuruluşlarının bilgi taleplerinin yanıtlanması ve düzenledikleri etkinlikler için bilgi, iletişim ağı ve konuşmacı desteği sağlanmasının yanı sıra Türkiye’yi ve Avrupa Birliği Bakanlığı’ni ziyaret eden 43 yerli ve yabancı heyete “AB Kurumları”, “Türkiye-AB İlişkileri”, “Türkiye’nin AB Müzakere Süreci” ve “AB İletişim Stratejisi” hakkında bilgilendirme yapılmıştır.

Yayın Çalışmaları: Türkiye’nin AB’ye kazandıracaklarına yer verilen “Avrupa’nın Geleceğinde Anahtar Türkiye” broşürü, Türkçe, İngilizce, Almanca, Fransızca, Danca, İspanyolca, İtalyanca ve Macarca olarak hazırlanmıştır. Söz konusu broşürün, Türk Hava Yolları ve AnadoluJet’in iç ve dış hat uçuşlarında da yaygın dağıtımı 150 bin Türkçe, 150 bin İngilizce olmak üzere toplam 300 bin broşür ile sağlanarak farklı kitlelere ulaşılmıştır.

AB sürecinin Türkiye’ye kazandıracaklarına ilişkin hazırlanan “100 Konuda AB’nin Günlük Hayatımıza Etkileri”, “AB Üyesi Bir Türkiye” ve AB Türkiye Delegasyonu ile işbirliği içinde hazırlanan “AB-Türkiye Kadınlar için Birlikte” başlıklı kitapçıkların Türkiye çapında yaygın dağıtımına da devam edilmiştir. Ayrıca, “100 Konuda AB’nin Günlük Hayatımıza Etkileri” kitapçığının mevzuattaki son değişikliklere göre güncellenerek yeni baskısının yapılmasına yönelik çalışmalar sürdürülmektedir.

Makale ve Röportajlar: Avrupa Birliği Bakanı ve Başmüzakereci Sayın Egemen Bağış’ın ABİS kapsamında, The Guardian, Europolitics ve Der Standard gibi yabancı gazetelerde ve ulusal basında Türkiye’nin AB üyelik sürecinde kazanımları ve Avrupa Birliği’ndeki gelişmeler konulu makale ve köşe yazıları yayımlanmıştır. Avrupa Birliği Bakanı ve Başmüzakereci Sayın Egemen Bağış’ın makaleleri ayrıca internet gazetesi olan EUobserver ve Alman dergisi olan Migazin’de de yer bulmuştur. Avrupa Birliği Bakanlığı’nın katkılarıyla, ulusal ve yabancı basında çok sayıda makale ve röportaj yayımlanmıştır. Ayrıca Sayın Egemen Bağış, Espansione, Der Standard, Kurier ve Chicago Tribune’nün de aralarında bulunduğu önemli gazete ve dergilere röportajlar vermiştir. Bugüne kadar medyayla 180’e yakın temas sağlanmıştır.

9 Mayıs Avrupa Günü Kapsamında Gerçekleştirilen Etkinlikler: ABİS kapsamında Türk ve AB özel günleri için gerçekleştirilen görünürlük çalışmalarının en kapsamlısını, 9 Mayıs Avrupa Günü etkinlikleri oluşturmaktadır. 2010 yılından beri Ankara’da büyük bir şenlikle kutlanan 9 Mayıs Avrupa Günü, 2013 yılında İstanbul’a taşınmıştır. Avrupa Birliği Bakanlığı ve AB Türkiye Delegasyonu işbirliğinde 11 Mayıs 2013 tarihinde İstanbul’da İstiklal Caddesinde düzenlenen “Avrupa’nın Ritmi” adlı sokak festivali ile 9 Mayıs Avrupa Günü İstanbulluların geniş katılımıyla kutlanmıştır. Festivalde Avrupa

Birliği Bakanlığı, AB Türkiye Delegasyonu ile AB üye ülkeleri büyükelçilikleri ve konsoloslukları açtıkları stantlarla Avrupa Günü hakkında farkındalık yaratmışlardır.

Spot Filmler: 9 Mayıs Avrupa Günü etkinlikleri kapsamında, geçen sene Avrupa Birliği Bakanlığı tarafından hazırlanan Türkiye ile Avrupa'nın ortak geleceğine ilişkin “ortak bir bilinç” geliştirilmesi amacıyla “Yeni Bir Avrupa Birlikte Mümkün” başlıklı TV spotları ulusal televizyon kanallarında yayımlanmıştır.

Türk Yerel Medyası AB Yolunda II Projesi: Bu Proje, Avrupa Birliği Bakanı ve Başmüzakereci Egemen Bağış'ın “AB Süreci Yerelde Başlar” söyleminden hareketle, AB üyelik sürecinin yerel düzeyde daha iyi anlaşılması, kamuoyunun AB ile ilgili konularda doğru bilgilendirilebilmesi amacıyla 2012 yılında hayata geçirilen “Türk Yerel Medyası AB Yolunda” projesinin devamıdır. Ocak-Haziran 2013 tarihleri arasında gerçekleştirilen Proje ile, Avrupa Birliği Bakanlığı ile yerel medya arasındaki mevcut iletişim ağının daha da güçlendirilmesi, yerel medyanın, Türkiye'nin AB'ye katılım sürecini daha yakından takip edebilmesi ve sürece dâhil olması amaçlanmıştır.

Kamuoyunun gündemini oluşturmada önemli role sahip olan yerel medya mensuplarının ve ulusal medya kuruluşlarının yereldeki temsilcilerinin katılımı ile gerçekleştirilen proje kapsamında 7 ilde (Afyon, Balıkesir, Isparta, Karabük, Kayseri, Siirt, Artvin) bilgilendirme seminerleri düzenlenmiştir. Bu seminerlerde, katılımcılar, AB sürecimiz, sürecin günlük hayatımıza etkileri, medyaya yönelik proje ve programlar ile çevre, enerji, tarım gibi sektörel konular hakkında bilgilendirilmiştir. Proje kapsamında 7 ilimizde gerçekleştirilen bölgesel bilgilendirme seminerleri ile 300 yerel medya mensubuna ulaşılmış olup, her iki proje kapsamında ise toplam 800 yerel medya mensubuna ulaşılmıştır.

Seminerlerin tamamlanmasının ardından, kura ile belirlenen 10 yerel medya mensubu ile Brüksel ve Londra'ya çalışma ziyareti gerçekleştirilmiştir. Bu çalışma ziyareti, Türk yerel medyasının AB yerel medyası ile buluşması, AB kurumlarını ziyaret etmesi ve yerel medya mensuplarının Avrupalı meslektaşlarıyla deneyimlerini paylaşmasına olanak sağlamıştır.

Euroskills II Projesi: Avrupa Birliği Bakanlığı ile İngiltere Büyükelçiliği Kültür Müsteşarlığı konumundaki British Council işbirliğinde, 2006-2008 yılları arasında yürütülen ve finansmanı İngiltere Dışişleri Bakanlığı tarafından sağlanan “Avrupa Birliği'yle Müzakere Sürecinde Yer Alan Personele Yönelik Eğitim (Euroskills)” isimli proje kapsamında 96 kamu görevlisine yönelik seminerler düzenlenmiştir. 2013 yılında ise projenin devamı “Euroskills II” adı altında gerçekleştirilmiştir. Proje kapsamında 12 farklı kurum ve kuruluştan müzakere sürecine katılan 65 personele yönelik olarak “AB'ye Katılım Sürecine Yönelik Genel İletişim Becerileri” ve “AB'ye Katılım Müzakere Becerileri başlıklarında üçer günlük eğitim seminerleri düzenlenmiştir. Proje, Nisan 2013'te Avrupa Birliği Bakanlığında düzenlenen seminer ile tamamlanmıştır.

Genç İşadamları AB Yolunda Projesi: Avrupa Birliği Bakanlığı ile İngiltere Büyükelçiliği ortaklığında hayata geçirilen bu proje sayesinde genç işadamlarının ihtiyaçlarına yönelik özel eğitimler düzenlenmiştir. İstanbul, İzmir ve Gaziantep'te gerçekleştirilen eğitimlere farklı genç işadamları derneklerinden toplam 145 kişi katılım sağlamış olup Avrupa Birliği'ne ilişkin temel konular, AB Fonları, Vize Serbestisi, Yatırımcılar için Fon Kaynakları, Vergi Muafiyetleri ve Çifte Vergilendirme konularında detaylı bilgi verilmiştir. Ayrıca eğitimlere katılım sağlayan 5 işadamı Brüksel ve İngiltere'de ilgili kurumlara düzenlenen bir çalışma ziyaretine de iştirak etmiştir. Proje genç işadamlarının Avrupa Birliği, Avrupa Birliği-Türkiye ilişkileri ve Avrupa Birliği üyesi ülkeler ile geliştirecekleri ticari ilişkilere ilişkin konularda doğru ve eksiksiz bilgi edinmesi açısından önemli bir faaliyet olmuştur.

Kültür, Sanat ve Spor Etkinlikleri: Kültürel ve sanatsal faaliyetlerin toplumlar arasındaki birleştirici gücünden yararlanmak üzere ABİS kapsamında, "Tek Tanrı'ya Müzik Konseri"nden Türk sinemasının Avrupa'da tanıtılmasına yönelik "Türkiye: Tamamlayıcı Yıldız" film gösterimlerine kadar birçok farklı kültürel ve sanatsal etkinlik düzenlenmiş veya desteklenmiştir. 2013 yılında, "International Herald Tribune Sports Business Summit Konferansı" ve 9 Mayıs Avrupa Günü kapsamında bir sivil toplum girişimi olarak Avrupa Birliği Bakanlığı tarafından desteklenen "Dostluk ve Barış Rallisi" gibi birçok spor etkinliğine destek vermeye devam edilmiştir.

Parlamentolar Arası Değişim ve Diyalog Projesi: Türkiye-AB Mali İşbirliği kapsamında yürütülen ve yararlanıcısı Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) olan Parlamentolar Arası Değişim ve Diyalog projesinin ana hedefi, TBMM milletvekilleri ile Avrupa Parlamentosu ve AB Üyesi Ülkelerin parlamenterler ve bu parlamentolarda temsil edilen siyasi partiler arasındaki diyalogu geliştirerek, TBMM'nin AB üyelik müzakereleri sürecine ilişkin rolünü etkinleştirmektir.

Proje kapsamında, tematik sempozyumlar, diyalog forumları, uluslararası yaz kampları, çalışma ziyaretleri ve yayın çalışmaları gerçekleştirilerek Türkiye ile AB arasındaki bilgi ve anlayışın geliştirilmesine katkıda bulunmak amaçlanmaktadır. Avrupa Birliği Bakanlığı projeyi izlemekte ve proje kapsamında gerçekleştirilen etkinliklere teknik destek sağlamaktadır.

AB Yolunda Genç İletişimciler Yarışması: Avrupa Birliği Bakanı ve Başmüzakereci Sayın Egemen Bağış'ın himayelerinde düzenlenen "AB Yolunda Genç İletişimciler Yarışması" ile Avrupa Birliği, iletişim ve gençlik temaları bir araya getirilerek gençlerin AB ve Türkiye-AB ilişkileri hakkında bilgilendirilmesi amaçlanırken yaratıcılıklarını AB alanında harekete geçirmeleri sağlanmıştır.

İlki 2010-2011 akademik yılında İstanbul ili sınırları içerisinde bir pilot proje olarak uygulanan yarışma, 2011-2012 akademik yılında Türkiye genelindeki üniversitelerde gerçekleştirilmiştir. Bu yıl üçüncüsü yine Türkiye çapında düzenlenen yarışma, TV, Açık Hava Reklamı, Radyo, İnternet ve Sosyal Medya Uygulamaları, Haber Dosyası ve Halkla İlişkiler Kampanyası kategorilerinden oluşmaktadır. Öğrenciler "Türkiye'nin

üyeliğinin AB'ye kazandıracakları” ile “kadın ve çevre” olmak üzere iki ana temada eser hazırlamışlardır.

Yarışmada birincilik ödülü kazananlar Brüksel ve 2013 Ocak-Haziran AB Dönem Başkanlığı'nı yürüten İrlanda'nın başkenti Dublin gezisi, ikincilik ödülü kazananlar ise Brüksel gezisi ile ödüllendirilecek; üçüncü olacak eser sahiplerine ise dizüstü bilgisayar verilecektir. Yarışma kapsamında 2010-2013 yılları arasında toplam 46 üniversitede Türkiye'nin AB Katılım Süreci, Türkiye'nin Avrupa Birliği İletişim Stratejisi ve yarışma kuralları ile ilgili Bilgilendirme Toplantıları gerçekleştirilmiştir.

Sivil Toplumla Diyalog: ABİS kapsamında, sivil toplumla diyalog kurularak, kamuoyunun farklı kesimlerine ulaşmak amacıyla, hem Türkiye hem de Avrupa ülkelerinde “çarpan” etkisi yapacak kurumlar olan üniversiteler, sivil toplum, düşünce ve meslek kuruluşları ve iş çevreleri ile işbirliği sağlanmaktadır. ABİS kapsamında Avrupalı düşünce kuruluşlarının Türkiye'de düzenledikleri etkinliklerden, yurt dışındaki konferanslara konuşmacı gönderilmesi ya da yabancı akademisyenlerin Türkiye'ye gelmesinin sağlanmasına kadar pek çok etkinliğe destek verilmektedir.

Toplumun tüm kesimlerinin AB'ye katılım sürecinde aktif rol almasını sağlamak amacıyla Türkiye'nin önde gelen sivil toplum kuruluşlarının katkı sağladığı Sivil Toplumla Diyalog toplantılarının altıncısı 19 Ocak 2013 tarihinde Sayın Egemen Bağış'ın himayelerinde “AB Fonları ve İstanbul için Fırsatlar” teması altında gerçekleştirilmiştir.

Çeşitli kurum ve üniversitelerce düzenlenen Eurosima, Euroforum, Boğaziçi Konferansları gibi etkinliklere ABİS kapsamında yayın, konaklama, konuşmacı desteği verilmiştir.

Çocuklara Yönelik Etkinlikler: Avrupa Birliği Bakanlığı tarafından, 2013 yılında da geleneksel gölge tiyatrosundan esinlenen ve çocuklara AB ve değerlerinin anlatıldığı “Karagöz'ün AB Dersi” başlıklı oyunun gösterimlerine devam edilmiştir.

Eğitim Faaliyetleri: Avrupa Birliği Bakanlığı kamu kurum ve kuruluşlarımızın Avrupa Birliği standartlarında hizmet sunabilmesi için gerekli olan idari kapasiteye ulaşmaları amacıyla Avrupa Birliği ile ilgili konularda eğitimler düzenlemektedir. 2013 yılı boyunca toplam 15 eğitim düzenlenmiştir. Söz konusu eğitimlerin 8'i mali işbirliği alanında gerçekleşmiş olup 220 kişi katılım sağlamıştır. Düzenlenen eğitimlerin 7'si ise temel AB ve müktesebat fasılları üzerinedir ve 205 kişi bu eğitimlerden faydalanmıştır.

Ankara Anlaşması'nın 50'inci Yıl Dönümüne İlişkin Faaliyetler

2013 yılında Ankara Anlaşması'nın 50'nci yıl dönümü çok özel organizasyonlarla taçlandırılmış, Türkiye'nin AB sürecinde kaydettiği gelişmelerin, hem ulusal hem de uluslararası kamuoyu ile paylaşılması için Avrupa Birliği Bakanlığı tarafından İstanbul Konferansı ve Türkiye-AB İlişkileri Belgeseli gibi önemli etkinlikler düzenlenmiştir.

AB Bakanlığı İstanbul Konferansı

Başbakanımız Sayın Recep Tayyip Erdoğan'ın himayelerinde 7-8 Haziran 2013 tarihlerinde düzenlenen AB Bakanlığı İstanbul Konferansı, Türkiye-AB ilişkilerini tüm yönleriyle ele almak, karşılaşılan sorunları ve fırsatları değerlendirmek üzere bugüne kadar yapılmış en kapsamlı uluslararası konferans olmuştur.

Avrupa'nın farklı ülkelerinden Başbakan ve Bakan seviyesinde liderler, Avrupa Parlamentosu üyeleri, tanınmış siyasetçiler, akademisyenler, üst düzey bürokratlar, Avrupa Komisyonu ve AB Konseyi yetkilileri ile sivil toplum ve düşünce kuruluşları, medya ve iş dünyasının temsilcilerinin yer aldığı ve 2 gün süren konferansa, yaklaşık 1200 kişi katılmış ve "Küresel Sorunlar Karşısında Türkiye ve Avrupa Birliği için Ortak Bir Gelecek" konusu tüm veçheleriyle tartışılmıştır.

Özellikle son 10 yılda Türkiye-AB ilişkilerinde yaşanan değişime dikkat çekilen konferansta küresel sorunlar karşısında Türkiye ve AB'nin işbirliği yapması gerektiği, AB'nin Türkiyesiz eksik kalacağı bir kez daha vurgulanmıştır.

Ulusal ve uluslararası medyada geniş yankı bulan Konferansta sunulan sunumların deşifresi yapılarak bir "Konferans Bildiriler Kitabı" oluşturulması çalışmalarını devam ettirmektedir.

AB Bakanlığı Türkiye-AB İlişkileri Belgeseli

2013 yılında Avrupa Birliği Bakanlığı, Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu (TRT) ile işbirliği içinde 1959 yılından günümüze Türkiye-AB ilişkilerini anlatan bir belgesel hazırlamıştır. Ocak 2014'te tamamlanması öngörülen ve 3 bölümden oluşan "Uzun İnce Bir Yol: Türkiye-AB İlişkilerinin 50 Yıllık Öyküsü" adlı Belgesel, Türkiye'nin AB yolculuğunu insan hikâyeleri üzerinden anlatmaktadır.

Danışmanlığını Dışişleri Eski Bakanı Sayın Yaşar Yakış'ın yaptığı belgeselde, arşiv taraması ve aktüel görüntülerin yanı sıra Türkiye- AB ilişkilerinde önemli rol oynamış Türk ve AB liderleri ile yapılan röportajlardan da yararlanılmıştır. Bu çerçevede Sayın Cumhurbaşkanımız ve Başbakanımız başta olmak üzere Türkiye'nin önemli siyasi isimlerinin yanı sıra, Türkiye-AB ilişkilerinde kilit rol oynamış AB liderlerinden Almanya Eski Başbakanı Gerhard Schröder, İngiltere Eski Başbakanı Tony Blair, İngiltere Dışişleri Eski Bakanı Jack Straw ve İsveç Dışişleri Bakanı Carl Bildt de röportajlar vermiştir.

23 Eylül 2013 tarihinde Gala gösterimi yapılan ve önümüzdeki dönemde TRT kanallarında yayınlanacak olan "Uzun İnce Bir Yol: Türkiye-AB İlişkilerinin 50 Yıllık Öyküsü" adlı Belgesel, kamuoyunun Türkiye-AB ilişkilerinin tarihi ve AB sürecinin getirileri konusunda bilgi sahibi olmasına katkı sağlayacaktır.

VII. AB SÜRECİNİN ÖNEMİ

Müzakerelerin başlamasından bu yana sekiz yıl geçmesine ve Türkiye'nin bu yolda kararlılıkla gerekli reformları yerine getirmesine rağmen bazı üye ülkelerin siyasi nitelikli engellemeleri nedeniyle, ne yazık ki süreç arzu edilen noktada değildir. Ancak Türkiye, müzakere sürecindeki olumsuzluklara rağmen reform sürecindeki çalışmalarına hız kesmeden devam etmektedir. 22. Bölgesel Politika ve Yapısal Araçların Koordinasyonu Faslı'nın siyasi engel kalkar kalkmaz müzakerelere açılması bunun en önemli göstergesidir.

AB üyeliği ülkemiz için stratejik bir tercih olmaya devam etmektedir. Çağımızın hızla değişen küresel dinamikleri, Türkiye-AB bütünleşmesini giderek daha önemli ve vazgeçilmez kılmaktadır. AB'nin daha güçlü, daha güvenli ve daha istikrarlı bir geleceğe ulaşmasında Türkiye'nin anahtar bir rol üstleneceği açıktır.

Öte yandan, AB üyeliğinin Türkiye'ye siyasi, ekonomik, sosyal ve jeostratejik açılardan pek çok fayda sağlayacağı da tarihsel bir gerçektir. AB süreci Türkiye'nin demokratikleşmesini destekleyici ve bu yöndeki reformları hızlandırıcı bir rol oynamaktadır. Siyasi reformlarla vatandaşlarımızın sahip olduğu bireysel hak ve özgürlüklerin kapsamı genişletilmiş, çağdaş demokrasilerin temel ilkeleri olan şeffaflık, hesap verebilirlik, katılımcılık gibi değerler gündelik hayatımızın bir parçası olmuştur.

Üyelik hedefi doğrultusunda gerçekleştirilen reformların da katkısıyla ülkemiz bir sosyo-ekonomik dönüşüm sürecinden geçmektedir. AB'ye uyum kapsamında atılan her adımda, vatandaşlarımızın refahını ve yaşam standartlarını yükseltmek açısından faydalı olup olmadığının muhasebesi yapılarak hareket edilmektedir.

Bu değişim ve dönüşümün yanı sıra AB süreci, Türkiye'de istikrarlı bir büyüme ortamının devamı açısından önemli bir rol oynamaktadır. Mevcut krize rağmen AB, hala dünyanın en büyük ekonomisi ve Türkiye'nin en önemli ticari ortağıdır. Dış ticaretimizin yaklaşık % 40'lık bölümü AB ülkeleriyle gerçekleşmektedir ve Türkiye'ye giren doğrudan yabancı yatırımların % 71'i AB kaynaklıdır. Unutulmamalıdır ki, bu ekonomik faydanın devamlılığını sağlayan husus Türkiye'nin müzakere eden aday ülke olarak sürece bağlılığı ile bunun yarattığı kolaylıklar ve istikrar ortamıdır.

AB, aday ülkelere müktesebata uyum ve müktesebatı uygulama yönünde almaları gereken siyasi, ekonomik, yasal ve idari tedbirler için mali yardımlar sunmaktadır. Bu mali yardımlar, vatandaşlarımızın ve kamu kurumlarımızın AB sürecine katılımını teşvik eden projeler aracılığıyla, bahsedilen dönüşümün, devlet bütçesine yük getirmeden gerçekleştirilmesini sağlamaktadır. Bu kapsamda, hibe programları aracılığı ile sivil toplum kuruluşları, odalar, üniversiteler ve yerel yönetimler gibi kuruluşlarımız yaklaşık 2.500 hibe projesini hayata geçirmişlerdir. 2007-2013 bütçe döneminde ise Katılım Öncesi Yardım Aracından (IPA) ülkemizin kullanımını için yaklaşık 4,8 milyar avro tahsis edilmiştir.

Ülkemizin AB üyeliğine hazırlanmasında büyük önem taşıyan idari yapının güçlendirilmesi için de farklı programlar aracılığıyla kaynak aktarılmaktadır. Bu kapsamda hiçbir bedel ödemeksizin elde ettiğimiz eğitim, teknik destek, mal ve hizmet alımı gibi imkânlar sayesinde kamu kurumlarımızın idari kapasiteleri güçlenmektedir. Tüm bu süreçte AB'nin ülkemize bila ücret danışmanlık hizmeti verdiğini söylemek yanlış olmayacaktır.

Sonuç olarak, müzakere sürecinde yaşanan sorunlara rağmen mali işbirliğinden, sivil toplum diyaloguna, topluluk programlarından, teknik destek mekanizmalarına çok farklı boyutları olan Türkiye-AB ilişkilerini, sadece açılan-kapanan fasıl sayıları üzerinden değerlendirmek doğru bir yaklaşım değildir. Nitekim son bir yılda yapılan çalışmaları özetleyen bu rapor dikkatle incelendiğinde, katılım sürecinin her şeye rağmen ülkemize çok önemli kazanımlar sağladığı net bir biçimde görülmektedir.